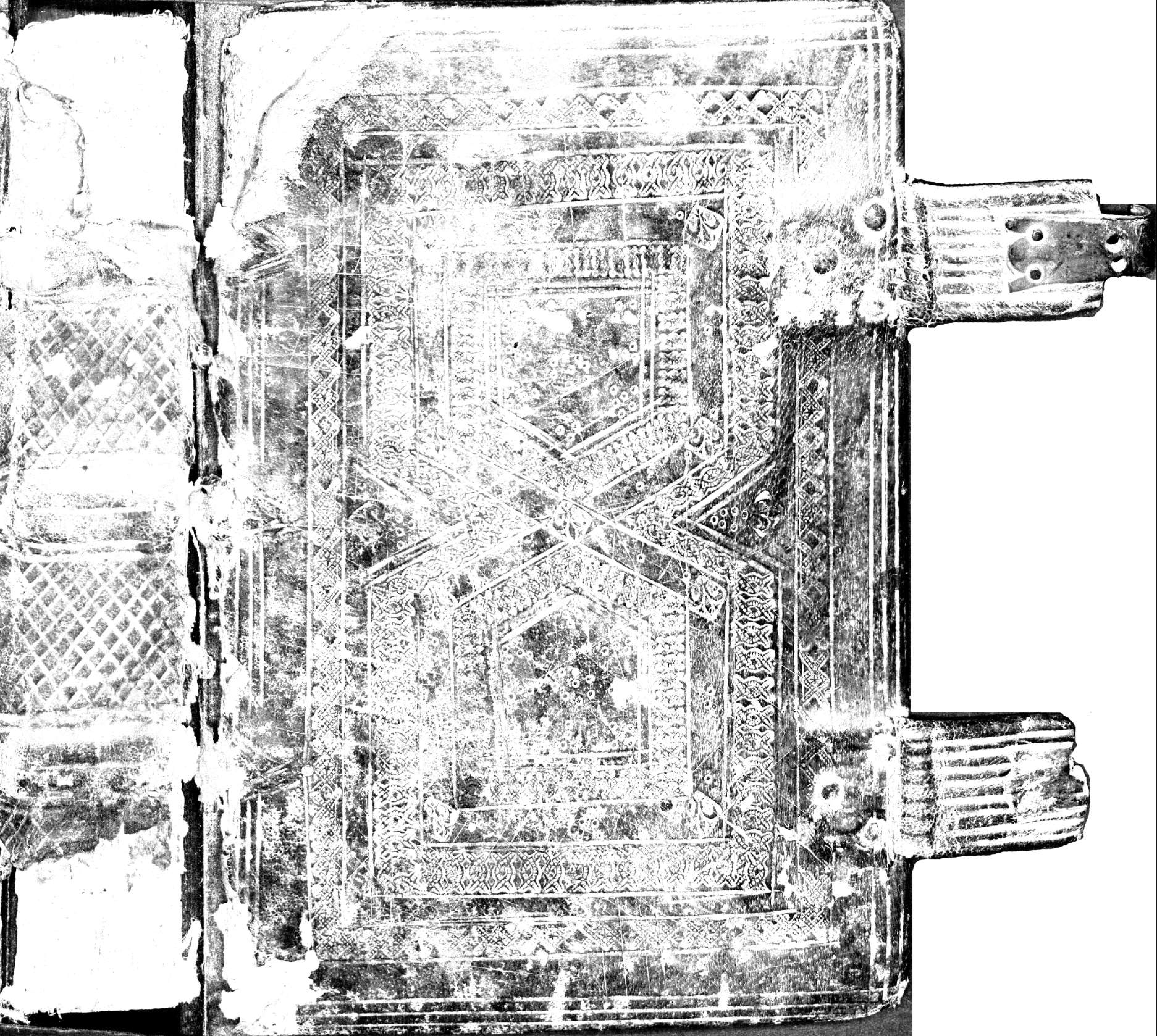

Confeſſionale anthonini.

E

[illegible] mōtes in uirtute [illegible] potē
tia: qui cōturbas pfundum maris sonū fluc
tuum eius. Turbabunt̄ gētes ⁊ timebunt: q ha
bitant terminos a signis tuis: exitus matutini
⁊ uespe delectabis. Visitasti terram ⁊ inebriasti
eam: multiplicasti locupletare eam. Flumē
dei repletum ē aquis: parasti cibum illoꝝ: q̄m
niam ita ē pparacō eius. Riuos eius inebria

⁊ in nomine tuo leuabo manus meas. Sicut
adipe ⁊ pinguedine repleatur anima mea: ⁊ la
biis exultationis laudabit os meum. Si memor
fui tui super stratum meum in matutinis meditabor
in te: quia fuisti adiutor meus. Et in uelamento
alarum tuarum exultabo. adhesit anima mea
post te: me suscepit dextera tua. Ipsi uero in
uanum quesierunt animam meam introibunt in inferio
ra terre: tradentur in manus gladii partes uulpium e
runt. Rex uero letabitur in deo laudabuntur omnes

Incipit tabula materiarũ que in hoc libro continẽtur.

Tractatus de ↄfeſſore qui hic primo ponitur diuidit in tres ptes. quaꝝ prima eſt de ptãte ſeu auctoritate cõfeſſoris. et habet. xv. c.

De poteſtate ſeu auctoritate cõfeſſoris: et quis poſſit vel nõ poſſit audire cõfeſſiones. c. i.

De ordinario cõfeſſore quo ad eccleſiaſticas pſonas et clericos. c. ij.

De cardinalibus. c. ij.

De patriarchis et alijs. c. ij.

Abbatiſſa qd poſſit in ſpritualibus. c. ij.

Cui debeãt laici ordinarie confiteri. c. iij.

Caſus octo in quibus poteſt quis alteri cõfiteri qꝫ ꝓprio ſacerdoti ſine eius licentia. c. iiij.

Quis poſſit cõmittere et quis non audientiã confeſſionũ. c. v

Quõ et quãdo curatꝰ vel preſbyter parrochialis poſſit dare vel denegare licentiaꝫ alteri ↄfitendi ſubito ſi petat illam. c. vi

De religioſis qui non pñt audire cõfeſſiones ſine licentia ſui prelati. c. vij.

De ptãte audiendi confeſſiones attributa fratribꝰ pdicatoribus ⁊ minoribꝰ a iure p tex. cle. duduꝫ. § . ij. de ſepul. quõ fieri poſſit: et quomõ exponit. c. viij.

De effectibus qui ſequunt ex cõmiſſione audientie confeſſionis alteri facta. c. ix.

Differentia inter fratres pſentatos ſcdm formam cle. dudũ et differentia inter ſacerdotes curatos. c. x.

De caſibus multiplicibꝰ epiſcopo reſeruatis de quibꝰ agitur in fine. cle. dudũ. de ſepul. c. xi.

De ſacerdote qui abſoluit aliquẽ a caſu a quo nõ poteſt abſoluere. c. xij.

An in generali cõfeſſione contineantur ſpecialia. c. xiij.

Quid poſſint penitentiarij curie Romane. c. xiiij.

Quid fiendũ qñ confeſſor non intelligit penitentẽ. c. xv.

Expliciũt capitula prime partis huius operis.

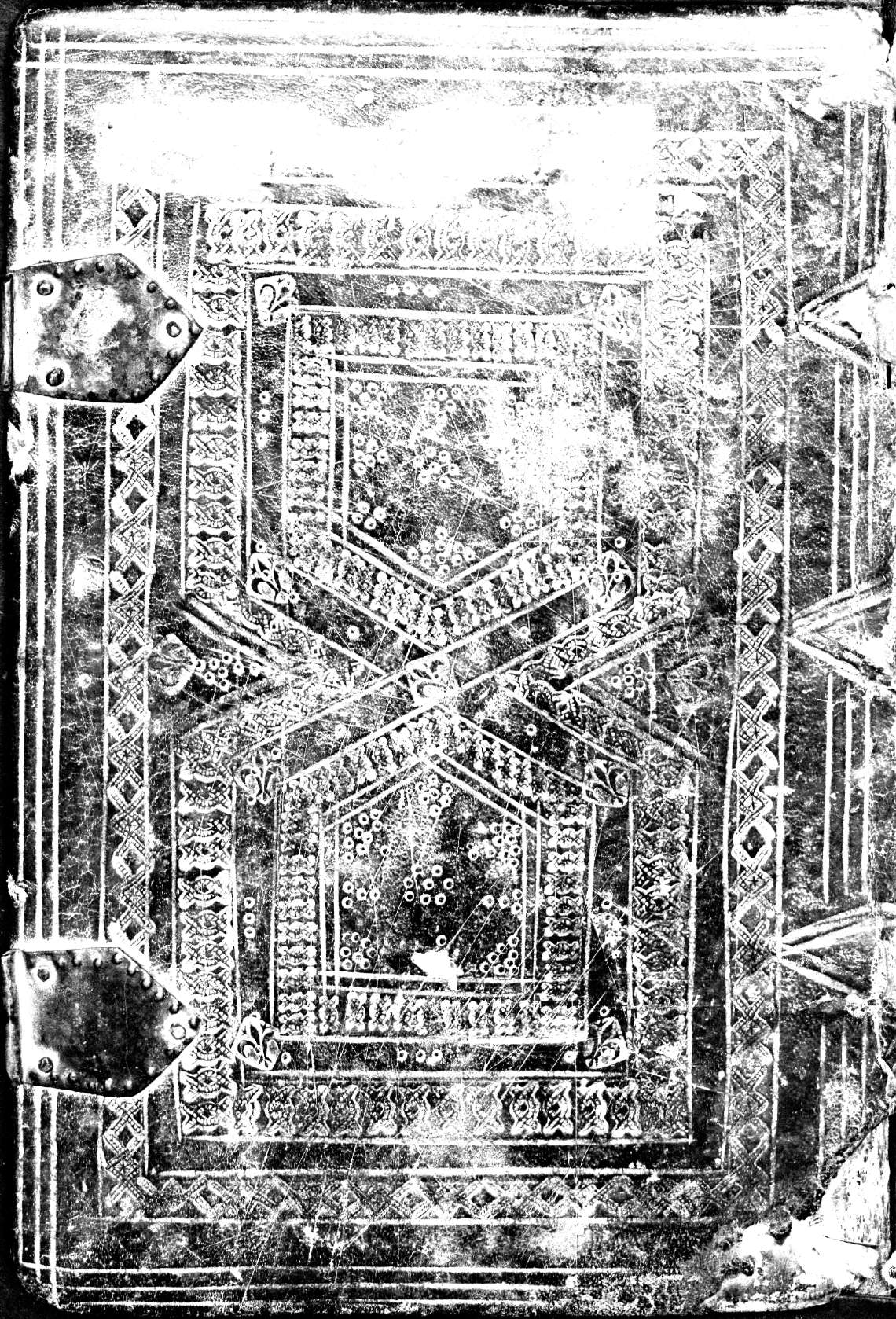

Incipit tabula ſup interrogatorio.

Interrogatoriū qđ eſt ſecundus liber hui⁹ operis in ordine diſtinguit in tres partes principales: quarū prima eſt de iterrogationib⁹ fiendis a confeſſore ſcđm ordinem decem p̄ceptorum decalogi. ⁊ habet. c. xxiiij.

Primū preceptū continet. c. iiij.
De votis. c. i.
De voti tranſgreſſione.
De ſupſtitionibus. c. ij.
De incantationibus.
De adoratione creaturarum.
De diuinationibus.
De arte notoria.
De conſtellationibus.
De ſortibus.
De incantationibus.
De breuibus.
De obſeruatione tempoꝝ.
De ſomnijs.
De blaſphemia dei et ſanctorum multiplici. c. iij.
Scđm p̄ceptum habꝫ. c. ij.
De periurio. c. i.
De adiuratione. c. ij.
Terciū preceptū habet. c. ij.
De obſeruatione feſtoꝝ. c. i.
De auditione miſſe dieb⁹ dominicis et feſtiuis.
De obſeruatiōe ieiunioꝝ. c. ij.
Quartū preceptū ɔtinet. c. ij.
De honore parentū. c. i.
De gubernatōne familie. c. iij.
Quintū preceptū habet. i. c.
De homicidio triplici. ſcꝫ corde et opere. c. i.
Sextū preceptū habet. i. c.
De luxuria actuali ⁊ eius ſpeciebus. c. i.
Nonū preceptū habet. c. i.
De luxuria mentali et ei⁹ ſpeciebus. c. i.
Septimū p̄ceptū habꝫ. c. viij.
De vſurpatōne rei aliene multiplici. c. i.
De ſoccidis animaliū.
Circa vſuram.
De venditione ad terminū.
De camibus.
De mutuantibus ſub ſpe.
De accipiētibus ad vſuram.
De facientibus ſtatuta in fauorem vſurarioꝝ.
De emptione impreſtitoꝝ locorum et montiū. c. ij.

De fraudulentia que multis modis cōmittitur.c.iij.
De falſificatione.c.iiij.
De iniuſtitia que fit in iudicio.c.v.
De furto.c.vi.
De ſacrilegio quod committitur circa res ſacras.c.vij.
De rapina violenta.c.viij.
¶ Decimū preceptū habet.c.i.
De deſiderio habendi res alienas.c.i.
¶ Octauū preceptū habet.c.ij.
De mendacio.c.i.
De detractione.c.ij.

¶ Explicit tabula ſup prima parte interrogatorij.

¶ Incipit tabula ſecūde partis interrogatorij: q̄ eſt de ſeptem vicijs capitalibus.
¶ De auaritia titulus primus. et habet.c.ix.
De ſymonia.c.i.
De ꝑditione.c.ij.
De acceptatione ꝑſonaꝝ.c.iij.
De turpi lucro.c.iiij.
De ludo multiplici.c.v.
De inquietitudine.c.vi.
De inhumanitate retinendi tenaciter.c.vij.
De auaricia amandi res inordinate.c.viij.
De ꝓdigalitate cōtraria auaricie.c.ix.
¶ De inuidia titulus ſecūdus. et habet.c.iiij.c.i.
De odio et filiab⁹ inuidie.c.ij.
De ſuſurratione.c.iij.
De exultatōe in aduerſis.c.iiij
De triſtitia in ꝓſperis.
¶ De ira titulus tercius. et habet.c.ij.
De ira ipſa.c.i.
De filiabus ire ſcilicꝫ indignatione.c.ij.
De tumore mentis.
De clamore.
De contumelia.
De blaſphemia et maledictione creaturarū.
De rixa.
De ſeditione.
De bello.
¶ De accidia titulus quart⁹. et habet.c.v.
De accidia ipſa.c.i.
De filiabus accidie.c.ij.
De deſperatione.

De malicia.
De puſillanimitate.
De rancore.
De ocioſitate que procedit ex tedio.
De torpore ſeu pigritia bene operandi.
De euagatione mentis.
De negligentia ſeu tepeditate. caplm. iij.
De negligentia confeſſionis. caplm. iiij.
De negligentia circa cōmunionem. c. v.
¶ De inani gloria titulꝰ quintꝰ et habet. c. iij.
De ipſa inani gloria. c. i.
De immodeſtia ornatꝰ. c. ij.
De filiabꝰ inanis glorie: et primo de ypocriſi. c. iij.
De iactantia.
De yronia.
De contentione.
De diſcordia.
De pertinacia.
De ſingularitate nouitatū.
De inobedientia.
¶ De gula titulus ſextus. et habet. c. iij.
De gula ipſa. c. i.
De ebrietate. c. ij.
De inſenſibilitate.
De filiabus gule. ⁊ primo de ebetudine. c. iij.
De loquacitate.
De ſcurrilitate.
De inepta leticia.
De choreis.
De imunditia ſeu pollutione ꝓcurata.
¶ De luxuria titulus ſeptimus et habet. c. ij.
De luxuria et pertinentibus ad ipſam. c. i.
De delectatione moroſa.
De filiabus luxurie. c. ij.
De cecitate mentis.
De precipitatione.
De inconſideratione.
De inconſtantia.
De amore ſui.
De odio dei.
De amore vite p̄ſentis.
De horrore futuri ſeculi.
¶ De ſuperbia titulus octauꝰ. et habet. c. ij.
De ſuꝑbia ipſa. c. i.
De filiabus ſuꝑbie. et primo de deriſione. c. ij.
De ambitione.

De preſumptione.
De temeraria iudicatione.
De curioſitate.
De ingratitudine.
De ſcandalo.
De adulatione.
De blaſphemia in ſpiritum ſanctum.
De ſciſmate.
De infidelitate paganoꝝ et hereticorum.

¶ Explicit tabula ſecūde partis interrogatorij.

¶ Incipit tabula tercie partis interrogatorij q̄ eſt de ſtatibus: que continet. c. xvij.

¶ Ad coniugatos capl'm primū et habet. § . xxiij.
¶ De actu matrimonij et peccatis cōmiſſis in eo.
¶ Interrogationes fiende circa coniugatos.
¶ De principibus rectoribus et baronibus. capl'um. ij. et habet. § . lv.
¶ De iudicibus ſeu quibuſcūq; habentibus auctoritatē. c. iij. et habet. § . xix.
¶ De aduocatis ꝓcuratoribus et notarijs. capl'um. iiij. et habet. § . xxij.
¶ De doctoribus et ſcolaribus. c. v. et habet. § . xv.
¶ De medicis et aromatarijs. c. vi. et habet. § . x.
¶ De emulatione vero et detractione quā faciunt medici interrogandū eſt prout habes ſupra.
¶ De mercatoribus campſoribus et proſonetis. capl'm. vij. et habet. § . xviij.
¶ De artificibus et mechanicis c. viij. et habet. § . xvi.
De lanificibus.
De ſetario.
De tabernario et hoſpite.
De macellario.
De piſtore.
De ſutore pannoꝝ.
De aurificibus.
De cerdonibus.
De fabris.
De locatoribus equorum.
De hyſtrionibus.
De cytharizantibus.
De ſeruitoribus et laboratoribus.

debitore vſuras p eo ſolutas.
Quantū ad quartū principa
le ſcʒ p quos fieri debeat reſti
tutio incertoꝝ.
Quantuʒ ad ſcōm per quos
fieri debet reſtō certorum.
De damnis datis tēpore gu
errarum.
De tutorum curatorū vel ne
gotiorum geſtoꝝ reſtōne.
Quantū ad quintū ſcʒ cui fi
enda eſt reſtō.
De illicite acquiſitis ſcōo mō.
De illicite acquiſitis p luduʒ.
Quantū ad ſextū cur ſit fien
da reſtitutio.
Quantū ad ſeptimū de mo
do reſtituendi ſeu ordine.
De reſtitutione certoꝝ.
Quomō debeat fieri reſtitu
tio vxoris concipientis p adul
terium.
Quantū ad octauū ſcʒ quan
do fieri debet reſtō.

Finis tabu.

¶ Incipit ſummula confeſ-
ſionis vtiliſſima: in qua agitur quomō ſe habere debeat con-
feſſor erga penitentē in confeſſionibus audiendis quā edidit re-
uerendiſſimus vir ac in chriſto pater domin' frater Anthoni-
nus archiepus Florentinus ordinis fratrum predicatorꝝ.

Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. pſal. lxiij.
Scrutiniū quidē eſt confeſſio: in quo et pe-
nitens ſcrutat̄ conſciētiam ſuaꝫ et confeſſor
cum eo. Scrutans ergo eſt cōfeſſor qui in
hoc poteſt tripliciter deficere. Quia vel per
maliciā: abſoluendo quē ſcit non poſſe. vel
per ignorantiā: neſciendo diſcernere inter le-
pram et leprā: et quē poſſit vel non poſſit abſoluere: vel per infir-
mitatē cōcupiſcentie: inde ſumēdo occaſiones malorꝝ ex auditu
dum incaute ſe habet. Vñ aug'. de pe. di. vi. c. i. Caueat ſpūa-
lis iudex vt ſicut non cōmiſit crimen nequicie: ita nō careat mu-
nere ſcientie. Ex quibus verbis innuit ꝙ confeſſor ſiue ſacerdos
debet habere illa tria ex auctoritate aug. pallegata. ¶ Primo
poteſtatem in foro conſcientie: vt ſcꝫ ſit iudex ſpūalis. ¶ Scđo
conſeruare puritatem vite ſue: ne cōmittat crimen nequitie.
¶ Tercio habere ſufficientem ſcientie claritatē: vt non careat
munere ſcientie.

¶ Capitulum primū de poteſtate ſeu auctoritate cōfeſſoris et quis poſſit vel non poſſit audire confeſſiones.

Notandū primo eſt ꝙ non ſacerdos et ſi poſſit audire
confeſſiones in caſu mortis: non tamē abſoluere pōt:
alias ſi abſoluit vt ſacerdos indicatiue ſcđm quoſdā
incurrit irregularitatē: ſicut ſi celebraret. Hoc tamē eſt dubiū.
quia nō eſt in iure expreſſuꝫ ſicut de celebrante. Vñ non videt̄

irregularis. extra de sen excom. c. is qui. li. vi. Ibi enī dicitur ꝙ non incurrit quis irregularitatē ꝓpter aliquod delictū quādo nō eſt in iure expſſum. et cōfeſſus tali nō ſacerdoti tenetur itez cōfiteri. Ratio eſt. quia ſolis ſacerdotib⁹ dictum eſt. Quoꝝ re‑miſeritis peccata ꝛc. Jo. xx. nec tamen a quolibet ſacerdote pōt quis abſolui: ſed a ꝓprio aut altero de licentia eius. Vñ dicit̄ de pe. et re. in c. omis. ꝙ quilibet in anno ſemel confiteat̄ omīa peccata ſua ꝓprio ſacerdoti. et de pe. di. vi. c. placuit. Ratio eſt. quia non pōt quis ſoluere vel ligare eum qui ſibi confitet̄: niſi habeat iuriſditionē ſuper eum. Si autem ſit ꝓprius prelatus et non ſacerdos ſicut curatus et epiſcopus non ſacerdos poteſt abſoluere per alium cōmittendo hoc alteri. Sed nota ꝙ pro‑prius ſacerdos aliter intelligit̄ cum dicitur. ꝙ quilibet debꝫ con‑fiteri ꝓprio ſacerdoti et aliter cū dicitur ꝙ de licentia ꝓprij ſacer‑dotis pōt alteri confiteri. Nam primo caſu dicit̄ ꝓprius ſacer‑dos: quicunqꝫ habet poteſtatē abſoluendi ordinariā vel dele‑gatam ſiue ſit cōmunis ſiue ſingularis. quia actor ſequit̄ forū rei. ſed eſt in electione eius quē forum de multis ſequat̄. niſi ſit actio realis in qua ſequit̄ forum rei de qua agit̄. Et quia foro penitentie idē eſt actor et reus: inde eſt ꝙ idem ſeipſum poteſt accuſare corā quocunqꝫ cōfeſſore de omnib⁹: qui illū poſſit ab‑ſoluere de crimine vbicunqꝫ cōmiſſo. quia hmōi abſolutio non reſpicit territoriū ſicut alia ratōne rei vel delicti. Propter quod dicit Hoſti. ꝙ quilibet habet tres ſacerdotes ꝓprios ordinarie. ſcꝫ curatū de cuius parrochia eſt: et epūm ſuū et papā. Sed in ſecūdo caſu ꝓprius ſacerdos de cui⁹ licentia pōt alteri confi‑teri intelligit̄ ſtrictius ille qui de iure ſuo ordinario hoc habet nō ex cōmiſſione et ſic intelligitur. c. omnis. equiuoce loqui de ꝓprio ſacerdote ſcđm omnes. Nam cōſtat ꝙ adimplendū illud preceptū de confitendo ſemel in anno omnia peccata ſua pro‑prio ſacerdoti: ita ſufficit cōfiteri vicario curati ſicut ipſimet cu

rato. et tamen ad confitendū alteri non ſufficeret accipere licen-
tiam ab eius vicario ſicut ſufficeret ab ipſomet curato. vnde re
ſpectu primi vicarius eſt ꝓprius ſacerdos: ſed non reſpectu ſe-
cundi. vnde et ſi poſſit quis confiteri vicario curati: tamen ipſe
vicarius non poteſt dare licentiam illi ꝙ alteri confiteatur. hec
Pe. de palu. in. iiij. diſt. xvij.

¶ Capitulum ſecundū de ordinario confeſſore quo ad eccleſia
ſticas perſonas et clericos.

SCiendum eſt ꝙ papa quia nō habet ſuperiorē a chri-
ſto: nec a conſilio quoquā habet propriuꝫ confeſſorem
quem duxerit eligendū qui auctoritate chriſti poteſt
eum abſoluere vel ligare in foro penitentiali: non autē in foro
exteriori: quia non pōt ligari vinculo excōmunicationis a quo
indigeat abſolui: et propter hoc non oportet a chriſto ſibi com-
mitti: quia tamē poteſt ligari vinculo peccati ſicut et alij. prop
terea indiget remedio ſicut et alij. quia nec chriſtꝰ dimiſit eum
ſine remedio ideo hoc conceſſit: vt ſicut a principio quilibet po-
terat quemlibet volentem ſibi ſubijcere abſoluere: ita et nunc
quo ad illū qui nulli eſt ſubiectus ſicut papa. Si vero excom-
municatus eligatur in papā antequam cōſentiat ſuperiorem
habet a quo abſolui poteſt. ſed ſi priꝰ aſſentiat abſolui poſtea
non poteſt: ſed nec indiget. quia nulli legi ſubeſt. vnde lex poſi-
tiua que arcet excōmunicatum a cōmunione fidelium et per-
ceptione et collatione ſacramentoꝝ ipſum non ligat: ꝓpter qḋ
excōmunicatio non impedit electū nec electioneꝫ ipſam. Qui
vero ſunt de familia pape habent ſummū penitentiariū ꝓpriū
ſacerdotē cum papa: quia nulli alij ſubſunt. Secus eſt aūt de
capellanis eius qui per mundū ſunt diſperſi: qui ꝓpter hoc nō
ſunt ab alijs exempti.

¶ De cardinalibus.

DE cardinalibus autē qui ſunt epiſcopi ipſi nonminus
habent ꝙ̈ alij epiſcopi: ꝙ ſcilicꝫ libere poſſunt eligere.

¶ Idem ſi ſunt legati quia ſunt prelati vel exempti. Si vero ſunt
ſimplices cardinales nec epiſcopi nec legati: dicit Hoſtieñ. eos
nō habere niſi papam et ſummū penitentiariū: et quāuis im
mediate ſint ſub papa et ꝑ conſequēs exempti: non tamen pn̄t
ſibi eligere confeſſorē ſine ipſiꝰ aut ſummi penitētiarij licentia.
quia nō ſunt prelati: ſed coadiutores p̄lati et paſtores: licet ſint
p̄ſbyteri cardinales: et ideo tutiꝰ eſt ꝙ habeant licentiā a papa
Familia vero cōmenſalis eoꝝ de licentia eorundē cardinalium
poſſunt ſibi eligere confeſſorē: quia de cōſuetudine ſunt ſubditi
eis ſiue ſacerdotes ſint ſiue nō. vel forte ſummꝰ penitentiarius:
qꝛ eſt quaſi curatus reſpectu omniū manſionarioꝝ curie pape
quoꝝ ipſe papa eſt quaſi ep̄us ꝓprius. hec Pe. de palu. in. iiij.

¶ De patriarchis et alijs.

Patriarche archiep̄i et epiſcopi habēt ꝓprios ſacerdotes
ſuos imediate ſuperiores. vt ep̄us archiep̄um ille pri
matem. ille patriarchā. ille papā. et hoc niſi ſint exem
pti. nihilominꝰ omnes iſti pn̄t ſibi eligere cōfeſſores. extra. de pe.
et re. c. ſi. qui pn̄t eos abſoluere non ſolū de occultis ſed etiaꝫ de
manifeſtis et notorijs: etiam archiep̄o inuito: et etiā a vinculo
excōicationis maioris et minoris et mutare vota ⁊ relaxare iu
ramēta et omnia alia ꝓpter que non eſſet cōſulenda ſedes apo
ſtolica. licet Hoſtiē. dicat contrariū et illud contrariū tenet fra
ter Bartholꝰ in pyſanella. cōfeſ. iij. § . xvi. Nec obſtat ꝙ in illo
c. ſi non fit mentio niſi de abſolutione a peccatis. qꝛ cum inten
tio pape ſit ipſis ep̄is quibus eſt graue ſemper ad archiep̄um
recurrere ⁊ grauius ad papā: ita ꝓuidere eis per confeſſorē ab
eis electū ſicut ꝓuiſum eſt inferioribus ep̄orum per ipſos ep̄os
ideo de omni peccato et vinculo de quo poteſt ep̄us abſoluere
inferiorē et electus ab eo pōt ipſum abſoluere et in omni caſu
in quo poteſt ep̄us diſpenſare cū inferiori: et ille cum ep̄o quia
ibi eadē ratio et ideꝫ ius. Et ſicut bene dicit Hoſti. iſtud priui-

legium nō perdit per hoc ꝙ venit. Romā. quia ibi non diſtin-
guitꝰ vbicunqꝫ ſit. Sed ſi deſinit eſſe epūs puta quia cedit loco
et dignitati: forte ꝑdit priuilegiū datū epis. quia ipſe non plus
habet epi dignitatē. ſi vero cedit loco et nō dignitati: non ꝑdit.
Ratio per quā aliqui ꝓbant ꝙ cōfeſſor ab epo electus non pōt
eum abſoluere a vinculo excōicationis eſt. quia ipſe non habet
poteſtatē niſi ex electione epi. Sed ad hoc reſpondetꝰ ꝙ non ab
epo eligente ſed a iure cōmittente habet poteſtatē ille ſicut qui
eligūtur ab illis qui ꝑ litteras penitentiarioꝝ habēt ꝙ poſſint
ſibi eligere confeſſorē: ab ipſis penitētiariis non ab eligentibus
hñt auctoritatē. ſicut cum epūs cōmittit fratribus quos prior
eligit ipſi ſunt cōmiſſarij prelatoꝝ non eligentiū. Et ꝙ etiam di
cunt ꝙ ſi ille elect' ab epo in confeſſorē eſſet excōicatus minori
nunꝗ cum eligeretꝰ ad hoc poſſit abſoluere qꝛ ligatus minori:
licet poſſit conferre ſacramēta: non tamē eligi. Rñdetur ꝙ non
valet iſtud. quia intelligitꝰ de electione ad dignitatē: ymmo et ſi
quādo ab epo eligatur cōfeſſor eſſent tunc ambo ipe et electus
ligati maiori: adhuc nō impediret factum dūmodo electus ille
qui abſoluit nō ſit ligatus maiori nec ſuſpēſus. hec Pe. de pa.
in. iiij. di. xvij. q. iij. ¶ Prelati exempti habēt ſimile priuilegiuꝫ
cum epis in eligendo libere confeſſorē. nam exquo ſunt exempti
et ꝑlati: ſicut multi ſunt abbates ex hocipſo habēt iſtud priui-
legium. qꝛ graue eſſet eis ſemꝑ adire papam nouū pro licentia
confitendi. Si autem ſic ſunt exempti ꝙ non ꝑlati non habent
iſtud priuilegiū. verbi grā. Omnes ſubditi collegij exēpti ſecu-
lares vel regulares: qđ eſt exemptū in capite et in membris: hi
enim imediate ſuis ꝑlatis confiteri pñt non aliis niſi de licētia
ipſoꝝ. Si autē ſic ſunt exempti ꝙ citra papam nec decanū nec
prepoſitū habent qui habeat curam ipſoruꝫ et ad hoc non pñt
ſibi eligere: ſed petāt hocipſum a papa vel eius penitentiario:
cum alias nullus poſſit eos abſoluere.

¶ Abbatiſſa quid poſſit in ſpiritualibus.

Similiter nulla abbatiſſa quãuis iura epiſcopalia exerceat ponendo officiales: niſi in hoc habeat ſpeciale priuilegiũ quantumcunqʒ exempta non põt hoc habere: quia nõ eſt prelata cum non habeat claues iuriſdictõis: et ꝙ eius officialis excõmunicat quod per ſeipſam nõ poteſt: non eſt auctoritas ipſius ſed pape. Similiter quicũqʒ preeſt quibuſcunqʒ ex cõmiſſione alterius et eſt delegatꝰ non poteſt dici ꝑlatus vnde quantũcunqʒ exemptus qui tamẽ non eſt ꝑlatus nõ habet hoc priuilegiũ: puta ſubprior in religiõe vel prior incõuentualis aut cõuentualis ſub abbate: non per electionẽ ſed ab ipſo abbate ex conſilio ſenioꝝ poſitus vel inſtitutꝰ: niſi forte qñ mortuo abbate vel priore ipſi fuerint quaſi ordinarij: quia tunc actio ſubrogata habet priuilegiũ eius in loco cuius ſubrogatꝰ: ſed prior qui per electionẽ canonicam inſtituit prelatus eſt. et ideo ſi eſt exemptꝰ habet idem priuilegiũ ꝓpter quod non oportet ꝙ confirmans det ſibi poteſtatẽ eligendi confeſſorem ſicut nec confirmans vel conſecrans epũm. Nec obſtat decretalis. ne ꝓ dilatione. extra de pe. et re. Iſtud enĩ priuilegium de eligendo confeſſorẽ equaliter cõceditur epis et minoribus ꝑlatis exemptis. vnde cum epi licet imediate ſubſint archiepiſcopis: nihilominꝰ ſine eorũ licentia hoc põt etiam qui ſunt non exempti: ergo et priores hoc poſſunt: licet ſubſint abbatibus vel maioribꝰ ſine licentia eoꝝ cum ſint ordinarij. Si autẽ ſunt in dignitate cõſtituti non tamẽ prelati ſicut cantor. theſaurarius. ſacriſta et hmõi perſone: non habent priuilegium: ꝙuis exempti. Si vero eſſent prelati: ſed nõ eſſent ꝑlati in foro penitentiali ſicut ſunt archidyaconi de pari concurrentes cum epis in foro cauſarũ adhuc nõ puto eos habere hoc priuilegiũ: ſed ſolos ꝑlatos: hos dico qui habent curam animarũ. Sicut autem dixi de epis ꝙ quãdiu ſunt epiſcopi quo ad dignitateʒ

retinent hoc priuilegiū: ita et de iſtis quādiu ſunt in platione et ſimiliter qui electus ab eis pōt agere cum eis abſoluendo ⁊ diſpēſando quicquid pōt epiſcop⁹ ſi ei ſubeſſent. ſic electus ab epō non pōt tantū quantū archiepus excepto in ſententia lata a ſupiori cōtra eos: puta ab archiepo contra ſuffraganeū ſuū: ab abbate contra priorem conuentualē ſibi ſubditū. ab hmōi enim non pōt abſoluere electus talis confeſſor. Quicunq; eni pōt eligere vno electo ſiue mortuo ſiue non mortuo pōt alium mutare ad placitū et eoipſo q talis qui poteſt eligere confitetur alicui videtur ipm eligere. quia plus eſt factis et mentis intentione eligere q̄ verbis. iij. q. vi. c. i. de maio. et obe. c. legebatur. hec Pe. de palu. vbi ſupra. Inferiores plati non exempti ſi ſubſunt immediate epo ipſum ſolū habent cum ſupioribus pro ꝓprio ſacerdote ſicut abbates. decani. ppoſiti et archiepiſcopi rurales curati vero decanos rurales et epum: quādo ille decanat⁹ eſt annexus cure. Similiter pores qui ſuut ſub abbatib⁹ illis ſubſunt et epis: non plati vero ſubſunt imediate ſuis curatis: ſiue abbatib⁹: ſiue prioribus: ſiue decanis quādo ſunt de collegio. vel ſimplicibus curatis qn in parrochijs ſuis cōmorantur. Clerici vero chorcales ſubſunt ei qui preeſt choro ſiue ſit cantor: ſiue ſit ſuccentor in exteriorib⁹. Sed quantū ad forum cōſcientie ſolus decanus videt curatus eoꝝ. hec Pe. de palu. vbi ſupra diſt. xvij.

¶ Capitulū tercium cui debeant laici ordinarie confiteri.

Imperator ſcdm Hoſti. de antiquiſſima conſuetudine confitetur capellanis ſuis. ſed ſicut dicitur extra de pe. et re. c. ij. li. vi. Nulla conſuetudine introduci poteſt vt preter ꝓprij ſacerdotis licentiam aliquis poſſit ſibi eligere cōfeſſorem niſi de licentia pape. ¶ Rex habet epiſcopū vel archiepiſcopū in cuius ciuitate eſt ſedes regni. Dicitur autem ſedes vel metropolis regni non in qua plus moratur: ſed in qua inungitur et coronatur.

Principes minores ſi habēt ſub ſe ciuitates plures ſimiliter a ſede principali ducat⁹ vel comitatus domiciliū ſortiunt. ſed ſi habēt vnam ciuitatē alia principaliorē: ab vtroqȝ epo vel metropolitano licentiā confitendi capiant ſcdm Hoſtiē. Sed hoc non eſt verū quantū ad metropolitanū: quia nullus ſubditus ſuffraganeoꝝ eſt ei ſubditus imediate: niſi quādo viſitat: ſed ſolū ipſi ſuffraganei. vnde cum dñs illarum ciuitatū in temporalibus ita ſubſit epis in ſpūalibus ac ſi eſſet ſeruus: ſicut dñs caſtri ſubeſt in ſpūalibus curato. ideo ſicut metropolitanus nō poſſet dare licentiā confitendi homini habēti domos in dyoceſi ſuffraganeoꝝ: ita nec principi. ¶ De illo vero principe qui habet dominiū in diuerſis dyoceſibus ſed non ſup ciuitates: videt̄ ꝙ ipſe multomagis ab ipſis epis petere debeat hoc ſcȝ in cui⁹ dyoceſi habȝ principaliter dominiū vel ab vtroqȝ ſi equaliter in duabus. nam abſurdū eſſet ꝙ a tot curatis haberet petere quot in ſuo dominio includūtur. ¶ Domini vero qui in eadem dyoceſi in diuerſis villis habent dominiū ſi in vna hñt principale dominiū in qua nō ſit niſi vna parrochia tantū ſiue vnus curatus tantū illi videt̄ ſubeſſe. Sed quādo nullū habet dominiū in illa villa que ſub ſe non cōtinet plures parrochias: maxime ſi vna nō eſt principalior altera: tūc nulli curato ſubeſt: ſed imediate epo. Si vero in vna villa ſit principale dominium in qua non eſt niſi vna parrochia tm̄: vel ſunt multe et vna principal: curat⁹ illius eſt ſibi ꝓprius ſacerdos citra epm. ¶ Balliui ſi nullibi haberēt manſionē: niſi ſcdm ꝙ aſſiſtere requirunt: modo huc modo illuc diſcurrūt: vbiqȝ confiteri pñt vel epis ciuitatum vel curatis in quoꝝ parrochijs hoſpitiū eligunt. ſi vero principaliter alicubi degunt: ibi curatū habent illū in cui⁹ parrochia hoſpitiū ſuū ſitum eſt. et ſic de ꝑpoſitis: licet habeāt domos parentū extra balliuā et ſeneſcaldiā et ꝑpoſituram: quia p hoc officiū quaſi contrahendo ſortiuntur forum.

¶ Ceteri vero burgẽſes et alij layci non in ꝓteſtate cõſtituti illis curatis ſubſunt in quoꝝ parrochijs degunt principaliter: vel ſi in duabus equaliter in qua tunc manẽt quando cõfiteri volunt: illius parrochie ſunt. hec Pe. de palu. Regulariter ergo confeſſio fienda eſt ꝓprio ſacerdoti. vnde dicit Inno. in. c. omis. extra. de pe. et re. Si q̃s alieno ſacerdoti iuſta de cauſa cõfiteri peccata ſua voluerit: licẽtiam prius poſtulet et obtineat ꝓprio ſacerdote: cum aliter ipſe non poſſet ſoluere vel ligare. hec ibi.

¶ Capitulũ quartum in quo notãtur octo caſus in quibus quis põt alteri confiteri q̃ ꝓprio ſacerdoti ſine eius licentia.

Et nota ſcḋm Pe. de palu. caſus octo in quib' quis poteſt alteri confiteri q̃ ꝓprio ſacerdoti ſine eius licentia quos ponit Hoſtien. in ſumma.

¶ Primus caſus eſt ꝓpter indiſcretionem ſacerdotis ꝓprij et ſub hoc caſu cõprehenditur quãdo ipſe ſacerdos ꝓprius eſt ſollicitator ad malum vel reuelator cõfeſſionis. vel eſt talis qꝫ ex confeſſione imĩnet periculũ confitendi vel confeſſori. In hoc igit caſu dicit Hoſti. qꝫ eoipſo habet licentiã a iure alium adeũdi. de pe. di. vi. c. placuit. Sed alij dicunt qꝫ tunc debꝫ petere licentiam ab eo vel a ſuperiori. quia. c. omnis. dicit qꝫ qui ex iuſta cã voluerit alteri cõfiteri petat licentiã a ꝓprio ſacerdote. Et quãuis quidã hoc intelligant niſi ex culpa ſua hoc ꝓcedat: videtur tamẽ melius etiã ſi hoc ſit ex culpa ſua. q2 culpa ſua nõ debet alteri nocere: puta ſuperiori ſicut ꝓprio ſacerdote mortuo vel excõmunicato: nõ eoipſo licet ire ad aliũ: ſed oportet recurrere ad epum ſi ſuperior adiri non põt: vel etiã ſi eſt eque defectuoſus. tum q2 ad papam non eſt facilis recurſus: eoipſo ad alium ire poteſt. ¶ Quãdo ergo ꝓprius ſacerdos omnino indiſcretus et inept' eſt et qui tunc non põt adiri ſine licẽtia petita vel ſaltem cum licentia petita et non obtenta põt ire ad alium. dico autẽ petita: quia etſi ſit indignus audire: non eſt tñ impotens com-

mittere: et in hoc ſcꝫ q̄ debet petere licentiam ab ipſo vel ire ad ſupiorem. Concor. Tho. Pe. Al. Ber. Inno. et Vul. q̄ ſi negatur ab eis licentia: tunc dicunt p̄dicti q̄ idem iudiciū eſt de eo q̄d et de illo qui non habet copiā confeſſoris. vnde magis debet eligere laico confiteri: nec in hoc transgredit̄ precepta ecclesie: q2 p̄cepta iuris non ſe extendūt vltra caritatē: nec etiaꝫ fit iniuria ſacerdoti: q2 priuilegiū meretur amittere qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. ſed Pe. de palu. dicit q̄ tūc poteſt libere ire ad alium: vt patet ſupra. et ſi non poſſet aliū habere et neceſſitas immeat dicunt p̄dicti doctores q̄ confiteant̄ peccata ſua in genere ſine eo de quo poſſet malum prouenire.

¶ Secūdus caſus eſt: quādo parrochianus tranſtulit domicilium ſuū: quia tunc deſinit eſſe parrochian⁹ primi ſacerdotis et fit parrochian⁹ illius ad cuius parrochiam ſe trāſtulit. Sed ſi in duabus parrochijs haberet domū et in vna maneret tempore eſtiuali: in alia vero t̄pe hyemali: vtrobiqꝫ ſortitur forum nō ſimul ſed ſucceſſiue ſcd̄m q̄ habitat modo hic modo illic. et hic tunc recipiat ſacramēta vbi tunc habitat. alias ibi.

¶ Tercius caſus eſt cum vagabūdus nec habēs nec petens domiciliū: tunc iſte pōt confiteri cuilibet curato vel ep̄o in cui⁹ parrochia eſt: immo etiā non curato videt̄: quia nulli ſubdit⁹: ſed ſubdit ſe cui vult. Nam omis ſacerdos poteſtatē habet ordinis et iuriſdictionis ex ſua ordinatione: ſed ſubditos habet ſolū eos qui ſe ei ſubmittūt: niſi q̄ ſcd̄m iura q̄ ſe ſemel alicui ſubmiſit factus eſt eius parrochian⁹: nec pōt ſe alius ſubmittere quouſqꝫ de primo ſe ſubtrahat ſimpliciter niſi de volūtate illius. vnde dicit̄ extra de pe. et re. c. ſi permittimus eligere. q. d. iure diuino licebat eis eligere ſed ei⁹ electiōe ſubtracta p̄mittimus relaxantes retentionē q̄ poſſint eligere. Unde in dicto capitulo. placuit. de pe. di. vi. dicit̄. Sine conſenſu eius cui p̄mo ſe cōmiſit: et poſtea cui penitens confeſſus eſt.

¶ Quart' casus eſt: ſi querit domiciliū quo ſe conferat quo minus ſe alibi habeat. Et de pegrinis quidē dictum eſt ꝙ ſi ſine licentia curatoꝝ et epōrum pfecti ſunt: nil priuilegij hñt in hoc. Si aūt de licentia epōrum et curatoꝝ profecti ſunt eo ipſo habēt licentiā interpretatiuā confitendi: cum ſine cōfeſſione digne pegrinari nequeant. Si etiam ſuperueniat paſca cōmunicare poſſunt pter candē licentiam implicitā et de caſu epali abſolui. quia epus non retinendo ſibi auctoritatē licentiando pegrinos ex hoc ipſo videt eis dare licentiā confitendi de caſib' epalibus: ſicut curatus de parrochialibus. ¶ De mercatoribus aūt ſi nunꝗ haberent domiciliū niſi ſemp ſequendo nundinas idem iudiciū eſt qd de vagabundis: et idē ſi in loco ſuo tenent hoſpiciū: ſed non declināt illuc in paſcha cōmuniter nō enim tunc videtur ibi habere domiciliū quo ad ſacramenta. Et idem de familia principis vel balliui qui nunꝗ in eodem ſtatu pmanent: ex quo licet ipſi teneant hoſpitiū alibi nec tamen illuc declināt niſi ad horā iſti vagabūdi cenſent: idem de familia epi laica: quia nō ſic habet ius in ea ſicut cardinales. Sed ſi eſſent de dyoceſi ipſa de eius licentia confiteantur. Si autē de alia ex quo eius hoſpitiū dimiſerunt q2 per dyoceſim vagant reſpectu illius dyoceſis vagabundi reputant et de licentia epi illius vel cuiuſlibet curati ad cuius parrochiā venient cōfiteri poſſunt. Concordat in hoc ſcꝫ ꝙ peregrini negociatores et alij viatores ſi nō habent licentiā a ſuis curatis vel epiſcopis vel ſine licentia eoꝝ iter arripiunt nō poſſunt abſolui ab alijs Inno. et Hoſti et Gul.

¶ Quintus caſus eſt ratiōe delicti. vi. q. iij. c. placuit. ꝙ quidem dicūt eſſe verū tunc ſolū quando pter hoc eſt excōicatus quia ſi eſſet excōicatus a prelato loci illius pter illud peccatū ſicut conſueuit fieri in furtis et hmōi quoꝝ ignorant auctores: mittendus eſt talis ad excōmunicatorem abſoluēdus ab eo.

ſed ſi peccatū eſt occultuꝫ et ꝓpter hoc non ſit excōmunicatus pōt de hoc confiteri ꝓprio ſacerdoti. vt dicit̄ in ſum. pyſana. ₰. ran. ʒaba. refert Ioan. tenere ꝙ curati et etiā fratres admiſſi ad audiendū confeſſiones ſcd̄m formaꝫ. cle. dudum pn̄t audire et abſoluere peccata cōmiſſa non ſolū in dyoceſi ſed etiā extra territoriū dyoceſis: dum tamē confitentes ſe pn̄t illis confiteri id eſt ꝙ ſint illius dyoceſis vel parrochie quo ad curatos.

¶ Sextus caſus eſt ratione ſtudij. vt ſcolares etiā ſi non ſint moraturi niſi per annū in ſtudio. vel qꝛ non habēt plus de ſpacio vel ab ep̄o vel capitulo de cuiꝰ licentia ibi ſunt: vel quia ſic diſponunt vel de parrochia in parrochiā mutant̄. De illis vero ſecularibus qui veniūt de omni parte regni ad parlamētum. Pariſius cū rex reputet ſe fiſcum nō recognoſcens ſuperiorē in toto vrbe videtur ꝙ ibi pn̄t confiteri ep̄o et curato in quoꝝ parrochijs domos conducūt. ſicut olim in tp̄e imperatorū Rome erat ibi cōmunis patria: et quicūqꝫ illuc veniebat habebat iudicem ſuū ſcꝫ pretorē peregrinū. Sed contrariū eſt verū ſcꝫ ꝙ non pn̄t abſolui ratione parlamēti ſi non habēt licentiā a ſuis p̄latis. quia rex pariſius non habet poteſtatē in ſpūalibus nec in ceteris partibꝰ regni. Ep̄us autē pōt in ſpūalibus ſoli ſue dyoceſi. ſolum enī rome vbi eſt ſedes pape in ſpūalibus omnibus eſt patria cōmunis [illegible] eccleſia cathedralis omnibus de dyoceſi. Unde in cu[illegible]mana ſicut curato ſuo ſūmo penitentiario de omni [illegible] mundi pōt confiteri et penitentiarijs ſimplicibus ſicu[illegible]tijs ſui curati.

¶ Septimꝰ [illegible] eſt ratione neceſſitatis. quādo eſſet in mortis articulo: tun[illegible]s ſacerdos ab eccleſia non p̄ciſus auctoritate ſit ꝓprius ſ[illegible]rdos. ex. de offi. ord. c. paſtoralis. ex hoc qd̄ habet̄ de cōſe. di. iiij. c. ſanctū. videt̄ etiā ꝙ laicus in hmōi neceſſitate poſſit excōicatum recōſiliare eccleſie ſi non eſt ipſe p̄ciſus: non tamē poteſt abſoluere a peccatis audiendo cōfeſſiones.

Octauus caſus quē ponit Hoſti. eſt ſi ſacerdos nō ꝓprius ponat ſpem in ratihabitiōe ꝓprij ſacerdotis. ſed vt dicit in ſum. pyſana et bñ iſte caſus cōiter non tenet cuius rōnem aſſignat Pe. de palu. Nulla enī ratihabitio cōfirmat ſacramentū quod nullū fuit: qꝛ et ſi non in ſacramētis ratihabitio ſaltē pape valere pōt: quia illam ſolennitatē mutare pōt ſicut de eccleſia per non epiſcopum dedicata ſola ratihabitione pape dedicata vel reconciliata reputat̄. extra de cōſe. eccle. vel alta aqua. tamē in ſacramentis valere non pōt quia illa papa mutare non pōt. quia regula iuris eſt ꝙ ratihabitio retrotrahit̄ et mandato comparat̄ qñ ſolo mādato et a principio res agi pōt: in talibus autē locū nō habet qñ ſcȝ eſſentia ſacramēti deficit: quia tunc totū iterandum eſt. De eſſentia aūt abſolutionis eſt ptās iuriſdctōis quā poteſtatē erga talē non hȝ ex hoc ponit ſpē in ratihabitiōe

Quis poſſit cōmittere et quis nō audientiā cōfeſſionū. c. v.

Nota ſcđm Pe. de palu. in. iiij. di. xvij. ꝙ oīs ſacerdos ꝓprius qui iure ordinario pōt audire cōfeſſionem: pōt hoc ipm alteri cōmittere. qꝛ habet cauſaȝ meri imperij et quia quicūqȝ per electionē habet curā animaꝝ eſt ordinariꝰ ideo omnis talis pōt licentiare quēlibet ſubditū cure ſue alteri cōfiteri. Itē ordinariꝰ eſt quicunqȝ ex officio ſibi annexo hoc habet: licet nō ſit per electionē. Item gerens vicē curati per legē vel conſuetudinē: ſicut factus prior per abbatē qui viuēte abbate erat delegatus non potens ſubdelegare eo mortuo vel amoto eius vices in oībus obtinēs eſt quaſi ordinariꝰ delegatus quantū ad hoc: vñ licentiare pōt ſibi ſubditos de ꝯfeſſione.

De archipreſbytero.

Archipſbyter ciuitatis de quo iura loquūtur videt̄ ꝙ ſit ordinariꝰ: ſicut ſi eſſet ꝑbenda ſacerdotalis cui ex officio eſſet annexū officiū audiendi cōfeſſiones illorū de dyoceſi extra ciuitatē et multomagis ſi de ciuitate. Sed ſi peni

tentiarius nō habet hoc officiū ex ſua prebenda ſed ex cōmiſſio-
ne viue vocis epi qui reuocat quādo vult: quia iudiciū ſolui-
tur vetāte eo qui iudicare iuſſit: talē delegatus et nō ordinari⁹

¶ De archidyacono.

¶ Archidyacon⁹ licet ſit iudex ordinia-
rius de cōſuetudine: non tñ in foro cōſcientie niſi ſit ſacerdos et
tūc audit ex cōmiſſione vñ non pōt ſubdelegare.

¶ De legato.

¶ Legat⁹ eſt ordinari⁹ in vtroqꝫ foro. vñ ſic in exteriorib⁹ dat
iudices delegatos et hꝫ ſuos penitētiarios.

¶ De ſūmo penitentiario.

¶ Sūmus penitentiari⁹ eſt ordinarius in ſpūa-
libus tñ: vnde habet penitētiarios ſuos et cōcedit etiā licentiā
eligendi cōfeſſorem ſed ſimplices penitētiarij pape quāuis ſint
delegati pape qui ſolus eos ponit nō ſummus penitentiarius
pñt quidem omēs audire de toto mundo: ſed non pñt ſumere
adiutores: nec etiā dare licentiā eligendi confeſſorem.

¶ De decano.

¶ Decanus ruralis qui etiā archipſbyter
vocat̄: ſi iſte decanat⁹ eſt annexus alicui cure ſpeciali: reputat̄
ordinari⁹ in parrochijs ſui decanat⁹ poſt epum. Supra cura-
tus videt̄ etiam ordinarius curatoꝝ: et ſic curati de licentia ei⁹
non ſolū epiſcopi pñt confiteri. Si aūt epiſcopus ſeu archidya
conus confert illum decanatū modo huic modo illi curato: vi
detur delegato et hoc reſpectu cōmuniū caſuū. Nam reſpectu
caſuū epiſcopaliuꝫ tam de curato ꝙ de decano quibus de ſpe-
ciali gratia cōmittit abſoluere: de illis videt̄ diſtinguendū aut
ſint retenti de iure vel cōſuetudine: et tunc in illis nullum ius
haberet de ſe inferior epo. Unde cuicunqꝫ illos cōmittit aucto-
ritate delegata illos abſoluit. ¶ Item nota ꝙ poteſtas iuriſ-
dictionis eſt vna apud plures et nō apud quemlibet inſolidū
tunc non pōt quilibet ꝑ ſe eam cōmittere ſine conſenſu aliorū.
Sed qḋ omnes tangit ab omnibus debet approbari. Unde ſi
capitulū ſede vacante gerat vices epi in temporalibus nullus
de capitulo etiā decanus pōt ponere officialē ſine cōſenſu alioꝝ

ſed capitulū de conſenſu maioꝛis partis. ¶ Poteſtas aūt ab
ſoluēdi a peccatis vna et eadem pōt eſſe apud plures et nō pe-
nes vnū ſicut penes capitulū ſede vacante qn̄ habet poteſtatē
eius in ſpūalibus dico quantū ad cōmiſſionem nō quantū ad
execucionē. q2 illa cōfeſſio ſoli eſt fienda vnde totū capitulū non
vnus canonicꝰ ponet penitentiariū. ſed qn̄ iuriſdictio pfecte et
inſolidū remanet apud quēlibet: tūc quilibet eoꝝ cui vult pōt
cōmittere: et minoꝛ ſine maioꝛe multomagis ecōuerſo. et quia
ptās abſoluēdi q̄ eſt apud curatū papā et epm̄ non eſt vna:
ſed qlibet pōt per ſe audire ſine cōſenſu alteriꝰ: ita etiā quilibet
eoꝝ ſine cōſenſu alteriꝰ pōt cōmittere alteri. Vn̄ vicarius curati
ſine licentia epi pōt audire confeſſionē illoꝝ ſcʒ qui ſunt ſubditi
curatoꝝ et nō alioꝝ: et multomagis ecōuerſo ſcʒ de licētia epi
audire eoꝝ cōfeſſiones qui ſunt ſubditi curatoꝝ ſine licētia vel
ꝯſenſu eoꝝ. De hoc extat bullata declaratio Clemē. et Alex. poſt
cuiꝰ bullationē nullus pariſiꝰ dixit cōtrariū. Qui aūt ex cōmiſ
ſione ſolū audit cōfeſſiones non pōt alteri cōmittere audientiā.

¶ Quō et qn̄ curatꝰ vel pſbyter parrochialꝭ poſſit cōfeſſionū.
dare vel denegare licentiā alteri ꝯfitendi ſubito ſi petat illā. c. vi.

Nota ſcd̄m Pe. de palu. in. iiij. q. xvij. ꝙ ſi parrochianꝰ
petat licentiā alteri ꝯfitendi indeterminate: nō det cura
tus niſi ſit veriſīle ꝙ penitēs nō eligeret niſi eqʒ bonū
vel melioꝛē. Si vero noīat ſibi aliū de quo veriſīle eſt ꝙ ſit eque
bonꝰ vel melioꝛ ad confeſſionē audiendā nō reijciat. q2 foꝛte habʒ
pctm̄ qđ erubeſcit cōfiteri ſibi: et pꝛius moꝛeretꝛ ſine cōfeſſione ꝙ̄
ſibi cōfiteretꝛ. Si vero apparet ꝙ nō eſt eque bonꝰ: aut p famā
aut p viſum ſue pſone per ꝯuerſationē pſonaꝝ ſibi cōfitentiū
q̄ minꝰ religioſe cōuerſantꝛ et tunc ſimplr̄ debet negare innote-
ſcēdo ꝙ ille non pōt eum abſoluere quod tn̄ intellige cum ille
ad quē vult accedere parrochianꝰ nō hʒ auctoꝛitatē niſi ex com
miſſione ipſiꝰ curati declarādo etiā ꝙ ipe paratꝰ eſt eū audire:

ſi tamen eſt talis ꝙ ad hoc ſit ſufficiens. vel etiã ꝙ eſt paratus ſibi dare vnum alium loco ſui: in quo caſu bene videat vt det ſibi ad hoc ſufficientē. nam ſi inſufficientē daret ſibi imputare tur detrimētum qđ inde ſequeret̃ oui ſue. quia ſcđm iura qui parum diligēti ſocio ſuã rem cuſtodiendã commiſit facilitati ſue debet imputari ſi perijt. Si autē ille petitus a parrochiano vel diffamatꝰ habet poteſtatē ſupioris. puta qui eſt vicarius epi vel confeſſoꝛ deputatus in oꝛdine minoꝝ vel pꝛedicatoꝛū et hmōi: non ꝓpter hoc ꝓhibēdus eſt ſimpliciter qꝛ iudex malus vel delegatꝰ non perdit iuriſdictionē ſuam: ſed debet dicere pe- tenti: nō expedit tibi vt tu vadas ad illū vel ad aliū: nec ibidez de voluntate mea nec aſſenſu nec licentia: ſed ipſe habēs pote- ſtatem ab alio maioꝛe. vnde nō poſſum tibi ꝓhibere: ſed para- tus ſum te audire: vel per vicariū vel per extraneum ydoneū et ſcđm hoc ſoluit̃ inſtantia illiꝰ regule ſcȝ ꝙ non pōt eſſe paſto- ris excuſatio ſi lupus oues comedit et paſtoꝛ neſcit. quia hoc verū eſt quando paſtoꝛ ſcire debet et pōt. et licet aliquis ſemꝑ debeat reputare alium melioꝛē ſe ſimpliciter: nō tamen quantū ad omnia. puta quantū ad officiū hoc vel illud. Itē ſuſpi- ciones habere poſſumꝰ non ad iudicandū ꝓximum: ſed ad ca- uendū nobis. Nam ſi video paupem nō iudicabo furē: tamē ne foꝛte ſit fur cuſtodiã rem meã ab eo: et ſic in ꝓpoſito. tamen ſi contrariuȝ non appareat plus debet homo pſumere de hijs quos papa vel epus per totã dyoceſim pꝛefecit ꝙ de ſe qui de- putatur ad vnam paruam parrochiam.

De religioſis qui non poſſunt audire cōfeſſiones ſine licen- tia ſui pꝛelati. Capitulum. vij

Nota ꝙ religioſus nō debet audire cōfeſſiones etiam illoꝝ qui habent licentiã ſibi eligendi confeſſoꝛē: quã- cunqȝ etiam ſi haberēt a papa ſine licentia et auctoꝛitate ſui ſu- perioꝛis: qꝛ ſine ſuo ſupioꝛi velle et nolle nō habet. patȝ hoc per ſimile. extra de elec. c. ſi religioſus. li. vi. ad hmōi officium. vbi

dicitur q electioni de ſe facte nō debet nec poteſt aſſentire ſine licentia ſupioris ſui. Sed vbi papa noiatim eligit religioſum ad aliquod officiū preſumit noſcere pſone induſtriā vnde non requirit alterius licētia ſiue p inquiſitione ſiue pro pdicatione ſiue p audientia confeſſionū ſiue pro platione: ſiue alio quocunqȝ officio. Sed et hoc q papa daret alicui licentiā q poſſet ſibi eligere quēcunqȝ etiam religioſum p audiendo confeſſiones vel pro pdicatione: ex iſta tali licentia non debet religioſus audire cōfeſſiones vel pdicare ſine licentia ſui ſupioris vel prelati vel abbatis. ar. ad hoc ex. iude. c. quodqȝ ſit laudabile. Si tamē in dicto caſu audiret religioſus ſine licentia ſui ſupioris vel plati: teneret abſolutio ita q non eſſet reiterāda talis confeſſio: quāuis male faceret talis ſic audiendo. Pe. de palu. vbi ſupra. q. iiij.

De poteſtate audiendi confeſſiones attributa fratrib[9] predicatoribus et minoribus a iure per tertū. cle. dudum. §. ij. de ſepul. quomodo fieri poſſit et quō exponitur. Capitulū. viij.

Nota tertū. cle. dudum. §. ij. de ſepul. vbi dicit. Statuimus et ordinam[9] vt in ſingulis ciuitatib[9] et dyoceſibus in quibus loca fratrū ordinis predicatorū et minorum conſiſtere dignoſcunt. et in ciuitatib[9] dyoceſibus et locis ipis vicinis in quibus loca hmōi non habēt magiſtri priores puinciales ordinis predicatorum aut eorum vicarij et generales puinciales: miniſtri et cuſtodes minorum ad preſentiā prelatoruȝ eorundē locorum ſe cōferant per ſe vel p fratres quos ad hoc ydoneos fore putauerit humiliter petituri. Ut fratres qui ad hoc electi fuerint in eorum ciuitatibus et dyoceſibus confeſſiones ſuorum ſubditorum confiteri ſibi volentiū audire libenter valeāt: et huius confitētibus prout ſcdm deum expedire cognouerint penitētias imponere ſalutares atqȝ eiſdē abſolutionis beneficiū impendere de licētia gratia et beneplacito eorum. Dein-

de prelati magiſtri puīnciales et miniſtri ordinū predicatoꝝ eligere ſtudeant pſonas ydoneas et ſufficiētes vita pbatas diſcretas honeſtas atqꝫ pitas ad tam ſalubre miſteriū exequendum. quas ſic ab ipſis electas repſentent vel faciant repſentari p̄latis et de ipſoꝝ licentia gratia et beneplacito in eoꝝ ciuitatibus et dyoceſibus hmōi perſone ſic electe cōfeſſiones audiant ſibi confiteri volentiū et imponent penitētias ſalutares et beneficium abſolutionis impēdant prout ſupius eſt expſſum extra ciuitates ⁊ dyoceſes in quibus fuerit deputate p quas eas et non p prouincias volumus deputari cōfeſſiones nullatenus audire. Numerus aūt pſonarum aſſumēdarum ad hmōi officium exercēdum eſſe debet prout vniuerſitas cleri ac populi multitudo vel paucitas exigit eorundē. et ſi idem prelati petitam licentiā confeſſionū audiendarū conceſſerint illam prefati recipiant cum gratiaꝝ actione. ꝙ ſi forte dicti prelati quēcunqꝫ ex hmōi fratrib' p̄ſentatis eiſdem ad hmōi officiū nollent habere vel non ducerēt admittendū eſſe: quo amoto vel ſubtracto loco ipſi' ſimiliter eiſdem p̄ſentatus poſſit alius ſubrogari. Si vero idē prelati p̄fati fratribus ad cōfeſſiones vt p̄mittitur audiendas electis hmōi exhibere licētiam recuſauerint. nos ex tunc ipſis vt cōfeſſiones ſibi confiteri libere volentiū liciteqꝫ audire valeant et bñficium abſolutionis impēdere gratioſe concedimus de apoſtolice plenitudine ptātis. Per hmōi autem conceſſionem nequaꝙ̄ intēdimus pſonis ſeu fratribus ipſis ad id taliter deputatis poteſtatē in hoc impendere ampliorē ꝙ̄ in eo curatis ſeu parrochialib' ſacerdotibus eſt a iure conceſſa niſi forſan eis eccleſiaꝝ prelati vberiorē in hac parte gratiā ſpecialē ducerent faciēda. Petituri. Pau. pōt peti hec licentia a prelatis extra ſuū territoriū: quia eſt volūtarie iuriſdictōnis. Cuſtodes. glo. priores ergo cōuentuales quo ad p̄dicatores et gardiā quo ad minores hoc nō poſſunt humiliter. Pau. ſi petat iſta

licentia aſpere non videtur ſatiſfactū conſtitutioni. et ideo iteꝝ eſſet repetenda ꝓpter omiſſionem forme. Miniſtri. gloſa. Nota ꝙ de vicarijs priorum prouincialiū et de cuſtodibus non repe tit de quibus p̄miſit. licet ergo illi petitionē facere de qua premi ſit: non tamē electionē de qua hic loquitur. Preſentari. gloſa. Ergo perſonalis p̄ſentatio fieri debet. nam dicit̄ preſes qui pre betur ſenſibus corporis. facit. de peni. di. i. in. prin. Idem di cit Pau. ſup verbo repreſentēt. Erigit. glo. Si vero epiſcopus contendat cum fratribus dicens minorē numerum ſufficere re cipiat epiſcopus numerū qui ſibi videt̄ de reliquis recurrat̄ ad arbitrium boni viri. id eſt iudicis. ff. de ver. obli. l. continuus. Conceſſerūt. glo. quam licentiā ſine fraude reuocare non pn̄t. c. decet. de regu. iur̄. li. vi. Subrogari. glo. ſi non recipit̄ iuſta de cauſa: quia ſcꝫ non eſt talis qualis ſupra deſcribit̄ ſibi impu tent qui malū eligerunt. et ſic poſſet omnes recuſare cum non ſunt apti. ſed ſi ſine cauſa hoc ſuccedit ſine licentia pape. Recu ſauerunt. glo. ſi non recuſat exp̄ſſe. ſed non dat nec negat videt̄ ꝙ locum haberet hoc priuilegiū poſt trinam monitionē vel re quiſitionem p. c. i extra. de ſup. ne prela. Volentiū. glo. forte nō intellexit de religioſis qui ſcd̄m ſtatuta ſuoꝝ ordinum p̄latis ſuis confiteri debēt. Libere. glo. denotat ꝙ non eſt neceſſe habe re licentiaꝫ ſacerdotis parrochialis: cuius contrariū dicit Jo. mo. ſed eis non ſtatur impartiri. glo. abſoluti ergo non habēt neceſſe vlteriꝰ cōfiteri ꝓprio ſacerdoti. Nec obſtat. c. oīs. in prin. de pe. et re. quia illud intelligit̄ de eo qui alteri nō eſt confeſſus legittime. Jo. mo. dicebat contrariū ſed male dixit. Idē Pau. ſcilicꝫ ꝙ abſqꝫ licentia parrochialis ſacerdotis pōt quis alteri confiteri: nec tamen ex hoc ſequitur ꝙ ſint curati iſti. Ratio eſt ſcd̄m glo. quia nec ipſi fratres ſunt aſtricti ad executionē vel ex ercitium iſtorū actuū: nec fideles ſunt aſtricti vt in his ad eos recurrant.

¶ Item nota vt dicitur in sum. pysana et bene ꝙ pōt epūs acceptare fratres ad audientiā confessionū et hoc sine solēnitate pdicta pſentationis si vult cōmittendo eis iuriſdictionē suā. q2 etiā sine iſto priuilegio poſſet eis dare licentiā audiēdi.

¶ De effectibus qui ſequūtur ex cōmiſſione audientie confeſſionis alteri facta. Capitulū nonum.

Ex cōmiſſione aūt alteri facta de audiētia confeſſionū siue pdicto modo siue p alium modū ſequūtur iſti effectus vt dicit Pe. de palu. in. iiij. di. xvij. ¶ Primus quidē quia talis cōmiſſarius pōt audire et abſoluere alterius licētia minime requiſita: nec ille qui vult confiteri tenet petere licentiā a pprio ſacerdote. ar. efficax extra de pcura. c. is. qui. li. vi. Nec obſtat ꝙ curatus debet cognoſcere vultū pectoris sui. nam vultū exteriorē poterit cognoſcere sicut et prius: et etiā intueri et corrigere fraterna correctione et paterna admonitione sicut prius: et quantū ad exteriorē vultū attinet non minꝰ honeſte viuunt qui confitent fratribus ꝙ qui confitent ſecularibꝰ curatis. ¶ Quantū vero ad interiorē vultū melius poterit reddere rationē de cōfeſſis fratribus et hmōi: ꝙ de cōfeſſis sibi vel ſuo vicario: quia de interiori vultu parrochianoꝝ qui ſe reſpuerunt: et sine licentia sui vicariū pape vel epi elegerūt non habꝫ reddere rationē. quia p eum nō ſtetit quominꝰ eos audiret et inſtrueret: ſed per ſuperiorē qui eis coadiutores dedit et parrochialē qui eum elegit. hec Pe. de palu. Dicit tamē Tho. ꝙ si alicui concedat poteſtas a ſupiori iudice cōfeſſiones audiendi parrochianoꝝ alicuius curati: ex hoc non fit preiudiciū. q2 poteſtas iuriſdictōis non eſt cōmiſſa alicui in fauorē sui: ſed ad vtilitatē pximi et populoꝝ et dei honorē. Itē tenet Io. an. in. c. si epūs. de pe. et re. li. vi. in prima glo. Idem etiā tenet Io. an. in cle. dudū. de ſepul. vt ſupra patuit. ſcꝫ ꝙ non teneat petere licētiam a ſuo curato qui vult ipis fratribus cōfiteri. Idem

tenet expreſſe Pau. vnde glo. Berñ. que hoc dicebat damnata fuit tanq̄ falſa p̱ Clementē quartū in quodā priuilegio quod incipit. Quidā temere ❡ Secūdus effectus huius cōmiſſionis ſcd̄m dictum Pe. eſt q̄ cōmiſſarius pōt audire contra prohibitiones alteri⁹ prelati in quo eſt differētia inter ſup̱iorem et inferiorē. nam inferior contra inhibitionē ſup̱ioris non pōt alicui cōmittere ſicut nec p̱ ſeip̄m audire eum ita q̄ poſſit eum ſuſpendere ab audientia cōfeſſionum p̱ alium ſicut pōt per ſemetipſum et ecōuerſo: aut contra inhibitionē inferioris ſup̱ior pōt ita cōmittere ſicut pōt audire eo inuito. Similiter ſi eſſent duo curati de pari et vterqȝ inſolidū: vnus contra inhibitionē alterius pōt audire et cōmittere. quia par in parē non habȝ imperium. Quando ergo inferior p̱hibet ne ſubdictus confiteat̄ cuicunqȝ ſine ſui licentia debet excip̱e: niſi ſup̱iori vel eius vicario alias temere agit: niſi loqueret̄ talibus qui bene ſciunt q̄ non intēdit vel non pōt prohibere quin confiteat̄ talis ſup̱iori ſuo: ſic in religionib⁹ cum prior p̱hibet ne quis cōfiteat̄ de tali peccato ſine licētia ſui: certū eſt oībus q̄ nō intēdit quin poſſit confiteri magiſtro ordinis vel p̱uinciali vel eoꝝ vicariis: quia ſi prohiberet ſup̄mus ei in faciem: et multomagis ſubprior qui non pōt dare licentiā alteri confitendi: cum ſit vicarius hominis q̄diu prior viuit ſi inhiberet ne q̄s ſine ſui licentia confiteret̄. rē derideret̄. Sed mortuo vel amoto priore vices eius gerit per cōſtitutiones vnde reputat̄ ordinarius curat⁹: ergo p̱hibens ſubdito ſuo ne aliꝭ confiteat̄: debet excipere epūm. papam. legatum ſummū penitentiariū et archiepūm dum viſitat: et habētes ab eis poteſtatē. Epiſcopus vero non debȝ excipere omnes p̄dictos niſi ſeipſuȝ: et ſic quilibet excipiat ſuos ſup̱iores a tali p̱hibitione. ❡ Tercius effect⁹ huius cōmiſſionis eſt q̄ tenet̄ curatus ei eucariſtiā miniſtrare et etiā alia ſacramēta ex quo dicit ſe cōfeſſum illi qui potuit eum abſoluere: nec eſt abſurdū

ꝙ det eucariſtiam illi cuius tamen conſcientiã ignorat: ſed cũ eque bona et tuta conſcientia ymmo tutiori põt eum cõmunicare qui cõfeſſus eſt ſine ſui licentia habẽti poteſtatẽ ſicut illũ qui confeſſus eſt de licentia ſua vel ſibi. quia nec etiã vicarius curati reuelat ſibi confeſſionẽ cum idem curatus dat illi communionẽ. vnde equaliter ſcire debꝫ conſcientiã confeſſi vicario ſuperioris ſicut ſcit conſciẽtiam talis confeſſi vicario ſuo. et debet curatus pſumere ꝙ melius cõfeſſus eſt ei quẽ papa vel epus elegit in confeſſorẽ per totũ mundũ vel dyoceſim ꝙ̃ qui confeſſus eſt illi quẽ elegit ipſe puidendo de ipſo ſuis ſubditis: cum epus non debeat hoc cõmittere niſi viris potẽtibus opere et ſermone. vt de offi. ord. c. inter cetera. vel etiam ꝙ̃ ei qui cõfeſſus eſt illi queꝫ elegit ipſe pprio arbitrio de licentia curati generalis: et hoc niſi cum eſſet excõicatus vel notorius peccator. nam tunc anteꝙ̃ det eucariſtiã debet ei clare conſtare de abſolutione ab huiuſmodi. ¶ Quartus effect⁹ eſt ꝙ peccata cõfeſſa habenti talem cõmiſſionem nõ tenetur iterum cõfiteri pprio ſacerdoti vt declarat Jo. xxij. in extrauagã. que incipit. vas electionis.

¶ Quint⁹ effectus eſt ꝙ per hanc cõmiſſionem fit iudex qui prius nõ erat. Cum enĩ ad abſoluendũ requiratᷣ poteſtas ordinis et iuriſdictionis licet ab habente ordinẽ et iuriſdictionẽ vel iuriſdictionẽ tantũ poſſit hec audientia cõmitti habenti ordinẽ licet nõ habeat iuriſdictionẽ: puta ſimplici ſacerdoti: ita nõ curato ſicut curato: non tamẽ econuerſo ſacerdos nõ curatus põt hec cõmittere vel curato vel ſacerdoti: et ratio diuerſitatis eſt. quia nõ equaliter he due ptãtes tranſfundũtur. habens enĩ ordinem ex ſola cõmiſſione non trãſfert ordinẽ: ſed ſolũ ordinatio ſacramẽtalis tranſfert ſiue ſit iudex ſiue non: ſed iuriſdictio ab habente eam ordinarie ſola cõmiſſione tranſfert indifferẽter priuato qui nullã habeat: et ei qui habebat aliquã: ſed non iſtaꝫ reſpectu ipſius. ¶ Sext⁹ effectus eſt ꝙ qui audit confeſſionẽ

non iure ſuo perdit poteſtatē ſuam delegāte mortuo vel amo
to: et idem forte eſt ipſo excōicato vel ſuſpenſo niſi in confeſſio
ne iam inchoata quā audiuit extunc q̄ſi ex iure ſuo: ſicut etiā
perdit poteſtatē illo reuocante: quia ſoluit̄ iudicium ꝓhibente
illo qui iudicare iuſſit. Unde ſicut ep̄o mortuo vel trāſlato of-
ficialis ceſſat in cauſis ſic debꝫ ceſſare penitētiarius in confeſ-
ſionibus audiēdis: niſi ꝙ abſoluere debet de peccatis iam au
ditis. glo. in. c. gratū et relatum. de of. et po. iudi. dele. q2 man-
datum expirat per mortē mandatoris. Similiter ſi dedit con-
feſſorem monialib⁹ expirat poteſtas: niſi eſſet rector earuꝫ cui
ex officio q̄ſi priorat⁹ vel rectorie eſſet audentia annexa: et tunc
eſſet quaſi ordinari⁹. Videret̄ tamē ꝙ non ſimiliter ita expira-
ret ptās delegati delegante excōicato vel ſuſpenſo: ſicut mor-
tuo vel amoto. q2 in primo caſu retinet delegans iuriſdictionē
licet non vſum. In ſecūdo vero neutrū retinet. Ad hoc aūt ꝙ
delegat⁹ vtatur iuriſdictiōe requiritur ꝙ delegat⁹ in delegādo
habeat iuriſdictionē et vſum eius. quia delegare eſt vſus iuriſ-
dictionis: ſed poſt ꝙ delegauit non requirit̄ ꝙ habeat vſum. q2
vſus eius nihil facit. ergo ⁊c̈. Poſſet tamē dici ꝓbabiliter ꝙ ſi
ep̄us non exiſtens excōicatus vel ſuſpenſus inſtituit officialē
vel penitentiariū et poſtea excōicetur: nihilomin⁹ vterqꝫ poteſt
ꝓcedere in officio ſuo: q2 vtitur vice eius qui iuriſdictionē ha-
bet: licet non vſum ꝑ ſe. Si autē iam erat excōicatus officialis
nil agit. q2 inſtitutio vel cōmiſſio non tenuit. De penitentiario
vero videt̄ ſecus quia etiā non ſacerdos vel non cōſecratus qui
minus hꝫ q̄ excōicatus cōmittere pōt quia nō minus eſt com
miſſio q̄ ꝓmiſſio. q2 iure ſuo ſacerdos audit confeſſionē et com
mittens tm̄ eſt cauſa ſine qua non ꝓpter parrochiaꝝ diuiſionē
et eccleſie ꝓhibitioneꝫ. q̄n autem cōmittens morit̄ vel amouet̄
nō eſt differētia inter cōmiſſariū in foro penitētiali aut iudici a
li. q2 vtriuſqꝫ poteſtas expirat quantū ad negocia nō incepta

¶ Capitulū .x. de differentia inter fratres p̄ſentatos ſcd̄m for mam cle. dudum. ⁊ differentia inter ſacerdotes curatos.

Fratres p̄dicatores hn̄t priuilegiū q̄ ep̄is mortuis qui ipſis ſuā dederūt auctoritatē vel cōmiſerunt pn̄t vti ea auctoritate quouſq; fuerit puiſum eccleſie de paſtore ¶ Item nota q̄ p iſtos effectus nō habet cōmiſſio effectū in pſonis ordinū reprobatoꝝ. de quibus dicit in .c. de reli. do. li. vi hec Pe. de palu. ¶ Nota vlterius differentiā inter p̄dictos fratres ſic p̄ſentatos ⁊ curatos. nam p̄dicti fratres ex tali p̄ſentatione ⁊ cōmiſſione pn̄t audire omēs parrochianos omniū curatorū illius dyoceſis vbi ſunt p̄ſentati: ſed non aliarū dyoceſū: et non pn̄t hoc cōmittere alicui. Sed curati non pn̄t audire inquantū curati niſi parrochianos ſuos tm̄. alios nō niſi cum licentia ep̄orum vel curatoꝝ eorum ⁊ poſſunt hoc cōmittere alteri. ſcʒ audire ſuos parrochianos. ¶ Nota etiā aliam differētiam ſcd̄m Lau. ⁊ Fra. zaba. in cle. duduʒ. Nam curati pn̄t audire cōfeſſiones et eoꝝ vicarij ſibi ſubditoꝝ in dyoceſi ſui ep̄i et etiā extra dyoceſim: ſed fratres electi et p̄ſentati ſcd̄m formā. cle. dudū. de ſepul. de qua ſupra. non pn̄t audire ſeu abſoluere extra dyoceſim niſi ſint p̄ſentati: et ſi ſec9 fieret quāuis confeſſi poſſint ex ignorātia excuſari: tamē quo ad eccleſiā nō eſſent abſoluti: licet ſi cōſtaret eis deberēt iterum cōfiteri et infra dyoceſim abſolui a p̄dictis. Sed ſi ſint p̄dicta ſolennitate cōmitteretur fratrib9 ab ep̄o vel a curatis auctoritas audiēdi confeſſiones ſimpliciter tūc poſſent etiā extra dyoceſim audire ſicut alij ¶ De caſibus ep̄is reſeruatis nec curati vicarij eorundē. nec dicti fratres p̄ſentati pn̄t abſoluere niſi inquantuʒ fuerit a dyoceſanis cōceſſum. ¶ De caſibus multiplicib9 ep̄o reſeruatis de quibus agit in ſ. cle. dudū. de ſepul. Capl̄m. xi.

Sciendū q̄ varie ſunt opiniones doctorū in dictis caſibus. Aliqui em̄ ponūt plures; aliqui pauciores. Unde

materia ipſoꝝ caſuū non eſt bene clara. et in ſum. pyſana dicit
ꝙ Bñdictus papa. ij. in extrauagan. inter cunctas declarauit
q̄ttuoꝛ eſſe caſus ep̄ales de iure. Primus ſcꝫ peccatū clerici per
qḋ incurriſſet irregularitateꝫ. Scḋs de incendiarijs. Terci⁹ de
peccato per qḋ inducenda eſt ſolēnis penitētia. Quart⁹ de ex-
cōmunicatis maioꝛi excōicatione. Item declarauit quinqꝫ eſſe
caſus ep̄is reſeruatos de approbata cōſuetudine. Primus
eſt peccatū homicidij volūtarij. Scḋus eſt peccatū falſarioꝝ.
Terci⁹ eſt peccatū violantiū eccleſiaſticā libertatē. Quart⁹ eſt
peccatū violantiū eccleſiaſticā immunitatē. Quint⁹ eſt pctm̄
ſoꝛtilegoꝝ diuinatoꝝ et incantatoꝝ. q̄uis autē dicta extraua-
gans fuerit reuocata ꝑ cle. dudū. extra de ſepul. tamē quantū
ad dictos caſus nil innouatū fuit: ⁊ ſi alia ibi contenta ſint: et
ſic videt̄ ꝙ adhuc illi remaneāt: et addit̄ in pyſanella ꝙ poſſūt
nihilominus ep̄i in ſuis ep̄atibus caſus eis reſeruare put vi
detur eis expedire: ſicut pn̄t conſtōes facere: ⁊ multomagis cō-
ſilium ſynodale vel puinciale: a quoꝝ ſententijs religioſi nō va
lent abſoluere Jo. an. in. c. Si ep̄us. de pe. et re. in glo. iij. li. vi.
ꝑdictis caſibus addit poſt crimē enoꝛme et publicū homicidiū
et ſoꝛtilegiū oppreſſionē: pueroꝝ etiaꝫ et caſu inceſtū coꝛruptio-
nem monialiū: coitū cum brutis: matrimoniū clādeſtine con-
trarium vel cōtra interdictū eccleſie: piurium: falſum teſtimo-
nium: blaſphemiā dei et ſanctoꝝ. Hoſtiē. vero in ſum. ponit
omnes ꝑdictos caſus: et addit peccatū contra naturā et etiaꝫ
quodlibet enoꝛme qḋ particularis vel generalis ꝯſuetudo reſer
uat ipſis ep̄is: in quibus aliq̄n eiſcopi remittūt peccatoꝛes ad
ſedē apoſtolicaꝫ ꝓpter enoꝛmitatē criminū et ad terroꝛē alioꝝ.
hec Hoſti. Ego tamē non legi adhuc eſſe aliqḋ peccatū preciſe
ita enoꝛme quo nō poſſit abſoluere ep̄us ſubditū: dum tamen
non habeat aliquā ſententiā excōicationis annexā: quāuis aut
poſſint abſoluere ſi aliq̄n ad curiam mittant bn̄faciunt. Quit.

durã. et Spe. in reptorio ſuo vltra pdictos caſus addũt alios. ſcʒ deflorantes virgines vi oppſſas vel ſeductas. Contrahẽtes poſt votũ caſtitatis emiſſum. Fornicationẽ cum iudea vel ſarracena. concipientẽ prolem p adulteriũ quã vir credit ſuã. Procurantem aborſũ vel ſterilitatẽ in ſe vel alio. Contrahẽtes matrimoniũ poſt ſponſalia iuramẽto firmata. Cognoſcẽtem carnaliter baptiſatã ab eo: vel cuius confeſſionẽ audiuit. Tenentẽ ad baptiſmũ vel confirmationẽ filios vel filias extra neceſſitatẽ baptiſantẽ proprios filios extra neceſſitatẽ. Verberantẽ patrẽ vel matrẽ: et vſurarios et tandẽ ſic concludit. ¶ Tot caſus ponere nihil aliud eſt ꝙ ſacerdotũ poteſtatẽ reſtringere q̃ eis plenarie data eſt a xpo. Unde breuiter dico ſacerdotes omnia poſſe quoad forum ſpũale que non ſunt ſpecialiter in iure epis reſeruata: et q̃ non ſunt ipſis ſacerdotibus directe vel p aliquã conſequentiã interdicta. ar. c. at ſi clerici. de iudi. et. c. nup. de ſen. excom. hoc tamẽ fateor ꝙ vbicunqʒ fuerit aliqđ graue delictũ vel enorme ſupioris eſt iudiciuʒ requirendũ: et ibidem dico in omnibꝰ caſibus in quibus eſt generalis cõſuetudo eccleſie ꝙ ſint ipſis epis reſeruatis.

¶ Concluſio Jo. de lignano.

¶ Jo. de lignano. in declaratione quã facit ſup. c. omnis. de pe. et re. pbat et concludit ex dictis imediate per Guil. et Spe. et ex cle. dudum. Fratres pdicatores et minores pſentatos p audientia confeſſionũ poſſe abſoluere ab omibus caſibus peccatorum exceptis pciſe illis qui in iure reſeruãtur epiſcopis. Sed a caſibus quos epi ſibi reſeruant vel de cõſuetudine ſue dyoceſis vel ex ſuo beneplacito: vel p conſtitutiões ſuas ſynodales vel puinciales poſſe abſoluere etiã ſi epiſcopi dictos caſus non concedant. et pbat ſic. cle. dudum. de ſepul. ſtatuit ꝙ dicti fratres non põt abſoluere niſi a caſibꝰ a quibꝰ poſſunt curati abſoluere qui eis permittũtur a iure niſi ipſi epi vellent aliquid

plus conferre eis. Sed et Guil. dicit ꝙ non obſtat ꝙ docto/
res ponant multos caſus epiſcopis reſeruatos: curati eñi poſ
ſunt abſoluere ab omnib' occultis que non ſunt in iure epiſco/
pis reſeruata: et nõ ſunt ipſis ſacerdotibus directe vel per aliq̃
conſequentiã interdicta. licet ergo epiſcopi poſſint reſeruare cer
tos caſus qui de iure cõpetunt inferioribus: non tamẽ hoc põt
ſimpliciter niſi in duob' caſibus ſcd̃m Guil. dupliciter ſcilicet
directe: ſcʒ cum aliqui fuerint legittime in crimine dep̃hensi ꝙ
merito fuerint tali poteſtate priuandi. Secũdo indirecte ſcilicʒ
per aliq̃ conſequentiaʒ: vt cum aliquis caſus euenerit in quo
ad vtilitatẽ communẽ expediat ꝙ talem caſum retineat et nõ
aliter. xxv. q. ij. c. de eccleſiaſti. non aũt expedit vtilitati cõmuni
reſeruare tot caſus: ſed hoc eſt ponere laqueos in via ſalutis.
Sed ſi aliqs pur velit defendere plures caſus poſſe epiſcopos
rationabiliter reſeruare quo ad ſacerdotes parrochiales cũ ſint
de foro epiſcopoꝝ et eorum conſtõnibus ſubiecti: tamẽ hoc non
poſſunt facere epiſcopi erga p̃dictos fratres qui exẽpti ſunt nec
eorum ordinatõnibus ſubiecti. vt extra de ex. eſ. prela. c. nimis
praua. Cum ergo nõ poſſint dicti fratres abſoluere a caſib' re/
ſeruatis in iure ep̃is. vt dicitur in dicta cle. dudũ. ergo poſſunt
ab omnibus alijs abſoluere. videlicʒ de ꝯſuetudine reſeruatis
particularis loci vel ſynodali conſtõne: vnum negãdo aliud ta/
cendo cõſentit. di. xxv. c. qualis. nec põt prelati dictã conceſſionẽ
reuocare vel defalcare: nec directe negando licentiam audiendi.
quia nihilomin' habent eam per cle. dudũ. nec indirecte prohi
bendo parrochianos ne confiteant̃ eis. extra de priui. c. quanto.
nec per retentionẽ multorum caſuũ: quia fieret in fraudẽ legis
quod fieri non debet. vt. c. conſtitut'. de conceſ. preben. Sileat
ergo Jo. mo. hic qui dicit ꝙ ſi ep̃us põt artare poteſtatẽ ordi/
nariam curatoꝝ: poteſt multomagis artare poteſtatẽ extraor/
dinariam ipſoꝝ fratrum. quia quod per ſuperiorem cõceditur:

per inferiorē artari vel reuocari non poteſt. vt diſt. xxi. c. inferior. Ad conſtōnem autē cle. de priui. reli. vbi dicit̄ q̄ a caſibus ordinarijs reſeruatis quenq̄ abſoluere non p̄ſumant. R̄ndendum eſt q̄ hoc intelligendū eſt de caſib⁹ in iure reſeruatis ſicut intendit cle. dudū. non aūt per conſuetudinē vel ſtatuta alioꝝ prelatorum: q̄r illa remouet papa in dicta cle. dudū. a quibus pn̄t dicti fratres abſoluere: et ꝑ conſequēs videtur quicq̄d dicatur ꝑ modernos vel āt iquos de talib⁹ caſibus per ep̄os reſeruatis totū reuocat̄ ꝑ cle. dudū. ſpecial̄r quantū ad dictos fratres. ſi eni̇̄ cōſtitutio poſterior licꝫ non faciat mentionē de priori ipſaꝫ reuocare noſcat̄. c. licet. de cōſti. li. vi. multomagis reuocari dn̄t dicta doctoꝝ ſi in contrarium ꝓmulgent̄. hec Jo. de lign̄. Sed Fran. zaba. poſt Lan. dicit q̄ de caſibus ep̄alibus nō pōt dari doctrina cū dependeat ex conſtōnibus ipſoꝝ epoꝝum et doctrina. et q̄uis Lan. dicat q̄ hn̄s irregularitatē quā ſolus papa tollere pōt non pōt abſolui a peccato ante diſpenſationē. Fran. zaba. dicit contrariū ſcꝫ q̄ pōt abſolui a peccato remanēte macula irregularitatis. Quia exquo nō eſt claꝝ qui ſunt caſus ep̄is reſeruati in iure cōmuni: ideo tutior via eſt in hm̄oi q̄ fratres ſi pn̄t ſciant ab ep̄o quos caſus vult ſibi reſeruare: et de illis non ſe īpedire. omnes vero alios caſus ſibi facere concedere. certum eſt aūt ſcd̄m omnes q̄ abſolutio ab excōicatione maiori reſeruat̄ epiſcopis. Item diſpēſatio vel cōmutatio votorum. Item relaxatio quorundā iuramentoꝝ. Diſpēſatio vero incertorum an ꝑtineat ad ep̄um vel ad aliū. habes ſupra in. ij. parte ſum. ti. de reſti. c. iiij. et ibi diffuſe. Fran. zaba. in cle. dudū. in glo. ſup verbo cōceſſa. dicit glo. Jo. an. Lan. Pau. Steph. et zenze. tenere q̄ ep̄us poſſit reſeruare caſus de quib⁹ curati poterant ante hanc conſtōnem. dudūꝫ. abſoluere: ita q̄ reſeruatio p̄iudicet fratrib⁹. his q̄ etiā non poterūt tunc ab ipſis reſeruatis caſib⁹ abſoluere: qđ eſt contra hoc qđ hic dicit̄ Jo. de lign̄.

Et intelligit iſta reſeruatio caſuū epalium de actibus exterioribus cum effectu et nō de interioribus: videlicʒ ſi quis deſiderauit vel etiā queſiuit aliuʒ occidere: iſtud homicidiū cordis nō eſt de caſibus reſeruatis epīs. Dicit etiā Pe. de palu. ꝙ inceſtus qui cōmittitur a pueris qui non hñt vſum rōnis non eſt de reſeruatis epīs: quia nec ꝑ hoc tollit virginitas: nec cauſat affinitas

Capitulū. xij. de ſacerdote qui abſoluit aliquem a caſu a quo non pōt abſoluere.

Et nota ꝙ ſi confeſſor quicunqʒ aliqueʒ abſoluerit de aliquo peccato a quo non pōt: ſiue quia eſt reſeruat⁹ epō: ſiue quia nullā habet auctoritatē: quāuis grauiter peccet: ꝑcipue quādo abſoluit ſcienter vel ex ignorantia iure craſſa: tamē ex hoc nō incurrit aliquā cenſurā vel excōicationeʒ ſiue ſit clericus ſecularis ſiue religioſus talis abſoluens ſcđm Fran. ƺaba. et ʒenʒe. ſed tenetur illuʒ quē ſic abſoluit auiſare de errore ſuo ſi cognoſcit: vel pōt inuenire: ille tamē quo ad deum excuſat dum hoc ignorat. Et qđ dictum eſt ꝙ ɔfeſſor debet illū auiſare quē abſoluit cum nō poſſet: intelligit quando fieri non pōt ſine ſcandalo notabili. Unde in cōſilio baſilieñ. quidā multum periti habita ſuꝑ hoc collatione dixerūt ꝙ talis confeſſor petat auctoritatē a ſupiori ſuper hoc caſu a quo nō potuit abſoluere: et tamē abſoluit: qua habita vocet illum quē abſoluerat cum nō poſſet: et ꝑ aliquē modum cooptum interroget de aliquibus q̄ ſibi eſt confeſſus quaſi volēs ſe melius informare ac ſi plene nō intellexiſſet: et ſi q̄ alia criminalia poſtea cōmiſerit: et ſi ab omnib⁹ iterū abſoluat de tunc alias auditis et prius. vel ſi magnū ſcandaluʒ ex hoc timeret: ſic ꝙ ꝑdictus mod⁹ ſeruari nō poſſet: abſoluat abſentē ſi ab vltima cōfeſſione credit talē ꝑſeueraſſe in gratia: Aut vt alijs placuit: cum ex hoc timeretur notabile ſcandalū euenire cōmittat chriſto ſummo ſacerdoti: preſertim quādo multitudo eſt ſic neglecta: vel multū di-

ſtat a loco vbi eſt confeſſoꝛ. ſed ſi religioſus abſolueret aliquẽ ab aliqua ſentẽtia excõmunicationis ſuſpẽſionis vel interdicti in iure poſita incideret in excõicationem a qua nõ poſſet abſolui citra ſedẽ apoſtolicã. de. reli. de priuile. ſecus ſi abſolueret a ſentẽtia hominis: quia tunc nõ incurreret ſcd̃m Pau. q̃uis grauiter peccaret: ſed clerici ſeculares abſoluẽdo a ſentẽtijs iuris: q̃uis et ipſi male faciãt: non tamẽ aliquã incurrunt cenſurã.

¶ Capl̃m. xiij. an in generali cõfeſſione contineat̃ ſpecialis.

Nota etiã ꝙ vt dicit Jo. an. ſup. c. tua nobis. in glo. extra de offi. vi. Si ep̃s dedit vicarium generalẽ et in mandato aliqd expꝛeſſit de his que requirũt ſpeciale mandatũ ſecuta generali clauſula: et omnia alia que per nos poſſumꝰ etiam ſi mandatũ exigant ſpeciale. ſcd̃m Hoſti. videtꝰ ꝙ talis etiã poſſit ſpecialia ad inſtar ꝓcur. ſecus ſi aliquid de ſpecialibus nõ fuiſſet ibi expꝛeſſum. Hec Jo an.

¶ Capitulũ. xiiij. quid poſſint penitẽtiarij curie Romane.

Et nota ꝙ penitẽtiarij in curia minoꝛes pñt abſoluere vndecunqꝫ venientes ab omnibꝰ caſibus peccatoꝝ et ſentẽtijs ep̃is reſeruatis: habẽt eñ auctoꝛitatẽ quaſi epiſcopalẽ in foꝛo penitẽtie et maioꝛẽ quo ad quoſdã caſus excõicationis et diſpẽſationis. ſummꝰ vero penitẽtiarius adhuc hꝫ maioꝛẽ in pluribꝰ alijs caſibꝰ excõicationis et diſpẽſationis.

¶ Capl̃m. xv. quid fiendũ qñ confeſſoꝛ nõ intelligit penitentẽ.

Nota vero ꝙ confeſſoꝛ nõ intelligit penitentẽ aut expꝫ rientia lingue: aut ex doꝛmitõne: aut ex diſtractione: mentis ad alia applicate: vel ex alia cauſa ſcd̃m Jo. de neapo. in quodlibꝫ. ꝙ cum ſacramẽtalis ↄfeſſio ꝑexigat confeſſionẽ: cõfeſſio vero impoꝛtat reuelationẽ que non põt eſſe niſi reuelatiõe vnius ſcꝫ confitẽtis: et ꝑceptione alterius ſcꝫ cõfeſſoris. q2 ſi alteruꝫ iſtoꝝ deficit in p̃fato caſu: credo de illo peccato nõ eſſe factã confeſſionẽ: et ꝑ conſequẽs non impẽdi abſolutio-

nem. Hec ille. ſi tamē non hoc facit et cōfeſſus quidē de hoc nō ꝑpendit abſolut' eſt corā deo nec tenet iterare quouſqꝫ neſciat illū non ꝑcepiſſe ſeu intellexiſſe peccata ſua: et hec vera ſunt de peccatis grauib' id eſt mortalibus q̄ ſunt de neceſſitate confitenda non autē de venialibus ad q̄ quis non tenet de neceſſitate: et vbi talia modica raro obaudiūtur ab eo qui alias cognoſcit ꝑſonam.

Explicit prima pars q̄ fuit de ptāte ſeu auctoritate cōfeſſoris.

Incipit ſecūda pars que

erit de ſcientia ipſius que erit duplex primus. § . ſcꝫ ꝙ duplex eſt clauis ordinis ſcꝫ ſcientie et potentie.

Dicto de poteſtate confeſſoꝝ. Nunc videndū eſt de ipſorum ſciētia. Eſt enī duplex clauis ordinis. ſcꝫ clauis ſciētie et clauis potētie. Unde chriſt' petro dixit. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Mathei. xvi. c.

¶ Nota tamē ꝙ iſta ſcientia nō dicitur clauis: ſed ipſa poteſtas diſcernēdi atqꝫ examinandi ſiue cognoſcēdi in foro conſcientie: et poteſtas determinādi ſeu diffiniendi cauſam. id eſt ligandi et ſoluēdi dicitur clauis potētie. Iſta vero duplex ptās eſt vna in eſſentia: ſed duplex in effectu. Scientia aūt acquiſita non eſt clauis: ſed bene iuuat vti claui. Et de his clauib' habes diſt. xx. per totum.

¶ Quanta ſcientia requiratur in confeſſore. § . ij.

De quantitate ſcientie confeſſoris quantā ſcꝫ oporteat eum habere ꝑitiam dicit Aug'. de pe. di. vi. c. oportet vt ſpūalis iudex ſciat cognoſcere quicqd debet iudicare: dicit Tho. in. iiij. di. xvij. in expoſitione littere. Hec ſcientia et ſi non ſit maior: tamē debet eſſe tāta vt ſciat diſcernere inter peccatū et nō peccatū: et peccatū mortale et veniale: et ſi in aliquo eſſꝫ dubitatō ſciat dubitare vt poſſit ad ꝑitiores recurrere.

Alber autē in .iiij. dicit q̄ non tenet sacerdos ſcire diſcernere niſi in cōmuni que ſunt capitalia: et q̄ mortalia cōmunia: et q̄ venialia ex genere. Sed hec neſciens dicit idē puto q̄ peccat mortaliter talis audiēdo: et eum inſtituēs plus peccat q̄ ipſe et cū ꝑmittens inſtitutū miniſtrare ſi ſua intereſt talem ꝓhibere. Dicit etiā q̄ in ꝑplexis caſibus ſacerdos eccleſie parrochialis debet eſſe ita diſcretus vt talia difficilia eſſe ſciat: nec eſſe ꝓcedenduꝫ in eis ſine ſuperioris conſilio vel auctoritate. hec Alb. in iiij. Guil. duran. in ſūma ſua dicit q̄ quotiēs confeſſor ſe ingerit ad cōfeſſiones audiēdas: totiens ſe offert ad reſpondēdum de quolibet: et interdū de caſibus inopinatis et alias inauditis: et queſtionib⁹ ſeu caſibus valde ꝑplexis. Debet ergo confeſſor ſcire diſcernere inter peccata et differētias peccatorum. Unde ſcire debet cōfeſſor ſi ea q̄ exprimit ſibi penitens ſint peccata vel nō puta an bella principū et ipſoꝝ exactiones ſint licite vel nō: et vtrum ↄtractus qui fiunt ſint liciti vel illiciti: et qn̄ ad reſtitutionē teneat͛ et quādo non: et an ei debeat ꝓhibere communionē vel cōcedere: quia ſi cōfeſſor iudicat licitū quod eſt illicitum tā confeſſor q̄ penitens in foueā cadunt: niſi forte ꝓbabilis ignorātia eum excuſet puta ſi habet aliquē doctorē autenticum et famoſum: cui⁹ opinioni innitit͛. Unde ſi cōfeſſor non eſt expertus in caſibus: ita q̄ nec nouit dubitare nec per ſe iudicare cum ꝑiculo anime ſue audit cōfeſſiones. hec Guil. Pe. de palu. in. iiij. di. xix. ↄtēdit maiorē ſcientiā requiri in eo qui ſe ingerit q̄ in eo qui ponit͛ ad hec a ſuperioribus ſuis ex obedientie iniunctēne. et de primo pōt intelligi dictū rigoroſū Guil durā. de ſecūdo dictū Tho. et Alb. dicit enī ipſe Pe. Omnis ſacerdos habet clauē ſcientie et potētie: id eſt auctoritatē diſcernendi et potētiam ligandi et ſoluēdi: licet multi non habēt ſcientiā debitam et econuerſo. Multi nō ſacerdotes habēt ſcientiā qui non habent auctoritatē diſcernēdi: ſecundi quidē ſine peccato: ſed primi

cum peccato ſuo ſi hoc ꝓcurarent: alias ſi inuiti ponerent̃ excu
ſati ſunt ſi ꝓpoſuerunt impedimentū nec ſunt auditi. Munus
enī in iudiciū iudicandi neceſſariū eſt: et pōt ad hoc compelli.
ſcʒ ad officiū iudicandi et ad ꝑlationem carens ſcientia: et tunc
non peccat: ſicut in religioſis conſuetū eſt fieri. Et quod dicit
Greg⁹. ꝙ ſi indignus eſt non debet obedire: et ſi dignus debet
obedire: intelligendū eſt de illo qui habʒ defectus qui ſunt iu
ris videlicʒ irregularitas: et tunc nō debet obedire niſi ab eo ꝑ
diſpenſationē promoueat̃ alias tenet̃ religioſus obedire: alio
quin q̄libet religioſus bon⁹ qui reputaret ſe indignū refugeret:
et ſic ſoli indigni ꝓmouerent̃ et ponerētur. Qui vero non coa
ctus ſed ſponte accipit ptātem: ſiue pellationis: ſiue audiēdi
cōfeſſiones non habēs ſufficientē ſcientiā peccat. Sed qui inui
tus et coactus nō accipit ſed ſuſcipit nō peccat. Unde ſine pec
cato ab inſcio haberi et ſuſcipi pōt: ſed accipi non poteſt ptās
iudicādi ſine peccato hec. Pe. Si tamē in eo eſſet tanta igno
rantia ꝙ omnino ineptus eſſet: quia nec etiā ſcit que Tho. et
Alber. dicūt ſupra: credo ꝙ non excuſaret̃ a peccato: et etiā ſi ex
obediētia iniuncta poneret ſe ad id ad qḋ omnino ineptus eſt
cum ꝑiculo animarum. ¶ An confeſſor teneatur ſcire an
peccata in cōfeſſione audita ſint mortalia vel venialia. § .iij.

Utrum autē confeſſor teneat̃ ſcire de omibus que ſibi dicuntur in cōfeſſione: an ſint mortalia vel venialia. Henricus in quodlibeto ſic rn̄dendo diſtinguit. Pec
cata ſunt in duplici genere. Quedaʒ ſunt peccata q꞉ ꝓhibita:
quia ſi nō eſſent ꝓhibita non eſſent pctā: vt ſunt omnia q̄ ſunt
de iure poſitiuo: vt audire miſſam die dn̄ico: ſemel in āno con
fiteri et cōmunicare et hmōi. Et talia tenetur quilibet confeſſor
ſcire: niſi habeat cauſam rōnabilem que eū excuſet: vt ſi forte
tēpore ꝓhibitionis erat in terra longinqua vel in carcere. Alia
ſunt pctā nam q꞉ ab homine ꝓhibita: ſed quia de natura ſui

mala ſunt: etiã ſi non ꝓhibeantur. Et hoꝝ quedam ſunt capi-
talia. vt ſupbia luxuria ⁊c. Hec enĩ ſunt quaſi elemẽta et prin
cipia q̄ de neceſſitate quẽlibet confeſſorem ſcire oportet. Quedã
vero ſunt peccata q̄ ſunt ſpecies peccatoꝝ capitaliũ: vt illa que
recipiunt horum predicationẽ: vt fornicatio et ebrietas et hmõi.
Fornicatio vero luxuria quedã eſt: et ebrietas quedaꝫ gula. et
horum peccatorũ ſpecies quedã ſunt que importãt malum de
ſubſtantia ſui actus: eo ꝙ ſtatim nominata habeant annexũ
malũ: vt fornicatio et de talibus etiã confeſſor ſcire tenet̃ vtruꝫ
ſint mortalia vel nõ vt venialia. Quedã vero de ſubſtantia ſui
actus non habent deformitatẽ ſed ex libidine faciente: ſicut co-
gnoſcere vxorem ꝓpriam non eſt peccatũ de ſe: tamẽ poſſet quis
vxorem cum tanta libidine cognoſcere ꝙ eſſet peccatũ mortale
vt ſi eam cognoſceret ſi etiã non eſſet vxor eius: et de talib' non
oportet ꝙ confeſſor ſciat vtrũ ſint mortalia vel venialia: quia
nec confitentẽ frequenter ſcire oportet. Alia ſunt peccata q̄ ſunt
filie peccatorũ capitaliũ vt illa peccata quoꝝ fines terminãtur
et ordinent̃ ad fines capitaliũ: ſicut dolus acquiſitio rei iniuſte:
et de talibus peccatis frequenter opiniones ſunt cõtrarie inter
doctores: et de talibus non tenet̃ ſimplex curatus non ordina-
rius ſcire vtrũ ſint mortalia vel non. Curatus aũt ordinarius
vt epiſcopus et archiepũs et ceteri alij ſuperiores prelati tenent̃
ſcire: quia ipſi ſunt purgatores et tenẽtur alios purgari facere
et illuminare: et ideo tenent̃ ſcire nouum et vetus teſtamentũ
Hec ille. Caueat autẽ confeſſor ne ſit p̄ceps ad dandam ſenten
tiam de mortali quãdo non eſt certus et clarus: et quia in ali
qua materia varie ſunt opiniones quampluriũ et ſolenniũ
doctoꝝ: vtrum ſit licitum vel illicitũ: ſicut de non ſoluẽdo deci-
mas vbi nõ eſt cõſuetudo. parati ſunt tamẽ ad dandum ſi ec-
cleſia peteret ꝙ quidam dicũt eos eſſe in ſtatu damnationis.
vt Inno. Alij vero dicunt ꝙ non. vt Tho. Jo. an. Archidy. et

de emptione iuriū montis florentie vel in pſtitis Venetoꝝ qḋ quidā dicunt eſſe vſuram: alij licitum dicūt: et multis hmōi. Conſulat tamē ſemꝑ ꝙ tutius eſt a talibus abſtinere. extra. de ſpon. c. iuuenis. nō tamen condemnet contrarium facientes ſeu contrariā opinionē nec tenentes: nec ꝓpter hoc deneget abſolutionem. ſed vt dicit Guil. dicat confeſſor ꝙ illud faciēdo non eſt tutū ſed dubiū: et ideo bene ſibi ꝓuideat. Si aūt omnino conſcientia ꝯfeſſoris dictaret illud eſſe mortale et nō poſſet conſcientiam deponere qḋ tamen debet: ad conſiliū ſapientū recurrat: et ideo nullo modo debet facere cōtra conſcientiā: quia peccaret mortaliter. xxviij. q. i. c. deinceps. § . ex his . iūcta glo. ſed cum illud tale eſſet contra cōmunem opinionē doctoꝝ et communiter ſic ſeruat a ſapientioribus: quāuis aliquem doctorē audiret contrariū tenere nō debet illi de leui adherere. Quō vero quis debeat deponere in hoc conſcientiā erroneā vel ſcrupuloſam: habes ſupra in prima parte. ti. ij. c. de conſcientia.

Quod iteranda eſt confeſſio in ſex caſibus. § . iiij.

Scire etiā tenet cōfeſſor qui ſunt illi caſus in quib' tenet quis iterare confeſſionē: et ſunt q̄ttuor ſcḋm Pe de pa. duo vero ſunt ex pte cōfitentis. Primus ſcḋm Tho. Ray. Hoſti. et omnes alios ſcꝫ quando aduertēter tacet aliqḋ qḋ eſt mortale vel credit: vel ꝓbabiliter dubitat eſſe mortale ex verecūdia vel alia cauſa iniuſta: tunc etiā mortalr peccat committendo fictionē in ſacramēto et notabilē irreuerentiā: et iterare tenet talem confeſſionē. Si tū talis confitet eidem cui et pri' et ille habꝫ in memoria peccata eius ſufficit dicere illud occultum et illam fictionē ſcḋm Guil. duran. ymmo etiā ſi nō haberet in memoriā: vt patet in fine. iiij. caſus. Sed ſi dimitteret ex ei aliqua iuſta cauſa: puta quia ꝓbabiliter dubitat eum ſollicitantē ad malū de quo confitet: vel reuelatorē cōfeſſionis: vel dicendo id cū ſit confeſſor manifeſtaret peccatū quod audiuit.

puta ſi iniuſte abſoluit cum nõ debeat: et in his caſibus non habendo copiã niſi talis confeſſoris cui cõfitendo aliquid pre dictorum ſequeret: tunc ſatis videt ꝙ ſit excuſatus. dicit etiam ꝑdictus duran. ꝙ ſi ex ignorantia craſſa et ſupina aliqd retinuit mortale. qꝛ noluit cogitare de ſuis peccatis tenet totũ iterare ſecus ſi ex ignorãtia ꝓbabili: quia tunc ſolũ illud qð dimiſit. ¶ Scðs eſt ſcðm Tho. et Pe. quãdo non impleuit penitentiam ſeu ſatiſfactionẽ iniunctã pro mortalibꝰ ex cõtemptu vel ex negligẽtia: et eſt oblitꝰ eius: ſi enĩ eius recordaret adhuc poſſet ꝑficere: et tunc ꝑficiendo iterare non tenet: et ꝑcipue quãdo non eſt ſibi ꝑfixus terminus quẽ non poſſit tranſgredi: quãuis ſibi ſit declaratũ in quo ipſam debeat facere vel in alio tẽpore ipſam ſupplere: eoipſo autẽ ꝙ facit ſibi ꝓpoſitum nõ implendi penitentiã ſibi iniunctã pro mortalibus ex negligẽtia vel cõtemptu peccat mortaliter: quia tenet ad illam ſub ꝑcepto. Secus vero eſt de penitẽtia iniuncta ꝓ venialibus ad quã non tenet de neceſſitate ſcðm Tho: Idem ſi penitentiã iniunctã pro mortalibus dimitteret ex ĩpoſſibilitate: puta infirmitate et hmõi. Poſſet tñ penitentia iniuncta ab vno cõfeſſore mutari ab alio cui confitet: etiã ſine audiẽtia peccatoꝝ illorum ꝓ quibus erat impoſita ſcðm Pe. de palu. de hoc infra vide. ¶ Tercius caſus ſcðm Pe. Tho. Ray. et Hoſtiẽ. eſt ex parte ꝯfeſſoris quãdo videlicet notabiliter eſt ignorans ſacerdos: ita ꝙ neſcit diſcernere inter mortale et veniale de oĩbus peccatis: et ꝑcipue cuꝫ penitens habet caſus intricatos et difficiles. Concor. duran. et addit. et hoc ſi penitẽs ſit peritus et inſtruat confeſſorẽ. Cum autẽ vadit ad eum quẽ ſcit ydyotã et ignorãtem tenet iterare. hec duran. Quod videt intelligendũ quando põt habere aliũ ſufficientẽ. nam ſi aliũ habere non põt et multomagis quãdo eſt in ꝑiculo mortis põt et debet cõfiteri ei quem habet. Unde augꝰ. dicit de pe. di. vi. Qui vult cõfiteri vt inueniat gratiam

ſacerdotē querat ſcientem ſoluere et ligare. ¶ Quartus caſus eſt ex parte cōfeſſoris. eſt autē in impotētia abſoluendi ſcđm Pe. Tho. Ray. et Hoſti. quod pōt eſſe duplicitēr ſcđm Pe. de palu. et duran. Uel qꝛ habet poteſtatē artatā abſoluēdi: quia ſcꝫ ab aliquib⁹ peccatis non pōt abſoluere ſupiore reſeruante ſibi illos: et tamē ab illis defacto abſoluit. Et cōfeſſus illi cum et conſtat tenet̃ iterum cōfiteri non quidē omnia ſcđm Pe. de palu. ſed illa tantū de quib⁹ non potuit abſoluere. aut hoc eſt quia nullā habuit poteſtatē: et hoc qꝛ non erat ſacerdos ꝙuis reputaret̃ vel quia nō ſubditus: vel qꝛ intruſus: aut quia excō municatus vel ſuſpenſus ab offitio hmōi: et abſolutus a tali cum illi hoc conſtat tenet̃ iterum ↄfiteri quia realiter nō eſt abſolutus: quāuis ignorantia facti excuſet eum in cōſpectu dei ac ſi eſſet abſolut⁹ dum neſcit ſcđm Tho. in quodlibet. ſed Pe. de palu. in. iiij. di. xvij. q. vi. ſic diſtinguit et notabiliter: qꝛ aut impedimentū quod habꝫ abſoluens eſt iuris diuini vel humani Si iuris diuini videlicꝫ quia nō fuit baptizat⁹ talis vel nō ordinatus: et in hoc caſu abſolut⁹ a tali tenet̃ iterum cōfiteri hoc ſcito: nec papa poſſet de cōtrario diſpenſare. Si vero impedimētum eſt iuris humani puta quia ſuſpēſus eſt vel excōicatus et hmōi: tunc impedimentū aut eſt notorium aut occultū. Si notoriū: puta quia manifeſte vel publice verberauit clericum ꝓpter quod eſt excōicatus notorie aut manifeſte intruſus. ſcꝫ ꝓpter conceſſionē ſeculariū poſitus in eccleſia curata et non per canonicā conceſſionē ꝓpter quod titulū non habet: nec ptātem ſup parrochianos illius eccleſie: et talis cōfeſſus iſti tenet̃ iterū cōfiteri hoc ſcito. Si vero impedimentū eſt occultū: tunc aut ↄfitens ſcit illud impedimentū aut neſcit. ſi ſcit cōfitendo illi tenetur iterꝫ confiteri et peccat mortaliter cōicando illis diuinis Sed ſi neſcit impedimentū quod etiaꝫ aliis occultū eſt: et hoc ignorātia facti puta ꝑcuſſerat clericū nullo vidēte: tunc nō tenetur iterare. argumētū ad hoc de ſciētia ſerui qui liber putabat̃

publice que rata eſt. Sed ſi hoc neſciret ignorantia iuris: puta
quia ſcit illum percuſſiſſe clericū ſed credit nihilomꝰ ipſum poſſe
audire ↄfeſſiones: non excuſatur ꝓpter hoc quin teneatur itera
re confeſſionē ſcd̄m Pe. de palu. ¶ Quintus caſus in quo q̄s
tenetur iterare ↄfeſſionem ſcd̄m Pe. de pa. vbi ſupra. eſt impedi
mentum ex parte ↄfitentis ſcitum vel oblitū vel ignoratū ꝓba
biliter: puta quia erat excōicatus maiori vel minori excōicatio-
ne licet neſciret: et cum poſtea ſciuit tenetur iterū confiteri abſo
lutus: qꝛ ligatus excōicatione abſolui non potuit a peccatis: et
ꝓbabilis ignorantia p̄ſeruat a culpa et a pena irregularitatis
ſed nō facit eum nō eſſe excōicatum ꝓpter quod ſi tunc eligere-
tur vt ſibi beneficiū cōferretur ignorantia nō faceret ꝙ ſibi ali-
quod ius acquireret. c. apoſtolice. extra de cle. ex mi. Eſt autem
minus capax ſacramentoꝝ a quoꝝ participatōne directe exclu
ditur ꝙ̄ quorumcunqꝫ alioꝝ: et ideo abſolutio nulla. Et dicit
idem Pe. ꝙ in hoc caſu etiā in aliis in quibus tenet̄ quis itera-
re confeſſionē ſi confiteret̄ eidem: nō oporteret iterare peccata ex
plicite: ſed ſolū implicite dicendo. peccaui in illis q̄ alias vobis
dixi. ſic ſi nulla fuiſſet abſolutio de facto. Dilata enim abſolutio
per multos dies fieri pōt: etiam ſi ipſe oblitꝰ fuerit dum tamē
penitentia ei prius innotuerit: qꝛ ſi non taxaſſet penitentiā: tūc
oporteret ad memoriā reducere vt moderaret̄ iuſte: ꝓpter quod
remittens ad epūm ſi non abſoluat debꝫ penitentiā innoteſce-
re ꝙ̄ poſt reditū abſoluens iniungit dicens. facias qđ tibi dixi:
qꝛ ligari nō debuit anteꝙ̄ abſolueret ita et in ꝓpoſito. hec Pe.
Guil. etiam dicit ꝙ penitētia non requirit tantā continuitatē
agendoꝝ et dicendoꝝ ſicut alia ſacramēta: ſed in vna die pōt
fieri pars cōfeſſionis et in alia die altera: vel in vna die confeſ
ſio audiri et in alia impendi abſolutio et iniungi penitentia
peccatoꝝ. ¶ Sextus caſus eſt quādo quis facit confeſſionē in
mortali ſeu ſunt ꝓpoſito abſtinendi: ſed quia iſte caſus hꝫ vari
as opiniones et ſatis difficiles: ſic declarabitur in ſequēti. ¶.

¶ An valeat confeſſio ab incontrito facta vt eam iterare non oporteat. § .v.

Tertia ex conditionibus cõfeſſionis eſt ꝙ ſit lachrimabilis: id eſt cum dolore ſeu diſplicentia de peccatis: ſaltẽ ſcḋm rationem. Unde querũt doctores vtrũ confeſſio facta a non cõtrito. quia ſcȝ non dolet ſufficienter vel non ꝓponit abſtinere a peccatis valeat: ita ꝙ non tenet̃ eam iterare. Et reſpondet Pe. de palu. in. iiij. diſt. xvij. ꝙ ad argu. hoc eſt triplex modus dicendi. ¶ Primus eſt ꝙ non valet ad remiſſionẽ culpe nec pene nec tunc nec recedẽte fictione vnde et tunc tenetur iterare. et hec opinio Gof. in quodlibet. Ray. et Hoſtiẽ. in ſumma. Bonauen. in. iiij. duran. Rob. Olchot. Uincenti⁹ in ſpeculo hyſtoriali. ¶ Secund⁹ modus dicendi eſt ꝙ talis confeſſio valeat ad remiſſionẽ culpe quando impenitẽs confitetur et abſoluit: licet tunc nõ recipiat fructũ confeſſionis: tamẽ recedente fictione recipiet: ſicut dicit̃ de baptiſmo. et ratio huius forte eſt. quia ſicut in babtiſmo imprimit̃ caracter ad queȝ recedente fictione ſequit̃ gratia: ita et in penitẽtia imprimitur quidã ornatus ad queȝ recedente fictione ſequit̃ gratia. Et hec eſt opinio Tho. Pe. Rych. in. iiij. Jo. et Ber. in gloſa. videtur etiã eſſe de peni. di. c. menſurã. § . ſequenti. Dicit enim ꝙ non eſt neceſſe ꝙ peccata que ſemel ſacerdoti confeſſi ſumus eadẽ denuo confiteamur. ¶ Eſt et tercius modus dicendi cõcordans ambas aut enim talis non habet intentionẽ confitendi ſacramentaliter et abſoluẽdi ſed deridendi. aut habet intentionẽ confitendi. In primo caſu non liberat̃ a precepto diuino de confeſſione. q: ſine intentione non põt ſuſcipi eſſentia ſacramẽti qḋ conſiſtit in viſu. vnde tenet̃ iterum cõfiteri. ſi aũt intendit tunc diſtinguendum eſt. q: intendẽs implere preceptũ et ſuſcipe verum ſacr̃m qḋ eccleſia confert. aut nullã habet penitentiã de ſuo peccato. aut aliquã. ſi nullam tunc penitentie ſacramentũ non ſuſcipit.

quia poteſtas hmõi ſacramẽti eſſentialis que cõſiſtit in actu ſuſcipientis eſt actus interioꝛ vnde ſine eo non eſt. ſicut non eſſet matrimoniũ ſi quis intenderet verum ſacramentũ ſuſcipe: non tñ conſentire niſi in carnalẽ copulã et ad tp̃us. Sed ſi aliquã habet penitentiã de pctis ſuis tunc iterũ diſtinguendũ eſt qꝛ aut talẽ habet penitentiã ꝙ ſufficit cum ſacramẽto puta attritus accedit ad ↄfeſſionẽ ex quo fit ibi cõtritus vi clauiũ vnde fugat̃ fictio et ſic nõ habet dubiũ. qꝛ et ſacr̃m ſuſcipit et effectũ eius ſcʒ remiſſionẽ peccatoꝝ vnde non tenet̃ iterare: et ſimiliter ymmo fortiꝰ ſi accedit ↄtritus. Si vero habʒ talẽ penitentiã ꝙ nõ ſufficiat cũ ſacramẽto ad gratiã: quia nec etiã attritus accedit tũc eſt vera opinio Tho. ſcʒ ꝙ recedente fictione tunc incipit valere cõfeſſio et non tenet̃ confiteri niſi fictionẽ ſuã. puta ſi habuit quendã doloꝛẽ imperfectũ: ſed nõ ſufficiẽter diſcuſſiſſet conſcientiã ſuã. putabat aũt diſcuſſiſſe quantũ ſufficiebat vel ſi dolebat de peccato p̃terito nõ ꝓponens cauere in futuro aut ecõuerſo. vel doloꝛ nõ erat maximꝰ ſicut debebat. ipſe tñ ſcd̃m conſcientiã ſuã non erat fictꝰ. licet ſcd̃m veritatẽ eſſet: et ſic nihil celauit qd̃ crederet moꝛtale et ꝑ conſequẽs ſcd̃m ſuum iudiciũ cõcurrebant oĩa que erãt neceſſaria. poſtea aũt certificatus de erroꝛe ſue ↄſcientie penitꝫ de illo de effectu. Põt igit̃ opi. Tho. multis mõis ſaluari. vno mõ loquẽdo de eo qui fictus eſt priuatiue nõ poſitiue. qꝛ ſcʒ habet doloꝛẽ: ſed ita imꝑfectuꝫ ꝙ nec cum ſacr̃o actu ſuſcepto ſufficit ad contritionẽ: nihilominus tñ hanc imꝑfectionẽ que eſt fictio nõ confitet̃ quia credit eſſe ſufficienter diſpoſitꝰ et ſic non ſciẽter ſcelat pctm̃ quod fuit in hoc qꝛ ſcʒ non examinauit ↄſcientiã ſuã ſicut debuit: et ſic ꝙ erat erroꝛ iuris diuini nõ tollit fictionẽ reſpectu vltimi effectꝰ ſacramẽti: qꝛ improbabil̃ vnde non excuſat: ſed tñ eoipſo quo erroꝛ tollit fictionem q̃ excludit eſſentiã ſacramẽti vnde veꝝ ſacr̃m fuit: tali ergo qui verũ ſacr̃m ſuſcipit oꝛnatꝰ imprimit̃ ſed gratia nõ datur ſed poſtea qñ redit ad coꝛ et recolit ſe nõ bene feciſſe debitũ

ſuū ex negligētia ſua oblitū tunc incipit valere cōfeſſio et nō te-
netur cōfiteri illa q̄ prius confeſſus fuit ſicut fictus q: non fuit
dimidiata ex intentiōe ſed ſolū illam fictionē tenetur iterū confi
teri.ſi autē fuiſſet fictio poſitiue q: ſcꝫ non dolet et ſcienter celat
fuiſſet cōfeſſio nulla vel ſi confeſſus fuiſſet nō debuiſſet ſibi dari
abſolutio:ſed ſi data ei fuit dubiū eſt vtꝝ ornatus ſit impreſſus
quo caſu Tho.non pōt intelligi.Scd̄o modo pōt intelligi opi.
Tho.qn̄ eſt poſitiua fictio quantū ad hoc q̄ nō dolet nec propo
nit abſtinere tūc iſta fictio nō occurrit ſibi vt cōfitenda nec actu
cogitauit q̄ teneatur eā confiteri:tunc enī ſicut de pctō qđ oc-
currit cuidā ſed nō credit q̄ ſit pctm̄ aut q̄ ſit mortale et de ne-
ceſſitate confitendū:pinde eſt ac ſi fuiſſet oblitus p negligentiā
nec feciſſꝫ debitum ſuū de ſeruādo conſcientiā ſuā: in quo caſu
ſolū illud confitendū eſt:et eſt verū ſacr̄m:licet ſit hic ignoran-
tia iuris diuini: et hoc mō pōt ſuſtineri dictū Tho.xxij.di.ar.
i.in ſolutiōe vlti.ar.vbi dicit q̄ ignorātia iuris diuini nō excu
ſat a fictione:et ſic talem vocat fictū.Tercio modo pōt ſuſtineri
opi.Tho.loquēdo de illo qui ↄfitetur eidē cui prius:et tūc non
oportet iterare confeſſionē primā factā ei licet fictā: etiam ſi ipe
ſacerdos nō recoleret pctā prius ſibi dicta: quia nec qn̄ confeſſio
integra eſt oportet q̄ recolat actu a principio vſqꝫ ad finem: et
maxime q: hoc ſufficit ſcꝫ abſoluere ab oībus et iniungere peni
tentiam p fictione et p alijs q̄ tunc faciat penitentiā ſibi iniun
ctam.Itē paulopoſt dicit idemipſe Pe.de pa.q̄ cum cōfitens
exprimit fictionē ſuā:.puta dicit ſe nō poſſe vel nō velle ꝓponere
abſtinere in futurū quē abſoluit ſacerdos: q̄uis nullo modo
debeat abſoluere: alias peccaret abutens claui: nec valeret ſibi
tunc illa abſolutio:tamē exquo intēdit abſoluere et ſacr̄m verꝫ
cōferre:videtur q̄ conferat.et ſi tūc non habet effectū ꝓpter illi⁹
indiſpoſitionē:habebit tn̄ poſtea quādo contereretur vel ex expe-
ctatione vel diſpoſitōe ornatu manēte.Et ſi dicatur q̄ quāuis
ſit ibi forma non tn̄ materia:ergo nō eſt ſacr̄m:materia enī eſt

peccator contritus. Dicendū ꝙ quando ſibi ſua fictio nō occur
rit vt confitēda: tunc nō eſt confeſſio dimidiata et quando ſuā
dicit fictionē cum alijs peccatis eſt confeſſio integra. Et ſic ma
teria pfecta cui materie pōt imprimi forma qᷓ ſi fiat verum ſa
cramētum erit ꝙuis fieri nō debeat: ſicut ſacerdos hñs hoſtiā
ſup altare polutū non deberet quidē celebrare: ſi tñ celebrando
verba pferret eucariſtia vera eſſet. Peccator eñ eſt materia ſꝫ
imunda: niſi ſit ſalteꝫ attritus: ve confeſſio ſine attritione eſt
materia imunda. hec Pe. de pa. ¶ De attritiōe et contritiōe.

Et quia dictum eſt de contritione et attritione quomō
penitens ſuper ipſis debeat inſtrui a confeſſore: ideo
de ea clarius dicēdum eſt. ¶ Nota ergo ſcdm Tho.
in. iiij. diſt. xvij. ꝙ differentia eſt inter attritionē et contritionē.
nam attritio importat quandā diſplicentiā de peccatis: ſed im-
perfectam. vnde attritū id eſt aliquo modo tritum ſed contritio
importat perfectā diſplicentiā de peccatis. Unde contritū id eſt
ſimul totū tritum: et in puluerē redactum. Eſt autē contritio
ſcdm Pe. in. iiij. diſt. xvij. dolor volūtarie aſſumptus pro pecca-
tis cum pposito confitendi et ſatiſfaciendo volūtarie. Et ſcdm
eundē ea. diſt. oportet ꝙ contritio habeat de omni peccato mor
tali. et ratio eſt. q2 in omni peccato mortali eſt actualis auer-
ſio voluntatis a deo. et quia cōtraria contrarijs curantur: ideo
oportet ꝙ in omni remiſſione peccatoꝝ ſit actualis cōuerſio ad
deū et auerſio a peccato: et hoc dicit contritio. De peccatis autē
oblitis ſufficit cōtritio generalis cum conatu ad recordandū et
dolendū. dolere etiā debet de obliuione peccatoꝝ que contingit
ex negligentia. Si autē querat ſi ſpecialis contritio de quolibet
peccato requirat vel ſufficiat vna generalis p omnibus. Sic
reſpōdet Tho. in. iiij. diſt. xvij. ꝙ quantū ad pncipiū contritio
nis ſcꝫ cum quis de peccatis ſuis cogitans dolet: et ſi non dolo
re cōtritionis ſaltem dolore attritionis: oportet ꝙ ſit ſpecialis
dolor de pctis q̄ quis hꝫ in memoria. ſꝫ quātuꝫ ad terminū qui

eſt dolor iā gratia informatꝰ ſufficit ꝙ ſit vna cōis contritio de oibus: tūc ei motꝰ ille agit virtute oīm diſpoſitionū ꝑcedentiū et q2 nemo ſcit vtꝝ habeat grām q̄ requirit ad contritionē: ideo nemo pōt eſſe certꝰ de ſua ꝯtritione: nec ꝑ ꝯſequēs de remiſſione. et dicit Rich. in. iiij. di. xvij. ꝙ ſi cōfitens in pctō mortali eſt attritꝰ de ſuo pctō vt ꝓbabilr poſſit ꝓſumere ſe eſſe diſpoſitum nō peccat abſolutionē recipiēdo: imo frequēter virtute clauium ꝑ ſuſceptionē abſolutōis formatꝰ ſua attritio et fit contritio. Itē nota ꝙ duplex eſt ꝯtritionis dolor ſcd̄m Tho. et Pe. in iiij. di. xvij. ſcȝ intellectualis qui eſt quedā ꝑfecta deteſtatō pctī ſcd̄m rōem: et dolor ſenſibilꝭ qui eſt dolor excitās in ꝑte ſenſitiua cū alteratiōe et afflictiōe corpis. Primꝰ dolor requiritꝰ de neceſſitate ad remiſſionē pctī: et ille etiā ſolꝰ eſt ſufficiēs: q2 ſicut pctm̄ mortale ſufficiēter cōmittitꝰ ꝑ ſolū actū volūtatis et ꝑ complacentiā deliberatā rōnis: ita ſufficiēter deſtrui pōt ꝑ deteſtatōeȝ volūtatis et diſplicentiā rōnis: et hoc eſt etiā in ꝑtāte noſtra ꝓſuppoſita grā. Scd̄s dolor. i. ſenſibilꝭ etiā valet ad remiſſioneȝ peccati: ſed nō eſt neceſſariꝰ ſed de ꝑfectiōe ꝯtritionis: nec eſt in ꝑtāte noſtra etiā ꝓſuppoſita grā. Itē dolor intellectualꝭ non pōt eſſe nimiꝰ: ſicut nec caritas a qua ꝓcedit pōt eſſe nimia: ſȝ ſenſibilis pōt eſſe nimiꝰ: et ideo oportȝ ꝙ ſumatꝰ ꝑ mēſura debita ad cōſeruationē ſubiecti: ſicut ex ieiunijs et alijs corporis afflictionibꝰ. Itē nota ſcd̄m tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ vera contritio ſꝑ debȝ remanere in habitu. i. ꝙ ſꝑ debet habere iſtā diſpoſitionē ꝙ qn̄ recordatꝰ de pctis cōmiſſis habeat diſplicentiā ſaltē ſcd̄m rationē. Itē ſcd̄m Pe. in. iiij. di. xvij. dolor maior intellectualis debet eſſe de maiori peccato habitualiter nō actualiter ſi conſiderentꝰ peccata in cōi inquantū ſunt offenſa dei: ſed etiā in ſpeciali dolor dȝ eſſe maior de maiori pctō: q2 maiorē rōnem doloris habȝ maius pctm̄. Dolor vero ſenſibilꝭ cōueniens etiā eſt vt ſit maior de maiori: ꝙuis nō ſit de neceſſitate. Item ſcd̄m tho. in q̄dlibeto. et Inno. ꝯtritus debet magis diligere deū ꝙ ſeipſuȝ

culpa aūt eſt contra deū: pena vero eſt contra ſeipm: ideo debꝫ ↄtritus poti⁹ eligere omnē penā ſuſtinere ꝙ deū offendere. De ſcendere aūt ad hanc penā vel ad aliā non tenet: ymmo faceret fatue deſcēdēdo ad iſta ꝑticularia vel aliū ſup hoc ſollicitādo

¶ Sexdecim ↄdictiones q̄ requirunt in oī bona cōfeſſione.

P Onit aūt Tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ ↄfeſſio bona debꝫ habere xvi. cōdictiones q̄ in his ↄ̄tment verſib⁹. Sit ſimplex hu- milis ↄfeſſio pura fidelis. Atqꝫ frequēs nuda diſcreta libēs ve- recunda. Integra ſecreta lachrimabil' accelerata. Fortis et accu ſans et ſit parere parata. Sit ſimplex. i. non recitet in ↄfeſſione niſi id qđ ꝑtinet ad declarationē ſui pcti et etiāʒ quantitatē et nō alie hyſtorie miſceant. Sit hūilis vt ſe miſerū ac peccatorē cognoſcat ſine fictione. Pura. i. recta intentōne. i. vt nō reputet bon⁹ vel laudet ab omnib⁹. Fidelis. i. vera et ſine vlla falſitate vt nō dicat q̄ non fecit: vel etiā habeat fidē de remiſſione pctōꝝ ſuoꝝ ſi vere ipm penitet. Atqꝫ frequēs. i. ſepe confiteat. iſtud tñ eſt de bene eſſe cōfeſſionis et nō de neceſſitate. Nuda. vt ſcʒ nō inuoluat obſcuritatē verboꝝ: ſed dicat verba vt intelligat pctm̄ ſuū cum circūſtantijs ſaltē neceſſarijs. Diſcreta. vt maiora cū maiori pondere dicat: vel nō plura ſimul ſed diſtincte loquēdo et dicēdo numeꝝ ſi fieri vel ſcire pōt.: vel etiā vt diſcreto et ſuffi cienti ac ꝑito cōfeſſori confiteat peccata ſua. Libens. volūtaria non coacta timore verboꝝ vt pueri: vel timore penarū tꝑalium vel infernaliū principalr. Verecūda. vt erubeſcat et nō ſe iactet vel mēte glorieṫ ꝓpter ſeculi vanitatē aliꝙ: et ꝑcipue ibi cōfun- datur rōne reſpectu diuie maieſtatis offēſe. Integra. vt nihil retineat de his q̄ cōmiſit: ꝑcipue de mortalib⁹. Secreta. vt non publice ſʒ occulte dicat ſacerdoti pctā ſua q̄ eū poſſit abſoluere Lacrimabil'. vt doleat de pctīs cōmiſſis et deteſtet ea ſaltē intel lectu rōis. Accelerata. vt ꝙcitius pōt cōmiſſo pctō confiteat hoc tñ eſt de bene eſſe. Fortis. vt nihil dimittat ꝑ verecūdia et accu- ſans ſe et nō alios: nec in cōfeſſione ſe excuſet et alios inculpet

Et ſic parere parata id eſt adimplere penitētiam ſibi iniunctā: et facere ea que hab; neceſſario facere: vt aliena reſtituere ſi habet et huiuſmodi.

Explicit ſcḋa pars q̄ eſt de ſcientia que requirit̄ in cōfeſſione.

Incipit pars tercia de bonitate confeſſoris Et primo qualiter confeſſor duo debet habere. ſcilic; timorē dei et zelum animaꝝ. § .i.

De bonitate cōfeſſoris in ſe et in exercitio talis officij. Dicit Aug⁹. de pe. di. vi. c. qui vult confiteri. Sacerdos ante quē ſtatuitur omīs langor in nullo illoꝝ ſit iudicandus q̄ in alio iudicare eſt prompt⁹. Iudicans eñ alium qui eſt iudicādus condemnat ſeipm: cognoſcat igit̄ ſe et purget in ſe qḋ videt alio ſibi offerre. Curet vt a ſe ꝓijtiat quicqd in alio damnoſū reperit. Animaduertat quidem qḋ dicitur. Qui ſine peccato eſt veſtrū ⁊c̄. Ideo eñ liberauit peccatricē: quia nō erat qui ꝓijceret lapidē. quō lapidaret qui ſe lapidandū cognoſceret. Nullus eni; erat ſine peccato in quo intelligit̄ omnes fuiſſe reos: nam venialia peccata ſemꝑ remittebantur ꝑ cerimonias: ſi qḋ ergo peccatū in eis erat criminale erat. Deteriores ergo in hoc ſunt ſacerdotes ſe prius non edificātes illis qui dominū obſeruabāt inſidijs. Aug⁹. ſecundū eñ Tho. et Alb. audiens confeſſionē cum conſcientia mortalis peccati mortaliter peccat: tamē effectu; ſacramenti cōfert cum ſacramēto ſi non eſt preciſus vel ſuſpēſus: quantūcunq; alias malus. vnde Aug⁹. i. q. i. c. dictu; eſt a dn̄o numeri ad aaron. Vos ponite nomē meum ſuꝑ filijs iſrael: ⁊ ego dn̄s benedicā eos vt gratiā traditā per myſteriū ordinati tranſfundāt hominibus: nec volūtas ſacerdotis ꝓdeſſe vel obeſſe pōt: ſed meritū benedictionē poſcentis. Qḋ autem dicit̄ ea. q. Remiſſionē pec-

catorum nō dant auari et ſimilia intelligit ſcōm glo. vel ſimplr de preciſis. vel ſi intelligat de toleratis: tales nō dant ex merito vite. id eſt nō ſunt digni dare. ¶ Duo q̄ debet habere ɔfeſſor.

Habet autē confeſſor p̄cipue habere duo. ſcȝ timorē vnde ſit circūſpectus: et zelum animarū vnde ſit ſollicitus circa ea q̄ neceſſaria ſunt. ¶ Quantū ad primuȝ cōſiderare debet ꝙ ipſe eſt mare eneum in templo dn̄i vbi lauabāt ſacerdotes et leuite animalia offerēda in ſacrificiū: vnde ex immūditiis a quibus illa abſoluebant efficiebant immūdi. Greg. in paſtorali dicit ꝙ fit plerumqȝ vt animꝰ paſtoris audita tentatiōe ouis: et ipſe tenet: et ideo cum timore ⁊ tremore debet penitēti et nō ſe ingerere et cū leuitate et cū riſibus inſtare. vnde in figurā Moyſes vt dicit Exo. xxxviij. fecit labiuȝ eneum de ſpeculis mulierꝝ in quo lauarent ſacerdotes ſancta ſanctorꝝ ingreſſuri: et ſignificat ſcripturā vbi ſunt exempla ſanctarꝝ animarum ad quā debȝ ſepe inſpicere ad videndū maculas ſuas et intelligendū inſidias dyaboli. vnde ſubdit gregꝰ. vbi ſupra Hec nequaq̄ ſunt timēda paſtori: q2 deo penſate cuncta ſublimiter tanto facilius liberat quis a ſua quanto miſericordius tentatiōe fatigatur. ¶ Quātum vero ad zelum dicit gregꝰ. ꝙ nullū ſacrificiū ita deo acceptū eſt vt zelus animarꝝ et fructū huius oſtēdit Jaco. c. v. vbi poſt ꝑmulgationes confeſſionis dicit. Qui conuerti fecerit peccatorez ab errore me ſue ſaluabit animā eius morte: et caritas operit multitudinē peccatorꝝ. Nō autē minus trahūtur ad deū per conſciēciā anime quādo diligenter ſit: ꝙ per p̄dicatores moderno tpe vt experiētia docet. debet ergo non tardare qui vocatur ad hmōi.

¶ Quomō ſe habere debeat cōfeſſor erga penitentē: et de quibus interrogandū eſt in cōfeſſione et ibi verſus decē preceptorꝝ decalogi: et verſus ſeptē peccatorꝝ mortaliū: et ꝙ in cōfeſſione tria debet obſeruare interrogando confeſſor. ¶ .ij.

DIcit Aug⁹.de pe.di.vi.c.i.poſt mediū. Diligēs inquiſitor ſubtilis īueſtigator ſapiēter et quaſi aſtute interroget a peccatore qui forſitan ignorat vel pre verecundia vellet occultare: cognito autē crimine varietates eius non inueſtigare dubitet et locū et tempus ⁊c. quibus cognitis adſit beniuolus parat⁹ corrigere et ſecū onus portare: dulcedinē in afflictione: pietatem in alteri⁹ crimine: diſcretionē in varietate: adiuuet confitentē orando et alia ꝓ eo bona faciendo: ſemꝑ inuet liniendo: conſolando ſpem ꝓmittendo: et cum opus fuerit etiā increpādo: doleat loquēdo: inſtruat oꝑando: ſit particeps laboris ſi vult eſſe particeps gaudij: doceat perſeuerantiā. hec Aug⁹. Ex his verbis aug. patet ꝙ nō ſufficiat audire confeſſionē eorum que ſibi dicūtur a peccatore et ipm̄ non interrogare: niſi eſſet ꝑſona in his bene perita et ſciētiata que ſufficiēter ſcit dicere q̄ oportet. Sed cum ꝑſone cōmuniter ſint groſſe in iſtis: etiā ille que ſunt in alijs negotijs mundi vel ſciētijs acuti: ideo ꝑmittendū eſt dicere vnicuiqꝫ id qđ vult et eo ordine quo vult et de pctīs que ꝑ ſe ſufficiēter dicit nō eſt iterū interrogand⁹: ne moleſtes eū in quo nō oportet. Sed ſi aliqđ non bn̄ intellexiſti ꝓcipue de mortalib⁹: faciat ſibi iterū declarare vt meli⁹ intelligat. de his vero q̄ non plene puta dixit circūſtātias neceſſarias vl numeꝝ interroga eū de his vt plene dicat q̄tū eſt neceſſariū. De illis vero pctīs que nō dixit nec ſcit ꝑ ſe dicere interroga eū.

Quo ordine debeāt fieri interrogatiōes et de quibus.

SEd Ray. et hoſt. in ſum. dicūt ꝙ interrogationes fieri debēt de ſeptē vicijs capitalibus et eoꝝ ſpeciebus filiabus: de quibus habes ſupra diffuſe in ſcđa parte per totū: non tn̄ eſt interrogand̄ de omnib⁹ ſed plus et min⁹ ſcđm ꝯditionē ꝑſonaꝝ. ſicut aūt qui ꝯfitet̄ non hꝫ neceſſe tenere magis vnū ordinē q̄ aliū dicēdo pctā ſua: ita nec ꝯfeſſor interrogādo: tn̄ ad meli⁹ memorie ꝯmendandū de quib⁹ oꝫ interrogare.

et de quibus iam interrogauit ne amplius habeat triplicare congruū eſt tenere aliquē ordinē: et ſi placet interrogare de pre ceptis q̄ continent̄ in iſtis verſibus. Unū cole deum. nec iures vana p ipſum. Sabbata ſanctifices: habeas in honore parentes. Non ſis occiſor: fur: mechus: teſtis iniquus. Non nulli nuptā: nec rem cupias alienā. Declaratione horū verſuū habes infra. Poſt vero interrogationē ſup decem p̄ceptis conueniens erit interrogare ſuper ſeptem vicijs capitalib' qui in hoc verſu cōtinētur. Ut tibi ſit vita ſp ſaligia vita. In iſta dictiōne Saligia. ſunt ſeptē littere ex quib' incipiūt nōia ſeptē capitaliū vicioꝝ. p S vero intelligit̄ ſupbia: ſub qua compꝛehendit̄ vana gloria. per A auaritia per L fetida luxuria. per I inuidia. per G gula. per I ira. per A accidia. Sed anteq̄ interroget de peccatis pri' querat de excōicatione maiori: et ſi inuenit eum aliq̄ ſentētia irretitū: ſi habet auctoritatē ſup hoc abſoluat prius. ſi vero nō hꝫ auctoritatē remittat ad eū qui pōt eum abſoluere.

¶ In interrogatōibus fiendis tria debent obſeruari.

Thomas in. iiij. dicit q̄ cōfeſſor tria debet obſeruare in interrogatōibus fiendis ¶ Primū eſt q̄ non interroget omnes de omnibus. ſed interrogent̄ pſone de peccatis q̄ conſueuerūt reperiri in hominibus illius conditionis et ſtatus: vt ſtipēdiarij de rapinis et incēdijs: clerici de ſymonia et horis obmiſſis: adoleſcētes de luxurijs et hmōi. Unde a principio confeſſionis decens eſt interrogare confitentē de condictiōe ſua: de exercitio et ſtatu: an clericus: an laycus: an ſolutus vel coniugatus et hmōi. vt prudētius idem poſſit formare interrogationes: et quantū eſt tpis q̄ fecerit vltimā confeſſionē et ſi fecit penitentiā ſibi iniunctam: et vtrū in ſtatu gratie vel peccati mortalis. ¶ Scd'm quod debet obſeruare cōfeſſor eſt vt interrogentur ipſi a remotis de peccatis et in genere non in vltima ſpecie et modo peccati ſubito: vt ſi neſciebat tale peccatū com-

mittere illud addiſcat: et ſic inducat in temptationē verbigra
ſi fatetur ſe cōmiſiſſe viciū luxurie non ſtatim interroget ɔfeſſor
ſi ſeipm̄ ſuis manib' poluit et hmōi: ſed ita paulatim interro
get de modo et circūſtantijs talis peccati commiſſi et hmōi.

¶ Terciū eſt ꝙ in peccatis carnalibus non deſcendat nimis ad particulares circūſtantias nō neceſſarias: quia hoc eſt ſeipſum in temptationē inducere: et ad inuentionē peccatoꝝ docere eos qui ignorāt. et aliquādo talia referunt in plateis in deriſum et ſcandalū ſacerdotū. verbigra: ſi vir fatet̄ poluiſſe mulierem extra vas debitū: non vlterius querāt confeſſores in qua parte corporis et quomō: quia iam habꝫ vltimam ſpeciē peccati. alias vero turpitudines quas miſeri homines inueniūt ipſimet ſi volunt exprimant.

¶ De circūſtantijs peccatoꝝ et ibi verſus earum: et ꝙ circunſtantie ſunt in quintuplici ſpecie. §. ij.

Et nota ꝙ ɔfeſſor non ſolū debet interrogare de mortalibus ſed etiā de circūſtantijs que aggrauāt vel alleuiant. vnde Inno. in. c. omis. de pe. et re. dicit. Sit diſcretus ſacerdos et cautus vt more periti medici ſuperinfundat vinum et oleum vulnerib' ſauciati diligēter inquirēs peccata et eoꝝ circumſtantias quibus diligēter et prudenter inquiſitis intelligat quale ei debeat pbere conſiliū: et cuiuſmodi remediū debeat adhibere diuerſis vtendo experimentis ad ſanandū egrotum. hec ibi. Ad illud facit qđ dicit aug'. de circūſtantijs peccatorum. de pe. di. v. c. conſideret qualitatē criminis: in loco: in tēpore: in ꝑſeuerantia: in ꝑſone varietate quali hoc fecerit intentione: et ipſi' vicij multiplici executione: Omnis iſta varietas cōfitenda eſt et deflenda. Dolendū eſt non ſolū quia peccauit: ſed qꝛ ſe virtute et gratia priuauit: doleat alioꝝ vitam in ſuaꝫ fuiſſe corruptā ſcꝫ ſuo exēplo et cōmodum qđ dediſſet proximo exemplo bono. Doleat de triſtitia quā intulit bonis peccando:

et de letitia quā eis non adhibuit. hec Aug⁹. Que omnia intel lige ſcdm ꝙ declarat hic. Illas autē circūſtantias q̄ trahunt peccatū in alteram ſpeciē oportet neceſſario cōfiteri ſcdm Tho. Alber. et alios doctores. Alias em̄ circūſtantias confiteri cū ſint peccata venialia pfectioris eſt virtutis: non tamē eſt neceſſariū Pe. de pa. in. iiij. di. xvi. dicit ꝙ numerus circūſtantiaꝝ compre hendi tur hoc verſu. Quis. quid. vbi. per quos. quibus ſcꝫ auxi liis. cur. quotiēs. quō. quando. Ray. vero addit octauū ſcꝫ quo tiens et vbi in verſu dicit quibus auxiliis ipſe dixit p quos. Di citur ergo quis p varietate pſonarū et ſtatus etatis ſapientie et ordinis et ſic fuit grauiſſimū peccatū Ade: qꝛ quāto gradus altior: tāto caſus grauior et ingratitudo maior. Quid vtrum malū quia prohibitū vel ex genere ſuo: vtrū mortale vel venia le: an occultū vel manifeſtū. ⁊ quantū ad hanc conditionē gra uius fuit peccatū Chayn ꝙ ade: quātitas em̄ grauius homi cidii grauior eſt pctō gule vel ſupbie. Ubi qꝛ in loco ſacro gra uius peccatur. Per quos. qꝛ traxit alios ad peccandū quod eſt ppꝛium dyaboli. vel quos poſuit mediatores ad malū perpe trandum: quia peccatoꝝ illorū eſt particeps vel cum quibus p quibus et cōtra quos. Quotiēs. non ſolū quantū ad conſue tudinem: ſed etiā quantū ad numerū qui numer⁹ refertur ad actionē: non ad obiectū actionis verbigratia. Si homo in vna iuſta ſtractione accipiat ſaccū plenum mille florenis eſt tantū vnum furtū. Si autē tres florenos accipiat diuerſis actib⁹ ſuc ceſſiue erunt tria furta: qꝛ in ipſo actu eſt peccatū ſemp eſſen tialiter: et ideo non pōt vnum in plurib⁹ actibus. Cur. an ex in firmitate: vel ignorātia vel elatione: vel quali intentiōe fecerit: quia mortalia pctā trahunt ſpeciē a fine: ideo hec diligēter eſt explicanduꝫ. Qui em̄ furatur vt mechet magis dicendus eſt mechus ꝙ fur: et tamē vnuꝫ peccatū eſt in vno actu: ſed hēs plures deformitates. Quō naturali vel innaturali: quia ſemp

eſt grauiꝰ in eodem genere ſcꝫ agendo q̃ꝫ patiendo. Quando. ſi
in ſacro tempore: puta diebus feſtiuis vel alio tẽpore: et de pre-
ſeruantia in peccato.

¶ Circũſtantie peccatoꝝ confitende ſunt in multiplici genere.

AD declarationẽ huius ſcꝫ quando circũſtantie pecca
torum ſunt cõfitende. ſic dicit Pe. de palu. Circũſtan
tie ſunt in quintuplici genere. Prime ſunt q̃ non alle-
uiant nec aggrauãt: ſicut ille que nullaꝫ importãt conuenien-
tiam vel diſconuenientiã ad rationẽ nec ex ſe nec ex ſuſpitione.
vt furari cum manu dextra vel ſiniſtra: et iſtas cõfiteri eſt ſu-
perfluum. Secũde ſunt q̃ alleuiant ſcꝫ que importãt conueni-
entiaꝫ: vt facere malũ ex bona intentiõe vel ignorantia: et iſtas
cõfiteri eſt impfectũ niſi timeret ſcandalũ confeſſoꝝ. Tercie ſũt
que importãt diſconueniẽtiam ex ſuſpitõne: vt furari multũ et
iſtas cõfiteri eſt perfectũ: quia aggrauãt peccatũ niſi immine-
ret piculum ſui vel cõfeſſoris vel alterius tercij. Sed quia non
mutant ſpeciẽ nec aggrauãt in infinitũ non eſt neceſſariũ eas
confiteri ſcdm Tho. ſed Pe. dicit ꝙ q̃uis iſta ſit cõmunis opi
nio: tutior tñ eſt alia ſcꝫ vt confiteat̃ eas ſcꝫ cum notabiľr ag-
grauant. vt furari centũ multo grauiꝰ eſt q̃ꝫ furari vnũ. Quar
te ſunt q̃ aggrauãt et mutant ſpeciẽ: non tñ in infinitũ aggra
uant. vt qñ vtrunqꝫ eſt veniale: vel quando primũ eſt mortale
ſcdm veniale. vt in ſpeciebꝰ gule quarũ vna aduenit alteri: et
ſunt quinqꝫ veniales et quinqꝫ mortales: et iſtas cõfiteri non
eſt neceſſariũ: nec illud eſt ↄtra hoc qḋ dicit Tho. et cõmuniter
alij ſcꝫ ꝙ que mutant ſpeciẽ neceſſario ſunt cõfitende. q2 loquũ-
tur de illis q̃ ſunt mortalia. Ratio autẽ quare nõ eſt neceſſariũ
eas cõfiteri eſt iſta quare circũſtantia eſt cõfitenda neceſſario.
non quia mutat ſpeciẽ vt patꝫ in veniali ſed q2 mutat in infini
tũ vt patꝫ in mortali. Sed circũſtantia non mutãs in infinitũ
nunq̃ꝫ aggrauat in infinitũ. q2 intendit penas et non extendit.

Extenſio eñi eſt infinita nec põt creſcere: ſed intẽſio eſt finita et ſemp põt creſcere. Nulla ergo talis q̃ non mutat ſeu aggrauat in infinitũ eſt neceſſario cõfitenda. ¶ Quinto mutant et q̃nq̃ʒ aggrauãt in infinitũ vt quãdo veniali actu puta ad gulã ſtudioſe ꝑparatã addit̃ ebrietas vel notabilis anticipatio hore in ieiunio ſine cauſa. Sed vtruʒ in religioſo ſit mortale qḋ alteri eſt veniale. Dicendũ ꝙ non puta dicendũ verbum ocioſum et hmõi niſi ſpeciẽ mutaret: q: nubere vel velle nubere qḋ ſeclaribus nõ eſt peccatũ ſi hoc fiat cauſa prolis generãde vel veniale ꝓpter voluptatẽ eſt mortale religioſo ꝓfeſſo clerico vel ordinato: quia ſacrilegiũ eſt. Non aũt primi motus luxurie furti vel inuidie. quia nullus vouet ſe non habiturũ primos mot⁹ qui non ſunt in noſtra poteſtate. hec Pe. de palu.

¶ Circũſtantie q̃ trahunt peccatũ ad aliud gen⁹ ſunt ꝯfitende

Et nota ſcḋm Tho. in quadã epiſtola ꝙ ille circũſtantie dicunt̃ trahere peccatũ ad aliud genus: et ideo de neceſſitate cõfitende que habent ſpecialẽ repugnantiã ad aliqḋ preceptorũ diuine legis. ſicut furtũ ſimpliciter repugnat huic ꝑcepto. Non furtũ facies. Si vero fiat furtũ in loco ſacro: circũſtantie loci illã repugnantiã habent ad aliud preceptorum qḋ eſt de veneratiõe ſacramentoꝝ et addit̃ noua ſpecies peccati et ſic de aliis.

¶ Peccatũ cõmiſſum die feſto trahit̃ ad circunſtantiã aliam

Dicit Nico. de lira ſup Exo. ꝙ peccatũ mortale commiſſũ die feſto habʒ ſpecialẽ repugnantiã ad illud de ſanctificatione feſtoꝝ et ſabbati. quia magis eſt opus ſeruile opus peccati q̃ꝫ opus manuale. Opus autẽ ſeruile ibi ꝓhibetur et ſic eſt mortale vltra ꝓpriam deformitatẽ ſue materie ex hoc ꝙ cõmittit̃ in die feſto habet aliam deformitatẽ quã oportet cõfiteri. Et in fine dicit idem Tho. ꝙ illud quod dicitur circũſtantias non trahẽtes peccatũ ad aliud genus ſiue ſpeciẽ

non eſſe de neceſſitate ↄfitendas non eſſe referendū ad numerū peccatoꝝ et eiuſdem ſpeciei: quia numerū tenetur cōfiteri ſi poteſt. quia non eſt vnū ſed multa: et hoc nota diligenter.

¶ Nota tercio ꝙ cum cogitatio cū deliberatione rationis in actum peccati mortalis ſcʒ deliberādi illum actū agere: etiam abſqʒ ope ſit peccatū mortale: ideo ad ſingulas peccatoꝝ ſpēs poſt peccata opis interroga etiā de pctis cogitationū illius pcti tantū et de peccatis oris: et cū opus alicui⁹ peccati et deliberatio mentis ad illud agendū abſqʒ ope ſit eiuſdē ſpeciei ſpēaliſſime: ſed differt ſcđm magis et minus vel pfectum et imperfectum. quia ſcʒ maius peccatū eſt in opere ꝙ in ſola cogitatiōe ideo etiā de circūſtantijs huius cogitationū interrogandū eſt. puta ſi dicit penitēs ſe cōſenſiſſe cogitationib⁹ luxurioſis. quia hoc pōt eſſe multipliciter et in diuerſis ſpēbus ideo interrogetur de qualitate ipſaꝝ cogitationū ſi deliberauit tale pctm̄ committere cum ſoluta: qꝛ tunc fornicatio eſt ſi ipſe ſolutus eſt aut cum cōiugata: qꝛ tunc adulteriū eſt: aut cum cōſanguinea: qꝛ tunc inceſt⁹ eſt: et ſic de alijs ſpēbus luxurie et alioꝝ vicioꝝ.

¶ Peccatum diuiditur in tria.

Pro aliquali declaratōne predictoꝝ nota ꝙ dicit Tho. xij. q. lxxij. ꝙ peccatū diuidit̄ per hec tria. ſcʒ peccatū cordis oris et opis. non ſicut p diuerſas ſpecies completas: ſicut differūt ſpecie bos leo et capra: ſed ſicut p diuerſos gradus pcti ſicut domus in fundamentū diuidit̄ in parietem et tectū: ſicut in ſpecies incōpletas. Conſūmatio igit̄ peccati eſt in ope. vnde peccatū opis habet ſpeciē completā. Sed prima inchoatio ei⁹ eſt ꝗſi fundatō in corde. ¶ Scđs gradus eſt in ore ſcđm ꝙ ab eo prumpit facile ad manifeſtandū conceptum cordis. ¶ Tercius gradus eſt in conſūmatione opis. Patet ergo ꝙ hec tria ptinent ad vnam ſpeciē: cum ab eodem motiuo pcedant. Iracund⁹ eni ex eo ꝙ appetit vindictā prius

turbatur in corde. ſecūdo in verba contumelioſa ꝓrumpit. ter
tio ꝓcedit ad facta iniurioſa: vt percuſſionem et hmōi: et ſic de
alijs quibuſlibet. vt luxuria. Nec tamē ſic intelligendū eſt pec
cata cordis eſſe ſpecies incōpletas quaſi non ſint mortalia imo
quādo in eis eſt cōſenſus deliberatiuꝰ ad actus qui de ſe ſunt
peccata mortalia: tales cogitatōnes ſunt peccata mortalia et ſi
non ita grauia ſicut peccata operis vt dictū eſt. Et quādo ſunt
ſimul cogitatio cum locutiōe et opere: vnum eſt peccatū: vt pa
tet de luxuria et alijs peccatis. quādo vero quodā tempore de
liberat fornicari: et alio tēpore diuerſo et diſtanti fornicat̀ ſunt
duo peccata mortalia.

¶ De delectatione vero moroſa aliquid dicetur ſuo loco.

Regule quinqꝫ cognoſcendi peccatū mortale a veniali.

Ad cognoſcendū uero quando peccatū eſt mortale vel
veniale nota quinqꝫ regulas. ¶ Prima eſt quando
amor vel affectio ad aliquaꝫ creaturā ſcꝫ ſe vel aliam
tantū creſcit: vel eſt tam magnus ꝙ in eo cōſtituitur vltimus
finis: id eſt ꝙ nec actu nec habitu ordinat illam creaturā aut
eius dilectionē: aut etiam ſeipſuꝫ ſecundū deum et vellet cum
tali creatura contentari et non curaret deū offendere aut eius
precepta tranſgredi ꝓpter illam creaturā: ita ꝙ ibi eſt equalis
contemptus dei ſi nō eſt formalis tamen interp̄tatiuus: et eſt
fruitio creature: quia p̄ponitur creatura deo. vnde cū aliquis
vellet hic cū creatura ſemꝑ manere non curando de eterna bea
titudine: licet non ſint ſemꝑ rudes de hoc interrogādi vel tem
ptandi: tamen talis amor creature ſemꝑ eſt peccatū mortale.
Quando autē aliquis diligit aliquā creaturā pluſquā deum
ſed ꝓpter hoc nollet deū offendere aut eo carere nec eius amici
tiam perdere: talis amor creature eſt peccatū mortale. ¶ Se
cunda regula ſatis concordat cum p̄cedenti ſcilicet cum notabi
liter contra dilectionē proximi aliquid cōmittitur: tunc eſt morta

le peccatū. quando vero nō: tunc est veniale. quando vero ali/ quid fit contra dilectionē dei: potest attendi penes hoc qđ repu/ gnat caritati vel amicitie quā debemus ad deuꝫ habere super omnia. qñ autē aliquid fit contra dilectionē ꝓximi pōt attendi penes ista ꝑcepta legis nature scꝫ. Quod tibi nō vis fieri alteri ne facias. et qđ tibi rōnabiliter et ex debito vis fieri alteri facias et potest etiā attendi penes scandalū actiuū ꝙ ego infero proxi mo meo ꝑ mala exempla. sed inquantū importat aliqđ contra dilectōnem vel quantū sit illud scandalū ad hoc ꝙ sit mortale non ꝑcise determinatū est: qꝛ in modico facere contra ꝓximum non est mortale aut in paruo scandalizare. vñ quilibet attendat seipsum qđ sibi vellet fieri et quod sibi nollet fieri: et qđ factū et non factū soluere inter se et proximū suum amicitiā quā simul hñt ¶ Tercia regula qñ omittunt contra ꝑceptū dei et ecclesie vel legis nature vel suꝑioris que ꝑcepta sunt de necessitate sa/ lutis vel cōtra votum publicū vel priuatū: vel contra iuramen tum licitū: et tunc est mortale pctm̄: qñ vero citra: tunc nō est mortale ¶ Quarta regula cum aliqđ fit vel cōmittit vel omit tit contra conscientiā vere vel false dictantē aliqđ pctm̄ mortale vel contra conscientiā formidantē ꝓbabiliter vel dubitatiue an aliquod peccatū sit mortale: tunc semꝑ est mortale si cōscientia non sit sufficiēter instructa ¶ Quinta regula de actibus intus manentibꝰ: quādo quidē habet solā cogitationē de aliquo quā/ tumcunqꝫ turpē vel malam absqꝫ complacētia seu delectatiōe vel cōsensu: tunc nunꝙ est peccatū mortale vel nullū vel venia le. Quādo vero est cōsensus in actū qui esset peccatū mortale: tunc semꝑ est peccatū mortale: qꝛ deus voluntatē ꝓ facto ac/ ceptat. Quādo autē cum cogitatione aut cōplacentia est dele/ ctatio morosa in aliquo turpi: specialiter in libidinosis: tunc est mortale. scđm dictum Augꝰ. esto ꝙ non sit cōsensus in actum. scđm hoc dictum Augꝰ. Judiciū est de peccatis interioribus.

Ad quod etiam facit diſtinctio ſupra poſita de ſenſualitate et ratione et de peccatis ꝓuenientibus et ſequētibus deliberatio, nem. Applicādo igitur ſeptē vicia capitalia q̄ non ſunt ſp̄ mortalia ſed ſunt male radices in homīe ex quibus oriunt̄ ſeptem venialia.

¶ Que debeat ſeruare et ſcire confeſſor vtilia. et neceſſaria in ipſo exercitio confeſſionis. ¶ .iiij.

Vltra excōmunicationē iuris cōmunis ſciat confeſſor ſi penitens incidiſſet in ſententiā conſtōnis ſynodalis ideo debet inueſtigare de conſtōnibus illius dyoceſis ſi quas haberet: vel etiam ꝓuintie vel legationis vt meliꝰ poſſit penitētibus ꝓuidere. Diligenter querat de numero peccati quotiens incidit in id vel in illud: quia homīes ſepe tranſeunt illud leuiter. et de circūſtantijs neceſſarijs: et de peccato quod alteri iam rite confeſſus: et non queras cum non teneat̄ niſi in caſu in quo tenet̄ confeſſionē iterare. de quo plene ſup̄ in titulo p̄cedēti: et nō ſolū de peccatis opere ꝑpetratis ſed etiā de peccatis cordis et de numero eoꝝ que perſone paruipendūt interrogandum eſt. et quia ſcđm Tho. in. ij. Peccatū cogitationis et operis in eadem materia ſunt vnius et eiuſdē ſpeciei: ſed differunt ſcđm magis et minus. quia ſcȝ peccatū operis eſt grauiꝰ peccato cordis: ideo etiā interrogandū eſt de ſpecie et circūſtantijs neceſſarijs peccatorū cordis. verbigrā. Si dicit ſe in mente ſolum deliberaſſe mulierē cognoſcere: interrogandū eſt vtrum ſolutā vel nuptam: virginē vel aliam et qua die: et hoc quia ipi faciunt illud peccatū eſſe diuerſe ſpeciei. Et ſi mulier: facias eā ex tranſuerſo ſtare ne faciē eius aſpicias: quia facies eaꝝ ventus eſt vrens: ait ꝓpheta. Sed nec virū decet frequēter aſpicere in facie: ne eum erubeſcere facias vltra ꝙ oportet. viroſqꝫ graues et ſapiētes dulcius et vrbanius rep̄hendere: ruſticos groſſos ac ydiotas durius: ne peccata ſua paruipendāt ex leuitate ſermonis. Stimulatos vero ex dolore ꝛ deſperatione quātum-

cunqꝫ peccata cõmiſſa ſint grauia cõfortare: et animare expe-
dit inducẽdo exempla Dauid. Magdalene. Petri. Pauli. La-
tronis. et hoc induratos et ſe excuſantes aggrauare pctã eorũ
oſtendẽdo eorum picula. Exemplo Ade. Saulis. Jude. et hu-
iuſmodi qui ſeipſos deſperauerũt. ¶ Nota ſcðm. m. Ub. r. li.
de offi. ord. ꝙ illoꝝ confeſſiones prius ſunt audiende libentius
qui magis indigere putanẽ: vel quia raro venire ſolent: vel qꝛ
ſunt extranei: vel quia ſunt in maiori ſtatu: vel de quoꝝ confeſ-
ſione ſperatur vtilitas futura.

¶ Quomõ ſe habere debeat confeſſor audiendo mulieres.

Item dicit de audientibus mulieres caueant ne niſi in publico audiant: et niſi ab aliquo videanẽ nec multum immorẽtur: niſi quantũ neceſſitas confeſſionis requirit: et eis q̃ nimis frequẽter confiteri volunt aſſignẽt certum tp̃us extra quod ipſas nõ audient nec aliĳs colloquĳs ſe eis exponãt: et ſemp duris verbis et rigidis vtanẽ circa illas potius ꝙ mollibus. hec ille. Et hoc cõtra illos qui quotidie audiũt mulierculas et faciunt eis longas p̄dicationes: vnde amittũt multum tẽporis et ſcandalũ ſequitur cõmuniter in ipſis et in populis.

¶ Qualis et quanta debeat iniungi ſatiſfactio ſeu penitentia a confeſſore penitẽtibus: et qualiter ſe habere debeat penitentias iniungendo.

Nota ꝙ pro quolibet peccato mortali erat regulariter ſeptennis penitẽtia iniungenda ſeu imponẽdã vt habetur. xxĳ. q. i. c. predicandũ. in glo. et. xxxiĳ. q. ĳ. c. hoc ipſum. et. § . ſequenti. qð ſeruabaẽ antiquitus et iſta ſeptẽnis penitentia magis vel minus aſpera ſcðm varietatem criminũ maioꝝ vel minoꝝ et circũſtantiaꝝ et compũctionis erat. qꝛ vt dicit Hiero. Apud deũ non tm̃ valet tpis menſura ꝙ doloris. nec tantũ abſtinentia ciboꝝ ꝙ mortificatio criminũ. de pe. di. i. c. menſura. Sed hodie penitentie omnes ſunt arbitrio confeſ-

ſoris taxande conſideratis circūſtantijs criminū et perſonaruꝫ: et hmōi. extra de peni. et re. c. deus qui. Dicit etiam leo papa. xxvi. q. vij. c. tēpora. Plenitudinis tue moderātis arbitrio ſunt conſtituēda prout conuerſoꝝ animos ꝓſpexeris eſſe deuotos. Ray. Guil. et Spe. in ſuo reptorio hoc tenent et generalis conſuetudo ſic ſe habꝫ: nec eſt contra hoc qḋ dicit Greg⁹. de pe. di. v. c. Falſas penitētias dicimus que non ſcḋm auctoritatē ſanctorum patꝝ pro qualitate criminū ponunt. Hoc eīn intellige ſcḋm Ray. cum ſine neceſſitate rationabili dimitterent penitentie antiquitus taxate. nam vltra illam cōmunem penitētiam ſeptennē pro quolibꝫ mortali peccato in genere ponunt alie penitentie maiores vel minores ꝑ certis peccatis: prout habet in diuerſis capitulis decretaliū et decretoꝝ. q̄ quia cōmuniter non dantur hic nō pono. que plenius habent in ſum. confeſſorū. li. iij. ti. xxxiiij. q. cxxv. ti. de pe. et re. vbi ponunt caſus. xlvi. de hmōi Eſt autē ſatis rationabilis cauſa non dandi hmōi penitentias indiſpoſitio penitentiū: et etiam aliquādo non ſufficeret temp⁹ vite. Nam Ray. et Hoſti. dicunt. Debet confeſſor talē dare penitentiam quā veriſimiliter credat illū implere: ne ipſum violando deterius ſibi cōtingat ꝙ ſi magna peccata cōmiſit et dicit ſe penitere: ſed nō poſſe aliquā duram penitentiā facere. animet eum ad hoc cōfeſſor ei oſtendēdo grauitatē peccatoꝝ et per conſequens penitentiā penarum ſibi ꝓpter hoc debitarū: et ſic tandeꝫ iniungat ei penitentiā quā libenter ſuſcipiat et ei ſacerdos non pōt gaudere de eminēda purgatiōe eius: ſaltē gaudeat ꝙ liberatū a gehenna trāſmittit ad purgatoriū. Itaqꝫ vt dicit Hoſti. confeſſor nullo modo debet ꝑmittere peccatorē deſperatum a ſe recedere. ar. xxvi. q. vi. c. p̄ſbyter. ſed potius imponat ei vnū pater noſter vel aliud leue. et alia bona que fecerit vel mala que tolerauerit ſint ei in penitentiam. concor. Tho. in hoc. hoc tamē ſane intellige: videlicet ſi ipſum alias penitet: et

dicit ſe paratum facere qđ debet: ſed hoc onus penitentie ſuffi
cere nõ poſſe tunc ꝓpter hoc quantũcunq; deliquerit: non debet
dimitti ſine abſolutione ne ſe deſperet. Sed ſi dicit ſe non poſſe
dimittere odium vel caſte viuere: vel alienũ non velle reſtitue
re: vel artem dimittere quã ſine mortali peccato exercere nõ po
teſt: vel aliud hoc cum poſſit nullo modo debet abſolui ſcđm
Tho. Pe. de palu. Ab quia vt dicit Greg. xi. q. iij. c. Tunc vera
eſt abſolutio ſacerdotis: cum interim ſequitur arbitrium iudi
cis. ij. q. i. c. Deus omnipotens qui nunꝗ abſoluit. de pe diſt. i.
c. neminem. Sacerdos aũt nullam debet cõmittere falſitatem
in ſacramentis veritatis. Unde et de pe. diſt. v. c. Fratres no
ſtros ãmonemus vt falſis penitentijs animas laycoꝝ decipi
non patiantur. Falſas penitentias dicit cum ſic agit de vno vt
non recedat ab altero. Uerum ſi tale peccatum pur vult confi
teri: debet audiri eius confeſſio. vt dicitur extra. de peni et re. c.
ꝙ quidam et ſibi aliquid debet iniungi: non tamẽ abſoluendo
eum: ſed ei declarando ꝙ ꝓpter hoc non eſt abſolut9 ſed tamẽ
ſatiſfaciat precepto eccleſie annualis confeſſionis fiende: et hor
tetur eum ꝙ faciat omne bonu; quod poteſt vt deus cor eius
illuſtret ad penitentiã. vt dicitur de peni. di. v. c. falſas. et ſic nõ
eſt dimittendus ſine confeſſione ne deſperet. quod ſi inſtet pro
abſolutione oſtendẽdo ſcandalum et deſperationẽ ſi nõ abſol
uatur: nullo modo debet ei aſſentire: licet tamẽ ei declarare ꝙ
fieri non poteſt: nec iuuaret eum. Et ſi permanet in ſcandalum
non eſt curandum: quia eſt ſcandalum phariſeorum. ij. q. iij.
c. inter verba.

¶ Qualiter ſe habere debet confeſſor penitentias iniungen
do penitentibus.

In imponendo penitentias ne vileſcat auctoritas eccleſie
arbitretur confeſſor: et ne poteſtas clauiũ condemnatur de

pení·diſt·i.c. Sunt qui arbitrantur.l·diſt.c·abſit.et.c.ſi quis ꝑpoſtera·nimis malū eſt ſi pur cōtingat errare ꝙ erret dando nimis paruam ꝙ̈ nimis magnā vt dicit Criſoſto.xxvi.q.viij.c. alligant.quia vt ibi dicit. Melius eſt deo reddere rationē de nimia miſericordia ꝙ̈ de nimia ſeueritate·ſi eñ benignus eſt deus vt quid ſacerdos vult eſſe auſterus. Exemplū habemus a chriſto vt dicit Ray.qui nulli nunꝙ̈ grauem ipoſuit penitentiam:ſed dixit. Uade et amplius noli peccare. et ad hec marie debꝫ attendere confeſſor excidere ab eo cauſas et occaſiones peccatorum:puta ſi cōuerſatio eius cum aliquo vel aliqua eſt occaſio ei alicuius ruine debꝫ imponere ſibi ꝙ dimittat ſi poteſt et hmõi· de pe.di.iij.c· ſatiſfactio aliquādo imponere pōt ei loci mutationē qui ei eſt ad ſcandalū ſi fieri pōt.di·lxxx·c·valet·aliquando tamē res ſic ſe habent ꝙ fieri non poteſt.

¶ Contraria penitentia debꝫ imponi delicto.

Item imponenda eſt penitētia contraria ad malū quod cōmiſit ſcdm Ray.videlicet ſupbo opera humilia· guloſo ieiuniū·auaro elemoſine et hmõi:quia contraria contrariis curant. de pe·di.ij.c.ij· qd intellige ſi creditur illū velle et poſſe pficere. hoc eñ eſt ad bene eſſe imponere magis iſtam ꝙ̈ illam. Itē ſi eſt negligens ad audiendū verbū dei ſi poteſt iniungere.ſcdm Io·ꝙ audiat certum numerꝫ predicationum Debet tamē cauere confeſſor ne det talem penitentiā per quā fiat alteri preiudiciū:puta ſi ſeruo iniungat longa pegrinatio: vel ieiuniū plirum ita ꝙ eius dominus reciperet detrimentū de ſeruitio ſuo·ſi etiā imponeret vxori vt daret multas elemoſinas dabit de bonis viri ſi parafrenalia non habet.

¶ Pro peccato occulto non debꝫ dari maniſeſta penitentia.

Item pro peccato occulto non eſt maniſeſta penitētia iniungenda ſcilicet talis vt poſſit inde oriri aliqua ſuſpitio peccati commiſſi·

Et nota ſcðm Jo. ſup cle. dudum. de ſepul. ſup verbo audire. ꝙ prius debꝫ ſacerdos imponere penitentiã ꝙ̃ facere abſolutionẽ a peccatis quod ꝓbat ex ipſo textu. cle. que prius. loquit̃ de penitẽtia iniungẽda poſtea de abſolutione: tamẽ etiam ex ratiõe. quia cũ abſolutio ſit complementũ et forma in penitẽtia prius debꝫ eſſe ſatiſfactio q̃ eſt pars materialis penitẽtie ſaltẽ in ꝓpoſito actuali vt expreſſa ſatiſfactiõe que debꝫ imponi p ſacerdotẽ acceptet eam penitẽs ſicut confeſſus eſt et doluit: et inde ſequit̃ abſolutio. Sed contrariũ dicit̃ eſſe de cenſi. c. fi. vbi dicit̃ ꝙ archiepi poſſunt in viſitatiõe abſoluere et penitẽtias imponere: ergo hoc de neceſſitate non ꝓcedit quia tamẽ cõmuniter fit contrariũ vt ſcꝫ prius abſoluat̃ et poſtea iniũgatur penitẽtia quomõcunqꝫ fiat vel ante vel poſt ſufficit. ꝑſupponit eñ confeſſor illũ habere ꝓpoſitum eam faciendi quã ſibi iniunget cũ ipſum peniteat. Scðm Jo. ſi penitẽtem abſoluis cuius generalē confeſſionẽ audiuiſti abſoluas eum ⁊ a penitẽtijs oblitis iniũctis ab alijs ſacerdotib⁹ ⁊ ſi aliquaꝝ penitentiarũ iniunctarũ memor ſit ꝙ non ipleuerit eas ſi iudicaueris expediens cõmittes eas niſi eſſet in caſu a quo nõ poſſes abſoluere.

¶ De ꝓmutatione penitẽtie habes ſupra titulo ꝓcedenti. c. fi. vbi etiã multa de ſatiſfactione.

¶ Memoriale dicendũ penitenti circa penitentiã fiendam.

Cautum eſt etiã ſibi declarare et ꝓmittere ꝙ ſi aliqua die ex obliuione vel negligẽtia dimitteret penitẽtiam ſibi impoſitã: puta ieiuniũ vel orationes et hmõi ꝙ poſſit alia die cõmutare. Et ſcðm Pe. de pa. conſulendũ eſt ciuitib⁹ et nobilib⁹ ꝙ querãt participationẽ bonoꝝ que fiunt in religionib⁹ in quib⁹ ſunt et plures penalitates ꝙ̃ alibi et magis deo accepte: ⁊ ꝙ in penitentiã imponat̃ eis ꝙ non ſolũ que facient p ſeipſos ſed etiã que ꝓcurabunt ab alijs et oĩa quoꝝ ſpecialiter ſunt participes. Dicit etiã Pe. de pa. in. iiij. ꝙ debet

cum minorē penitentiā debito impõit innoteſcere ei ꝙ illa pe nitentia ſibi impoſita nõ eſt digna ne decipiat̃ putans ſufficere ſed ꝙ deberet pro quolibet mortali: ſeptennē agere penitētiam quam ſi hic non pficiet in purgatorio luet. Si tamē per illam declarationē crederet eum incidere in deſperatõnem: non debet ſibi hoc dicere.

¶ Quid fiendum quãdo penitens non cõfitetur peccatũ aliquod mortale qđ confeſſor ſcit eſſe in eo.

De confitente aũt qui non confitet̃ aliquod mortale qđ nouit de eo cõfeſſor: et eo ꝙ non reputet illud peccatũ. dicit Gof. in quolibꝫ. ix. ꝙ ſi eſt certũ illud eſſe mortale tunc quicunqꝫ confeſſor debꝫ ei facere conſciētiam de eo: cum confeſſor ordinet̃ ad vtilitatē eius. Sed vtilitas eius eſt ꝙ ſciat ſtatum ſuũ: nec debet eum abſoluere ſed reputare eũ indignum et indiſpoſitũ ad recipiendũ abſolutionē dum manet in tali ſtatu. Sed ſi dubiũ eſt vtrũ ſit mortale: ⁊ opiniones doctorum diuerſe vicꝫ vtrumꝫ ſit licitũ emere redditus ad vitam: tunc autē confeſſor eſt ordinarius eius: ita ꝙ tenet̃ confeſſionē eius audire et tunc ſi ſit opinionis illius ꝙ illud nõ ſit peccatũ debet eum abſoluere ſimpliciter. Si autē credit ꝙ ſit peccatum debet ei facere conſcientiā ꝙ confitens ſe diligēter informet de illo facto vtrum ſit peccatũ: ſed dato ꝙ ille non valet recognoſcere illud eſſe peccatũ nihilominꝰ ex quo eſt ordinarius tenet̃ eum abſoluere: nec debet eum reputare inabilem ad abſolutõnem: quia hoc ex errore et non proterua opinione ꝓcedit. Ordinarius aũt abſoluendo debet ſequi cõmune iudiciũ eccleſie nõ ſuũ. Si autē ſit confeſſor delegatus qui in nullo tenet̃ confitenti niſi velit: ſi credit illud eſſe mortale nõ debet eum abſoluere quia ex mera volũtate dependet vt abſoluat̃ vel dimittat: debet enim ſequi ꝓprium iudiciũ in abſoluendo et peccaret ſi abſolueret. hec Goff.

¶ Sacerdos dicitur ſoluere vel ligare tripliciter: et de modo et forma abſoluendi. § .vi.

Nota tandem ſcd̄m Ray. q̄ ſacerdos dicit̄ ſoluere vel ligare tripliciter. ¶ Uno modo per oſtenſionē.i.oſtēndendo ſolutum vel ligatū: dico cum abſoluit̄. licet enī ſit peccator per contritionē a deo abſolutus: tamē in facie eccleſie adhuc manet ligatus: et ſic intelligit. c. quantūlibet. de pe. di. i. ¶ Alio mō ligat ſacerdos dādo penitentiā ad quā obligat peccatorē: et ſoluit cum penā ſibi debitam dimittit vel ad ſacramenta admittit. de pe. di. i. c. multiplex. ¶ Tercio modo per excōmunicationē et abſolutionē ab ea. xi. q. iij. c. nemo ſit. tamē ſit ſcd̄m Pe. abſolutio a peccatis realiter p miſteriū ſacerdotis: non quidē principaliter et auctoritatiue: quia hoc eſt ꝓprium dei. de pe. di. i. c. verbū. Nec ſolum oſtēſiue: q2 et hoc faciebant ſacramēta veteris legis ſiue teſtamēti. nec ſolū deprecatiue: q2 ſic magis abſolueret bon9 laycus q̄ malus cleric9. nec ſolum p contritionē cōfitentis: q2 tunc nunq̄ quis efficeret ibi de attrito contrit9. Sed opatur inſtrumētaliter abſolutio ad remiſſionem diſponēdo ad gratiā. et niſi opponat̄ obſtaculū fit de attrito contritū et iam cōtritio adauget gratiam. hec Pe. de pa. cui accor. Tho. et fit hoc virtute clauiū que dicunt̄ plures in effectu quia vna eſt ptās diſcernēdi: alia diffiniēdi: vna tamē eſt eſſentialiter ſcz ptās iudicādi in foro anime collata a deo et in aīma impſſa delebiliter p ſuſceptionē ſacerdotij. hec Pe. Scd̄m vero Ray. nota q̄ triplex eſt iudiciū. ſcilicz dei petri. et celi. In primo abſoluitur peccator per contritionē. In ſecūdo ſcz iudicio petri. id eſt cōfeſſionis per abſolutionē ſi tamē prius ſit abſolutus a deo ſaltem ordine: alioquin non. Unde dicit̄. xxiiij. q. i. c. manet petri priuilegiū quando ex equitate fertur iudicium. In tercio id eſt iudicio celi id eſt curie celeſtis abſoluitur per approbationem. de pe. di. i. Alio modo et alijs verbis dicit̄ triplex iudiciū.

Primū dei. Secundū petri in ecclesia militanti. Terciū sursū in ecclesia triumphāti. Primū est de quo deus mūdat animā in contritiōe: et hoc p̄cedit reliqua duo scȝ tempore dignitate et effectu. est em̄ ille q̄ claudit et nemo aperit: apit et nemo claudit. Secundū qd̓ sequit̄ post illud est iudiciū sacerdotis: q̄ auctoritate clauiū ligat vel soluit eo mō quo paulo ante dictū est Terciū quod sequit̄ est iudiciū approbationis scȝ celestis curie ad angeloꝝ.

¶ Forma verboꝝ absoluendi penitentiā.

Dicit Pe. de pa. q̄ homo qui ignorat vtrum vnq̄ fecerit vnā p̄fectam confessionē expedit q̄ in omni cōfessione sacramētali post omnia pctā sua specialiter enumerata sequat̄ generalis clausula scȝ de omnibus aliis mortalib' et venialibus cōfessis et non confessis ac oblitis dico meaȝ culpam. et sic sequit̄ absolutio: et sic valebit ad remissionē culpe et pene etiā mortalis et scite ac etiā oblite: ad quā tamen nō tenebatur alias in speciali confiteri iterū quia scilicȝ sufficiēter confessus est.

¶ De forma et vi verboꝝ que requirunt̄ in absolutione.

Forma aūt absolutionis scd̄m Tho. in tractatu de forma absolutionis est hec quantū ad substantiā. Absoluo te: et cōsueuit addi ego: et a peccatis tuis. et si non diceretur subintelligeret̄. quia em̄ in sacramētis verba habent efficatiā et institutionē tenenda sunt determinata verba consonantia institutioni diuine dicēti. Quecunqȝ solueritis: et ista verba conueniūt: ego te absoluo. Idem Inno. et Hostiē. De ista et aliis formis diuersis absolutionis ab excōicatione et peccatis dicet̄ infra in fine interrogatorij. Solet autē papa aliqn̄ tantā facere gratiam quibusdā vt ab omnib' censuris ꝛ penis simpliciter iuris et ab homine latis possit absolui in foro saltem conscientie: et tunc confessor potest ista forma vti quaȝ a curia romana habui et vsus sum.

¶ Forma abſolutionis ab omnibus cenſuris et penis tam a iure q̄ ab homine latis.

De plenitudine ptātis apoſtolice cuiꝰ auctoritatē pro pſenti gero. Abſoluo te ab omnibꝰ cenſuris eccleſiaſticis ſentētijs et vinculis excōicationum ſuſpenſionū et interdicti tā ab homine q̄ a iure latis: necnon ab omnibꝰ negligentijs et defectibꝰ cōmiſſis in ſacramentorū adminiſtratione officijs actibus tuis vel noīe tuo factis ſuplēdo de ſolita apoſtolice ſedis clemētia omnes defectus eorundē: aboleo et omnē maculā infamie et inabilitatis vndecunqꝫ cōtractis: diſpenſoqꝫ tecum ſup omni irregularitate ſymonia in ordine et benefitio actiue vel paſſiue quacūqꝫ occaſione vel cauſa etiaꝫ circa te in collatione ordinū et aliorū ſacramentoꝝ contractis ſeu commiſſis: reſtituo te et abilito te ad ſtatū: famam: honorē et executionem officioꝝ eccleſiaſticoꝝ quorūcunqꝫ: ac ad omēs gradus dignitatū et honoꝝ ad benefitia eccleſiaſtica habita habēda: ꝛ tibi et his q̄ habes de nouo ꝓuideo relaxādo tibi fructus quos male ꝑcepiſti ſeu leſa cōſcientia ex eiſdem: ac alia que in ludo ex ſucceſſione ꝛ alias ad te ꝑuenerunt q̄ ſubiacent reſtitutioni vage in forma pleniſſima. In noīe patris et filij et ſpiritꝰ ſancti Amen. ¶ Si autē aliquis dubitat an ꝓ iſtis ſpecialis exigatᷓ forma abſoluēdi neceſſaria qui a ſede apoſtolica habēt priuilegiū ꝙ in articulo mortis dumtaxat ſemel pſīt abſolui et habere plenā remiſſioneꝫ oīm ſuoꝝ peccaminū. id eſt a culpa et a pena: vt aliqui exprimunt requiritᷓ ſcđm ꝙ a magiſtris tā in cōcilio cōſtantienſi q̄ baſilienſi dictū fuit ꝙ non: ſed ſufficit ꝙ ea omnia et ſingula faciat ꝓ quibus pſata indulgētia datᷓ ꝓut in bullis vel priuilegijs taliū exprimitᷓ: nec putet aliquis ꝙ in articulo mortis fuit ſemel abſolutus plenarie: et vſus eſt illo priuilegio ꝙ poſtea in alio articulo mortis vti illo iterū valeat: niſi papa latiorē auctoritatē daret q̄ dat quādo ponit ꝙ

in articulo mortis dumtaxat ſemel: et ita viſum eſt in cōcilio ↄſtantienſi alio a clariſſimis viris pluribꝰ de hoc requiſitis. nec mirum: quia priuilegiū de indulgentijs tantum valet vel dat quantū ſonat: non aūt extendi debet vltra.

¶ Quid fiendū quando confeſſor abſoluit penitentē de quo non debuit.

Sed quid de ↄfeſſore qui abſoluit confitentē de quo nō debuit aut ex ignorātia vel verecūdia: vel feſtinatione vel hmōi. et confeſſor poſtea experit̄ ſe erraſſe: nunqd tenetur cōfitenti hoc dicere. Reſpondet̄ ſcđm omnes: ꝙ cōfeſſus excuſatus eſt et corā deo abſolutus interim ꝙ neſcit: licꝫ confeſſor non dicat q̄d ergo faciat. Collatō facta fuit de hoc cum multis notabilibꝰ doctoribus theologie in cōſilio baſilienſi. Nam quidā dixerunt ꝙ confeſſor debꝫ auctoritatē a ſuperiore impetrare abſoluēdi eum: et ſi ſine magno ſcandalo fieri pōt vocare non abſolutū et ſibi dicere: ac eū ſoluere poſt auditā confeſſionem: vel ſi magnuꝫ ſcandalū timeretur abſoluat eum abſentē ſi ab vltima cōfeſſione adhuc ſperat̄ eſſe in gratia. Aut vt alijs placuit ſi notabile ſcandalū timeret̄ ſummo ſacerdoti deo committat et ſolā condignam penitentiā pro eius negligētia peragat cōfeſſor: p̄ſertim quādo multitudo ſic eſt neglecta vel multi con diſtant a loco vbi eſt confeſſor.

¶ Quid de confeſſore qui non intelligit penitentem.

Quid etiam ſentiendū eſt de eo qui confitet̄ et confeſſor non intelligit eum: aut ex dormitiōe: aut ex imperitiā vel diſtractione nimia vel ſimili caſu. Reſpondet Jo. de bar. theologus antiquꝰ doctor in quodlibꝫ. ſuis. Sacramētalis abſolutio ideo exigit confeſſionē: omnis vero confeſſio importat reuelationē que non poteſt eſſe ſine relatione vniꝰ et perceptione alterius. Cum ergo alterū iſtorum deficiat ſcꝫ percep

tio ſacerdotis in prefato caſu: de illo peccato nõ credo eſſe con-
feſſionem: et per conſequens nec impendi abſolutionẽ. hec ille.
Sed iſtud videtur debere intelligi vbi abaudita ſunt peccata
grauia que ſunt de neceſſitate ſalutis confitẽda: non de alijs q̃
cadunt ſub conſilio: et vbi talia modica obaudiunt raro ab eo
qui alias noſcit pſonam.

¶ An penitens teneatur iterare penitentiam ei iniunctã in peccato mortali factam in toto vel in parte: et an dicta penitẽtia taliter facta ei valeat in foro militantis eccleſie. § . vij.

Utrum vero penitentiã ſeu ſatiſfactionẽ impoſitã per abſolutionẽ debitam in peccato mortali factã: vel in toto vel in parte teneat homo iterare. Super hoc varie ſunt opiniones: in hoc tamẽ omnes concordant q ſatiſfactõ facta in mortali ita non valet ſicut nec alia opera facta in mortali valent in foro dei et tollendum vel diminuẽdum debitum pene pro peccatis ad quod ordinat omnis ſatiſfactio. quia cũ non ſit in amicitia cum deo non poteſt eſſe acceptũ tale opus ipſi deo ſit factum. Sed vtrũ valeat in foro eccleſie militantis ita q non teneatur eam iterare: in hoc eſt varietas opinionũ: et aliqui dicunt q tenetur iterare: quia cum non potuerit ſatiſfacere ſacerdoti qui in perſona dei illud ſibi iniunxit. Sed Pe. taran. et Jo. peri. vident ſimpliciter dicere ſine diſtinctione q talis non tenetur iterare tales ſatiſfactiões: quia ſatiſfecit in foro eccleſie militãtis in quo date ſunt et vbi non iudicatur de diſpoſitione interiori. Idem vident ſentire Uincen. in ſpeculo hyſtoriali. li. ix. et de Anibal. in. iiij. Et p iſta opinione videtur ſatiſfacere impoſitio ſeptennis penitẽtie que regulariter fiebat pro quolibet mortali antiquitus. vt. xxij. q. i. c. predicandũ. Et veriſimile eſt q in tanto interuallo aliqd mortale cõmittebant vnde ſi oportuiſſet iterare fuiſſet laqueũ imponere animabus

Tho. vero cum Alber. in. iiij. diſtinguit de ſatiſfactiõe. dicit eñi
ꝙ quedã ſunt ſatiſfactõnes in quibus remanet aliqs effectus
in ſatiſfaciẽtibus: etiam poſtqꝫ actus ſatiſfactõis tranſit: vt in
ieiunio remanꝫ corporis maceratio vel debilitatio: ex elemoſi-
na ſubſtantie diminutio. et tales ſatiſfactões in pctõ non opor
tet iterare. quia quantũ ad illud qđ ex eis remanet ꝑ peniten-
tiam ſequentẽ accepte ſunt. Alie vero ſatiſfactões ſunt q̃ non re
linquũt effectũ in ſatiſfactione poſtqꝫ tranſit actus. ſicut in ora
tione et hmõi. Actus eñi interiori qui totaliter tranſit nullo mõ
viuificaẗ. vnde oportet ꝙ tales ſatiſfactiões itereñẗ. Eandem
opi. tenet Pe. de pa. magis declarãs. Dicit eñi ꝙ in ſatiſfactio-
nibus habẽtibus effectum derelictũ poſt opus. vt elemoſyna
ꝓuationẽ eris: ieiuniũ corporis debilitationẽ et hmõi: ſi poſtea
peniteat et pſeueret. Sicut baptiſmalis caracter habet effectũ
recedente fictione: ſic et iſtud derelictũ ex ſacramẽto quod opa-
tur ex opere opato incipit valere ex ſequẽti eius approbatiõe et
ſacerdotis ratihabitõne cum illũ vere penitet et nõ ex ſimplici
viuificatiõe: quia opus operans mortuũ nunqꝫ viuificaẗ: et ſic
illa penitẽtia ſatiſfacit: nõ ſolum in foro eccleſie ſed etiã in foro
dei quantũ ad illud derelictũ vt non oporteat iterare: ſicut ieiu
nium: elemoſyna et hmõi. Sed ſi nõ habent effectũ derelictuꝫ
vt oratio: talis penitentia facta in mortali nullo mõ ſatiſfacit
quĩn hic vel alibi oporteat ſatiſfacere: qđ videtur intelligendũ
in foro dei. qꝛ nec ratione ipſius opis cum facit: nec ratiõe dere-
licti cũ poſtea penitet eum cũ non habeat effectũ derelictũ: ſed
in foro eccleſie ſatiſfacit. qꝛ non eſt neceſſe eã iterare ſi vult eſſe
in ſtatu ſalutis: poſtea penitẽdo ſicut neceſſe habebat ipſã im
plere cum fuit ſibi ĩpoſita. Unde idem Pe. dicit paulo ſupe-
rius ꝙ quando homo eſt de omnibus cõtritus et confeſſus ⁊
accipit penitentiã cum abſolutõne ſi recidiuans paget eam in
mortali ipſe quideꝫ ſe liberat ab iniũctione ſacerdotis nec incur-

rit peccatū inobedientie qđ incurreret ſi eam non perfeciſſet. q2 nō eſt fortius vinculū confeſſionis ꝙ̄ dei vel eccleſie ſed in mortali exiſtens implendo p̄ceptum dei ſcʒ de honore parentū vel preceptū eccleſie: vt de ieiunio et de elemoſina ab iſto abſolute ſe liberat: ergo ꝛc. hec Pe. Cum ergo penitētia iniuncta ordinetur ad tollendū vel diminuendū debitum pene temporalis talis qui penitentiā ſibi impoſitā non habentē effectum derelictū orationes pfecit in mortali: ſi reuertitur ad penitentiā et tandē moritur in ſtatu gratie: exquo illā non iterauit cum per ipſaʒ nil' ſit ſolitū de debito temporal': ſoluat eum in purgatorio niſi per alia bona hic ſatiſfaciat ꝙ ſi non reuertat̄ ad penitentiam qui penitentiā perfecit in mortali quacunqʒ: ſiue habentē effectum ſiue non habentē derelictū ſoluet illud debitū in inferno ſemp. ſicut ille qui moritur cū mortalibus et venialib' de vtriſqʒ ſoluet penā in inferno. quāuis enim pro venialibus debeat̄ pena tēporalis que finem habet tamen p accidens eſt ꝙ venia le puniat̄ in inferno pena eterna ſcʒ ratione ſtatus. q2 in inferno uulla eſt redemptio. Non em̄ eſt ille ſtatus expiandi culpā ad quā ſequitur pena: et ideo ſemp remanente culpa veniali durat et pena. Ita tenet Tho. in. iiij. di. xxij. Sed de pena temporali debita p mortali poſt cōtritionē. Pe. de pa. ſic declarat in. iiij. Peccator poſtꝙ̄ eſt deo recōciliatus eſt debitor pene finite non qualitercūqʒ ſoluende: ſed in ſtatu gratie in quo ſolū eſt deo accepta. Alioquin eſt debitor pene tante quantā meret̄ culpa: et illa eſt infinita. vnde peccatori per ſe debebat̄ quidem pena infinita ſi erat in mortali: ſed mutata fuit in temporaleʒ ſuppoſito ꝙ pſeueraret in amicitia. Acceptauit em̄ deus abſolutionem a pena eterna et impoſitionē pene finite ſub conditione ſi in gratia fieret. Et ſi querat̄ quare deus magis acceptauit abſolutionē a culpa ſine conditione ꝙ̄ abſolutionē a pena. Dicendū eſt ꝙ culpa tranſit et macula tranſit et gratia in

momento aduenit: ſed ſatiſfactio futura eſt: futuris aūt ſolet
conditio apponi: non autē p̄ſentibus nec p̄teritis vel ſi appona-
tur certa eſt: qꝛ ſi eſt in gratia pro tunc non pōt eſſe ſine gratia
ideo remiſſio culpe fit ſine conditione vel fit ſimpliciter qꝛ condi-
tio extitit. Unde ſicut p̄ ſacramētum non remitteret̄ culpa niſi
adeſſꝫ gratia: ſic nec poſtea p̄ ſatiſfactionē remittitur pena: niſi
adſit gratia. Talis ergo dimiſſa culpa puniet in inferno pena
infinita: non ꝓpter cōmutationē finite in infinitā: ſed quia debi
tor eſt pene infinite: ex quo nō ſoluit penā finitā ſub conditione
qua debuit. ſicut ꝑdens priuilegiuꝫ cleri incidit de foro meriti
ad forū ſanguinis: ſic qui declinat forꝝ eccleſie incidēs in morta
le ad forū iuſtitie exterminātis inuenit penam eternā. Hoc qđ
dicit Pe. videtur intelligendū de eo qui penitentiā iniunctam
non habentē effectū derelictum factā in mortali ſcito ab eo vel
de quo dubitabat cōtemnit iterare: vel etiam credit vl̄ dubitat
ſe debere iterare ex negligētia dimittit: et ex labore recuſans hic
et in purgatorio facere emendā deo. Sed ſi quis dimittit itera
tionem talis penitētie ex impoſſibilitate quia ei deficit vel credit
ſe eam feciſſe in ſtatu gratie: vel ſi fuerit in mortali cognitio ab
eo vel etiā ſi ſcit eam feciſſe in mortali iterare facit p̄ alium quē
credit bonū vel etiam ſi nec p̄ ſe nec per alium iterat credit ſibi
ſufficere ad ſalutem ꝙ impleuit ſibi iniunctā intendens qđ hic
fecit minus fecit ſatiſfacere in purgatorio: et ſic deo facere emen
dam per hmōi omiſſionē talis non damnat̄. vnde et ipſe Pe. di
cit. diſt. xlv. q. ij. ꝙ qui facit penitētiam iniunctā in mortali pro
ſe pro tanto nō teneretur iterare: quia pōt in purgatorio ſatiſface-
re: et ſi dicatur ꝙ videt̄ inconueniēs ꝙ tantuꝫ quis puniatur
pro peccato dimiſſo quia pena eterna: et ſic non videt in aliquo
ꝓfuiſſe contritio et cōfeſſio. Reſpondet Pe. ꝙ licet tante puniat̄
extenſiue non tamen intenſiue ſicut pro vno peccato ita diu ꝙ̈
pro mille ſed non tam acerbe. Si etiā partem penitētie fecit ſcꝫ

in ſtatu gratie: et vnus dies remāſit pro illa die eternam luet penam ſi non penitet: tamē non tam acerbe ac ſi nunq̄ꝫ contritus nec confeſſus eſſet nec in aliquo ſatiſfecidet alias peccatuꝫ rediret. Hec Pe. de pa.

¶ Remedium tutius ſiue conſilium dandum penitenti qualiter pficere debeat penitētiam ſibi iniunctam: ⁊ que penitentia debeat ſibi dari ſecurior.

Nota tamē q̄ dum quis facit penitētiam ſibi iniunctam: ſi labat̄ in mortale quāuis bonū ſit quā citius confiteri: tamē cum per ſolam contritionē peccatū dimittatur et gratia reſtituat̄ quācito ipſe conterit̄: etiam anteq̄ꝫ cōfiteatur pſequendo dictā penitentiā etiam ſi ſit talis penitētia que nō relinquat effectū poſt ſe in foro dei realiter ſatiſfacit: q2 in omni ſtatu gratie eſt. vnde in nullo tenet̄ iterare. ad tollendum aūt omne dubiū tutius videt̄ q̄ confeſſor et ſi dat penitentias diutinas det penitētias vt ieiuniorꝫ elemoſinarū pegrinationū et hoc put requirunt pctā: non tn̄ iniungat diuturnas penitētias orationū. et pcipue his de quibus pōt dubitari

¶ De celatione cōfeſſionis et de penitētia de recidiuo. ſacerdotis confeſſionē reuelantis. §. viij.

Notat Tho. in. iiij. di. xxi. q̄ audiens confeſſionē tenet̄ celare audita in ipſa. quia in ſacramētis id qđ gerit exterius eſt ſignum eius qđ gerit interius. vnde ſicut deus homini confitenti tegit peccatū interius: ita ſacerdos debꝫ celare exteri9 vnde tanq̄ꝫ violator ſacramēti eſt reuelator confeſſionis. Eſt et alia ratio. quia ſcꝫ per hoc hoies magis trahunt̄ ad confeſſionē et ſimplicius cōfitentur. vn̄ ſi ex hoc aliqđ piculum futurum immineret et hoc ſolū ſciret p confeſſionē vt de heretico q̄ corrūpit fideles vel de matrimonio illicito qđ aliqui volūt contrahere vel de pditione ciuitatis fienda nō ppter hoc debꝫ reuelari ɔfeſſio ad impediendū malā vt quidā dixerūt. ſed falſū eſt.

Debet autē monere eos qui confitentur vt obuient vel desiſtant: et p̄lato dicere ꝙ vigilet ſup gregem ſuū et huius ſine vlla reuelatione. hec Tho. ꝙ ſi iudex inquireret ab aliquo an ſciat aliquid de illa materia per confeſſionē vel p alium modū. Dicit Guil. ꝙ ſi non pōt alio modo declarare iniquū iudicem pōt reſpondere nihil tamen ſcio. qđ ſubintelligit vt homo: vel etiam nihil ſcio per confeſſionē: quia ſubintelligitur tibi reuelandū: ſic exponit illud Math: xxiiij. c. die illo et hora nemo ſcit: nec filius hominis et ſubintelligit reuelandū vobis. Poteſt et hoc variare homo cū non adducit in teſtimoniū niſi vt homo. et ideo abſqꝫ leſione cōſcientie poteſt intrare ſe neſcire id qđ ſcit tantū vt deus Sed neqꝫ etiā ſcđm Pe. de palu. in. iiij. diſt. xxi. per licentiā vel p̄ceptum cuiuſcunqꝫ ſupioris factum etiā pape ſub pena excōmunicationis nō licet reuelare confeſſionē. quia ſigillū confeſſionis eſt de iure diuino et de neceſſitate ſacramēti. Papa aūt licet aliquando diſpenſat in p̄ceptis diuinis vt in votis quorum redditio eſt de iure diuino: nō tamen pōt diſpēſare in ſacramētis: ſcꝫ vt quis non baptizet vel confirmetur vel nō confiteatur et quia dictū eſt celationē confeſſionis eſſe de neceſſitate ſacramenti: non ſic intelligit ꝙ ſit verū ſacramentū: etiā ſi ipſa confeſſio non celaretur: quia vtiqꝫ eſſet ſacramentū etiā ſi ſacerdos reuelaret. quia nec ſic eſt de neceſſitate ꝙ deus tegat ꝙ ſi non ſatiſfaciat deus nō tegit: ſed reuelat ad penā aut ſi accedat fictus deus nō tegit: et nihilominus ſacerdos tenet celare: ſed dicit celatio confeſſionis de neceſſitate ſacramenti. quia natura ſacramēti neceſſitatem ad celandū. natura dico quantū ad id quod eſt ſacramentū qđ fit in occulto ſolus cū ſolo: et quantū ad id qđ eſt ſacramentū eſt res ſcꝫ penitētia interior que etiā eſt occulta: et quantū ad rem tantū q̄ eſt remiſſio peccatorum p quā tecta ſunt pctā. ¶ Nota ſcđm Pe. de pa. quia quod dicit Tho. ꝙ occultatio cōfeſſionis eſt de eſſentia ſacramēti: et ſic eſt intelligendū ꝙ

ſit eius materia vel forma eiꝰ: ſed ꝙ eſt de natura eius obliga
tio ad occultationē: ſicut ſi diceremus de eſſentia leuis eſt fieri
ſurſum: vel de eſſentia matrimonij eſt reddere debitū. i. obliga
tio ad ipm. Eſt aūt peccatū mortale reuelare confeſſionē. qꝛ eſt
cōtra ius diuinū et poſitiuū: vnde et grauiter punit ab eccſia.

¶ Penitētia confeſſoris confeſſionē reuelantis.

SAcerdos reuelās confeſſionē de iure antiquo debꝫ de-
poni et toto tpe vite ſue ignominioſus pegrinari. de
pe. diſt. vi. c. ſacerdos. ſed ſcðm. c. omnis. de pe. et re.
debꝫ deponi et ad agendā ppetuam penitentiā in monaſterio
arto intrudi ſed ſcðm Hoſti. faciat penitētiam certo tpe et ex-
inde aliā. Sed hec penitētia imponēda eſt quādo quis in iu-
dicio conuincitur de hoc vel fatetꝛ de iure. nam alias in foro peni-
tentie videtꝛ eſſe arbitraria ſicut pro alijs pctis. Quāuis autē
poſſit cōfeſſor de licentia penitētis manifeſtare eius peccatū al-
teri ſcðm Tho. et Pe. non tñ debet vti licentia tali niſi ad eui-
tandum aliqđ malum: tenetur tñ ille cui aliqđ reuelatꝛ de licen
tia penitētis illud celare: niſi forte pctōr velit ꝙ ille abſolute ⁊
libere ſciat. Licentia tñ quam dat penitēs confeſſori de reuela
tione peccati quantūcunqꝫ generalis nō intelligitur niſi ad bo-
num cōfitentis ſcðm Pe. de pa. ¶ Sed nota ſcðm eundē ꝙ ſi
iudex diceret alicui capto pro maleficio da licentiā confeſſori ꝙ
dicat ſi tu es cōfeſſus de hoc vel de illo nō tenetur dare: nec ex
hoc cōtra eum debꝫ haberi ſuſpitio de licito: quia forte hoc facit
ꝓpter vitandum ſcandalū: ſed ⁊ ſi daret licentiā ſic licentiatus
debet dicere peccatū illud ſi eſt cōmiſſum ¶ Itē ſi p̄cipet p̄la-
tus alicui cōfeſſori ꝙ diceret ſibi peccatū alicuius qđ eſt omni
no occultū: etiā ſi confeſſus dediſſet licentiā illi ꝙ diceret nō te
netur dicere neqꝫ obedire vt reuelet illud: qꝛ p̄latus nō eſt iu
dex occultoꝝ. immo etiā ſi confeſſus eſſet diffamatꝰ de illo pec-
cato et ꝑ infamiā ꝑueniret illud ad cognitionē iudicis. q̄uis

ipſe cōfeſſus interrogat⁹ a iudice ſiue prelato teneret ſe maniſe
ſtare: tamē confeſſor eius etiā habita licentia ab eo dicēdi non
tenet dicere iudici ſibi pcipienti vt dicat etiaꝫ ſi ſcit: nec debet. q2
fori non ſunt cōmiſcendi ſcꝫ penitētialia et cōtentioſus. Sed ſi
confeſſor ſcit peccatū alicuius non ſolū per confeſſionē: ſed etiaꝫ
p alium modū: puta q2 vidit vel audiuit p talem et talē mo/
dum pōt dicere ꝙ illud vidit vel audiuit: dummō non dicat ſe
ſcire illud p confeſſionē nec refert vtrū prius p confeſſionē audi/
uerit: poſtea p alium modū ſciuerit et ecōuerſo. In quo caſu
ſcꝫ ſi prius ſciuit peccatū ante confeſſionē non oportet ꝙ ꝓteſte
tur ſe non recipe illud in cōfeſſione: quia ſine ꝓteſtatione pōt di
cere quantū ſcit extra confeſſionē: nec tamē debet hoc dicere ſine
magna cauſa et rōnabili. Item ſcđm eundem Pe. cū confeſſio
non auferat cōfeſſori ius ſuū: nec conferat ei ius nouū in alio
foro quicqd videtur confeſſori faciendū vel omittendū pro bono
ipſius cōfitentis vel p bono cōmuni poteſt facere vel omittere:
dūmodo ꝓpter hoc non reueletur confeſſio ad qđ ſoluꝫ obligatur
licet alias illud non eſſet facturus. vnde per confeſſionē prioris
vel alterius ſcit abbas ꝙ non expedit priori tenere monaſteriuꝫ
⁊ ſit talis qui alias ad libitū poteſt amoueri: expectet quouſqꝫ
ſine nota reuelatiōis poſſit eum amouere: et tunc ſtatim amo/
ueat. cum eniꝫ ex audientia cōfeſſionis non obligetur ad aliquid
niſi ad celandū: et ſi obligaretur ad aliquid: hoc eſſet ad meden/
dum anime penitētis ſicut medic⁹: abſqꝫ tamē reuelatione con
feſſionis: ex quo aliquē in cura ſuſcipit tenetur ſibi dare remediuꝫ
contra recidiuū: et ſic in ꝓpoſito quācito poteſt amonere ammo
neat quē etiam ſine hoc amonere poterat. Si auteꝫ talis erat
qui non ſine iuſta cauſa amoneri poterat cum audiētia confeſ/
ſionis nulluꝫ ius ſibi prebeat in alio foro in quo nō conſtet ſibi
vt iudici amoneri non pōt idem Tho. Item quia plātus li/
centiam intrandi ciuitatē ſiue villam ſubito dare pōt ad libitū

vel negare: licet alias non eſſet negaturus ꝓpter periculum q̄d ex ſola confeſſione nouit negare poteſt: dum tamē ex hoc ſuſpitio non oriatur. In occulto tamē ſemper monere poteſt illum qui confeſſus eſt: quia hoc non eſt reuelare confeſſionē. Similiter curatus ꝓpter confeſſionē poteſt negare cōmunionē quando eam dare alias tenetur vt in paſchate alias ſic dicens. tibi non teneor nūc dare: non obijtiens de crimine cōfeſſo: non propter hoc dicitur reuelare confeſſionē. Sed ſi alicui conquerenti contra ſuū parrochialem ſacerdotē: quia non vult ſibi dare eucariſtiam ipſe ſacerdos corā alijs diceret ꝙ hoc facit: quia habꝫ peccatū a quo non poteſt abſoluere: et ipſe non vult ire ad epiſcopum: hoc eſſet reuelare cōfeſſionem: quāuis enī non intenderet hoc. quia grauitateꝫ peccati expreſſit. hec Pe. de palu. Et idem eſt cum dicit ſe audiuiſſe quendā nominādo eum et non abſoluiſſe. Similiter de epiſcopo qui per cōfeſſionem nouit corruptionem monialis que petit bn̄dictioneꝫ. quia aut eſt caſus in quo tenet: et tunc negare nō debet quia ſi p confeſſionē eiuſdem ſibi conſtat: nō tamē ſibi cōſtat vt iudici in illo foro in quo ſicut ab ordinario monaſterij petit monial' benedictionē: et quelibet ꝓ ſeipſa. Si aūt hoc ſcit p confeſſionē eius q̄ vidit: vel qui eā corrupit non ſufficiēter conſtat: etiā ſi extra confeſſionē dicat. vn̄ negare nō debꝫ. Si aūt aliter ſcit: non tenet benedictionē impartiri: et pōt ſine reuelatione cōfeſſionis negare ita confitenti ſicut non confitenti. Et q̄d dictum eſt de bn̄dictione monialiū ſcꝫ virginū. ¶ Item eſt de benedictiōe abbatiſſarū vbi virgines cōmuniter benedicūtur ſcd̄m quoſdam qui dicunt ꝙ licet aliqua poſſit eſſe abbatiſſa vidua: ſicut Paula mater euſtochij: tamen abſurdū eis videtur ꝙ monialibꝫ benedictis poſſit abbatiſſa preeſſe carens illa benedictiōe ſicut etiam ſcd̄m iura profeſſis non debet nocitia preferri in abbatiſſam. ymmo nec profeſſam tacite nec expreſſe. de ete tio. capitulo. indennitatibus.

in princi.li.vi.qua tamē quod nō eſt ꝓhibitum cōceſſum eſt: ideo videt̄ ꝙ benedictio abbatiſſarū quarūcunqȝ non requirat virginitatē magis ꝙ̄ abbatū cum nō ſit iure cautū: ſicut de benedictione virginū. Pe. de pa. Similiter quia homo habȝ liberam electionē per ſolā confeſſionē: licet p ſolam confeſſionē ſciat aliquem indignū ad p̄latione ad quam eligit̄ quem alias putabat dignū non debȝ eligere ex conſciētia ſibi ſic dictante: qꝛ eligendo ſciēter dignū vel indignū negotium gerit inter ipm̄ et deum. Unde pōt etiam ex his q̄ ſcit vt deus iudicare: ita et in ꝓpoſito: ſed bene putarem ꝙ pateret̄ penas iuris: puta ꝙ eſſet p̄uatꝰ iure eligendi et a fratribus p trienniū ſuſpēſus qui eligerȝ illum quē ſcit vt deus indignū ſed neſcit vt homo. quia de his q̄ ſcit homo vt deus: ſolū deum habet vltorē non hominem et hmōi. Pe. quāuis autē dimidiando confeſſionē non ſit ſibi ſacramentū tenetur tamē ſacerdos celare: quia pars eſt ſacramenti. Pe

Qui teneantur ad ſigillū confeſſionis. § .viij.

Dicit Pe. de pa. vbi ſupra ꝙ ad celandū confeſſionē tenetur is qui confitet̄ licite vel illicite: mediate vel imediate. Und̄ et ſacerdos qui in caſu neceſſitatis audit de mortalibꝰ et venialibus. Itē interp̄es quē p̄o ſe penitens adhibet. Item qui caſu audit. item cui de licentia cōfitentis reuelatur. itē qui ſe confeſſorē fingit. item qui latēter abſconditꝰ ꝯfeſſiones audit: qd̄ eſt ſacrilegiū et iniuriam facit ſacramēto. Item confeſſoꝛ anteꝙ̄ abſoluat: et etiam quādo non abſoluit tenet̄ celare. Item nota ꝙ cum quis recipit aliq̄d ſub ſigillo confeſſionis quāuis ei non fuerit cōfeſſus dicens: illud tamen debet ſecretuȝ tenere ac ſi haberet in cōfeſſione non quidem ratione ſacramēti quod ibi non eſt ſed ratione ꝓmiſſi ſi ꝓmiſit illud ſic celare. hec ſcd̄m Tho. et Pe. de palu. dicunt tamē Tho. et Pe. ꝙ homo non debȝ aliquid de facili recipe in confeſſione.

Addit quoq; Pe. de pa. ꝙ qui non tradidit vel accepit in con-
feſſione aliquid qđ non eſt confeſſio videt̄ facere irreuerentiā ſa
cramento: cum nil ſit eque celanduꝫ eo qđ ſcitur in cōfeſſione.
Similiter cū quis accepit ab aliquo cōſilium recōmandans vt
illud teneat ſecretū tenetur ad celandū: et frangens quodlibet
iſtoꝝ ſigilloꝝ ſiue ſecreti ſi eſt cōfeſſionis peccat mortaliter. Et
tamen q̄ quis recipit ſub ſigillo cōfeſſionis et nō in confeſſione
nō plus obligatur ꝙ ſi quis iurat tenere ſecretū aliquid. Unde
cum aliquis quādo iurat celare aliqđ malum qđ manifeſtan-
do cū aliis poſſit impediri: illud malū aufert̄. vt ꝓditio aliqua
et hmōi tenetur manifeſtare nō obſtante iuramēto. xxii. q. iiii.
c. inter cetera. ita et qđ accepit ſub ſigillo confeſſionis: et non in
¶ Ad q̄ ſe extendat ſigillū confeſſionis. ¶ .xi. confeſſione.

Dicit Tho. in. iiii. ꝙ directe nō niſi ad illa que cadunt
ſub ſacramētali confeſſione: indirecte autē non ſolū ſe
extendit ad ea q̄ audiuit ſub cōfeſſione vt peccata: ſed
omnia alia ꝑ que poſſit pctōr vel peccatū dephendi: vt ſi dice-
ret ꝙ non abſoluit eū vel talem cuiꝰ impedimentū cognouit per
confeſſionē ſoluꝫ: non eſt talis vxor: nihilominꝰ alia etiā que in
cōfeſſione dicunt̄ non ꝑtinentia ad confeſſionē ſummopē ſunt
celāda tum ꝓpter ſcandalū: tum ꝓpter promitatē que ex conſue
tudine ſequit̄ ad dicendū audita in cōfeſſione. Tho. Pe. de pa.
melius ꝓſequitur iſtā materiā dicenſ. ꝙ directe et principaliter
peccata confeſſa et circūſtantie inquantū hmōi: et ꝑſona tercia
cum qua quis confitet̄ ſe peccaſſe cadūt ſub ſigillo confeſſionis
licet quidā hoc negent de ꝑſona cum qua quis cōfitetur ſe pec
caſſe qđ tamen ipſe reprobat: et quādo ꝑ locutionē de peccatis
confeſſis pōt deueniri ꝑ ſe vel per accidēs: directe vel indirecte
vel ꝑ quemcunq; alium modū in aliquā cognitionē vel dubi
tationem vel opinationē vel ſuſpitōnem de confeſſione: vel in-
quantū pōt ei euenire detrimentū in aīma ſiue in corpore ſiue

in fama poſſeſſionibus vel amicis: vel pōt ꝓpter hoc ſcandalū in populo grauari: vel confeſſio magis odioſa vł nimis vilata vel magis oneroſa: vel nimis ꝓcioſa reputari debet' cōfeſſor ab hmōi locutionibus abſtinere: et qꝛ raro vel nunq̄ poteſt contingere quin ex reuelatiōe peccatoꝝ in confeſſione ſcitoꝝ et non per aliaꝫ viam poſſit ſequi aliquod de predictis inconuenientibus: quāuis forte nullū contingat: debet multū cauere ꝙ non dicat peccata audita in cōfeſſione quantūcunqꝫ generaliter loquať: vel quō dicat. hec Pe. Et magiſter Umbertus dicit ꝙ cauendum eſt ne vnq̄ dicat quis in ſermone vel alia locutione. Ego audiui hūc caſum in cōfeſſione. nec vnq̄ etiam debet dicere ꝙ in illa abbatia vel caſtro vel villa vł ciuitate in quibus audiui cōfeſſiones fiunt multa peccata et hmōi. quia ꝓpter hoc credūt ſimplices ꝙ hoc ſit reuelare cōfeſſionem q̄uis non reueleť pe. talia verba: ne ex hmōi locutione poſſet peccatū alicuiꝰ deꝓhendi. dicendo autē Jſte eſt mihi cōfeſſus ſua non eſt reuelare: qꝛ nil ponit in palā. quia ſi dixerimꝰ ꝙ peccatū non habemus ⁊c Sed dicendo ſibi ꝯfeſſum fuiſſe de magnis et multis peccatis hoc eſt reuelare confeſſionē ſcđm Pe. Bona autē alicuius opa que quis ſcit ex cōfeſſione puta qꝛ eſt virgo: vel quia nunq̄ peccauit mortaliter et hmōi licet dicere: niſi qꝛ ex hoc ꝙ vnus laudatur de hmōi: quaſi alterius peccatū reueleť cum non laudatur de eodē: quia qđ de vno diciť de alio negať. diſt. xxv. c. qualis. Unde ſi de duobus cōfitentibus dicit confeſſor ꝙ eſt virgo eſſet ſuſpitio cōtra alium ſi idē non diceret. vnde Pe. de palu. iſta dicit. et magiſter Umbertꝰ dicit ſimpliciter abſtinendū ab hmōi locutionibꝰ: addens. etiā confeſſor debꝫ cauere ne vnquā per aliqđ genus peccati oſtēdat confitenti minorē familiaritatē vel ſignū minoris dilectionis. Alia q̄ dicunť in confeſſione nec peccata nec valentia ducere in manifeſtatiōe confitentis: puta ꝙ in tali terra ſunt bona vina nō cadunt ſub ſigillo ꝯfeſſionis

¶ Quid fiendum qñ confeſſoꝛ indiget concilio ſup vno caſu.

Nota etiã ꝙ quando cõfeſſoꝛ indiget concilio alterius niſi habeat licentiã a confitente de pſona manifeſtan- da debꝫ loqui ita obſcure et caute ⁊ a remotis: vt nullo modo cõſulens vnq̃ poſſit ymaginari de pſona. Unde debet conſiderare pſonam et tempus ydoneum. nam quis audierit vnuꝫ clericum aduenientẽ: ſi confeſſoꝛ vadat ſubito ad interro- ganduꝫ de aliqua ſymonia et hmõi. nonne ſatis pbabiliter et quaſi violẽter habebit ille ſuſpicari de illo clerico. Et ideo in huiuſmodi magna cautela eſt adhibẽda ꝙ ſi cõfeſſoꝛ neſciret: vel non poſſet caſum exprimere ſup quo indiget concilio: quĩn ille conſultoꝛ intelligeret pſonam et illa non vult ſciri: debet ire ad alium pro cõcilio. ꝙ ſi alium ſufficientẽ habere nõ poteſt non ſe intromittat. vnde Pe. de Pa. dicit. Si non poſſet cõfiteri peccatum ꝓpꝛium niſi dicendo aliquod peccatũ per quod manifeſtatur confeſſio alterius: non debet illud confiteri: etiam ſi eſſet moꝛtale q2 ſufficit tunc contritio cum ꝓpoſito confitendi quãdo ipſe habebit copiã talis ſacerdotis cui illud peccatũ ſuũ confitendo non manifeſtet alterius cõfeſſio. Ratio eſt. quia foꝛtius eſt obligatio ad celandũ q̃ ad confitendũ. Si quis autẽ reuelat in confeſſione debita ſua et credita ſua et hmõi. Et quando et an ſacerdos poſſit alias reuelare. vide de hac materia plene in tercia parte ſumme.

¶ Explicit tractatus de confeſſoꝛe.

¶ Incipiunt vndecim excõmunicationes reſeruate ſedi apoſtolice tam a iure q̃ per pceſſum: ſiue p extrauagãtes: et breuiter recollecte. Deinde ſequũtur excõicationes reſeruate epiſcopis vniuſcuiuſqꝫ dyoceſis.

De iniicientibus manus violentas vel temerarias in clericū vel religioſum vel monialē vel alterā re/ligioſam pſonā papalis eſt abſolutio ſi iniuria eſt enormis. huius tamē declarationē vide in. iiij. parte in titulo de excōmunicationib⁹. et. xvij. q. iiij. c. Si qs ſuadente dyabolo. in decretis. ¶ De incendiarijs eccleſiarū vel alioꝝ locorū ſacroꝝ vel religioſoꝝ vel cimiterioꝝ eſt papalis excōmu/nicatio poſtq̄ ſunt denunciati: ſed per ep̄um poſſunt abſolui ante denunciationē. De hoc vide in. c. ꝯqueſti. et in. c. tua nos. extra. de ſen. excom. ¶ De effractoribus predictoꝝ locoꝝ ſacrorum qui etiā poſtq̄ fuerint denunciati: eſt abſolutio papalis ſed ante denunciationē eſt ep̄alis abſolutō. extra. de ſen. excom. c. conqueſti. ¶ De incendiarijs alioꝝ locorū non ſacroꝝ: de conſulentibus aūt fautoribus qui tales non ſunt excōicati a iure cōmuni: ſed ſunt excōicandi. Si tamē fuerint excōicati aliquo iure particulari: puta excōicatione ſynodali vel ab hoīe: et fue/rint denūciati: eſt papalis abſolutio. Unde de hoc in. c. tua. de ſen. excom. ¶ De falſantib⁹ litteras papales vel falſis ſciēter vtentibus. extra. de crimine falſi. c. dura. ¶ De apponētibus manū ad corrigendū etiam minimā literam vel punctū mini/mum: in his literis exceptis is quib⁹ eſt cōmiſſum: eſt papalis abſolutio ſcd̄m Hoſti. per ſententiā curie latā. ¶ De fingen/tibus nouā hereſim vel iam damnatā ſequentib⁹. iiij. q. i. c. i. et ij. extra. de here. c. ad abolendā. et nunc eſt caſus papalis per extrauagantē. Martini. v. vt patet in pceſſu ipſius annuali.
¶ De ſciſmaticis et pcipue de ſequētibus ſciſma. Petri de luna et ſucceſſoꝝ eius et fautoꝝ ipſius ſciſmatis eſt papalis ab/ſolutio per pceſſum curie. ¶ De credētibus receptatorib⁹ de/fenſorib⁹ et fautoribus hereticorū eſt papalis abſolutio: et quō intelligant iſta nomina. vide in ſum. ti. de excōicationibus. in quarta pte ſum. ¶ De cōmittentibus ſymoniā ſiue p ordini

bus: ſiue ꝓ beneficijs vel officijs vel ꝑlaturis eccleſiaſticis vel pro ingreſſu in religionem vel pro alijs ſpũalibus eſt abſolutio papalis per extrauagãtem. Martini .v. vide de hoc in ſecũda parte. ſum. ti. de ſymonia. ¶ De facientibus pactũ vel ꝓmiſſionem: vel recipientib' ex pacto vel ꝓmiſſione occulta vel manifeſta aliquid etiã parum ꝓ aliqua iuſtitia vel gratia ꝓ alio vel ꝓ ſe in cauſis iudicialib' ſeu pro litteris obtinẽdis ab apoſtolica ſede eſt papalis abſolutio p extrauagãtem Bonifacij. octaui. ¶ De ſcienter vtentib' talibus gratus vel litteris ſic obtentis eſt abſolutio papalis p extrauagantem Bonifacij. ¶ De piratis et quibuſcunqȝ alios in mari deꝑdantibus eſt papalis abſolutio p proceſſum curie. ¶ De impedientib' deꝑdantibus vel inuadentib' adducentes victualia ſeu alia ad vſum romane curie neceſſaria vel ne talia deferãtur aut adducantur ad curiã et de deffendentib' talia facientes eſt abſolutõ papalis p proceſſum curie. ¶ De capientibus detinentibus deꝑdantibus romipetas et ꝑegrinos ad vrbem romã accedentes tam cauſa deuotionis ꝙ ꝑegrinationis: et ſimiliter in ea morantes et recedentes ab ipſa eſt abſolutio papalis p proceſſum annualẽ qui fit in curia: et ſimiliter de dantibus cõſilium et fauorem ad talia ſupra dicta faciendũ eſt papalis abſolutio p proceſſum ¶ De portãtibus arma equos ⁊ alia neceſſaria ad impugnandũ chriſtianos vel trãſmittentibus ſeu galeas et naues vendentibus vel in piraticis ſarracenoꝝ gubernationem exercentib' vel dantibus auxiliũ conſilium ⁊ fauorem in diſpendiũ terre ſancte. extra. de iudeis. c. ad liberandã. et eſt caſus papalis p extrauagãtem Clementis et p ꝓceſſum curie. ¶ De portantibus etiã victualia et alia quecunqȝ mercimonia in alexãdriam vel in alia loca ſarracenorũ: terre egypti vel mittentib' ipſa vel de ſuis portubus vt eis deferãtur extrahẽtibus vel extrahi ꝓmittentibus: aut dantibus auxiliũ et fauo

rem: ⁊ eſt papalis ꝑ proceſſum curie. ¶ De portātibus predi cta vel aliquo mō predictoꝝ et ad hoc operantibus ad omnes ter ras ſoldano ſubiectas eſt papalis abſolutio ꝑ extrauagantem Clementis. ¶ De eūtibus ad terrā ſanctam etiā cauſa deuo tionis ſeu voti ſine licentia ſedis apoſtolice ⁊ eſt abſolutio pa palis ꝓut reperi in libro penitētiarie ſummi penitētiarij: qui ⁊ ipſe hoc pōt. ¶ De inſecutoribus cardinaliuꝫ hoſtiliter et eſt excōicatio papalis. ꝑ. c. felicis. de penis. li. vi. ¶ De banmienti bus epōs: vel capientibus et inſecutoribus: vel hoc fieri man dantibus: aut facta ab alijs rata habētibus: vel in his danti bus conſiliū et fauorem: vł ſcienter tales defendentibus eſt pa palis abſolutio. ꝑ. c. ſi quis. de penis. in clemen. ¶ De exem terantibus vel fruſtra cōcidentibus ſeu decoquere vel incidere aut oſſa de carnib⁹ euellere pſumentibus cuiuſcunqꝫ defun cti: vt eius oſſa ad partes alias deferātur eſt papalis abſolu tio ꝑ extrauagantē Bonifacij. ¶ De occupātibus vel detinē tibus vel hoſtiliter diſcurrētibus ꝑ ſe vel per aliū directe vel in directe ſub quocunqꝫ titulo vł colore: ciuitates: terra: loca: vel iura ad romanā eccleſiā ptinentia: et adherētibus fautoribus ac defenſoribus eoꝝ eſt abſolutio papalis ꝑ proceſſum curie.

¶ De his qui occaſione ſententie excōicationis ſuſpenſionis vel interdicti late dant licentiā eos grauandi qui eam tulerunt vel ſuos in pſonis rebus vel bonis illorū occaſione late ſunt: vel quia eas obſeruant: vel qui taliter excōmunicatis cōmuni care volunt: niſi licentiā ipſam integre reuocent. Similiter qui dicta licētia vſi fuerint vel etiā ſine licentia hoc fecerint ſuo mo tu excōicationem incurrūt: in qua ſi pmanſerint ꝑ duos men ſes eſt papalis abſolutō. vide de hac in. c. de dominis. in ſcōa parte. ¶ De his qui cogunt aliquē celebrare in loco interdi cto vel ad audienduꝫ conuocant excōicatos vel interdictos vel phibent interdictos: vel phibent eis ne moniti exeant et de his

qui moniti non exeunt. cle. grauis. de sen. excō. ¶ De his qui imponūt in terris ſuis noua pedagia: et eſt excōicatio papalis per ꝓceſſum curie. ¶ De laicis recipiētibus in Romana curia litteras domini pape de manu alicuius: niſi de manu domini pape vel bullatorum vel nuncij recipientis de manu predictorum.

¶ Excōicationes papales concernentes religioſos religioſaſqꝫ.

De clericis et religioſis inducentibus ad vouendū iurandum vel ꝓmittendū de eligendo apud eos ſepulturam vel vt eam vlterius non mutent iam electam excōmunicatio eſt papalis. ꝑ clemen. cupientes. de pe. ¶ De religioſis qui abſqꝫ ſpeciali licentia ꝓprij ſacerdotis ſollennizarēt matrimonia aut miniſtrarēt ſacramentū eucbariſtie vel extreme vnctionis. cle. i. de priuil. eſt excōicatio papalis. ¶ De religioſis qui excōmunicatos a canone abſoluūt a caſibus nō conceſſis: aut qui abſoluunt a ſententijs per ſtatuta ſynodalia vel prouincialia ꝓmulgata: aut abſoluūt a pena et a culpa eſt excōmunicatio papalis. ꝑ cle. i. priuile. ¶ De inquiſitorib⁹ hereticorū qui odio gratia vel lucro et amore contra iuſtitiā et conſcientiā omiſerint contra quēpiam ꝓcedere: vel ipſam hereſim alienis imponerēt: aut imponerent ꝙ impedirent officium ſuū eſt excōmunicatio papalis. ꝑ cle. multor. de here. ¶ De mendicātibus ꝓfeſſis qui tranſeunt ad aliquā religionē monachalem excepto ordine cartuſienſiū et recipiētibus tales ſcienter eſt excōicatio papalis per conſtitutiōem Martini factā conſtantie.

¶ De clericis ſcienter et ſponte cōicantibus excōmunicatis a papa in diuinis eſt excōmunicatio papalis ſcdm Hoſt. Iſta excōicatio tamen habet dubiū. extra. de ſen. excom. c. ſignificauit. ¶ De participantibus in crimine ꝓpter quod aliquis eſt excōmunicatus aliqua ꝑdictarum excōicationū eſt excōicatio papalis. ꝑ. c. ſi concubine. extra de ſen. excom.

¶ De his qui abſoluūtur ab aliqua pdictarum excōicatio-
num citra ſedē apoſtolicā preterq̄ in articulo mortis qui tali-
ter abſoluti ſi non ſe repñſentent quācitius poſſunt ei a quo pñt
abſolui: vl mittant p abſolutione reincidūt in eandem ſcʒ pa-
palem excōicationem. p. c. eos. de ſen. excom. li. vi.

¶ Excōmunicationes epis ex iure reſeruate.

De verberantibus clericoſ religioſos vel moniales ſeu talibus man⁹ violentas nuncientib⁹ ſeu temerarias eſt epalis excōmunicatio ſi fiat leuis iniuria talibus per. c. puenit. extra de ſen. excom. ¶ De his qui innitunt or-
dinationibus ſeu alienationib⁹ a ſciſmaticis factis eſt epiſco-
palis. p. c. i. extra. de ſciſma. ¶ De his qui vſurpāt de nouo va
cantium eccleſiarū monaſteriorū vel aliorū piorum locoꝝ cu-
ſtodiam: ſeu guardiā titulum aduocatiōis ſeu defenſionis: q̄
ꝓprie ſunt nomia patronatus vel ipſorum locoꝝ vacantiū bo
na occupāt: vel regalia id eſt collectā que fit ratiōe regis vel im
peratorū ſeu tributū regi debitū. vt in. c. generali. de elec. li. vi.
¶ De clericis vel monachis ipſoꝝ locorum vacantiū qui hoc
fieri pcurant: et hec excōicatio cum priori habet̄. excōicatio eſt
epalis. per. c. generali. de elec. in. vi. ¶ De his qui ab eccleſijs
vel pſonis eccleſiaſticis p ſe vel per aliū ſua nomie vel alieno
pro pſonis vel rebus quas nō cauſa negotiatiōis deferūt vel
deferri faciūt ſeu tranſmittūt exigunt aliqđ pedagiū vel guida
gium. eſt excōicatio epalis. per. c. quanq̄. de cenſi. li. vi. ¶ De
his qui fecerint ſtatuta cōtra libertatē eccleſie et qui ſcripſerint
ea. et qui ſunt ptātes: conſules: rectores et conſiliarij locoꝝ vbi
dicta ſtatuta ſeu etiā conſuetudines edite ſunt vel ſeruate: et
qui ſeruare ea fecerint: et ſcđm ea iudicauerint: vel qui in pub
licam formā redegerint iudicata eſt excōicatio epalis. per. c. no
uerit. de ſen. excom. ¶ De rectoribus ciuitatū facientib⁹ exa-
ctiones indebitas clericis religioſis vel eccleſijs eorum: ſi poſtq̄

fuerint moniti: non deſiſtant eſt epalis excõicatio. per. c. non mi nus. extra. de immu. eccle. et. c. aduerſus cõſules. ¶ De his qui abſolutionẽ ab aliqua excõicatione vel reuocationẽ eius ſu ſpenſionis vel interdicti extorquẽt per vim vel ꝑ metũ: neqꝫ va let abſolutio: ſed incurrũt nouam excõicationem: eſt epalis ex cõicatio. per. c. i. de his que vi metuſue cauſa fiunt. libro. vi. ¶ De his qui ꝑ aſſaſſinos. id eſt quoſdã infideles qui ex fal ſis ſuis opinionib⁹ de facili mittebãtur ad occidendũ chriſtia nos: et qui interfecti fecerint vel mãdauerint aliquẽ chriſtianũ etiã ſi mors non fuerit ſubſecuta: et de receptatorib⁹ et defenſori bus et occultatorib⁹ eorum eſt excõicatio epalis. per. c. pro hu mani. de homici. li. vi. ¶ De poteſtatibus: capitaneis: rectori bus: conſulibus: iudicibus: cõſiliarijs et alijs officialibus qui ſtatuta faciunt ſcribũt vel dictant ꝑ que quis cõpellatur ſolue re vſuras vel ſolutas nõ repetere eſt epalis excõmunicatio. cle. ex graui. de vſu. ¶ De his qui occaſione ſententie excõicatio nis uel interdicti late dant licentiã grauandi illos qui tulerũt eas vel ſuos in pſonis vel rebus. hic tamẽ caſus eſt epalis vſqꝫ ad duos menſes ab incurſione ſentẽtie: abinde vero eſt papa lis excõmunicatio. per. c. quicunqꝫ. de ſen. excom. li. vi. ¶ De his qui iudicant ſtatuta edita in fauorẽ vſurarioꝝ: et qui ha bent ſup hoc poteſtatẽ: niſi ſtatuta ipſa deleuerint: aut ſi ea ꝑmiſerint obſeruari. Unde illi qui faciũt capitula cum iudeis: vt domini et communitates et continẽtia ꝙ poſſint fenerari: et ꝙ non poſſint repeti in iudicio vſure extorte ab eis et hmõi: vi dentur incidere in hanc excõicationem: et domini qui ea faciũt et ciues qui cõſulunt. cle. ex graui. de vſu. ¶ De his qui conce dunt repreſalias contra pſonas eccleſiaſticas ſpẽaliter aut ge neraliter eſt epalis excõicatio. per. c. ſi pignorationes. de iniur. et dam. da. li. vi. ¶ De rectoribus ſecularibus vel quibuſcunqꝫ officialibus eoꝝ qui cognoſcerẽt de crimine hereſis aut captos

liberarent vel dyoceſanoꝝ vel inquiſitoꝝ officiū impenderēt eſt epalis. per. c. vt inquiſitionis. de here. li. vi. ¶ De his qui ſcienter contrahūt matrimonia in caſib⁹ non cōceſſis et ꝓhibitis cōſanguinitatis et affinitatis: et de contrahētes cum monialibus: eſt epalis vt cle. eos. de conſang. et affi. ¶ De dn̄is temporalibus qui ſubditis interdicūt ne prelatis vel ꝑſonis eccleſiaſticis quicꝙ vendant vel emant ab eis bladū molant panē coquant et hmōi obſequia exhibere ꝑſumant: eſt epalis excommunicatio. p. c. eos. de immuni. eccle. li. vi. ¶ De his qui impediunt quin corā iudicibus eccliaſticis vel legatis vel ordinariis in caſib⁹ qui ad eos ꝑtinent illi qui cōquerunt iuſtitiaꝫ poſſint obtinere excōicatio eſt epalis. per. c. qm̄. de immuni. eccle. li. vi. ¶ De his qui cōpellunt impatores litterarū apoſtolicaꝝ: vel alios recurrētes ad foruꝫ eccleſiaſticū in cauſis que de iure vel antiqua ꝯſuetudine ad ipm ꝑtinent: vel ad deſiſtendū vel litigandum de eis in foro ſeculari: grauādo iudices eccleſiaſticos vel impantes ſeu litigātes ſeu volētes corā eis litigare vel grauando ꝓpinquos eorum: vel capiētes res vel eccleſias taliū: vel quocūqꝫ alio mō dicto. c. quoniā. eſt epalis et ſimiliter de dātibus conſiliū et fauorem ⁊ auxiliū ad omnia ꝑdicta in duobus. §. ꝑcedentibus ¶ De his qui ꝑlatis capitula ſeu alias ꝑſonas eccleſiaſticas cōpellunt ad ſubmittendū laicos: vel ad alienandū bona imobilia ſeu iura eccleſiaꝝ: et ſimiliter laici q̇ vſurpāt ſibi illicite hmōi: et ſi nō deſtiterint poſtꝙ fuerint admoniti eſt epalis excōicatio. p. c. hoc ꝯſultiſſimo. de re. ec. non alie. li. vi. ¶ De his qui fingunt fraudulēter aliquē caſum ꝑ quem aliquis iudex mittat ad aliquā mulierē pro teſtimonio eſt excōicatio epalis. per. c. mulieres. de iudi. li. vi. ¶ De his qui vocātur ad dirigendas moniales in electionibus: niſi abſtineāt ab eis ꝑ que poſſit diſcordia nutriri eſt excōicatio epalis. per. c. indemnitatib⁹. de elec. li. vi. ¶ De his qui grauant clericos vel

alias pſonas eccleſiaſticas ad quas ſpectat aliqua electio pro eo q̄ rogati ſeu alias inducti eum pro quo rogabāt ſeu inducebant noluerūt eligere: vel ↄſanguineos eoꝝ aut ipſas eccleſias ſeu loca beneficiꝫ ſeu aliꝫs bonis ſpoliādo: ſeu alias iniuſte perſequendo. c. ſciant cuncti. de elec. et eſt ep̄alis excōicatio. ¶ De his qui loquūtur ſecrete vel mittunt ſcripturas vel nunciū alicui cardinali quando ſunt recluſi occaſione electionis pape eſt epiſcopalis excōicatio. per. c. vbi piculuꝫ. de elec. li. vi. et de dominis et rectoribus et officialibus qui imminēte dicta electione non ſeruāt ipſam conſtōem. per. c. vbi piculum. ¶ De his qui pcurant q̄ conſeruatores dati ſe intromittāt de his q̄ non licent. id eſt de aliꝫs q̄ de manifeſtis iniuriꝫs et violētus eſt excōmunicatio ep̄alis. per. c. ſtatuimus. de offi. del. li. vi. ¶ De dominis rectorib' ad regimē vrbis rome et electis et fautorib' qui fecerint contra conſtitutionē ſuper hoc factam eſt ep̄alis excōmunicatio. per. c. fundamenta. de elec. ¶ De electis magiſtris: doctoribus: vel ſcolarib' tractātibus cum aliquo ſiue Bononienſi de cōducendo hoſpitiū irrequiſitis inquilinis niſi tempus conductionis fuerit elapſum eſt ep̄alis excōicatio. per. c. ex reſcripto. extra. de loca. ¶ De doctorib' ſeu magiſtris qui ſcienter illos religioſos qui dimiſerunt habitum docent litteras ſcꝫ leges vl' phiſicam eſt excōicatio ep̄alis. per. c. vt piculoſa. ne cle. vel mo. li. vi. ¶ De dominis vel rectoribus tpalibus qui non fecerint obſeruari ea q̄ ſtatuunt contra inſecutores cardinaliū ſeu alicuius de familia eoꝝ vel pape eſt excōicatio epiſcopalis. per. c. felicis. de pe. li. vi. ¶ De his qui impediunt viſitatores monialiū vel canonicarū: ſi moniti non deſiſtant: eſt epiſcopalis excōmunicatio. per cle. attendētes. de ſtatu mo. ¶ De impugnantibus litteras pape ante coronatiōem eius: et eſt Benedicti pape. xi

¶ De quibuſdā mulieribus q̄ beghine dicūtur et de religioſis fauentibus eas in illo ſtatu: et erant iſte certū habitū aſſumentes nulli obedientiā pmittentes nec renunciantes ppriis: nec regulā habentes licet quibuſdā religioſis ſpēaliter inhereant. de here. c. ad noſtrā. nec intelligunt ſub nomie ille q̄ etiam beghine vel veſtite dicunt de penitētia beati Dñici. vt patet in declaratione. Jo. xxii. et idem dicit de tercio ordine beati Franciſci. imo ex illa cle. vident dici beghine ille excōicate que habēt illos errores ibi poſitos: qui cum ſapiant hereſim eſt hodie forte caſus papalis: et eſt cōtra tales beghinas. ¶ De his qui ab ſoluti ab excōicatione in articulo mortis: vel pter aliud impedimentū non repñſentant ſe quācitius cōmode pñt ei a quo debeant abſolui: quia reincidunt in eandē. de ſen. excom. c. eos. ¶ De participantibus cum excōicato in crimine pter quod eſt excōicatus dando ei conſiliū et fauorē. c. ſi cōcubine. de ſen. excō. ¶ De his qui abſoluūtur a ſede aplica vel legatis et iniungit eis q ſe repñſentent ordinariis vel alias ſuſcepturi penitētiam et paſſis iniuriā: ſeu alias obligati eis quib' ſcienter ſatiſfaciant ſi hoc nō faciūt cum primū cōmode poterūt quia reincidunt in eandē ſententiā. di. c. eos. ¶ De his qui cōtumaciter aſſerūt romanā eccleſiā non eſſe caput omniū eccleſiarū: nec ei tanq̄ capiti eſſe obediendū. diſt. xix. c. nulli fas. ¶ De his qui ſepeliunt corpora in cimiteriis tpe interdicti in caſibus nō conceſſis a iure. cle. eos: de ſepul. ¶ De his qui excōicatos publice aut nomiatim interdictos: vel vſurarios manifeſtos ſcienter ſepeliūt in cimiteriis. diſt. cle. eos. ¶ De clericis qui manifeſtis vſurariis ad exercendū fenus domos locant vel alio titulo cōcedunt eſt excōmunicatio epālis. p. c. vſurariū. de vſuris. ¶ De eo qui nō eſt electus a duab' partibus cardinaliū: et ſe gerit p papa. c. licz. de elec. ¶ De monachis et canonicis regu

laribus: archidyaconis: decanis: ꝑpoſitis: plebanis: cantorib⁹: et aliis clericis ꝑſonatū habentib⁹: aut etiā quibuſcūqꝫ p̄ſbyteris qui audiūt leges vel phyſicā eſt ep̄alis excōicatio. per. c. nō manope. ne de. vel mo. ¶ De religioſis q̄ temerarie vbicunqꝫ habitū ſue religionis dimittunt: excōicatio eſt ep̄alis. per. c. vt periculoſa. ne cle. vel mo. li. vi. ¶ De religioſis qui accedūt ad ſtudia: niſi a ſuo p̄lato cum cōſilio maioris partis ꝯuentus licentia ſibi ſit cōceſſa. d. c. vi piculoſa. li. vi. ¶ De religioſis qui decimas debitas eccleſiis ſibi appropriant vel vſurpāt: ſiue qui non ꝑmittunt ſolui eccliis decimas de animalib⁹ familiarū et paſtoꝝ ſuorū vel alioꝝ immiſcentiū ipſa aīalia gregibus eorū tales ſi nō habent adminiſtratōes et beneſitia ſunt excōicati: ſi habēt ſunt ſuſpēſi: niſi requiſiti deſtiterint infra menſē. cle. religioſi. de deci. Et eſt ep̄alis excōicatio ¶ De monachis et canonicis regularib⁹ non hn̄tibus aliquā adminiſtratiōem qui ſe cōferūt ad curias principū ſine licentia ſuoꝝ prelatoꝝ: vt damnum aliqđ inferant ſuis p̄latis aut monaſteriis et q̄ ſine licentia arma tenēt infra ſepta monaſterii eſt ep̄alis excōicatio. per cle. ne in agro. de ſta. mo. ¶ De religioſis vel monialib⁹ ꝓfeſſis et clericis in ſacris ordinib⁹ cōſtitutis qui ꝯtrahunt matrimonium de facto eſt excōicatio ep̄alis. cle. eos. de cōſan. et affi. ¶ De inquiſitorib⁹ hereticoꝝ qui p̄textu officii inquiſitionis quibuſuis modis illicite pecuniā extorquēt vel ſcienter bona eccleſiaꝝ ob delicta clericoꝝ fiſco eccleſie applicāt nec pn̄t abſolui niſi quib⁹ extorſerint plene ſatiſfecerint de pecunia: eſt ep̄alis excōicatio. cle. volētes. de here. ¶ De religioſis qui nō ſeruant interdictū qđ ſeruat ſācta mater eccl̄ia romana. vt cle. ex frequētibus. de ſen. excom. ¶ De religioſis qui ꝯfitentibus ſibi nō faciunt conſcientiā ſcienter de decimis ſoluendis tales ab officio ꝑdicationis ſunt diſpenſi donec cōmode poſſint faciāt eis conſci

entiam: et ſi interim pdicant ſunt excõicati epiſcopali excõmuni catione. et ſimiliter de religioſis qui dicũt aliqua verba vt retra hant audiẽtes a ſolutione decimarũ eſt epalis excõicatio. p cle. cupiẽtes. de pe. ¶ De religioſis mendicantib' qui domos ad habitandũ vel loca de nouo recipent aut de nouo recepta mu tarent vel alienarẽt. c. i. de exceſ. prela. in cle. ¶ De fratrib' mi noribus qui tpe interdicti recipiunt ad diuina fratres vel ſoro res de tercio ordie ſancti franciſci eſt epalis excõicatio. c. cum ex eo. de ſen. excõ. ¶ Ingrediẽtes monaſteria monialiũ ordinis pdicatoꝝ extra caſus neceſſarios qui declarant in conſtõibus ſuis: puta ad dandũ ſacramenta infirmis ad medendũ eis ad reparandum edifitia et hmõi non habita licentia a papa vel a magiſtro ordis ſunt excõicati: nec pñt abſolui niſi a papa vel a mgro ordinis: vel ab alio cui fuerit cõceſſa talis abſolutio: vt patet in bulla ipſi' ordinis cuius bulle tranſumptũ vidi ego. ¶ Ingrediẽtes monaſteria monialiũ ordinis minoꝝ extra ca ſus neceſſarios cõceſſos in conſtõibus ſuis ſine licẽtia pape vel miniſtri ordinis excõicationẽ dyoceſanis reſeruatã incurrunt put audiui a quibuſdã fide dignis. ¶ Nota q ab excõmuni bus q̃ fiunt ab homie ſiue a iudice regulariter non põt quis ab ſolui niſi a ſuo excõicatore vel ab habẽte plenariã iuriſdictionẽ ſup eum vel a ſupiori ſuo: niſi in articulo mortis. ¶ Itez no ta q fratres pdicatores et volentes ingredi eoꝝ religionem pñt abſolui a platis ipſius ordinis a ſententiis excõicationis ſuſpẽ ſionis et interdicti latis ab hoie vel a iure: ſaltez ab illis quorũ abſolutio reſeruat epiſcopo.

¶ De materia omniũ ſupradictarũ excõicationum tam ponti fici ſummo q epiſcopis vniuſcuiuſcunq; dyoceſis tam a iure q per extrauagãtes et pceſſus curie. Uide plenius et clarius ac diffuſi' ſi vis videre in titulo de cenſuris eccliaſticis in quar ta parte ſumme mee ſiue cõpilate per me fratrũ Anthoninum

archiepiſcopū florentinū. Et ſic eſt finis omniū caſuum tam ſummo pontifici q̄ epiſcopis reſeruatoꝝ.

Primo notādum eſt q̄ ſunt due ſpecies excōicationis. ſcʒ maioris et minoris. Excōicatio maior ſp eſt pctm mortale: et talis primo eſt ſeparatus a deo et nō poteſt cōicare pro aliqua vtilitate anime ſue. Secūdo eſt ſeparatus a ſancta eccleſia id eſt a cōione et participatione fideliū: exceptis his caſib⁹ qui ſupra ſpecificati ſunt. Et ſunt quinqʒ in quibus ipſe excōicatus non pōt participare qui cōtinētur in hoc verſu. Si pro delictis anathema q̄s efficiat̄. Os orare vale cōmunio mēſa negat̄. Qui ſic intelligunt̄. Os. i. locutio. Orare. i. oratō cū alijs in eccleſia. Cōmunio. i. cōicatio ſacramētorum. Vale. i. ſalutatio. Menſa. i. cibus et potus. Excōicatio vero minor aliqñ eſt mortale peccatū: aliqñ veniale. ſed anteq̄ dicatur qñ ſit mortale vel veniale. Nota prius q̄ nouē modis homo pōt incurrere excōicationeʒ minorē. Primo qñ quis participat cū excōicato excōicatione maiori in aliquo illoruʒ modoꝝ ſupius dictorum. Scdo quādo quis cōmittit ſacrilegiū: ſicut qui furat̄ in eccl̄ia: vel in ea illicitū q̄d facit. Tercio qñ quis eſt public⁹ concubinarius vel fornicator. Quarto qñ quis acceptat aliquā eccleſiā a laico et illam ſic tenet. vt. xvi. q. ij. ſi quis. Quinto qñ quis eſt ſymoniac⁹ qui eſt etiaʒ excōicatus excōicatione maiori. Sexto ſcd̄m quoſdā quādo in bello iniuſto contra xp̄ianos exercet q̄s artē baliſtaꝝ aut ſagittarū. Septimo opp̄ſſores inopū et pauperum: publici p̄dones: publici vſurarij: meretrices: qui omnes largo modo loquēdo poſſunt dici excōicati ꝑ quanto taliū oblationes nō debent admitti ad altare ſanctū dn̄i. Octauo illoꝝ quibus denegat̄ eccleſiaſtica ſepultura. ſicut ſunt illi qui moriunt̄ in torneamētis: qui dato q̄ penitētes moriant̄ non ponūtur in cimiterio. Similiter etiā dicitur de illis qui non cōicant ſemel in anno ſine neceſſitate et cauſa. vt. c. omnis. de pe. et re.

¶ Nono omnes publici peccatores. Omnes aūt caſus ſupra dictos poit Inno. Ray. et Hoſt. et in quolibet predictoꝝ caſuū pōt abſoluere ſimplex ſacerdos et epūs: preterꝙ forte in ſymonia et excōicatione maiori. In primo ergo caſu ſcʒ in participatione cum excōicatis maiori excōicatione poteſt homo peccare mortaliter et venialiter. Mortaliter tripliciter ¶ Primo quādo participat in eodeʒ crimine ꝓpter qđ ipſe eſt excōicatus dando conſiliū auxilium et fauorē: ratione cuius peccatū committit. ¶ Secundo quādo participat cum excōicato in aliquo alio crimine mortali ab illo ꝓpter quod ipſe eſt excōicatus. Sed in primo caſu nota ꝙ participans cum excōicato in eodē crimine vt dictū eſt incurrit excōicationem maiorē: ſed in ſecūdo modo cadit tantū in minori excōicatione etiā ſi mortaliter peccat. ¶ Tercio qui cōmunicaret cum excōmunicato maiori excōicatione in ſacramētis. puta accipe corpus xp̄i cum eo vel ſacros ordines incurrit excōicationeʒ minorē: peccat tamē mortaliter. In aliis autē caſibus ſupra dictis nō peccat quis participādo cum excōmunicatis. niſi ꝓ quanto aliquis in contemptū precepti et ꝓhibitionis facte audacter cum excōicato et ad libitū conuerſaretur: aut in ſalutando: aut in loquēdo ſine neceſſitate: aut in morādo vel cōicando. ¶ Sed nota ꝙ ſacerdos recipiēs aliquē excōicatum maiori excōicatione ad officiū eccleſie aut ad ſacramenta aut ad eccleſiaſticā ſepulturā: non ſolū mortaliter peccat: ſed ſubito eſt ſuſpēſus ab adminiſtratione et ſibi eſt interdictus introitus eccleſie quouſqʒ ſit abſolutus: et efficit quaſi irreglaris: et ſi taliter interdict⁹ moriatur nō debet poni in cimiterio nec debet ꝓpter timorē ſacerdos deſiſtere quin talem excōmunicatum expellat de eccleſia: q2 non excuſat ratione timoris: niſi talis eſſet timor qui poſſet cadere in conſtantē virum. tunc enim ſcđm quoſdā excuſatur ab interdicto. Hoſtię. autē dicit ꝙ beatus erit talis ſacerdos ſi ſe prepararet ad martyrium

¶ Nota igitur quomō habuiſti ꝙ in nouē caſibus homo ca
dit in excōicationem minorē: ratione cuius ſeparatus eſt ab ef
fectu ſacramentoꝝ et quantū ad deum. Nam peccatū morta-
le animā ſeparat a deo et excōicatus quomodocūqꝫ eſt in pctō
mortali: preterꝙ participando cum excōicato maiori excōicatio
ne in loquēdo ſalutando orando cōicando cōmedendo. in qui-
bus caſibus ſcḋm Tho. homo non peccat mortaliter niſi ꝓpter
contemptū: dato ꝙ excōicationē incurrat. et ideo qui eſt in pec
cato mortali quōcunqꝫ aliter eſt excōicatus etiā quantū ad ec-
cleſiam eſt ſeparatꝰ ab effectu id eſt a gratia et ſacramētis. qꝛ
nullus qui eſt in peccato mortali cū ſit indiſpoſitus pōt conſe-
qui gratiam ſpūs ſancti: pōt tamen intrare in eccleſiaꝫ ſtare in
officio diuino. et etiā poteſt cū aliis in alio participare: ſed nō
poteſt pacē in eccleſia recipere. cum pax ipa ſit loco cōmunionis
Sed hec omnia plenius habent in decretis et decretalibus ⁊
in ſummis: ideo cum expedit vide. quere diligentius in ipſis.

POſtꝙ ille qui vult cōfiteri dixit ex ſe ea que voluit de
peccatis ſuis ſi nō dixit ſufficienter: qḋ quaſi ſemꝑ ac-
cidit: interrogādus eſt plene de his q̄ non dixit prout
videbit fore expediens. Si vero modicū vel minus dixit potes
interrogare ſcḋm ordinem infra poſitū. videlicet primo de decē
ꝑceptis. poſtea de viciis capitalibus. non aūt omnes de omni
bus: ſed de illis q̄ ſolent in talibus reperiri: et non ſolū de iſtis
peccatis interrogādi ſunt: ſed de omnibus circūſtantiis pecca-
torum ꝓut ſupra ſatis oſtenſum eſt. non tamen eſt neceſſe de
quolibet peccato mortali omnes circūſtantias ꝑdictas confiteri
ſed ſolū illas q̄ trahunt peccatū in aliam ſpeciē que ſcꝫ habent
ſpecialē deformitatē oppoſitam alicui preceptoꝝ. Sed ⁊ de nu
mero peccatoꝝ mortaliū ſcꝫ quotiens mortale peccatū cōmiſſū
eſt in qualibet peccatoꝝ ſpecie diligenter interrogandū eſt.

¶ Incipit prima pars de modo interrogandi penitentes a confeſſore ſcd̄m decem p̄cepta legis. Primū preceptum continet tria capitula. Primum.

¶ Unum cole deum. Circa hoc primū preceptum ſic potes interrogare. Et primo de votis.

¶ De votis.

Nota ſcd̄m magiſtrum ſententiarū. di. xxviij. q̄ votum eſt teſtificatio quedā pmiſſionis ſpontanee que fit deo de his q̄ dei ſunt et fieri debet. vel breui⁹ ſcd̄m Tho. Uotum eſt pmiſſio deo facta de aliquo qđ ſit deo acceptū. ad qđ requirunt̄ tria. ſcʒ deliberatio voluntatis et ppoſitum et pmiſſio. vltimū oritur ex ſecūdo. ſecundū ex primo. ¶ Si trāſgreſſus eſt ſeu omiſit implere aliquod votū licitum: et ſi aduertenter cum poſſit: eſt ſemper mortale et totiens quotiens frangit. Secus ſi ex obliuione: vel quia nō poterat vt infirmus ieiunare et hmōi. ¶ Si nouit ſe aliquid mali facturum: vt vindictā vel maioris boni impeditiuū: vt non ingredi religionē hoc eſt mortale et ſine aliqua diſpenſatione debʒ illud infringere. ¶ Si nimis tardauit implere ppter quod a memoria excidit omnino: vel venit ad ſtatū non valendi implere: cuʒ prius potuiſſet mortale videt̄. Idem quādo dimiſit ppoſitum implendi cum tamē poſſet: alias mora implendi votum quādo ſibi non p̄fuit tempus non videt̄ mortale niſi mora eſſet valde nimia: et niſi ex hoc ei immineret periculum non valendi implere: vt de voto ingrediendi religionē: cum tamē non haberet cauſā legitimā cogentē dilationis: tunc etiā eſt mortale. ¶ Si fecit votū de re licita: vt de elemoſina: ieiunio et hmōi. ſed ob malū finem: puta vt poſſit facere vindictā: adulterium et hmōi. mortale peccatū eſt: nec tenet̄ illud implere. ¶ Si fecit votum abſtinentie et hmōi. et dubitat vtrū poſſit implere vel non et ſine

diſpenſatione vel cõmutatione ſupioris cum poſſit faciliter re-
currere ad eum: vel ad confeſſorẽ ſuũ pro conſilio frangit morta
le videt. ¶ Nota tamẽ ꝙ viri pñt irritare vota vxoꝝ ſcꝫ abſti-
nentie: pegrinationis: elemoſine: et acceſſus ad talem locuꝫ: et
maxime votũ elemoſinaꝝ ſi non habẽt niſi dotem abſqꝫ alia ſu
periorũ diſpenſatione: et ſi fiat talis irritatio etiã ſine cauſa ra-
tionabili a viro: ãmodo non tenet vxor implere talia vota. Du-
bium eſt de voto hieroſolimitano: qꝛ hoc in fauorẽ fidei emittit
¶ De irritatione votoꝝ impuberũ et filiorũfamilias et religio-
ſorum. vide in. ij. parte. ſum. ti. vlti. ¶ Si habes votũ caſtita
tis vel religionẽ intrandi et matrimoniũ contraxit: mortale eſt
et non põt conſũmare illud abſqꝫ mortali peccato: quia adhuc
poteſt illud implere: et debꝫ ante conſummationẽ matrimonij:
poſt conſummationẽ vero reddere tenet debitum etiã interpta
tiue petenti. ſed exigendo ſemp peccat mortaliter. Vñ conſulen
dum eſſet ei petere ſup hoc diſpenſationẽ a papa ſcdm Guil.
Poſſet etiam epus diſpenſare niſi eſſet talis continẽs et obſer-
uans ipſum. ¶ Si fecit votum ſtultũ et irrationabile: vt ieiu
nare dominica die: vel nõ pectinare caput: vel lauare in ſabba
to et hmõi. mortale non eſt: ſed phibendus eſt illud implere.

¶ De voti tranſgreſſione.

Et nota ꝙ a tranſgreſſione votoꝝ poteſt de iure cõmu
ni et ꝯſuetudine confeſſor abſoluere: qꝛ non eſt de caſi
bus reſeruatis: ſed de diſpenſatiõe et cõmutatione vo
torũ non põt ſe intromittere ſine ſpeciali cõmiſſione dyoceſano-
rum vel alteri⁹ qui poſſit illã dare. Epi autẽ in omnibus pñt
cõmutare vel diſpenſare: niſi in voto caſtitatis vel religionis ⁊
trib⁹ votis pegrinationis. ſcꝫ Hieroſolimi. ad ſanctũ Jacobũ.
et ad limina apoſtoloꝝ id eſt Romã. in quibus votis papa vel
ſummus penitẽtiarius ſoli diſpenſant vel cõmutant.

¶ De votis habes in ſcda parte ſum.

De ſupſtitionibus.c.ij.

Si fecit ipſe vel fieri fecit aliqđ maleficiũ: ſeu iuxta vulgare malias in quibus ſemp fiunt incantationes occulte vel manifeſte demonũ inuocationes: q̄ ſemp eſt mortale: et dignum morte corporali.

De incantationibus.

Si fecit vel fieri fecit vel ꝓcurauit aliquã incantationẽ cũ ſacramentalibus eccleſie: vt aqua baptiſmali vel oleo ſancto et hmõi ob ſanitatẽ vel aliam cauſã eſt mortale et grauiſſimũ.

De adoratione creaturarum.

Si adorauit aliquã creaturã faciendo orationẽ ad eam vt ad lunã ſolem et ſtellas cũ primo apparent et hmõi: eſt mortale peccatum.

De diuinationibus.

Si fecit vl̃ fieri fecit aliquã diuinationẽ ad inueniendũ futura vel ad ſciendũ occulta vel futuꝝ qđ ſibi contingere poteſt mortale.

De arte notoria.

Si didicit artem notoriã vel vſus eſt ea ad ſciendũ aliqua vel ſi vſus eſt arte nigromãtica mortale eſt: et ſi habet librũ inducendus eſt vt cõburat. alias nõ eſt abſoluendus. ſicut eſt liber Almadel: Seriphoras. et alij libri cõburendi ſunt: q2 mortale eſt vti eis.

De conſtellationibus.

Si ex conſtellatõnibus vel planetis ſub quibus natus eſt aliqd iudicauit determinate de cõuerſatione eius. Idem ſi ex phiſonomia. Credere eñi hominẽ ex fato vel ɔſtellatione vel complexione cogi ad bonũ vel ad malum eſt hereticũ.

De ſortibus.

Si vſus eſt ſortibus diuinatorijs qđ eſt mortale: ex leuitate autẽ veniale. Si dedit aliqđ turpe vxor viro ad cõmedendum vel alteri vt amaret eam vel fecit vl̃ dixit aliquid turpe ad hmõi eſt mortale: interrogandũ eſt quid fuit illud.

De incantationibus.

Si fecit vel fieri fecit aliquã incantationẽ ob ſanitatẽ conſe

quendam et quando hoc fit ſciendo eſſe ꝓhibitum eſt mortale cōiter: quādo vero ex ſimplicitate fieret putādo eſſe bonas orationes videt̄ veniale. Sed ſi nollet in futuꝝ abſtinere: neganda eſt ei abſolutio: q2 ex obſtinatōne et malitia videt̄ eſſe mortale: et interrogandū eſt de verbis quibus vtunt̄ et de obſeruātijs quas addunt.

De breuibus.

Si fecit vel fieri fecit vel vſus eſt breuibus que cōiter ſunt ſupſtitioſa ex verbis vel carta in qua fiunt: vel mō imponendi vel portādi: vel tpe ſcribendi: et inuenta ſupſtitione eaꝝ imponendum eſt ꝙ comburāt: et ſi nollēt non ſunt abſoluēdi: quia tunc eſt mortale. Si vero puatabāt talia eſſe licita tanꝙ orationes: veniale videt̄.

De obſeruationibus tpm.

Si obſeruauit vnā diem magis ꝙ aliam in nō incipiendo aliquid tanꝙ malum: vt dies egyptiacos vel diē in quo occurrit decapitatio ſancti iohānis baptiſte: vel diem aſcenſionis in colligendis herbis et hmōi veniale videt̄ cum ex ſimplicitate hoc fit: ſic ſcribendo aliqua: vel portādo ad ſuſpendendū in aliquo loco ſi ſimpliciter credit veniale ē. Si vero hoc crederet animo obſtinato: tunc mortale eſſet talia obſeruare.

De ſomnijs.

Si obſeruauit ſomnia faciēs aliquas oratōes et obſeruatiōes: et poſtea ex his q̄ ſomniat volēdo de futuris et occultis iudicare et ꝓnunciare mortale eſt: alias autē ſine obſeruatōne adiūcta adhibere fidē nimijs ſomnijs peccatū eſt: et ſi ex ſe non ſit mortale: tamē ꝑiculoſum eſt: q2 ſic dyabolꝰ multos decipit. Si ex effuſione olei de lucerna vl craſſitatiōe aliquaꝝ auiū vel vlulatu canū: vel magnitudine et cōtinuitate ventorum ⁊ hmōi eſtimauit aliquid euenturū quod factū eſt. Si eſtimauit mulieres conuerti in guttas vel alia animalia et ire de nocte et ſuggere ſanguinē pueroꝝ et hmōi quod eſt ipoſſibile: niſi deo: ⁊ ideo fatuū eſt credere. De hac materia diuinationū

incantationum et omniuꝫ ſupſtitionum vide luce clarius in decretis. xxvi. c. per totum.

¶ De blaſphemia multiplici dei et ſanctoꝝ. c. iij.

¶ Si blaſphemauit deũ: videlicet dicendo eum nõ eſſe iuſtũ et omnia iniuſte diſponere et eſſe acceptatorem perſonarũ: vel non videre q̃ fiunt: vel non curare de actibus hominũ vel proditorem: vel ſine merito punire et flagellare eum vel non poſſe iſtud vel illud facere et hmõi: quodlibet hoꝝ eſt mortale cum aduertit qđ dicit et intelligit. ¶ Si blaſphemauit deũ vel aliquem ſanctũ: que ꝓprie dicit maledictio. vt maledictus ſit ⁊c. vt ſit ex ira ſemꝑ eſt mortale ſi aduertit ipſa verba.

¶ Scđm preceptũ de iuramẽtis et ꝑiuriis. et hꝫ. ij. c. Primũ

Nec iures vana ꝑ ipſum. Primo de ꝑiurio. ¶ Si iurauit in aliqua curia coram iudice mendacioſe mortale eſt quantũcunqꝫ alias haberet iuſtã cauſam: et qui inducit ad hoc aduertẽter: vt iudex: aduocatꝰ: ꝓcurator et huiuſmodi mortaliter peccat. ¶ Si iurauit etiã extra iudiciũ in cõmuni ſermone quacunqꝫ ex cauſa vel leuitate vł vtilitate vel iocoſitate vel qualicunqꝫ modo: nec ſolũ ad ſancta dei euangelia et ꝑ corpus chriſti et ſanctoꝝ: ſed etiã per fidem: ꝑ deum: ſi deus me adiuuet: ꝑ virginem mariã: per crucẽ: per animã ſuã et hmõi: hoc ſemꝑ eſt mortale q̃ndo aduertit ſe iudicare et falſum dicere: et totiens quotiẽs ſic iurando aduertit. ¶ Si iurauit aliquid ꝓ certo de quo dubitabat vtꝝ ſic ſit: mortale eſt: et ꝓcipue iurando in iudicio. ¶ Si iurauit aliquid ꝑpetrare qđ eſt mortale: vt facere vindictã: non dimittere concubinã: ſeruare iniuſta ſtatuta: tenere ſecretã iniquam coniurationẽ mortaliter peccauit: nec debet illud ſeruare. ¶ Si iurauit tenere ſecretum aliqđ quod eſt tractatuꝫ in conſilio vel aliud qđ nulli eſt nociuũ: ſi aduertẽter manifeſtat peccat mortaliter ipſe et q̃ ſtimulat eũ ad manifeſtandũ ſciens illud eſſe ſecretũ. ¶ Si

iurauit ſeruare ſtatuta alicuiꝰ ciuitatis vel vniuerſitatis ali-
quod ſcienter tranſgrediēdo ſtatutis peccat mortaliter. ¶ Si
tamē aliquod ſtatutū eſt abrogatum per contrariā conſuetu-
dinem quia quotidie per omnes fit contrariū et diu nō videtur
periurus ſi non ſeruat illud eo ꝙ non habet vim ſtatuti. di. ij.
. § . leges. ¶ Si iurauit per aliquē modum opprobrioſum ꝑ
dei membra vel ſanctoꝝ: vt faciunt ribaldi: mortaliter peccauit
quia blaſphemia reputaꝰ. xxij. q. i. c. ſi quis per capillus. ¶ Si
ꝓmiſit ſe aliquid facturū licitum in honorē dei vel aliorū ſan-
ctorum: ſi non intendebat obſeruare mortaliter peccauit. ſi aūt
intendebat obſeruare: ſed veniente termino quo debet implere
non ſeruat ꝓmiſſum cum tamē poſſet: licet cum incōmoditate
ſua peccauit mortaliter: niſi ille cui ꝓmiſit ante terminuz re-
laxet iuramentū: quod facere poteſt ſi ꝓmiſſum in illius vtili-
tatem tantū cedat. nam ſi in vtilitatē aliorum vel in honorem
dei et ſanctoruz non poteſt ille relaxare: ſed ad epiſcopū vel pa-
pam ptinet relaxatio vel cōmutatio: ſi autem non pōt implere
excuſatur a peccato ꝓtunc cum non pōt. Si quis etiā promit-
tat cum iuramēto ſe aliquid facturū quod non eſt alicuiꝰ im-
portationis boni vel mali: vt mater de verberando filiū vel de
bibendo vel non et hmōi. videtur veniale iuratio et ꝑiuratio.
¶ Si iurauit ſine cauſa rationabili ꝓ quibuſcunqꝫ minimis
dicendo etiam veritatē veniale eſt: niſi faceret in contemptū: et
inducendus eſt vt abſtineat ꝓpter periculū periurij. ¶ Si in-
duxit aliquē ad iurandū quem omnino credebat falſum iura-
turum mortaliter peccauit: niſi eſſet iudex hoc faciēs ex officio
ſuo ſecundū iuris ordinem.

¶ De adiuratione. c. ij.

De adiuratiōe que eſt inducere aliquē ad aliqd facien-
dum ob inuocationē alicuiꝰ rei ſacre: et ſi eſt ꝑ modū
coactionis intendēs eum obligare ꝑ modū iuramē-

ad aliquid faciendū vt ad ſupiores et alios in quib' non hab3 poteſtatē eſt mortale ſicut adiuratio cayphe contra dominū. Ad ſibi ſubditos vero eſt licita eo caſu quo liceret eis percipe: alias non: et tunc adiurat' tenetur illud facere vel dicere: alias eſſet mortale ſicut tranſgreſſio pcepti. ¶ Si adiurauit platos vel ſocios vel inferiores p modum depcationis intendēs reducere ad iuramentū ad aliqd boni faciendū non eſt malū vel veniale. ¶ Si leuiter eſt ſine cauſa adiurat' non faciens illud nō peccat. Tho. ¶ Si adiurauit demones per modū precis vel ad fiendum aliquid ab eis: vel aliquid obtinendū auxiliū eſt mortale: niſi qs faceret ex familiari cōſilio ſpūs ſancti: vel niſi ex quadā ſimplicitate qrens ab obſeſſis a dyabolo: ſed per modum coactiōis licet eos adiurare ne nobis noceāt. ¶ Si adiurauit creaturas irrōnabiles ne dyabolus eis vtat in noſtrū nocumentū: licet. ſi autē vt de modo opetur in eis mortale eſt. vt incantatores ſerpentiū. ¶ Si in cantilenis et turpib' fabulis miſcuit deū et ſanctos et in narratiōibus turpibus et amatoriis eſt mortale: alias veniale. niſi faceret in contemptū dei.

¶ Terciū preceptū de obſeruatiōe feſtoꝝ et ↄtinet. iii. c. Primū.

Sabbata ſanctifices. Quia quantū ad determinationē dierū iſtud preceptū eſt de iure poſitiuo: ideo hic annectere potes de ieiuniis eccleſie et de auditiōe miſſe.

¶ Primo ergo ſi fecit aliqd manuale opus diebus dñicis et feſtiuis vel alias pceptis ab eccleſia extra neceſſitatē: quia mortaliter peccauit ſi p notabile ſpaciū: ſecus ſi faceret aliqua puncta: ſi vero ex neceſſitate videlicz quia hoſtes expectātur vel veniunt inundatiōes aquarū et hmōi: tunc liceret remouere blada et ſuppellectilia et hmōi: et debent obſeruari de veſpa in veſperam id eſt de ſero ad ſero. de conſe. di. iii. c. pnunciandū. et hic requirit magna prudētia in ↄſulendo. ¶ Si vendidit vel emit diebus feſtiuis nō cōmeſtibilia de die in diem: vt panem

vinum: caſeum: carnes ⁊ hm̄oi: mortaliter peccauit. ¶ Si ꝑ modū negotiationis nō in caſu magne neceſſitatis: in nūdinis tamē ex quo p̄lati eccleſiarum tolerant ſi non dimittūt audire miſſam ſcd̄m Pe. de palu. videnť excuſari qui mercanť in diebus feſtiuis ſcꝫ a peccato mortali. ¶ Si fieri fecit aliqd̄ predictorum a ſuis filijs: diſcipulis: ſeruis: laboratorib⁹ ſine neceſſitate peccat mortaliter mandās et exequens. Si tamē mandās ſeu magiſter vel patron⁹ non habet neceſſitatē: ſed diſcipulus eius vel ſeruus vel ruſtic⁹ habet neceſſitatē ita ꝙ aliter nō poſſet viuere: vel quia diſcipulus nō obedit aliqn̄ magiſtro in his diebus vendēdo vel faciendo aliqd̄ exercitium eius artis ꝑ aliquo tēpore: et nec iſte nec alius de illa arte vult cōducere eum ſecū et aliud exercitiū neſcit facere: videť ipſe excuſari: naꝫ ſi in obſequiū eccleſiaꝝ particulariū aliquādo licet aliquid laborare diebus feſtiuis ſcd̄m doctores: quāto magis licet pro ſuſtentatione vite eius in neceſſitate: tutius tamē eſſet eligere aliquā artē ſi poſſet. Similiter de ſcriptorib⁹ precio et cōfitentibus inſtrumenta et indicātibus et facientib⁹ longas dietas nō cauſa cupiditatis ſed neceſſitatis: qꝛ non bene aliter pōt fieri. ¶ De barbitonſoribus et hm̄oi. medicinalia autē ſemꝑ licet facere et medicinari et talia vendere. ¶ Si per totū diem feſtiū vacauit ludis: venationibus: aucupijs: choreis ⁊ alijs vanitatibus mundi. Frequēter enim in his occurrūt mortalia peccata et ſi de iſta non ſunt mortalia. ꝙ etiā mortale peccatū diebus feſtiuis cōmiſſum ſit grauius patet. et ideo de hm̄oi confitendū eſt

¶ De auditione miſſe diebus dominicis et feſtiuis.

¶ Si non audiuit totā miſſam diebus illis ſed omiſit: vel ex ɔtemptu vel ex cupiditate lucrādi: vel cauſa eundi ad ſolatiū vel ad ɔuiuia: ſeu ex negligētia vel ignorātia craſſa: mortaliter peccauit: et totiens quotiens dimiſit. Idē ſi audiuit ſed non totam dimittendo notabilē partē. de conſe. di. i. c. miſſas. Secus

vero eſt ſi modicam partē miſſe dimiſit. ¶ Quod autem quis audiat in parrochia ſua vel alibi miſſam ꝓpriaȝ de die vel aliā audiendo: vel non intelligendo verba: vel non audiendo: qꝛ ſub miſſe dicitur: vel audiat alibi ſeu a concubino vel ſymoniaco ⁊ hmōi: vel non ſymoniaco et cōcubinario ex quo prelati non prouident ſuper hmōi non videntᷣ ſimplices ſolicitandi: ſed dimittendum cōſcientiis eorum vbi talia abundāt ſcđm Pe. de pa. et Guil. duran. ¶ Dimittens vero auditionē miſſe ex infirmitate vel ex tali occupatione quā non poteſt dimittere vt ſeruire infirmo vel alia iuſta cauſa: puta quia manet in caſtris excuſatur. Excuſantᷣ etiam puelle que dimittūtur a parentibus domi: non tamē euntes ad choreas. Vidue etiam que manēt in domo clauſe ꝑ menſes non excuſantᷣ: ſecus ſi per dies quindecim vel per menſem.

¶ De obſeruatione ieiunioꝝ. ca. ij.

¶ Si quis dimittit ieiunia eccleſie vľ quadrageſime: quattuor temporꝝ: et vigilias feſtorum chriſti ac apoſtoloꝝ et ſanctoꝝ poſt. xxi. annū peccat mortaliter: niſi habeat cauſam legitime eum excuſantē: vel ſaltē exiſtimet ſe habere puta cum eſt ſatis debilis vel videtur ſibi eſſe ꝓpter quod credit non poſſe ieiunare ſine notabili corporis detrimento: licet ſcđm veritatē poſſit: talis non videtᷣ de facili condēnandus de mortali ex quo paratus erat obedire p̄cepto ſi crediſſet ſe poſſe: aliter eſt mortale: et totiens quotiens dimiſit aliqueȝ diem ieiunij. quilibet eñ dies eſt ſub vno peccato: et inde poſt. xxi. annū inducendi ſunt iuuenes ad ieiunandū. ſed etiam interrogandū eſt de numero dierum quos dimiſit: et qua de cauſa. Si vero notabiliter anticipauit horam cōmedendi: puta circa horam terciā ſine cauſa legittima nō eſt ieiuniū: vnde et mortale. Hora aūt congrua eſt circa nonā. tardare autē poſt nonam nō eſt vicium: niſi fiat ex ſuperſtitione. ¶ Si cum ieiunauit ex ſtatuto eccleſie: vel ex voto

vel ex iniunctione confeſſoris cõmedit de ſero fruſtrũ panis vel de pluribꝫ fructibus aut ↄfectionibus: vel de vno genere tantũ ſed in magna quãtitate ieiuniũ fregit. ¶ Si vero aliquid confectionum ſumit in parua quãtitate non ſoluit ieiunium: niſi fieret in fraudem ad nutriendũ: ſed ſumendo aliquid fructuũ per modũ medicine: nec ſcilicꝫ vnum lauet ſtomachũ non videtur eſſe malũ. Poteſt autẽ quis in die pluries bibere ſumpto prandio et non frangit ieiuniũ niſi fiat in fraudeꝫ vt dictũ eſt. Debiles et multũ laborantes itinerantes ꝑegrinantes ac nutrientes paruulos et hmõi quomodo et quãdo a ieiunio excuſantur: vide plenius in ſumma.

¶ Quartum preceptum de honore parentum. Et habet duo capitula. Primum.

Habeas in honore parentes. Quere primo ſi dixit verba contumelioſa vel obprobrioſa parẽtibus mortaliter peccauit: et multo magis ſi verberauit etiã leuiter. ¶ Idem ſi parẽtes irriſit. ¶ Si blaſphemauit vel maledixit ipſis defunctis ⁊ viuis. ¶ Si non obediuit eis in licitis ex cõtemptu peccauit mortaliter etiã in paruis rebus: ſecus ſi ex negligentia in rebus non multũ ponderis. ¶ Si nõ prouidit neceſſitatibus eoꝝ cum poſſet mortale eſt. ¶ Si nõ impleuit legata facta ab eis ad pias cauſas: ſed multũ diſtulit propter incõmoditatẽ cum tamẽ poſſet peccauit mortaliter. ¶ Si non reuerenter ſe habuit ſed contempſit vel dure locutus eſt: vel ꝓuocauit ad iram: vel non ſupportauit eos: vel diligenter non prouidit veniale eſt.

¶ De gubernatione familie. c. ij.

¶ Si non ꝓuidit magnis neceſſitatibus victus et veſtitus filiorum vxoris ſeruoꝝ: cum poſſet ex auaritia vel crudelitate: mortale eſt. ¶ Item ſi propter hoc illegitimos filios miſit ad hoſpitale: vel ſeruos qui ſibi bene ſeruierunt.

¶ Si nõ adhibuit diligentiã ad hoc vt boni eſſent ⁊ mandata dei et eccl'ie obſeruarẽt: vt de cõfeſſione: cõmunione: auditione miſſe ꝓ honeſtate et hmõi. et ſi notabilẽ in hoc cõmiſit diligentiam nõ curando vel nõ corrigendo mortale eſt vel veniale graue. ¶ Si dixit vxori verba ɔtumelioſa vocãdo ſcortũ et hmõi vel verberauit aſpere ſine cauſa ratõnabili: ſed ex iniuria mortale eſt. ſecꝰ ſi alias ei dura et aſpa verba loquit̃. ¶ Si vxor contendit cũ viro in licitis rebus volẽs obedire ex hoc ꝓuocans eũ ad blaſphemandũ deũ vel ſanctos vel ad aliud grãde incõueniens mortale eſt ſi eſt occaſio data ad hoc. ¶ Si vir permittit vxorẽ facere vanitates aut ornatus vel tripudiatus et hmõi et alia multũ ꝓuocantia ad laſciuiã mortale videtur: ſi vero non videt̃ multũ exceſſus veniale. ¶ Mater q̃ mittit filias ad choreas et alias mundi vanitates: et nõ ducit ad miſſam confeſſionẽ: cõionem peccat mortaliter: et non videt̃ poſſe excuſari a mortali. ¶ Si dominus vel dñã non ꝓuidit neceſſitatibꝰ corporalibus ſeruoꝝ et ancillarũ et infirmos mittit ad hoſpitale et nõ curat de neceſſitate eoꝝ: vel non dat eis abilitatẽ ad cõfitendum: cõicandum: audiendũ miſſam cũ poſſit: vel facit in feſtis laborare mortale eſt in quodlibet hoꝝ. ¶ Si nimis dure vel nimis remiſſe alias ſe habuit in gubernatione familie: in quo omnes delinquũt etiã ꝑfecti cõiter veniale eſt. di. xxv. c.

¶ Quintũ preceptũ de homic. et habet. c. vnũ. ¶ Qualis.

Non occiſor eris. Et pͥmo quere ſi occidit extra ordinẽ iuris aliquẽ voluntarie preter intentionẽ caſu dando operã rei illicite: vt in ludo noxio vt ad ſaxa: vel etiã rei licite: ſed nõ adhibendo debitã diligentiã: vt ꝓijciendo tegulas de tecto mortale eſt: et caſus ẽpis reſeruatus. ¶ Item ſi ex neceſſitate euitabili et etiã ineuitabili ad quã peruenit ex culpa: puta quia adulter eſt inuentꝰ a viro mulieris adultere qui vt mortẽ euaderet eum occidit interrogandũ eſt de cauſa homi-

cidij. ¶ Si iudex occidit aliquē innocentē ſcd̃m iura: vel ali-
quē nocentē: ſed preter ordinē iuris vel ſcd̃m ꝓceſſum ordina
rium ſed nō habens legittimū dominiū: vel habens poteſtatē:
ſed nō ex iuſtitia ſed ex vindicta vel auaritia vel crudelitate: et
eſt caſus ep̄alis niſi in vltimo puncto. ¶ Si mulier grauida
queſiuit aborſum ꝑ medicinas vel labores vel ꝑ alium modū
etiam ſi nō ſequat̄ effectus eſt mortale in ea et in quocūqȝ con
ſulente et op̄ante ad hoc nō tamen eſt caſus ep̄alis ¶ Si vero
ſequit̄ effectus et puerperiū erat formatū in vtero: homicidiū
eſt in ea et in coop̄ante et in cōſulente: vnde caſus ep̄alis eſt.
In aliquibus etiā locis ſi non ſequit̄ effectus ꝑ ſynodales cō
ſtitutiones eſt ep̄alis: et alicubi eſt excōmunicatio. ¶ Si occi
dit mater filiū vel filiam ſponte ad occultandū crimen ſuū gra-
uiſſimum eſt et multo plus ſi non baptizatū. ¶ Si pater fi
liam vel frater ſororē fornicantē: ſi vir vxorem: ſi vxor virū ꝓpter
odium vel amorē ad aliquē alium: ſi filius patrē vel matrē ex
ira vel auaritia: vel fratrē frater: grauiſſima ſunt et digna ma-
gna penitentia et ep̄o reſeruata. ¶ Et nota ꝙ ep̄i ſolent com
muniter eos mittere qui ire pn̄t pro caſu homicidij ad penitē-
tiarios curie ad terrorē incutiendū. Si tamē volunt: pn̄t abſol
uere tales ꝑ ſe vel per alios: ideo pape nō reſeruat᷒ ¶ Si ma-
ter vel nutrix ſuffocat filiū vel filiam quē tenet iuxta ſe inaduer
tenter opprimēs eum mortale eſt ꝓpter negligentiā et eſt epiſco
palis ¶ Si mulier grauida p̄ter intentionē abortitur: ſi com-
miſiſſet ibi notabilē negligentiā: puta quia nimis ſaltauit: vel
quia nimis inordinate laborauit: vel ꝓpter inordinatas laſci-
uias nō eſſet abſqȝ mortali peccato. ¶ Idem in viro vel in alio
ꝑcutiente eam vnde hoc ſequit̄: ſecus vero ſi nō eſſet in cauſa.
¶ Si quis etiā non occidit tamē mutilat aliqđ membrū vel
reddit inutile aliter extra ordinē iuris: vl̄ vulnerat: vel alias per
cutit aliquem ex iniuria peccat mortaliter. ¶ Item ſi iniuſte

incarcerat vel tenet per violentiam ne liber poſſit abire niſi face
ret per punctū temporis ad impediendū malum eius. ¶ Si
clericum habentē tantum primā tonſuram: eſt excōmunicat⁹.
¶ Si quis verbo vel mandato ſcʒ mandato pſuadendo con
ſulendo: ratificando: vel incitando coopatur aliquod predictoꝝ
vel mortem vel corporalē leſionem peccat mortaliter ⁊ ſi non ſe
quatur effectus. ſed ſi ſequit̄ effectus grauius eſt: et ſi percuſ
ſit vel hmōi: incarceratus eſſet clericus vel religioſus: in quoli
bet pdictorum caſuū pcutiens vel includens eſt excōmunica
tus: niſi eſſet prelatus eius qui hec faceret cauſa correctionis.
Et vbi in pdictis ſcʒ mandato: conſilio: cooperatōne vel facto ſi
eſſet enormis iniuria facta clerico vel religioſo non pōt abſolui
citra ſedem apoſtolicā vel legatum vel ſummū penitentiariū.
Secus vero ſi nō eſſet enormis iniuria. De hmōi materia ha
bes diffuſe in quarta parte ſum. ¶ Enormis iniuria dicitur
quando ad mutilationē membri ſeu effuſioneʒ ſanguinis ma
gnam ſcʒ per vulnus illatum pceſſum fuerit. Aut ſi in epūm
vel in abbatē ꝓprium manus violēter iniecta ſit. vt. c. cum illoꝝ
de ſen. excom. Aut eīn dicitur enormis arbitrio boni viri ex circū
ſtantijs locorum tempoꝝ pſonarum. vt inſti. de iure naturali
§. atrox. Uel ſi eſt facta religioſo: qꝛ non abſoluit̄ talis citra
ſedem apoſtolicā vel legatū eius vel eius ſummū penitentia
rium: ſecus vero eſſet ſi non eſſet enormis. ¶ Si quis interfe
cerit vel mandauerit vel fecerit interfici aliquē chriſtianum per
aſſaſſinos: etiā ſi non ſequatur effectus: eſt excōmunicatus et
depoſitus omni gradu ordine et dignitate ſeculari vel eccleſia
ſtica: et ſimiliter receptor et defenſor hmōi aſſaſſinoꝝ. c. pro hu
mani. de homič. li. vi. Dicunt̄ aſſaſſini quidaʒ heretici. vide de
hoc in. iiij. parte ſum. ti. i. ¶ Si quis deſiderat mortem alte
rius deliberata ratione in malū altius: ſiue ex odio: ſiue inui
dia; ſiue ex auaritia vt habeat eius bona; vel ex luxuria; vt aliā

accipiat. vel ex ſuperbia: vt in platione ſuccedat. vel ex accidia: ne habeat cauſam gubernādi eum: vel vt ſit magis liber et nō habeat corripientē: in quolibet hoꝝ eſt mortale. ſecus autem ſi hoc deſiderat ne ipſemet vel ille deū amplius offenderet: vl ne peior efficeret: aut ne bonis perſonis vel eccleſie dei noceat ſicut tyranni. ❡ Si vero quis ex impatiētia et ira pcutit ſeipſum iniurioſe peccat mortaliter: et ſi clericus ſit eſt excōmunicatus ſecus ſi ex zelo deuotionis ad reprimendā carnem vel temptationes: non tamē licet abſcindere aliquod membꝝ: alias peccaret mortaliter et efficeret irregularis: et ſi eſt cleric⁹ eſſet excommunicatus. ❡ Si occidiſſet vel vulneraſſet aliquē in loco ſacro: eſſet ſacrilegiū et eccleſia violata. ❡ Si p violentiā etiam ſi ſit officialis eduxerit malefactorē vel debitorem de loco ſacro vel fecerit capi eum peccauit mortaliter. ❡ Si fecit vel fieri fecit torneamentū vel aliud ſpectaculū vbi ſit periculū vite mortale peccatum eſt.

❡ Sextū preceptū de luxuria actuali et ſpēbus eius. c. vnū.

Non mechaberis. Luxuria actualis que committitur extra matrimoniū ſemp eſt mortale peccatū in omnibus ſpeciebus ſuis que omnes hic ponūtur. quia diſtincte oportet eas confiteri vel interrogare cōfitentes ſi a ſeipis non dicunt: nullo modo tamē neceſſe eſt interrogare de his omnibus niſi neceſſitas cogat ne quis addiſcat qđ neſcit: ſed put conuenit pſonis que confitentur: et cum habet vltima ſpecies non eſt vltra deſcendendū ad alias particulares circūſtantias non neceſſarias: et cauto et honeſto modo interrogandum eſt. ❡ Si cognouit ſolutus ſolutā: que dicitur fornicatio: et ſi eſt meretrix: vel ſerua ſua vel alterius: vel vidua: etiaꝫ ſi tales induxit ad peccatū. ❡ Si tenuit cōcubinam et quanto tempore: quia vltra fornicationē eſt ibi ſcandalum proximorum: quia publicum licet ſit fornicatio.

¶ Si virginē defloꝛauit extra matrimoniū quod dicit̄ ſtupꝛū et ſi ſeduxit eam ꝓmittendo ducere in vxoꝛē cogend⁹ eſt in foro conſcientie vel ducere eam in vxoꝛē ſibi: vel eam dotare ſi poteſt: et iniuriatus eſt parentibus eiuſdem ſi hoc neſcierunt. ¶ Si ipſe ſolutus cognouit vxoꝛē alterius vel ipſe vxoꝛat⁹ cognouit ſolutā qđ dicitur adulteriū: et eſt duplex quādo vterqꝫ eſt cōiugatus. ¶ Si intulit violentiam alicui qđ dicitur rapt⁹ et ſi cōtra voluntatē parentū grauius eſt. ¶ Si nupte vel virgini vel moniali grauiſſimū eſt. ¶ Si cognouit ꝯſanguineā ſuā vel conſanguineā vxoꝛis ſue vſqꝫ ad quartū gradū conſanguinitatis vel affinitatis: et dicit̄ inceſtus. ¶ Idem de muliere que ꝑmittit ſe cognoſci a cōſanguineo viri ſui. ¶ Si cū moniali ſcelus eſt oꝑatus: vel cum habēte profeſſionē caſtitatis: et dicit̄ ſacrilegiū. ¶ Idem ſi mulier cū clerico religioſo p̄lato oꝛdinario et hmōi. ¶ Si cognouit cōmatrem vel quaꝫ tenuit ad baptiſmū filiam ſpūalem vel chꝛiſma: vel quā audiuit in confeſſione: et dicit̄ inceſtus vel ſacrilegiū. ¶ Idem de muliere que cum cōpatre ſe miſcuit volūtarie. ¶ Si per ſemetipm̄ vigilās et voluntari⁹ ſe polluit: et dicit̄ mollicies ſiue manibus ꝓꝛijs vel alijs modis: de modo nō eſt interrogandū. ¶ Si cū maſculis oꝑatus eſt turpitudineꝫ: vel femina cū femina: vel vir cum muliere extra vas debitū: et dicit̄ viciū ſodomiticū ¶ Si cum bꝛutis oꝑatus eſt nephas et cuꝫ quibus: et dicitur viciū beſtialitatis. ¶ Si diebus feſtiuis aliqđ hoꝛum oꝑatus eſt quia grauius eſt. ſcđm aliquos vero neceſſe eſt confiteri hmōi circūſtantiam: quia mutat ſpecieꝫ peccati. ¶ Si in eccleſia vel in loco ſacro aliquod p̄dictoꝛum cōmiſit: quia dicit̄ ſacrilegiū et per hoc violatoꝛ eccleſie: et ſi iſtud eſſet manifeſtū eſſet reconcilianda eccleſia. ¶ De peccatis vero que cōmittuntur in coniugio ſcilicet tactib⁹ et actibus inhoneſtis et oſculis ac verbis et huiuſmodi dicetur in capitulo de luxuria.

¶ Nota tamē q̄ de iure cōmuni peccata luxurie non ſunt reſeruata epis: nec p aliquo illoꝝ eſt lata ſententia excōicationis a iure: ſed cōiter per ſynodales conſtōes epiſcopoꝝ aliquos ex dictis caſibus ſibi magis reſeruant: vt inceſtū ſacrilegiū ſcilicꝫ cum monialibus aliū vero epi vitium beſtialitatis: aliḯ etiam viciū ſodomiticū et quedā alia in quibus eſt lata ſentētia excō-municationis p ſynodales conſtōnes. Et ideo quere in dyoceſibus in quibus audis confeſſiones.

¶ Nonū preceptū de luxuria mentali et eius ſpēbus. c. i.

Et nota q̄ cogitationes cōmittendi aliquod peccatum luxurie q̄ ſunt in conſenſu rationis ſemp ſunt peccata mortalia et ſemp contra hoc preceptū. Non deſiderabis vxorē primi tui. et ſunt diuerſarū ſpecierū ſicut ſunt opa carnalia licet nō ita grauia mortalia ſicut opus exterius commiſſum. et cum dicit penitēs ſe habuiſſe cogitationes quibus ex ratione cōſenſit: interroget cōfeſſor erga quas pſonas et cum quibus habuerit: q2 ſi erga coniugatā eſt adulteriū: ſi ad ſolutam et ipſe ſit ſolutꝰ eſt fornicatio. ſi cum cōſanguinea eſt inceſtus. ſi cū maſculo eſt ſodomiticū. ſi cum virgine extra matrimonium eſt ſtuprū. ſi cum religioſa eſt ſacrilegiū. ſi per violentiam eſt raptus. Interrogandū etiā eſt quotiens habuit hmōi cogitatōnes ad aliquā: quia totiens peccauit mortaliter. Si p interualla tempoꝝ hoc fecit: videlicꝫ ex ratione deſiderat fornicari cū aliqua: poſtea vero ſe occupat in aliquo negotio vel cogitat de gubernatione domus et hmōi: et exinde iteꝝ deliberat fornicari peccat denuo mortaliter et ſic deinceps. Sed ſi continue verſat in tali cogitatione p horas: vnum tantū peccatum eſt ſed tanto grauius quāto diutius pſeuerat cogitando. Itē ſi mutat cogitationes de vna pſona ad aliam vel ad diuerſam ſpēm cum eadem pſona deliberans p ſe de qualibet ſemp de nouo peccat mortaliter. Unde ſi centū mulieres videret vnam

poſt aliā et ad quālibet ſpāliter aīmū determinat: centū mor
talia committit: ſecus ſi vna cogitatōne hoc appetit: quia vna
eſt habens deformitatē tot peccatorū. Interrogandū eſt ſi die-
bus feſtiuis diſcurrit p eccleſias procando mulieres: et ſi phy-
locaptus ex aliqua ſecutus eſt eam: et quāto tempore: qd dici-
tur de viro. Idem dicendū eſt de muliere erga virū. De decla-
ratione moroſa in cogitatione ſupra dictū eſt in. c. de luxuria.

¶ Si mulier cum tentatur habere amatores et cum ppen-
dit aliquē vel aliquos procari vel eam amare carnaliter: ponit
ſe ad feneſtrā: vel vadit per aliquem locum vt videat ab eo: vel
ponit ſe in eccleſia vel alio loco publico vbi diſcurrūt iuuenes
ad procandū mortale eſt: etiā ſi non appetat peccare cū talibus
quia occaſionē ruine preſtat. extra. de iniur. et dam. da. c. ſi.

¶ Septimum preceptū de furto non faciēdo: et de vſura que
diuerſis modis fit. Et habet octo capitula.

Furtum non facies. De vſurpatiōe rei aliene que in hoc
precepto phibetur. ¶ Nota q in omnibus infra ſcrip
tis ſpeciebus eſt mortale peccatū et tenet ad reſtitutio
nem ei a quo res capta eſt q ſi ille ignoratur vel nō inuenitur
pauperibus eroganda eſt ⁊ non ſolū qui accipit: ſed etiam he-
res eius ſi tamen de bonis eius ad eum peruenit. c. michael.
extra. de vſuris.

¶ Circa vſuram querere primo.

Si mutuauit pecuniā numeratā vel aliquid eorū que vſu
conſummūtur: vt frumentū vinum oleum et hmōi intentione
aliquid recipiendi vltra ſuū capitale: et illud plus quod accipit
tenetur reſtituere ¶ Si mutuauit ſuper pignus rei mobilis:
puta veſtis equi et hmōi vel imobilis: vt domus: agri: et hu-
iuſmodi: et interim accipit vſufructū pignoris: dum alius te-
nuit pecuniā ſuam vſura eſt. Excipitur tamē caſus quādo ge

ner accipit poſſeſſionē in pignus a ſocero ſuo: quouſqꝫ dat ſibi dotem: et ſuſtinet onera matrimonij nutriendo vxorem ſuam. extra. de vſur. c. ſalubriter. ¶ Si poſuit pecuniā penes merca torem vel artificem cum intentione aliquid percipiendi vtilita tis licet non fiat pactū de hoc: ſed ponit in diſcretione eius vo lens in omni caſu capitale ſuū ſaluū vſura eſt. ſed ſi vult ita participare de damno ſicut de lucro: tunc licꝫ etiā cum pacto et in hoc ſolent etiam offendere mulieres de dotibus ſuis: et di cuntur vulgariter depoſita: ſed eſt vſura. c. pleriqꝫ. q. iiij. iij. in textu et gloſa.

¶ De soccedis animalium.

¶ Si in ſoccedi animaliū: pecorum: boum et hmōi. ita paci ſcitur vt capitale ſit ſaluū eſt vſura: ſed ſi non eſt ſaluū ſed ni mis grauatur vna pars non eſt vſura ſed iniuſtitia. ¶ Si in emptione fructū terre vel aliarū rerum exeoꝗ ante p aliquos menſes ꝗ reciperet fructus vl alias res ſoluit precium et ꝓpter hoc emit nimis iuſto precio: vel ſi valebat decem emit pro no uem vſura eſt. ſecus ſi faceret hoc ꝗ veriſimiliter poteſt etiā ni mis valere ꝗ illud quod ſoluit videlicet octo.

¶ De venditione ad terminum.

¶ Si vendidit ad credentiam ſeu terminū pannos laneos: lineos de ſerico: vel alia quacunqꝫ maiori precio ꝗ ad contan tos: quia ſi vendidit ſic plus iuſto precio ratione dilatationis vſura eſt. ſi vero non vendidit plus iuſto pcio ſed non vult fa cere ita bonū forum ei ſicut illi qui dat pecuniā numeratā ſibi non eſt vſura. Tho. et extra de vſur. c. nauiganti. et. c. in ciuita te tua.

¶ De cambijs.

¶ Si fecit cambia minuta puta de vno floreno aureo ad mo netam vel econuerſo accipiēdo aliquid ſecundū communē cur ſum non eſt illicitū. ¶ Si fecit cambia realia per litteras de loco ad locum: et non ficta eſt licitum moderatum lucrum.

¶ Si fecit cambia q̄ vulgariter dicunt̄ ſicca: vt per venetos a libꝛe de groſſi: vſura eſt. qꝛ realiter eſt ſibi mutuū: ſed ſub ſpe lucri hec frequentant̄ Floꝛentie. ¶ Si tutoꝛ vel curatoꝛ pupillorum vel ꝓcuratoꝛ et factoꝛ cuiuſcunqꝫ pecuniā pupilloꝝ vel patronoꝝ dedit ad vſurā in vtilitatē illoꝝ vltra peccatū moꝛtale cōmiſſum in caſu quo illi nolint. vel nequeāt reſtituere: quia illi qui habuerūt vtilitatē pꝛincipaliter tenent̄: ſed non reſtituentibus illis tenet̄ ꝓcuratoꝛ tutoꝛ et curatoꝛ et hmōi. ¶ Si quis emit agrū vel domū multo maioꝛi pꝛecio q̄ꝫ valeat: intendens venditoꝛ reemat ab eo deducēs hoc in pactum: et ipſe interim fructus recipiat: vſura paliata eſt.

¶ De mutuantibus ſub ſpe.

¶ Si quis ꝓpter pecuniā mutuatā aliquādo petit vel ſperat pꝛincipaliter habere ab eo aliqđ obſequiū vel vtilitatē que pꝛecio poſſit eſtimari: vt opera laboꝛatoꝝ vel boū ad colendū terras vel mutuationē iumentoꝝ vel aliquod donū vel vt pꝛocuret ei officiū vel beneficiū eccleſiaſticū vel ſeculare: vel q̄ꝫ det ſibi ꝓpter hoc plus de fructibꝰ terre eius quā colit vſura eſt. Et qñ pꝛopter hoc non ab eo cui mutuauit: ſed ab alio vt a dño vel a cōitate recipit vtilitatē: exinde debet illud paupibus erogare.

¶ De accipientibus ad vſuram.

¶ Si quis accipit mutuo ad vſurā non ad ꝓuidendum ſue neceſſitati ſed vt det ipē ad vſurā vel ludat: vel alias male vtatur peccat moꝛtaliter. ¶ Idem ſi eum inducit qui alias nō erat feneratus. Pe. de palu.

¶ De facientibus ſtatuta in fauoꝛem vſurarioꝝ.

¶ Si fieret ſtatutū in aliqua ciuitate vel caſtro vel loco q̄ꝫ vſure ſoluant̄ vel q̄ꝫ ſolute non poſſint repeti: aut repetite nō debeant reſtitui: excōicati ſunt qui faciūt hmōi ſtatuta et qui iudicant ſecundū ipſa. Unde illi qui faciūt capitula cum iudeis: vt dñi et cōmunitates cōtinētia q̄ꝫ poſſint fenerari: vel q̄ꝫ non

poſſint repeti in iudicio vſure extorte ab eis et hmõi videntur incidere in hanc excõicationem. Domini vero qui hoc faciũt et ciues qui hoc conſulũt. extra. de vſur. in cle. ne ex graui.

Capitulum. ij.

De emptione vero denarioꝝ montis vel florentie: vel impreſtitoꝝ vt Venetijs: vel locorũ vt Janue: qꝛ aliqui ponunt cõtractum eſſe vſurariũ: alij vero non ſcꝫ contrariũ tenentes. Ideo nemini conſulas vt faciat contractũ factũ vero ſi potes inducere vt poſt mortẽ ipſius vel vnius alterius finiat vel ſatiſfaciat cõmunitati vel det paupibus: bonũ erit. Si vero nõ vult adherens opinioni ɔtrarie: non facile condemnes: qꝛ in hmõi ſcdm doctores non eſt ꝑcipitanda ſententia De his et alijs ſupra dictis habes in. ij. pte ſum. ti. ij. de vſur.

De fraudulentia q̃ multis modis cõmittitur. c. iij.

De fraudulẽtia que fit vel in rei ſubſtãtia vendendo vnã rem pro alia: vt vinum limphatũ pro puro. carnes pecudinas ꝓ caſtratis. cera et aromata cũ alijs mixturis. vel in quãtitate dando mẽſuras et pondera diminuta: puta vncias nouẽ pro libra. vel in qualitate: vt rem paruã ꝓ bona vt pannũ: ferrum: corriũ: aromata: animalia defectuoſa: fructus et hmõi. et in his ſi notabiliter damnificauit proximum peccauit mortaliter et tenetᵉ ad reſtitutionẽ. Si parum nec plus intendẽs venialiter et paupibus eroget. Si vendidit rem aliq̃ multo maiori precio q̃ꝫ valebat ſcdm cõmunem eſtimationẽ illius tpis aduertẽter peccauit mortaliter et tenetur ad reſtitutionẽ ſi pximus notabiliter leditur: ſecus ſi parũ. Idem ſi emit minori precio q̃ꝫ valeat ex ignorantia venditoris Si fraudauit iuſtas gabellas et pedagia tenetur cõmunitati reſtituere ſi multũ uel etiam parũ: ſed intendẽs multum mortale eſt.

De falſificatione. c. iiij.

Si quis falſificauit aliquod inſtrumentũ uel falſo ſcienter

ꝟtitur vltra mortale tenet̃ ad omne damnū quod inde ſequit̃.

¶ Si quis falſificauit litteras papales vel falſificatis ſcienter ꝟtitur eſt excōicatus cuius abſolutio pape reſeruatur. ¶ Si quis ex falſa cauſa ſuggeſta qua expreſſa non obtinuiſſet beneficium quod recipit licet ſit excōmunicatus: tamen tenet̃ ad reſtitutionem eius qd̄ ſic recipit ſeu ad renunciatōnem beneficij vel reſignationē et huiuſmodi. ¶ Si quis falſificauit monetas vltra peccatū tenetur ad reſtitutionē. Idem ſi falſis ſcienter ꝟtitur: et etiam ipſe qui in hmōi fuit deceptus. ¶ Si quis falſat mēſuras vel pondera ciuitatis vel cōmunitatis vel falſis ſcienter ꝟtitur vltra mortale tenetur ad reſtitutionē et omnium damnoꝝ inde ſequentiū. ¶ Si quis falſat litteras prelatorum vel ſigilla vel alioꝝ vltra mortale tenetur ad ſatiſfactionem omniū damnorum inde ſequēs. Idem de falſificante libros vel alias ſcripturas in damnū aliorum.

¶ Et nota ꝙ contra falſificantes inſtrumēta vel conſtitutiones per ſynodales litteras vel alia in quibus locis lata eſt ſententia excōmunicationis.

¶ Excōmunicatio papalis.

¶ Si quis in bullis papalibus apponit vel remouet vnam litteram vel punctū ſcōm Hoſt. eſt excōmunicatus excōmunicatione papali que fit in curia: nam de iure cōmuni non habetur: et hoc ſi bulle habent vigorē. nam ſi expiraſſet earū valoꝛ puta quia erat gratia ad temp⁹ et expiraſſet ſi totum traderet: non incurreret quis excōmunicationem nec aliquam penam. Hec Richardus.

¶ Capitulum quintū de iniuſtitia que fit in iudicio.

De iniuſtitia vero que fit a iudicibus: aſſeſſoribus: aduocatis: ꝓcuratoribus: et notarijs et de quibus dn̄t interrogari dicet̃ infra. ¶ Si officialis quicunq; dat iniuſtam ſententiā ſcienter vel ex ignorātia craſſa et ſupina te-

netur parti leſe ad ſatiſfactõnem omnis damni: niſi ſatiſfaciat ille pro quo eſt lata ſententia. et ſimiliter aſſeſſor vel alius qui ad hoc coopatur: et peccant omnes mortaliter. ¶ Aduocatus et pcurator qui ſcienter defendunt iniuſtã cauſam ſi obtineant ſimiliter tenent parti leſe ad ſatiſfactionẽ inſolidu[illegible] non ſatiſfaciat clientul⁹. ¶ Idem ſi pdidit iuſtam cauſa[illegible]gnorantia craſſa vel negligẽtijs. ¶ Accuſator et teſtis ſcienter pcedentes contra aliquẽ falſo tenentur de omni damno ipſi accuſato et peccãt mortaliter. ¶ Domini qui grauant ſubditos collectis iniuſtis tenẽtur ad reſtitutionẽ. De vicijs eoꝝ de quibus ſunt interrogãdi habes in. iiij. parte. c. ij.

¶ De furto. c. vi.

¶ Si quis rem aliquã occulte inuito domino nõ ſolum abſtulit ab extraneo: ſed etiã filius parentibus: vxor viro: ſeruus dño: diſcipul⁹ magiſtro: ſocius ſocio: cõſanguineus conſanguineo: furtum eſt ſi eſt aliqđ notabile damnũ: vnde eſt mortale et tenet̃ ad reſtõnem: ſecus ſi qđ minimũ vt aliquos fructus et quatrinũ et hmõi. ¶ Si rem ſibi mutuatã retinuit vel aliã rem alterius venientẽ ad manus eius non reſtituit furtũ fecit niſi ille tantundẽ haberet de ſuo certitudinaliter quod nõ vult reſtituere. ¶ Si inuenta que non habenẽ pro derelicto nõ reſtituit ſed ſibi retinuit. Et ſi poſt inquiſitionẽ non reperitur cuius ſunt inuenta debet paupibus erogare: alias eſſet mortale niſi ipſi vt indigenti darent. De theſauris inuentis multũ ſtatur cõſuetudini. ¶ Si vſus eſt pignore ad ſui vtilitatẽ contra domini dei voluntatẽ. ¶ Si vſus eſt re cõmodata ad alium vſum ꝙ fuerat cõmodata vel repoſita ſine licentia deponentis niſi preſumat dominũ rei eſſe contentũ tenetur huiuſmodi de illa vtilitate. ¶ Si religioſus dedit de bonis monaſterij ſine licentia ſuperioꝝ habita vel preſumpta. ¶ Idem ſi aliquid occulte recepit vel retinet: quod eſt mortale.

¶ Si p̄latus expendit bona ecclesie in turpes vsus deputa-
ta reparationi ecclesie vel paupibus vel bona monasterioꝝ:
peccat mortaliter. ¶ Si aliquis recipit a religiosis aliq̄d sine
causa rationabili: vel pro turpitudine vel lucri acquisitiōe: vel
causa a[illegible]e et parentele sine aliqua indigentia.

¶ De [illegible]gio quod cōmittitur circa res sacras. c. vij.

De sacrilegio q̄d est circa res sacras. ¶ Si imposuit
vel dedit sup hoc consiliū vt imponerent collecte cleri
cis siue ecclesiasticis p̄sonis non habita licentia a ro-
mano pontifice: et si secutus est effectus vltra mortale tenetur
ad restōnem: et nisi post admonitionē desistat est excōicatus.
¶ Si fecit vel fieri fecit statuta contra libertatē ecclesiasticā:
vel cōsuluit fieri vltra mortale tenet̄ de damnis factis estq̄ ex-
cōicatus ipse: necnon scriptores et iudicantes scd̄m ea. ¶ Si
vsurpauit patronatū de nouo alicui⁹ ecclesie vacantis vel mo
nasterij vel locoꝝ piorum vel bona ipsoꝝ locorum vacantiū est
excōicatus. ¶ Si abstulit res sacras vt calices et paramenta
de loco sacro: aut rem sacrā de loco non sacro et furans in eccle
sia res nō sacras. ¶ Si effregit locum sacrū vt portas ecclesie
vel locū religiosum: vel portas cōuentus vltra peccatū et obli-
gationē ad restōnem tenetur de iniuria et de damno et est ex
cōicatus: et ante denūciationem pōt absolui a dyocesano. post
denunciatōnem vero solū a papa vel penitētiario. c. conquesti.
extra. de sen. excom. ¶ Si fecit incendiū studiose in loco sacro
vel religioso idem iudiciū est sicut de effractore. vt di. c. puenit.
Incendiarij autē aliorum locoꝝ de iure cōmuni non sunt excō
municati. In aliquibus autē locis sic p synodales constōnes
¶ Si legata facta ecclesijs vel alijs pijs locis aut paupibus
nō soluit integre: et si nimis differt peccat mortaliter nisi impos
sibilitas eum excuset: et alicubi est excōmunicatio synodalis.
¶ Si clericus recipit beneficiū symoniace vltra viciū symo-

tie omnes fruct⁹ illius beneficij furtiue accipit et tenet ad reſti
tutionez. ¶ Si p̄latus eccleſie ex dolo vel lata culpa amittit
bona eccleſie tenet ad reſtitutionē. ¶ Si non dedit laicis de-
cimas vbi conſuetū eſt dare tenetur ad reſtitutionē.

¶ De rapina violenta. c. viij.

Rapina eſt quando res iniuſte aufert per violentiam.
¶ Si tempore alteri⁹ rapuit vltra mortale et reſti-
tutionem ad quā tenetur debz ei iam petere veniā ſi
cōmode poteſt de iniuria violēter illata. ¶ Si quis eſt pirata
p̄dans in mari quouſqz indifferēter vltra mortale et reſtōnem
ad quā tenetur eſt excōmunicatus papali excōicatione: vt ptz
per p̄ceſſum qui fit ānuatim in curia contra hmōi. ſecus vero
eſt de illis qui faciunt hoc p̄ci ſe contra illos cum quibus habēt
bellum. ¶ Si quis eſt dep̄datus Romipetas vel euntes vel
redeuntes ab vrbe Rome vel dep̄datus eſt portātes neceſſaria
ad vſum curie eſt excōmunicatus a papa. ¶ Si in bello iniu
ſto dep̄datus eſt etiā inimicos vltra mortale et reſtōnem non
debet abſolui: niſi diſponat in illo et in omī alio iniuſto nunq̄
ſe reperire. ¶ Si in bello iuſto abſtulit ab amicis: ſicut faciūt
ſtipendiarij: vel ab eccleſijs inimicoꝝ tenetur reſtituere. ¶ Si
inuaſit hoſtiliter vel diſcurrit p̄ terras eccleſie vltra peccatū et
reſtōnem eſt excōmunicatus excōicatione papali per p̄ceſſum
curie annualē. ¶ Nota q̄ omnes dantes conſiliū ad agredien
dum. ſiue ſumendū aliq̄d bellū iniuſtū ſine quoꝝ conſilio non
fuiſſet factū vel fieri non poterat tenet inſolidū de omnib⁹ dam
nis inde ſecutis. hoc Ray. et alij. ¶ Si participauit in crimi
ne rapine vel furti vel alteri⁹ iniuſte dammificatōnis in aliquo
infraſcriptoꝝ modoꝝ: qui continent in his verſibus. Iuſſio
conſiliū conſenſus palpo recurſus. Participās mutans nō ob-
ſtans nō manifeſtās. tenet inſolidū. i. in totū de omni damno
ſecuto: quouſqz iſti qui paſſus eſt ſatiſfactum ſit. ¶ Intellige

tamen hoc cum diſtinctione: videlicet ad primũ verſum de ta-
li iuſſione vel cõſilio vel conſenſu coopationis. vel palpo id eſt
adulatione. vel recurſu id eſt receptione latronũ vel rerum abla
tarum. tali dico adulatione et recurſu ꝙ ſine hmõi non fuiſſet
facta rapina vel damnũ alias no tenet̃ niſi inquantũ puemiſ-
ſet ad eum de re rapta: vel de quãto damno feciſſet cum ſuis:
vel quantũ plus fuiſſet factũ ꝓpter aliquod predictoꝝ ab eo fa-
ctorum ¶ Quantũ ad ſcðm verſũ Nota ꝙ non obſtans non
manifeſtans et etiã mutus tenet̃ quãdo ſunt officiales et pñt
impedire damnũ et non faciũt: alias non tenetur ad reſtõnem
licet peccent ſi poſſint impedire damnũ et non faciunt. Tho. in
iiij. di. xxij. Pe. et Alber. ¶ Item etiã plura dicit: vel plura de
his referũtur ſup. c. ſicut dignũ. de homici. ¶ Quantũ ad par
ticipationem iſtud fieri põt multipliciter. Uno modo coopan-
do cum aliis ad rapiendũ: et tunc ad illud tenet̃ quod recepit
vel dammificat ſi nõ fuit in cauſa principali vel quaſi ¶ Scðo
modo recipiendo per viam domi de rapina: et ad illud tenetur
qð recepit ¶ Tercio modo p conſummationẽ rapine: vt vict⁹:
veſtitus et hmõi. ſicut famuli raptoꝝ et famuli vſurarioꝝ: vel
ipſorum vſurarioꝝ qui habẽt omnia de rapina vel vſura: et te
nentur ad illud qð conſumunt ¶ Quarto modo p dotatio-
nem vt maritus qui ſciebat ſocerũ non habere niſi bona rapta
et vſuria non põt recipere dotem ⁊ ſi recipit tenetur reſtituere.
¶ Si aũtẽ filia remanet vidua tenet̃ reſtituere dotem: quia de
alieno eſt: ſed ſi neſciat eſſe tunc diuerſa eſt opinio inter docto-
res vtrũ teneatur maritus eius vel filia: ſed filia videtur teneri.
¶ Quinto per emptionẽ rei rapte vel furtiue: et ſi ſcienter fecit
cð ſui vtilitatez vltra mortale tenetur ad reſtitõnem ſi inuenit
dominũ rei: ſi vero nõ reperit paupibus erogare tenetur vel pre
cium eius: etiã ſi iam cõſumpſiſſet: ſi vero ignorãrer ſiue igno-
rantia iuris ſiue facti a peccato põt excuſar: ſed quãdo ſcit te-

netur ad reſtõnem ſi nondũ diſtraxit: etiã ſine precio petito a do mino rei ſed repetat a venditore ſi põt. ¶ Idem de omnibus qui ſucceſſiue emerẽt rem hanc niſi pri⁹ diſtraxerint illam rem: qꝛ bona fide diſtraxerunt vendẽdo non tenentur ipſi ſed emens eam. De hac materia vide in ſecũda parte ſumme.

¶ Qui impedit alium iniuſte a conſecutõne alicuius officij vel beneficij vel officij eccleſiaſtici vel ſecularis vbi ſibi erat iam ius acquiſitũ tenetur ad ſatiſfactionẽ talis damni. Si autem nondum erat ſibi ius acquiſitũ: ſed erat in via acquirendi tene tur ad arbitriũ boni viri quantuꝫ poteſt illud damnũ in ipſo dubio eſtimari. Similiter et qui deijcit iniuſte aliquẽ ab obtẽ to iuſte vel aliter ꝓcurat eijci: ſicut cum iuſte ꝓcedit. Tho. in iiij. ¶ Qui infert damnũ quod in ſpecie reſtitui nõ poteſt: vt mutilatio membri cũ quo ille lucrabat̃: videlicet manũ in ſcri bendo: virginitatẽ alteri auferendo: ꝓcipue per violentiã et ſedu ctionem. mortẽ inferendo alicui qui ſolo labore nutriebat fami liam ſciẽter dando ad vecturã vel vendendo equũ claudicantẽ vel aliter nociuũ et non illi indicãdo: vnde emptori ſequit̃ nocu mentum tenet̃ ſatiſfacere de hmõi ad arbitriũ boni viri. ¶ Si mulier ſupponit ſibi alienũ partũ vel cõcepit de adulterio ne ſciente viro tenet̃ viro de omnib⁹ expenſis factis filio putatiuo et cõſanguineis et filijs vel alijs heredib⁹ de his que ꝑuenerũt ad eam bonis non tamẽ tenet̃ mulier illa manifeſtare cũ peri culo vite ſue. Ray. ſed quomõ agendũ ſit: vide in. ij. ꝑte ſum. ti. de reſtõnibus. ¶ Si exiſtẽs camerarius ſiue theſaurari⁹ com munitatis q̃ vulgariter dicit̃ camerlingus ſeu notarius ſeu ali quod habẽs officiũ pro quo eſt ſufficiẽter ſalariat⁹ et nihilomi nus ab his ꝑſonis cum quib⁹ exequitur officiũ ſuũ: puta faci endo cedulas et hmõi aliquid exigit̃ vſurpatio eſt. nec puto qꝫ excuſet eũ ↄſuetudo ſicut nec a rapina: ꝓpter hoc eñ ſtatuũtur ſalaria ne petat ab illis vnde et peccat et dꝫ paupibus erogare.

hoc dico quia difficile eſſet dare tale quid ꝓpꝛ̃ijs perſonis cum quid modicuꝫ ſit. ar. xiiij. q. v. c. non ſane. ¶ Si cum piurijs cõmunitatis quis habet in depoſito negociat̃: et ſi quid cum eis lucrat̃ per cõtractus vſurarios tenet̃ reſtituere vſuras ei a quo accipit. Si vero per contractũ licite videtur teneri cõmunitati ſaltẽ pꝛo parte vel partem paupibus erogare tenet̃ur

¶ Si quis ingreſſum in religionẽ educit vel per violentiã vl tra peccatũ moꝛtale cõmiſſum eſt excõicatus cum violentiã infert pſone et tenetur illũ vel alium inducere ad religionẽ in ſatiſfactionem: vel tenetur ipſe ingredi ſi nõ habet impedimentũ. ſcõm Pe. et Jo. ¶ De eo vero qui nõ omnino intendit ingredi religionẽ ſed nondũ ingreſſus reuocat̃ per aliquẽ ab illo ꝓpoſito. Idem dicunt quidã quando ſcꝫ non ex cauſa iuſta: puta quia in illa religione male viuitur ſed ex cauſa rationabili.

¶ Decimũ preceptũ de deſiderio habendi res alienas. c. vnũ.

Ltra preceptũ operis iniuſte vſurpatiõis diuerſarũ ſpecieꝝ de quibus dictũ eſt: etiam interrogãdum eſt de deſiderio habito circa res alienas habẽdas ſeu acquirendas iniuſto modo qꝺ deſideriũ ſiue cogitatio ſi eſt cum conſenſu rationis et alicui⁹ rei notabilis ſemp eſt peccatũ moꝛtale eiuſdẽ ſpeciei cuius eſt op⁹ illius iniuſte acq̃ſitionis ſicut verbigr̃a. deſiderans habere p vſuras eſt ſpecies vſure: ſi p rapinas eſt rapina. ſi p viam occultã eſt furtum. ſi rem ſacram eſt ſacrilegiũ et ſic de alijs. ideo interrogandũ eſt quomõ deſiderauit rem alienã vt habetur ſpẽs peccati q̃ neceſſaria eſt confiteri. In his tamẽ peccatis coꝛdis nõ tenetur ad reſtõnem.

¶ Nota etiã cum quis aliquẽ damnificat pꝛimum in minimo ſi habet ꝓpoſitum damnificandi in multo ſi poſſet: peccat moꝛtaliter. Unde ementes et vendentes qñcunqꝫ parati ſunt decipe pꝛoximũ in multo ſi poſſunt cõmode moꝛtaliter peccãt. licet actu de modico decipiant.

Octauū preceptum. Non eris teſtis iniquus.

De mendacio. c. i.

De mendacio. Si dixit mendaciū pnicioſum id eſt quod ſit contra honorem dei vt in his q̄ ſunt fidei vel damnū notabile primi ſpūale vel tēporale mortale ē ſcd̄m Tho. ſcd̄a ſecūde. verbi grā. Si dixit fornicationē vel vſuram nō eſſe peccatū mortale. Si negat q̄ ipſe vel alius debet dare primo ſuo qd̄ ipſe nouit et hm̄oi. ſi dixit mendacium iudicio interrogat⁹ a iudice piurus eſt et peccauit mortaliter ſcd̄m beatū Tho. Si dixit mendaciū in confeſſione de neceſſario cōfitendis mortale eſt. Idem ſi in p̄dicatione ſtudioſe mortale eſt: niſi ex ſubreptione vel ſubita locutione impmeditate. Si pſona que dicit mendaciū etiā officioſum eſt pſona auctoritatis: et magne reputatiōis ſeu pfectionis poſſet per accidens tale mendaciū eſſe mortale ſi inde ſequeretur graue ſcandalū in mentibus hominū. Si dixit mēdacium iocoſum. id eſt cauſa ſolatij: vel officioſum. id eſt ad vtilitatē alicui conſequendā ſpiritualē vel temporalē ſine nocumēto alterius ſemp eſt veniale peccatū. Tho. ſcd̄a ſecūde. q. iij. Si dixit falſum teſtimoniū contra aliquē in iudicio: vel accuſauit iniuſte vltra mortale peccatū tenetur de omni damno leſo: et etiā ad reſtitutionē fame: vt ſcʒ dicat ſe falſum dixiſſe: ſed poſtq̄ ille eſt punitus nō tenetur pter piculum qd̄ ei immineret.

De detractione. c. ij.

Detractio eſt per quā aufertur fama alterius et multipliciter. Si quis imponit alteri aliquid falſum qd̄ ſit notabile: mortale eſt et tenetur ad reſtitutionē fame: niſi ex hoc immineret ei magnum piculum. Tho. ſecūda ſecūde. Si ad peccatū alterius qd̄ narrat addidit aliquid notabile vltra peccatū tenetur ad reſtitōnem fame: niſi ex hoc immineret ei magnum periculū. Tho. ſecūda ſcd̄e.

¶ Si ad peccatū alterius quod narrat addidit aliquid notabile: vltra peccatū tenetur ad reſtitutionē fame: ſi illud dictum importat infamiā. ¶ Si peccatuꝫ alterius mortale cum eſſet occultum ad diffamandū manifeſtauit alijs: peccauit mortaliter: et tenetur ad reſtitutionē fame inquantū poteſt: niſi illud crimen poſtea per aliam viam eſſet publicatū. ¶ Si peccatū alterius occultum manifeſtauit non intendens diffamare vel alias nocere: ſed ex quadā loquacitate nō videtur mortale niſi per accidens: videlicꝫ ſi ex hoc ſequeretur diffamatio illius: puta quia audientes publicant. ¶ Si accuſauit in iudicio vel denunciauit prelato crimen alterius: non zelo iuſtitie: ſed ex maliuolentia peccauit mortaliter: ſed ad reſtitutionē fame non tenetur ſeruato ordine iuris. ¶ Si fecit libellos famoſos. ideſt cedulas ſiue ſcriptas in detractionē alterius ponēs in loco publico vt legantur: aut cantilenas et hmōi: mortaliter peccauit: et tenetur ad reſtitutionē fame. ¶ Si peccatū alterius etiā manifeſtum narrat ex odio et intentione nocendi: peccauit mortaliter ſed ad reſtitutionē fame non tenetur. ſi autē ex loquacitate narrat: peccat venialiter. Sed ſi defectus alioꝝ qui ſunt peccata venialia cōmuniter recitauit ex loquacitate vel aliqua indignatione non eſt mortale peccatū: niſi ex hoc intenderet etiam diffamare. ¶ Si ſignificauit peccatū alteriꝰ mortale et occultum prelato vel parētibus confeſſori vel alijs qui ſunt perſone mature vt poſſit melius ꝓuideri: quod precipue habet locum cum timetur de recidiuo non eſt peccatū ſed caritas. ¶ Nota tamē ꝙ cum quis tenetur ad reſtitutionē fame ſi falſum dixit debet dicere his quibus dixit ſe falſum dixiſſe: nec excuſatur quia ſit ei verecundia magna. Si autē dixit verum: non debet dicere illis ſe falſum dixiſſe: quia eſſet mendatiuꝫ: ſed iniuſte et male dixiſſe. ¶ Si quis narrat crimen alteriꝰ prout audiuit dicens ſe audiuiſſe ſic ab eo dici licet occultū ex loquacitate vel leuita

te non videtur mortale:nec tenetur ad reſtitutionē fame:vel ſi eſt dubium. ¶ Si quis bona facta ab alio dixit mala intentione eſſe facta:videlicet ꝓpter ypocriſim et ſuperbiam et hmōi intendēs eum infamare:peccat mortaliter. ¶ Idem ſi negat bona facta pro aliquo. ¶ Si etiā tacet bona que ſcit cum eſt neceſſarium ad liberandum proximū. ¶ Si audiuit infamationes et diffamationes aliorū. Nam ſi hoc facit quia delectatur de infamia eoꝝ:peccat mortaliter. Si autē hoc facit quia delectatur de loquacitate ſed diſplicet ei infamatio aliorū non videtur mortale. In prelatis autē qui poſſunt huiuſmodi prohibere et non faciunt mortale videtur. diſt. xxv. § . alias autē ea demū. in gloſa.

¶ Incipit ſecunda pars in

qua tractatur de modo interrogandi penitētes a confeſſore de ſeptem vicijs capitalibus et eoꝝ ſpeciebus. Et primo de auaritia et habet capitula nouem.

¶ De auaritia q̄ eſt ſecundū vicium capitale.

¶ Titulus primus.

Auaritia tripliciter ꝑpetratur. ſcilicet iniuſte acquirendo. tenaciter retinendo. et inordinate amando. habetq; multas ſpecies. ¶ Primus modus ſcilicꝫ iniuſte acquirendi de quo ſupra dictum eſt in ca. Non furtum facies. reſtant tamen alique de quibus dicetur. ¶ Secūdus modus retinendi tenaciter. et tercius ſcꝫ amandi inordinate poſtea inferius ponentur.

¶ De ſymonia capitulum primū.

Symonia eſt circa ſpiritualia:et eſt ſemꝑ peccatū mortale in omni caſu. ¶ Nota ꝙ pecunia que recipitur

ſymoniace nō debet reſtitui ei qui dedit:ſ; de neceſſitate debet
paupibus erogari:vel illi eccleſie in cuius iniuriam data eſt.
¶ Si dedit pecuniā vel aliquid aliud qđ precio poſſit eſtima
ri ꝑ habendo aliquo ſacramēto vel baptiſmo:euchariſtia:be-
nedictione nuptiarū:penitentia:ordinatione:chriſmate:et extre
ma vnctione quaſi preciū huius ſacramēti cuius ſignū quādo
datur vt preciū et fit pactio cum dante. Idem ꝑſumitur quā-
do negatur ſacramentū ſi non dat̄ pecunia ſymonia eſt:nec ex
cuſat conſuetudo. ſecus vero eſt ſi dat vt elemoſynā et gratis
non coact⁹ ſed ſponte:et ad ſeruandū conſuetudinē non exact⁹.
¶ Si clericus exiſtēs accepit aliquid temporale ꝑ aliquo ſa-
cramento dato vel dando vt preciū eius:vel q̄ non dediſſet ſy-
monia eſt. ¶ Si dedit aliquid qđ precio poſſit eſtimari ꝑ ali
quo benefitio eccleſiaſtico ſimplici vel curato obtinēdo:ſymo-
niam cōmiſit:ſed ſoluendo taxam curie et bullas non reputat̄
ſymonia. ¶ Si ꝑ aliquo benefitio eccleſiaſtico vel dignitate
habenda aliqđ temporale dedit ſymoniā cōmiſit. Et idem de
conferentibus benefitia et offitia et hmōi pro temporalibus.
¶ Si emit vel vendidit aliquā capellā eccleſie:ſymonia eſt.
¶ Si emit vel vendidit ſepulturā eccleſiaſticā ſiue ſepulchrū
vbi ponit̄ cadauer ſiue officium eccleſiaſticū:ſymoniā cōmiſit.
¶ Si patronus exiſtens pro pecunia elegit vel ꝑſentauit in
ſtituendum:ſymoniā commiſit. ¶ Si emit vel vendidit ali-
quod iuſpatronatus alicuius capelle vel eccleſie:ſymonia eſt.
¶ Si porrexit preces carnales ꝑ aliquo indigno ordinando
vel benefitiando:ſymonia eſt ſi intendit vt ꝑlatus ratione pre-
cum principaliter aſſentire. ¶ Si fuit mediator ad ꝓcuran-
dum alteri aliquod ſpirituale: vt beneficiū:ordinem et huiuſ-
modi pro aliquo temporali. ¶ Si conduxit aliquē ad predi-
candum pactione pecunie et hmōi:ſymoniā cōmiſit:et ſimili-
ter predicator qui hoc modo acceptauit ſymoniā commiſit.

¶ Si filiam vel cõſanguineã vel ſeruã miſit ad monaſteriũ pactione facta de certa quãtitate ꝓ ingreſſu monaſterij: ſymoniam cõmiſit: necnon moniales niſi forte monaſterium eſſet adeo tenue ꝙ non ſufficeret illis ꝓuidere. De ſymonijs clericorum vide in tercia parte. c. de clericis. De hac vero materia ſymonie habes plenꝰ in. ij. parte. ti. i. de ſymonia. per totũ.

¶ De proditione. c. ij.

PRoditio frequẽter ex auaritia fit. ¶ Si ꝓdidit ciuitatem vel caſtrũ vel ꝑſonam inimicis: vltra mortale tenetur de omni damno inde ſecuto. ¶ Si ꝓdidit res alterius iniuſte auferẽtibus: idem. ¶ Si ꝓdidit ſecreta alterius iniuſte: vltra mortale tenet̃ de damnis inde ſecutis. ſecꝰ ſi ſecreta iniqua vt cõiurationes et tractatꝰ cõtra ciuitatẽ vel nocumenta ꝑſonarũ manifeſtat: qꝛ tunc bene facit et facere tenet̃ ¶ Si recepit aliquid ſub ſigillo cõfeſſionis: ſed nõ in confeſſione ſi reuelat peccat mortaliter: niſi illud eſſet quid iniquuꝫ cui poſſit obuiare manifeſtãdo: et ſi de hoc ꝑpendit quãdo promiſit peccauit mortaliter: ſed nec debet tenere ſecretũ quia etiã tunc peccaret. ¶ Si legit litteras alterius clauſas: videt̃ mortale niſi poneret ſpem in ratihabitione mittentis vel eius cui ¶ mittitur.

¶ De acceptione ꝑſonarum. c. iij.

¶ Si accipit ꝑſonam in iudicio videlicꝫ quia magis audit vnam ꝑſonam ꝙ aliam: vel credit vni magis ꝙ alteri non ſeruato ordine iuris: vel magis declinat vd vnã partem ꝙ ad alteram ratione amicitie et hmõi: poſſet eſſe mortale. ¶ Si in diſtribuẽdis beneficijs vel officijs eccleſiaſticis vel ſecularibus admittit indignos: peccat mortaliter et tenet̃ de damnis inde ſecutis ꝑſonis. ¶ Si in faciendis cedulis q̃ vulgariter ſcrutitinia ſcienter admittit indignũ: vel qui ꝓhiberet admitti vl' excludit dignũ peccat mortaliter. ¶ Si in diſtribuendis oneribus vel imponendis collectis ciuitatis ſcienter grauat aliquẽ

contra vel vltra debitū vel alleuiat peccat mortaliter: et ſi ſolū ex eius determinatione fieret talis diſtributio: tenet̄ dammificatis de damno. ſecus vero eſt ſi ponūtur in eo plures alij. Et ſi cum haberet diſtribuere elemoſinas alicuiꝰ ſocietatis vel teſtamenti et hmōi non fideliter diſtribuit: et ſi dediſſet non indigentibus vltra mortale tenetur ad reſtitutionē.

¶ De turpi lucro. c. iiij.

Si iudex accepit pecuniā vt iudicaret aut bene iudicaret: aut nō iudicaret: aut iniuſte iudicaret: peccat mortaliter. et tenetur illa reſtituere danti niſi dediſſet vt male iudicaret: quia tunc tenetur dare paupibus. ¶ Idem de teſte ꝑ teſtimonio falſo ferendo: quia peccat mortaliter ⁊ tenetur reſtituere. Si fecit inſtrumentum in fraudem vſurarū vt notarius peccauit mortaliter: et mercedem quā accepit debet paupibus erogare.

Si ſeruiuit vſurario in arte vſuraria peccauit mortaliter. et ſi bona vſurarij eſſent obligata reſtitutioni nō poſſet retinere ſalarium: ſed debet reſtituere creditoribus vſurarij: alias autē poſſet: ſed illud dare debet paupibus de honeſtate tamē non de neceſſitate niſi ipſe eſſet pauper. ¶ Si recepit pecuniam pro turpitudine vt meretrix vel mala mulier debet illam pauperibus erogare: non tamen de neceſſitate: ſed de conſilio honeſto. Si quis facit aliquā artem vel artificiū cuius vſus vt plurimū eſt ad mortale. vt facere taxillos vel cartas et huiuſmodi. peccat mortaliter nec debꝫ abſolui niſi diſponat illud dimittere. Lucrum vero ex hoc factum debꝫ pauperibus dare ex conſilio nō precepto. ¶ Si diebus feſtiuis emit vel vendidit negotiando niſi forte in nūdinis: vel fecit contractus alias non neceſſarios tunc: vel ſcripſit vel fecit aliquid manuale ꝑ lucro vltra peccatum. ſcd̄m aliquos debet illud lucrum paupibus dare et potius videt̄ de honeſtate ꝙ de neceſſitate. Si tempore meſſium vel vindemiarū emit bladum vel vinum vel fru-

ctus vt alio tempore vendat carius non exiſtens talis rei negociator:neqꝫ ꝓpter aliquem finem honeſtū ſed ꝓpter cupiditatē: turpe lucrum eſt.non tamen tenetur in aliquo. ¶ Si accepit aliquid vt aliquē eligeret ad dignitatem aliquā temporalē vel officium ſeculare: vel vendidit huiuſmodi officia ſecularia turpe lucrum eſt:non tamē tenetur ad reſtitutionem aliquā.

Si mercator vel alius portauit vel portari fecit ferrum:ligna:et quecunqꝫ mercimonia ad terras infidelium nō habens licentiam apoſtolicā eſt excōmunicatus excōicatione papali:incurritqꝫ alias penas.vt habes in .iiij.parte ti.per totū. Idem de dantibus in hoc conſiliū et auxilium. ¶ Si negociator exercet negociationes non ad aliquē finem honeſtū videlicet gubernare familiā ad vtilitatem patrie et huiuſmodi:ſed principaliter ob immenſā cupiditatem cōmittit turpe lucrum:non tamen tenetur de neceſſitate dare lucrum pauꝑibus: ſed vnam partem de conſilio et honeſtate.

De ludo multiplici.c.v.

¶ Si luſit ad taxillos vel cartas vel ad alium ludū fortune ſi vicit per fraudē vel ꝑ falſos taxillos: vel mendacioſe: tenetur illud qđ ſic vicit reſtituere amittendi vltra mortale cōmiſſum : niſi ſit quid paruū. Si vicit ab eo qui alienare non potuit: vt ſeruo:religioſo:vxori:filiofamilias et hmōi.tenetur reſtituere his qui habēt curam illoꝝ et eſt mortale ſi eſt quid notabile et ſi ex cupiditate acquirēdi ludit. ¶ Si per multā importunitatem traxit alium qui nō intendebat ludere vel retinuit volentem recedere: vltra mortale tenet̄ illi ſi eſt quid notabile.

Si acquiſiuit ſeu vicit per ludum hmōi.in locis vbi prohibetur ludus et mandatur fieri reſtitutio ſiue legibus imperialibus ſiue municipalibus et ſeruatur quantū ad vtrunqꝫ: debet tunc fieri reſtitutio illi qui amiſit.ſecus ſi leges ille ſunt abrogate per contrariā conſuetudinem.

¶ Si vicit ꝑ ludum in aliis caſibus exceptis p̄dictis non tenetur illi reſtituere qui amiſit: quis poſſit elemoſinaliter ſi ſit pauꝑ elargiri: ſed debet pauꝑibus erogare de honeſtate et conſilio: ſcd̄m aliquos tenet de neceſſitate qd̄ tutius eſt. nō oportet tamē tales ſtringere ita ad certam reſtitutionē ſicut in furtis vſura et hmōi. ſcd̄m vero Ray. ſunt quedā ꝑſone quibus indiſtincte tenet quis reſtituere quicq̄d ab eis lucratus fuerit in alee et taxillorꝫ ludo. videlicꝫ furioſi: ꝓdigi: minores. xxv. annorum et maxime pupilli. Item mentecapti: ſurdi: muti: ceci: et qui ꝑpetuo morbo laborāt. quia tales rebus ſuis intereſſe id eſt ꝓuidere non pn̄t: ꝓpter quod dandi ſunt eis tutores et curatores. ¶ Idem videt dicendū de ſeruis monachis et ceteris clauſtralibus et filiisfamilias qui nō habent peculiū caſtrenſe vel quaſi: et de vxore que nō habet parafrenalia et etiā de adminiſtratoribus rerum eccleſiaſticarū que ſunt pauperꝫ et de ſimilibus ꝑſonis: tamē tales pecunie non ſunt reſtituēde eas ꝑdentibꝰ: ſed tutiori curatori: patri: monaſterio: dño: marito eccleſie et hmōi. De reſtitutione taliū vide pleniꝰ in ſum. in. ii. parte de reſtutione ludi. De aliis vero que contingūt in ludis vt fraudes: blaſphemie: amiſſiones temporis et hmōi. habes diffuſe in aliis capitulis.

¶ De inquietitudine. c. vi.

Inquietitudo circa tp̄alia acquirenda et ꝯſeruanda ¶ Si habuit immēſam ſolicitudinē circa hmōi: et ꝓpter hoc dimiſit aliquid neceſſariū ad ſalutē: vt miſſam et hmōi: eſt mortale. Si vero nō dimiſit neceſſaria: ſed remiſſior fuit quo ad ſp̄ualia veniale eſt. ¶ Si habuit nimiā ſolicitudinē circa huiuſmodi et parua cōfidentia auxilii dei in ſe nō eſt mortale ſed videtur veniale: eſt tamen multū impeditiuū deuotionis et aliorum bonorum ſpiritualium.

¶ De inhumanitate retinendi tenaciter. c. vii.

A Uaritia in retinēdo tenaciter ſeu inhumanitas non faciendi elemoſinas corporales indigētibus quando poteſt hoc verſu cōtinetur ſcꝫ. Viſito. poto. cibo. redimo. tego. colligo condo. ¶ Si habens ſuperflua quo ad naturam et quo ad decentiā ſtatus ſui pro ſe et familia ſua nō ſubuenit neceſſitatibus alioꝝ et non extremis ſed magnis quas nouit mortale eſt. ¶ Si habēs de ſuperfluo quo ad naturā et ſi non quo ad decentiā ſtatus pro ſe et familia ſua nō ſubuenit pauperibus extrema neceſſitate quos nouit: mortale cōmuniter iudicat̄. ſed hic oportet multa cōſiderare ad bene intelligendū. vide de hoc in. ij. parte. ti. i. ¶ Si non ſubuenit indigētibus de induſtria et arte ſua cū potuit vt medicus medendo et viſitando infirmos pauperes ſine ſalario: aduocat⁹ in aduocando: procurator procurando et hmōi: videtur mortale. ¶ Si quis nō ſubuenit pauperibus neceſſitates extremas patientib⁹ cum poſſet: vel tardauit dare et exaſperauit pauperes veniale eſt. ¶ Si parauit pauperibus nimis ſumptuoſa vel nimia queſtuantibus ſine cauſa indigentibus vel potentibus male elemoſinis: peccatū eſt potius ꝙ meritum. ¶ Si laborātibus pro eo in quocūqꝫ miniſterio nimis diſtulit dare eis mercedē vltra conuentiones factas cum tamē poſſit abſoluere: poſſet eſſe mortale ſi incurrerent graue damnū vel ſcandalū. ¶ Idem ſi aliquid defraudauit.

¶ De auaritia amādi res inordinate. c. viij.

N Ota ꝙ ſi quis res etiā iuſte acquiſitas ita inordinate amat vt inhereat eis vt fini: cuius ſignū eſt quando propter eas non amittendas eſſet parat⁹ facere contra aliquod preceptoꝝ dei: peccat mortaliter. quia plus diligit creaturam ꝙ deum. Si autē nullo modo vellet facere contra ſalutē ſuaꝫ propter huiuſmodi temporalia ꝙuis inordinate afficiatur ſeu amet ea: veniale eſt.

¶ De prodigalitate contraria auaritie. c. ix.

¶ Si ſupflue expendit ſuam ſubſtantiā vel in edificijs ſumptuoſis: vel in equis: vel in cōuiuijs delicioſis: vel frequētibus vel paleſtris: vel ludis: vel ornamentis: vel turpibus et pcipue mulierꝫ: vel in exenijs: vel hyſtrionibus et hmōi. peccatū eſt et quādo eſt notabilis exceſſus ſed eſt ſine conſenſu eſt veniale vel nullum etiā de re notabili ſcdm pportionem ſui ſtatus eſt mortale: vel in modico eſt veniale. Deſcendere autē ad particularia puta determinare qn̄ eſt mortale vel veniale nō de facili poteſt dari iudiciū certum a quo cognoſcatur.

¶ De inuidia que eſt quartū vicium capitale.

¶ Titulus ſecūdus de inuidia et eius ſpēbus quattuor. Et habet capitula quattuor. Primum.

Inuidia eſt triſtitia de alieno bono inquantū deſideratur vt diminutiuū pprie excellentie: et ſi ſit ex conſenſu rōnis mortale eſt niſi eſſet de aliqua re parua: ſicut puer qui inuidet alteri puero ꝙ habeat plures fructus et hmōi: ſed ſi ſit ſcdm motum ſenſualitatis et cum diſplicētia ratōnis: eſt veniale vel nullū etiā de re notabili. Interrogand̄ eſt ſcdm ſtatum de hmōi inuidia ſcilicet ſi platus alteri plato inuidet de maiori platione vel dignitate. Si eſt officialis: de maiori et dignōri officio. Si doctor de maiori ſcientia et cōcurſu. Si ſcolaris: de acutiori ingenio alterius ſcolaris: Si ciuis de maiori honore et reputatōne alterius. Si ſpūalis de maiori fama alterius. Si mulier de alterius marito: filijs: ornamētis: pulchritudine et hmōi. Si artifex de artificijs artis ſue et lucro et ſic de alijs. ¶ Si quis cū dolet de bono pximi ſui non ex eo ꝙ habeat ſed de defectu ſuo: quia ipſe illo caret: contentus tamen ꝙ proximus habeat non pertinet ad inuidiā. et ſimiliter ſi doleat de bono inimici ex hoc ſolum quia timet inde ſibi nocumētum: non pprie pertinet ad inuidiam.

¶ De odio et alijs filiabus inuidie. Et primo de odio. c. ij.

¶ Si habuit odium ad deū quia flagellauit eum vel impediuit mala deſideria eius vel alia de cauſa mortale eſt. Si habuit odium ad proximū deſiderans malū eius vt malū et ſi eſt malū notabile qđ illi appetit ratione deliberata: mortale eſt ſiue malum ſit in pſona vel fama vel ſubſtātia vel alio modo ſecus autē ſi non cōſenſit ratione vel ſcit quid non multū damnoſum ¶ Si vero deſiderauit malū alterius videlicȝ infirmitatem in bonum eius: vt ſcȝ bonus efficiatur vel ne peior vel ne alijs noceat: non eſt odium. Interrogandū et inueſtigandū eſt hoc caute. nam laici omnē diſplicentiā ſolent appellare odium: que tamē non eſt niſi modo dicto. Item odium contra vnum reputant tantū vnum peccatū. ¶ Sed nota ꝙ ſicut in alijs ſic in iſto. Quotiens reuocādo iniuriā menti de nouo habuit odium cum cōſenſu rōnis peccauit mortaliter. Inter rogandū eſt etiā de tempore ſcilicȝ quantum pſeuerauerit et quomō frequenter odiuit. Item ꝙ dimittat omne odiū ſed non oportet: immo non debet illi petere veniā quem odiuit ſi peccatū eſt occultum niſi cum verbis et alijs modis offendiſſet.

¶ De vſurpatione que eſt ponere diſſenſiones inter amicos ꝓpter malam intentionem. c. iij.

¶ Si queſiuit ponere diſcordiam inter amicos vel cōſanguineos dicens vni malum de altero vel econtra: vel referens ſtudioſe q̄ poſſunt cauſari hmōi. quia mortale eſt: et nurus erga ſocrum et ſocrus erga nurum ſolent his vacare. ¶ Si dixit aliqua verba vnde orta eſt diſcordia inter amicos vel conſanguineos ſed nec hoc intendens ſed incaute de ſe non eſt mortale: ſed poſſet eſſe ratione ſcandali. ¶ Si quis intendit diſſoluere malas amicitias vel cōuerſationem alicuiꝰ cum alijs ne decipiatur congruis remedijs non eſt malum.

¶ De exultatione in aduerſis. c. iiij.

¶ Si videns damna euenire et mala his quibus inuidet vel odium habet letatur deliberato animo de malo illorū mortale eſt. ſecus autem ſi nō deliberato animo. Letari autē de malo inimici non inquantū malū eius: ſed inquantū non poterit nocere vel alias iniuſte eum opprimere pōt eſſe ſine peccato.

¶ De triſtitia in proſperis.

¶ De triſtitia in proſperis que hoc modo differt ab inuidia: quia triſtatur de bono proximi et propter hoc cogitat quomō male habeat et deſiderat: ſed contingit ſepe q non patiť ille damna que ei appetit ſed magis proſperať: et de hoc triſtať: et eſt mortale vbi eſt conſenſus rationis.

¶ De ira que eſt quintū vicium capitale Titulus tercius. et habet duo capitula. Primum.

IRa eſt appetitus vindicte et viciū capitale et frequenter miſceť cum odio. ¶ Si propter aliquem defectū in ſe vel in altero commiſſum deſiderauit vindictā ſeu punitionē quōcunqȝ vel per ſe vel a deo vel ab alio intendens ſolum ſatiſfacere animo ſuo irato et eſt mortale quādo ſcȝ ſolum intēdit punitionē preter ordinem rationis ſi notabile malū eſt et cum conſenſu rationis. alias veniale vt ira quotidiana in gubernatiōe familie. ¶ Si iratus in ſeipſum propter aliquem defectū turbatur cōtra ſe veniale eſt cōmuniter. ¶ Si iratus contra deū propter aliqđ flagellum murmurat in corde vel ore impatiēter ferens: et poteſt eſſe mortale et veniale ſcđm modum impatientie.

¶ De indignatione et alijs filiabus ire. c. ij.

¶ Si indignat' contra aliquē non valens audire eum vel videre reputans eum indignū eo q ſibi diſplicuerit cū debuit ſeruire potius eſt veniale cōmuniter. et ſi propter hoc retinet ſibi loquelam vel aliud ſignū oſtendit diſplicētie: q̄ auferenda ſunt propter ſcandalum proximorū et opinionem odij.

¶ De timore mentis.

¶ Si excogitauit diuerſas vias et modos ad vindicandū ſe de iniuria et his implicauit mentē cogitatōibus altercatiuis ſcd̄m pceſſum poteſt eſſe mortale et veniale.

¶ De clamore.

¶ Si ex ira clamauit contra aliquē inordinate et confuſe et furioſe loquendo eſt veniale cōmuniter.

¶ De contumelia.

¶ Si dixit alteri verba contumelioſa vel iniurioſa vel importantia vicia vł obprobria animo iniuriādi notabiliter: vt vocando eum proditorem vel inhoneſtā perſonā: et dicēdo mala de parentibus et hmōi: mortale eſt. ¶ Si dixit verba obprobrioſa familie ſue vel diſcipulis vel ſibi ſubditis cauſa correctionis ſi ſit modo debito et honeſto: eſt ſine peccato vel cōiter eſt veniale niſi infamatoria diceret et ſequeretur ſcandalū magnum.

¶ De blaſphemia et maledictione creaturarū.

¶ Si blaſphemauit animo deliberato aliquē vt percuteret tali maledictione in malū eſſet mortale: niſi hoc affectaret in emendationem eius. Si vero hoc non deſiderauit ſcd̄m rationē: ſed ſcd̄m ſubitum motū ire eius: cuius ſignū eſt. quia ſi hoc contingeret valde doleret: ſicut fit a parētibus cōmuniter veniale eſt. ¶ Si maledixit creaturas irrationabiles. q̄ ſi fecit in deteſtationem creatoris vel in damnū domini eius eſt mortale: alias veniale ⁊ ocioſum. ¶ Si blaſphemauit animas defunctorum ſuorum parentū vel aliorum hominū videtur mortale. q̄ videtur intendere notabile malū: idem cum ſeipſum maledixerit ex impatiētia. ¶ Si blaſphemauit dyabolum malum eſt. quia ocioſum ſaltem.

¶ De maledictione dei et ſanctorū dictū eſt ſupra primo precepto.

¶ De rixa.

De rixa per quā ex ira ſe inuicem percutiunt. id eſt cum fit animo nocendi vel iniuriādi vt in adultis eſt morta

le in incipiẽte. Idem in ꝑſequente animo iudicatiuo. ſecus ſi animo defendendi ſe tantũ vel etiam ad exercitum pueri.

De ſeditione.

De ſeditione que eſt quãdo vna pars ciuitatis inſurgit contra aliam: ex parte eius que mouet eſt mortale cum omnibus ſequacibus eius et tenetur de omnibus damnis inde ſecutis alteri parti. Ex parte aũt eius que reſiſtit ſeditioni iniuſte mote contra ſe vel bonum ciuitatis nõ eſt ſecũdum ſe peccatũ: niſi miſceant odia et vindicatiões prout cõmuniter accidit. Quando et reſiſtẽtia alteri parti ſequerentur multa pericula et mala cedendũ eſſet: alias nõ euaderet multa peccata que in conflictu partiũ ſequerentur. Si quis etiã ita partialis eſt vt Guelphus et Gibellinus: ſeu aliter partialis ita obſtinato animo ꝙ appetit exterminiũ alterius partis ſeu exiliũ per fas et nephas parat⁹ etiã in aliĳs ſequi partem ſuã non eſt ſine mortali: et in malo ſtatu ꝑditionis.

De bello.

Si quis mouet bellum iniuſtũ mortaliter peccat: et omĩs qui dat auxiliũ conſilium et fauorem: ſimiliter peccat mortaliter. De damnis autẽ que ibi fiunt et de reſtitõibus: et quid ſit iuſtum vel iniuſtũ vide in tercia parte. De homicidio dictum eſt ſupra. ca. v.

De accidia que eſt tercium capitale vicium. Titul⁹ quartus. Et habet. v. ca. Primum. c. de eadem.

Accidia importat tedium bene operandi. Si ita contriſtatus et tediatus eſt ꝙ habuit in horrorem bona diuina et in abhominationẽ ſpiritualia et opa bona ad que tenetur: vt ꝑcepta dei et eccleſie et hmõi: quando adeſt conſenſus rationis eſt mortale. ſed ſi habet talẽ motum tantũ ſcdm ſenſualitatem cum diſplicentia rationis eſt veniale.

Si autẽ eſt contriſtatus de morte conſanguinei vel alio

caſu q̄ penitet eum benefeciſſe: vel ꝓponit amplius non bene/facere mortale eſt. ¶ Si ita cõtriſtatur ꝙ vellet nunq̄ fuiſſe creatus a deo ſeu non eſſe natus in mundo: vel eſſe ſicut bru: tum animal: vel mori quomõcunqȝ ſiue bene ſiue male diſpo/ſitus: dũmodo hinc exiret talis triſtitia cum conſenſu rationis eſt mortale. ¶ Si etiam ita contriſtatur de aliquo caſu ad/uerſo ꝙ incurrit grandem infirmitatẽ ꝓpter nimiam triſtitiã perdens ſomnũ: dimittens cibum et huiuſmodi videt̃ mortale quãdo poteſt ſe iuuare contra huiuſmodi. ¶ Si contriſta/tur ex cõſideratione bonoꝝ que habent alij quibus ipſe eſt pri/uatus: vilipendens omnia ſibi data a deo et inde ſumens te/dium bene operandi ſcđm conſenſum rationis illa accidia eſt cõmuniter veniale: et in perſonis ſpiritualibus reperitur.

¶ Si contriſtatur ex hoc ꝙ bona ꝓpoſita que fecit ſepe fran/git ex hoc incurrit tediũ bene operandi quaſi videat̃ non poſſe perficere accidia eſt in ſpiritualibus incipientibus deo ſeruire.

¶ Si ex frequentia temptationũ attediatur in laborando et reſiſtendo veniale eſt ſi tamen reſiſtat in incipientib' contingit ſepe. ¶ Si attediatur in bonis operibus vel bene operando: orando: audiendo predicationes: legendo lectões: aut dicendo officiuȝ et hmõi. non tamen dimittit de neceſſitate fienda com muniter eſt veniale: et ſatis etiã in ſpiritualibus reperitur.

¶ Si triſtatur de aliquo defectu magis ex eo ꝙ apparet de/fectuoſus corã hominibus q̄ coram deo accidia eſt et frequen ter veniale procedens ex ſuperbia.

¶ De filiabus accidie. c. ij.

De filiabus accidie in quib' eſt difficile cognoſcere quã do ibi ſit peccatũ mortale niſi cum miſcetur cum ali quo peccato. vt cum omittitur aliquod preceptũ: niſi deprimat ita mentem ꝙ tollat charitatem dei et proximi.

¶ De deſperatione.

¶ Si deſperauit de miſericoꝛdia dei exiſtimās non poſſe vel nō velle ei parcere: etiā reuertenti ad penitentiā: vel non poſſe abſtinere a peccatis cum adiutoꝛio dei: eſt moꝛtale ſcd̄m deliberationē et conſenſum. ſecus ſi ſcd̄m aliquem impulſum temptationis. ¶ Si deſperauit ſe nō poſſe euadere aliquas miſerias mūdi vel pericula ꝓpter que decreuit ſe occidere: eſt moꝛtale. et ſi aliquid fecit ad hoc multo magis.

¶ De malitia.

¶ Si contempſit diuina et ſpiritualia bona ex triſtitia aggrauante mentem mixta cum accidia moꝛtale eſt. ſi autē contempneret et refugeret ea per que poſſet vitare peccatū. q꞉ tunc pertinet ad blaſphemiā in ſpiritum ſanctū vt infra dicetur.

¶ De puſillanimitate.

¶ Si ſubſtraxit ſe ab illis bonis ad que erat apt⁹ timoꝛe deficiendi. vt a ieiunijs. ab ingreſſu religionis. a pꝛelatione iniuncta. ab officio pꝛedicationis et audientia confeſſionis iniuncte et hmōi eſt cōmuniter veniale: niſi eſſet p̄ceptum in eo qd̄ dimittitur.

¶ De rancoꝛe.

¶ Si habuit indiſplicentiā et tedium coꝛrigentes eum pꝛopter coꝛrectionē: eſt veniale. niſi illos odiret: et tunc odium eſt mixtum.

¶ De ocioſitate que pꝛocedit ex tedio.

¶ Si ſtetit ocioſus nihil boni operās coꝛpoꝛale vel ſpirituale vnde amittit tempus irrecuperabile videtur veniale niſi ex ocio addatur aliquod vitium qd̄ frequenter accidit: et quanto tempoꝛe ſtetit ocioſus.

¶ De toꝛpoꝛe ſeu pigritia bene operandi.

¶ Si fuit tardus ad bene operādum licet illud fecerit: tardus ad eccleſiā ad oꝛandum: ad elemoſinas dādum et hmōi. communiter eſt veniale: niſi ex tarditate omitteretur pꝛecep-

tuȝ. vt quia cito non ſubuenit patienti extremam neceſſitatem cum tenetur: vt infirmo vnde ſequit̃ mors et huiuſmodi: tunc eſt mortale.

¶. De euagatione mentis.

¶ Si habuit diſtractionem mentis in oratione et fuit in ea: vel cum voluntate euagatur vel audiendo predicationẽ et diuina mente cogitauit vana et inutilia: eſt cõmuniter veniale: niſi addatur aliqđ ſpeciale peccatũ: vel per totum officium ad quod obligatur ex p̃cepto: vel audit noua: vel ſi loquit̃ inutilia: vel ex tedio mutat loca hincinde. vel diſtrahit ſenſus et mẽbra diuerſimode eſt veniale cõmuniter.

¶ De negligentia ſeu tepeditate. c. iiij.

Ue eſt remiſſio volũtatis circa que debet facere. In hac quotidie oẽs offendunt: ſed venialiter niſi omittatur aliquid neceſſariuȝ. ¶ Si fuit negligens circa opera miſericordie ſpũalia que hoc verſu continent̃. Conſule. caſtiga. dimitte. ſolare. fer. ora. ¶ Nota φ ſub conſule compꝛehenditur doctrina ⁊ docere ignorantẽ precipue ad ſalutẽ vtilia ¶ Si fuit negligẽs ad diſcendũ neceſſaria ad ſalutem: vt precepta dei et eccleſie generalia: quia hmõi ignorantia nõ excuſat. vel ad eundum ad p̃dicationem eſt vtile: et iniũgere ydiotis vt p̃dicationes aliquas audiant. ¶ Si fuit negligens ad procurandum ibi ſacramenta et ſue familie: et ſi ex negligentia et dilatione mortua eſt proles ſine baptiſmo: eſt mortale. ¶ Si infirmus mortuus eſt ſine confeſſione et cõmunione vel extrema vnctione: cum ex negligentia craſſa p̃cedit: videtur mortale vel graue veniale ſcđm φ plus indigebat. ¶ Si fuit negligens ad p̃curandum ſacramẽtum confirmationis. ¶ Si iterum feciſſet dare ſacramẽta baptiſmi: confirmationis: vel ordinẽ ſacrum ſcienter mortale eſt: et contrahitur irregularitas in ſuſcipiente. ¶ Si fuit negligens ad fraternã correctionẽ cum tene-

tur: ita videlicet de occulto peccato et mortali et inde ſperabat emendationē illius: tunc eſſet mortale dimittendo omnino illā veniale vero retardando: vel de his que non ſunt mortalia.

¶ Si non ſeruauit ordinem debitum in fraterna correctione: vel nimis aſpere: vel tempore: vel loco indebito peccatum eſt.

¶ De negligentia confeſſionis. c. iiij.

¶ Si omiſit ad minus ſemel in anno confiteri vel ex negligentia, vel ignorātia: mortaliter peccauit. ſecus ſi ex impotentia: videlicet quia non habꝫ copiam confeſſoris. ſed ſi poſtea cum habet copiam confeſſoris non suppleuit defectum: mortale eſt.

¶ Si fecit confeſſionē fictam ſcienter dimittens aliquod mortale: vel quod dubitabat vel credebat eſſe mortale etiam ſi non eſſet mortale: mortaliter peccat: et tenetur iterare cōfeſſionem.

¶ Si dicit ſe eſſe contritum de omnibus peccatis et diſpoſitum ad abſtinendum et ſatiſfaciendum cum non intenderet: mortaliter peccauit: et tenetur iterare confeſſionem.

¶ Si penitentiam ſibi iniunctam pro mortalibus ex negligentia omiſit facere: peccauit mortaliter. et tenetͤ iterare confeſſionem ſi eſt illius oblitus penitētie. ¶ Si ſcienter confeſſus eſt ei quem ſciuit excōmunicatum vel ſuſpenſum: vel non habentē auctoritatem: puta quia ſymoniace accepit beneficiū. vel quia intruſus eſt per laicam poteſtatē: peccauit mortaliter: et tenetur iterare confeſſionem. ¶ Si confeſſus eſt in excōmunicatione maiori exiſtens quā neſciuit ipſe nec confeſſor eius: abſolutus tamen fuit a peccatis oportet iterum confiteri: quia non fuit capax abſolutionis tunc ꝓpter excommunicationem.

¶ Si confeſſus eſt ei qui non habet ſufficientē ſcientiam peccat: et ſi fuit adeo ignorans ꝙ neſciuit diſcernere peccata eius: precipue cōmunia: tenetur iterare confeſſionem.

¶ De negligentia circa communionem. c. v.

¶ Si omiſit cōmunicare ſemel in anno, ſcilicet in paſcha: re-

ſurrectionis poſt annos diſcretionis peccauit mortalr: niſi fuiſſet legitime impeditus: vt quia alteratus ſtomacho: vel excommunicatus querens tamen abſolutionem: vel de licentia ꝓprii confeſſoris per aliquos dies differret: et in huiuſmodi caſibus debet ſupplere defectũ quando poteſt. ¶ Si non cõmunicauit ieiuniis: ita ſcilicet ꝙ poſt mediam noctem aliquid ſumpſit per modum cibi vel potus: peccauit mortaliter niſi eſſet grauiter infirmus: quia tunc licet. ¶ Si cõmunionem ſumpſit cum ſtaret cum ꝓpoſito alicuiꝰ peccati mortalis: vel cum eſſet excõmunicatus hoc ſciens vel ignorans ignorantia craſſa: peccauit mortaliter. ¶ Si non confeſſus de aliquo mortali peccato commiſſo vel aduertenter ex verecundia: vel inaduertenter ꝓpter indiſcuſſionem conſcientie: vel ex ignorantia craſſa et ſupina ſumpſit cõmunionem peccauit mortaliter.

¶ Et nota ꝙ ſi quis obmittit confeſſionem vel cõmunionem in tempore ſtatuto: conari debet confeſſor vt inducat eum ad ſupplendum defectum niſi ſit omnino non bene diſpoſitus.

¶ Item cum reperit aliquam delictum viciis turpibus et aliis vſqꝫ ad finem quadrageſime cautũ videtur ne ſubito admittat ad cõmunionem: ſed ꝓlonget ſibi tempus per aliquas ebdomadas. De aliis vero defectibus qui cõmittuntur circa cõmunionem et miſſaꝫ. vide in. iii. parte de clericis. ¶ Si exiſtens excõmunicatus maiori ſcienter participauit audiẽdo diuina in eccleſiis aut ſacramẽta ꝑcipiendo peccauit mortaliter. ¶ Si participauit in crimĩe cum aliquo ꝓpter quod ille cum quo participauit erat excõicatus: videlicet qꝛ verberauit clericum. vt. c. ſi concubine. de ſen. excom. vel ſi aliquis cleric' ſubiit ſe alicui laico verberãdum ad placandum eum de iniuria ſibi illata: clericus ille efficitur excõmunicatus. quia participauit in crimine cum verberante: ꝓpter quod eſt excõmunicatus et mortale eſt. vt. c. contingit. de ſen. excom.

¶ Si exiſtēs excōicatus maiori ſciēter pticipauit cū alijs fideli bus etiā extra diuina: pcipue in his q̄ continent̄ in hoc verſu. Os orare vale cōmunio menſa negat̄. Et ſi fecit ex contemptu contra phibitionē ſuoꝝ ſuperboꝝ peccauit mortaliter. alias venialiter et efficit̄ excōicatus minori: a qua pōt abſoluere om nis qui habet eū audire in cōfeſſione. Excipiunt̄ tamē quinq̄ caſus in quibꝰ licet participare cum excōicatis: qui continent̄ in hoc verſu. Utile lex humile res ignorata neceſſe. Hec anathe ma quidē faciunt ne poſſit obeſſe. quos vide in. iiij. parte ſum.

¶ Quintus titulꝰ de inani gloria. Et habet. iij. ca. Primū.

De inani gloria que eſt quintū viciūm capitale impor tans inordinatū appetitū laudis humane ſeu inordi natum complacentiā eius cui effert̄: et cum ſit aliqđ opus principaliter pter laudē ppriam amittit eius merces et peccatū incurrit. et interrogandū eſt ſcđm ſtatum hominū de diuerſis materijs in quibꝰ homines querūt ſibi laudē: videlicꝫ a doctore de ſcientia et doctrina. a ſcolari de ingenio et diſputa tione. a rectore de regimine. a mulieribus de ornatu et hmōi.

¶ Si queſiuit laudem et gloriā de opere peccati mortalis: mortaliter peccauit ſi ſcđm ratōnem deliberatā hoc egit. ſecus ſi ſecūdum modū ſenſualitatis: vel etiā ſi de aliquo veniali glo riatur. ¶ Si opa ſua de genere bonoꝝ vt ieiunia elemoſyne et hmōi quaſi omnia ad laudem humanā fecit mortale videt̄ cum ibi cſtituit finem: ſecus ſi aliquid boꝝ aliquādo. ¶ Si ita inordinate accepit laudē de aliquo opere q̄ pter eam con ſequendā paratus erat facere contra aliqđ preceptoꝝ: peccauit mortaliter. In alijs autē caſibus videtur veniale.

¶ De immodeſtia ornatus. c. ij.

De immodeſtia ornatus qui pcedit frequēter ex ina ni gloria licet etiam ex alijs cauſis poſſit pcedere: et precipue iuuenes mulieres de hoc interrogāde ſunt.

ſcilicet de ornatu capilloꝝ: fucorum: gemmarū: veſtium ꝓcio ſarum et foderaturis et caudis earū et planelis nimis altis et coronis capitis et hm̄oi in quibus aliquādo eſt mortale aliqñ veniale. ¶ Si vſus vel vſa eſt fucis vel aliis ornamentis ad oſtentationē et inanem gloriā: ſi de hm̄oi ſupbiuit vl' gloriata eſt: mortale eſt ſi tantā delectationē habuit ad laudē et gloriā illam ꝙ non curauit trāſgredi mādata dei et eccleſie. ¶ Si vſus vel vſa eſt fucis et aliis ornamētis ad inducendū homines ad ſui concupiſcentiā extra matrimoniū mortale eſt indubitatuꝫ. Si ita inordinate delectať in hm̄oi ita ꝙ etiā ſi ſciret homies ex ſui ornatu ſcādalizari, ideſt trahi ad ſui concupiſcētiam non curās de ruina ꝓximi mortale eſt. ¶ Si ad concupiſcendum viro ſuo vel ad inueniendū virū ſi eſt innupta: vel ne deſpiciať ab aliis ex aliqua leuitate vſa eſt fucis vel aliis ornamentis ſupfluis de ſe nō eſt peccatū mortale ſed potius veniale: niſi hic ſit notabilis exceſſus in hm̄oi vt poſſit iudicari de occaſione alioꝝ data ruine et non tantū accepta qđ eſt difficile iudicare. ¶ Si habuit nimiā diligentiā et ſtudiū et tempus ad ornandū ſe: vel fecit exceſſum in portatura veſtiū vltra ſtatum ſuū vel conditōnem vel non ſcđm morem patrie: vel veſtibus nimis delicatis peccatū eſt.

¶ Ca. iiij. de filiabus inanis glorie. Et primo de ypocriſi.

¶ Si ſimulauit ſanctitatē habere p ieiuniū: orōnem et huiuſmodi cum malus eſſet: ſi hoc egit ad conſequendā laudeꝫ humanā conſtituens ibi finem mortale eſt: alias veniale niſi aliud viciū adiungať. Si ſimulat ſanctitatē per ypocriſim intendens aliquid qđ ſit contra honorē dei vel vtilitatē proximi. vt ſeminare errores: adipiſci indignus eccleſiaſticā dignitatē. decipe enim proximū tpaliter vel ſpūaliter mortale eſt. ¶ Si ſimulauit ſanctitatē exiſtens malus vt dent ei elemoſyne ſicut ſancto viro: vel ꝓcuratōes eccleſiaꝝ vt cerretani et ſimilia mor

taliter peccauit ¶ Si ſimulauit maiorē ſanctitatē q̄ꝫ habuit vel occultauit ſuū defectum ad edificationē proximoꝝ: non eſt peccatū vel leue veniale eſt. aut ſi hoc facit ob aliquā vanitatem vel inanem gloriā eſt veniale.

¶ De iactantia.

¶ Si laudauit ſeipm̄ de aliquo opere peccati mortalis mortaliter peccauit. Si aūt de opere venialis: venialiter peccauit quātum eſt de ſe. ¶ Si laudauit ſe de aliquo ope bono: videlicet de virtute: de ſcientia: de induſtria: vel diuitijs vel potētijs et hmōi ex ſuperbia et inani gloria: mortale eſt vel veniale ſecundū radicem ipſius ſupbie vel inanis glorie vnde procedit.

¶ Si laudauit ſe contemnendo alios: vt phariſeus publicanum mortale eſt. Si autem ex aliqua leuitate vel vtilitate conſequenda: veniale vel nullum eſt.

¶ De yronia.

¶ Si vilificauit ſe verbis vel factis pluſquā ſentiat in ſeipſo in mente dicens aliqua mala de ſe que in ſe non cognoſcit: veniale eſt et dicitur yronia.

¶ De contentione.

¶ Si quis cōtendit aduerſus alium contra veritatē ſcienter in rebus alicuius importātie: mortale eſt. ſecus in rebus paruis et inaduertēter. ¶ Si contendit pro veritate: ſed nimis inordinate cōmuniter eſt veniale: ſed poſſet ibi eſſe tanta inordinatio q̄ꝫ rōne ſcandali ſequentis eſſet ibi mortale.

¶ De diſcordia.

¶ Si hn̄s tractare aliqua cum alijs in cōmuni nolit concordari cū alijs de his que ordinātur ad honorē dei vel proximoꝝ vtilitatē exeo q̄ꝫ male afficit̄ ad eos vel vt oſtendat ſe plus ſcire q̄ꝫ alij: mortale eſt. ſecus aūt ſi non cōcordat videlicet quia ſibi videtur eſſe magis ſcd̄m deum et rōnem quod ipſe intendit. qꝛ tunc non eſt peccatū vel leue: niſi ſit nimus ꝑtinax.

¶ De pertinatia.

¶ Si fuit pertinax in ſententiis ſuis diſcrepans a communi ceteroꝝ conſilio vel iudicio: cōmuniter eſt veniale piculoſum et inductiuū erroris.

¶ De ſingularitate nouitatū.

¶ Si fecit ſingularitates vel nouitates in conuerſatione vite vel veſtibus vl' cerimoniis vel aliis adinuētionibus: pctm̄ eſt et ſi adinuenit aliquā malaꝫ ꝯſuetudinē omnia ei imputanē.

¶ De inobedientia.

¶ Si non obediuit ſuperioribus ſuis ſpūalibus vel temporalibus legibus canonicis vel ciuilibus rōnabilibus: et ſi quideꝫ tranſgreditur ſuperioꝝ ordinationes habentes vim precepti: vt quando mandatē ſeruari verbo vel ſcripto in virtute ſancte obedientie vel ſub pena excōmunicationis vel carceris vel aliis penis grauibus et huiuſmodi equipollentiis: peccauit mortaliter. ¶ In aliis vero ordinationibus ſimpliciter factis tranſgrediendo eſt veniale: niſi fiat ex contemptu. quia tunc mortale quantumcunqꝫ leuibus.

¶ De gula titulus ſextus. Et habet tria capitula. Primū.

Gula eſt ſextum capitale viciū et importat inordinatum appetitum ſeu delectationē circa cibum et potū. Nota quinqꝫ ſpecies ſeu modos qui continentur in hoc verſu. Pre. proprie. laute. nimis. ardente. ſtudioſe.

¶ Si comedit vel bibit extra horam debitam ſine rationabili cauſa et vrgēte. ¶ Si eſt vſus cibis vel potibus lautis nimis et delicatis vltra conditionē ſui ſtatus: aliter enim decet comedere infirmum ꝙ ſanum: ciuem ꝙ ruſticum.

¶ Si comedit vel bibit in nimia quantitate ſcd̄m exigentiam ſue complexionis: quod enim vni parum eſt nimiū eſt alteri. Et plus comedere in die ieiunii ꝙ altera die non eſt de ſe malum pro vna comeſtione.

❡ Si comedit vel bibit cum nimio ardore gule ſeu cum ni
mia cõplacentia contentus magis ſatiſſacere delectatõni gule
ꝙ neceſſitati ꝓuidere. ❡ Si adhibuit vł adhibere fecit nimiã
ſtudium et diligentiã circa cibaria delicata preparãda vt cum
variis ſaporibus ⁊ diuerſis modis et hmõi. In his omnibus
ſpẽbus et modis gule tunc eſt mortale quãdo delectatio gule
querit vt finis: paratus facere contra ꝑcepta vt ſatiſfaciat dele
ctationi gule. vel cum comedit vſq; ad crapulã vel vomitũ ad
uertenter: ſicut fit a pleriſq; in carniſpriuio: vel vtitur aliquo
cibo ex quo veriſimiliter credit incurrere magnã leſionẽ pſone.
❡ In aliis vero caſibus cõmuniter eſt veniale. ❡ Si comedit
carnes in quadrageſima vel in aliis ieiuniis eccleſie vel in ſex
ta feria: aut in ſabbato p totum annũ niſi vrgente cauſa neceſ
ſitatis vel infirmitatis: peccauit mortaliter ſi ſine ↄſilio medici
❡ Si vſus eſt lacticiniis tempore q̃drageſime ſine cauſa in
firmitatis et de cõſilio medici: peccauit mortalr. In aliis vero
ieiuniis eccleſie ſeruari põt mos patrie quãtum ad vſum lacti
ciniorum: qui mos ſi non apparet tutius eſt abſtinere.

❡ De ebrietate.

❡ Si bibit vſq; ad ebrietatem aduertens ſe nimis bibere vel
potentiã vini ſufficientẽ ad inebriandũ: vel de hoc dubitãs pro
babiliter peccauit mortaliter: ſecus ſi ignorauit potentiã vini:
vt Noe. ❡ Si fuit cauſa inebriatõis alterius aduertẽter indu
cendo ad nimiũ potum: vel ponẽdo ſal in vinum et hmõi: mor
taliter peccauit. ſec⁹ ſi fecit cauſa medicine. ❡ Si induxit ali
quem ad frangendũ ieiuniuz eccleſie ſine cauſa legitima ſuis
perſuaſionibus peccauit mortaliter. ❡ Si induxit pueros et
iuuenes ad lambaditates ⁊ tabernas et hmõi: vt peruertat ad
turpia. ❡ Si frequentauit tabernã ſine cauſa ratõnabili vel
conuiuia diſſoluta peccatũ eſt.

❡ De inſenſibilitate.

¶ Si abſtinuit ſe nimis a cibo et potu et aliis neceſſariis vſ/te ꝓpter quod incurrit infirmitatē: cōmuniter eſt veniale niſi ſi/at notabilis exceſſus et addat̄ obſtinatio contra admonitiōes ex huiuſmodi defectu. quia tunc videtur mortale ratione peri/culi inde ſequentis.

¶ De filiabus gule. Et primo de ebetudine. c. iii.

¶ Si ex fumoſitatibus inordinate comeſtis et potus incur/rit ſcurrilitatē ſeu groſſitiē intellectus et ex hoc ineptitudinē in/tellectus: vel ineptitudinē legendi orandiqꝫ eſt veniale cōiter.

¶ De loquacitate.

¶ Si nimis locutus eſt ſeu dixit verba ocioſa et ſine neceſſi/tate et rationabilitate: cōmuniter eſt veniale.

¶ De ſcurrilitate.

¶ Si fecit actus ſeu geſtus inordinatos: et ſi ſint ꝓuocan/tes ad libidinē extra matrimoniū eſt mortale. ſi vero ad diſſo/lutionem vel leuitatē vt ventoſitatem et hmōi: veniale eſt.

¶ De inepta letitia.

¶ Si habuit ineptam letitiā et vanam in ludis ⁊ iocis: com/muniter veniale eſt: niſi addatur aliquod vicium.

¶ De choreis.

Choree que fiunt cum inordinata letitia ſunt morta/lia quinqꝫ modis. ¶ Primo cum fiunt ex libidine. ¶ Secūdo cum fiunt in eccleſiis: quia ſacrilegiū eſt. ¶ Tercio cum fiunt a clericis et religioſis cum mulieribus ra/tione ſcandali. ¶ Quarto cum fiunt ex inani gloria vel vana letitia tam inordinata ꝙ ibi conſtituat̄ finis. ¶ Quinto cum tales chorizātes non curāt de ſcandalo ꝓximi: eſt mortale. ¶ In aliis autē caſibus cōmuniter eſt veniale. Poſſet tamē quan/doqꝫ eſſe mortale: nec de facili de hmōi poteſt dari iudicium

¶ De immunditia.

De immunditia que pōt intelligi cum quis immūde

comedit et eſt veniale p̄cipue ſi ex hoc cõturbat alios vel quia
vomitũ facit:et ſi hoc facit quia nimiũ comedit:vel quia aui-
dius comedit peccatũ eſt.ſecus ſi cauſa medicine.vel põt intel
ligi de immũditia pollutionis que cũ accidit in ſomnis nõ im
putatur ad peccatũ:ſed peccatũ poteſt eſſe in cauſa eius:ſcꝫ ſi
ꝓceſſit ex crapula vel turpi cogitatione p̄cedenti vl' ex negligen
tia:vel etiã poſt vigiliam recolens de ipſa īmunditia habita in
ſomnis turpibus delectat̃ et ſi eſt conſenſus rationis de hm̄oi
turpi delectatione mortale eſt vel veniale: vel nullũ ſi ex alle-
uiatione nature. ¶ De immunditia ſeu pollutione ꝓcurata
nota ꝙ ſi quis agit hac intentõe principaliter vt pollutionẽ ha
beat:ſiue vigilando ſiue dormiendo peccat mortaliter:etiã ſi fa
cit cauſa ſanitatis. Si aũt ipſa pollutio etiã contingat in vigi-
lia preter voluntatẽ et ſine ꝓcuratione non eſt mortale.

¶ De luxuria Titulus.vij.et habet duo.ca. Primũ.

LUxuria eſt ſeptimũ capitale viciuꝫ: ſed quia ſupra in
p̄ceptis dictuꝫ eſt ſatis de ſpẽbus eius in opere ac etiã
in cogitatione omni:illis obmiſſis videndũ eſt de qui-
buſdam alijs ꝑtinentibus ad ipſam luxuriã et delectationem
moroſam. Et primo ſi tetigit aliquẽ vel aliquã vel oſculat' eſt
libidinoſe extra coniugiũ mortaliter peccauit:etiã ſi non ſequit̃
turpis actus. nã talia exercitia in ope ipſo pro vno peccato ha-
bentur cum ope ipſo:ſed tanto graui' quanto in hm̄oi concur
runt plura:ſi autẽ fiant diuerſis t̄pibus diuerſa ſunt peccata.
¶ Si ſcripſit litteras vel portauit vel miſit vel recepit continen
tes amatoria et ꝓuocantia ad laſciuiã aduertenter mortaliter
peccauit. ¶ Si fecit cantatiões vel cantauit vel legit vel audi
uit verba laſciuie:vel turpia delectabiliter ad ꝓuocandũ ſe vel
alios ad laſciuiã mortale eſt. ¶ Si aſſociauit aliquẽ quẽ ſci
uit ire ad ꝑcandum vel turpiter agendũ vel ad faciendũ ſerẽ-

natas vel matutinas peccauit mortaliter. ¶ Si fuit mediator inter aliquos ad huiuſmodi turpia: vel poſuit aliquos mediatores inter ſe et inter alios et hmōi: peccuit mortaliter. Itē ſi recepit enſenniū ve donū quodcunqꝫ vel miſit ex amore libi. ¶ De delectatione moroſa. ¶ Otiis.

De delectatione moroſa qđ vicium repitur in tepidis et multū negligentibus. nam feruidi ſubito cogitationes expellunt noxias: et frigidi deſiderijs opis acquieſcunt. ¶ Si habuit cogitationes immūdas et carnales in quibus trahit moram poſtq̄ ratione ꝑpendit ꝓpter delectationem ipſam cogitandi hmōi peccauit mortaliter. Non ſolum quando quis cogitationibus luxurie ratione conſenſit deliberans facere maluꝫ ſi adeſſet cōmoditas: ſed etiā nolendo opus perpetrare: ſed non curando ipſas cogitationes libidinoſas expellere poſtq̄ perpendit: ſed in eis voluntarie immorādo peccauit mortaliter.

¶ De filiabus luxurie.

¶ De filiabus luxurie de quibus non oportet multū interrogare. quia difficile eſt intelligere niſi cum mixtura alioꝝ viciorum. Et prima eſt cecitas mentis.

¶ De cecitate mentis.

¶ Si fuit in mente occupatus circa mundana et carnalia q̄ neſciuit de deo cogitare vel de rebus ſpūalibus.

¶ De precipitatione.

¶ Si fuit preceps et ſubitus in operibus ſuis ſine cōſilio et examinatione mentis debita agens.

¶ De inconſideratione.

¶ Si fuit incautus in factis ſuis non bene iudicans circa occurrentia.

¶ De inconſtantia

¶ Si in eo q̄ deliberauit boni agere fuit inconſtans et mutabilis ex paſſione.

¶ De amore ſui.

¶ Si habuit deum vel legem eius in diſplicentiã quia ꝓhibet concupiſcentiã et huiuſmodi.

¶ De amore vite preſentis.

¶ Si nimis amauit vitam iſtã preſentem ꝓpter voluptates carnis quib⁹ eſt deditus. ita amare vitam pñtem ꝙ aliquis vellet hic ꝑpetuari ſcd̃m Pe. eſt mortale.

¶ De horrore futuri ſeculi.

¶ Si horrorem habuit ad vitam futurã. De aliis vero que ꝑtinent ad viciũ luxurie circa coniugiũ. vide infra de ꝯiugatis

¶ De ſupbia Titulus octauus. et habet. ca. duo. Primũ.

Superbia ſcd̃m Grego. eſt regina omniũ capitaliuꝫ viciorꝫ. et eſt vicium multũ ſubtile et difficile ad cognoſcenduꝫ: et conſiſtit in appetitu inordinato ꝓprie excellentie. Et habet quattuor ſpecies ſiue modos de quib⁹ potes interrogare ꝓut videbis ſi tamẽ penitens intelligat. Si bona naturalia ſpũalia vel temporalia q̃ habuit ſibi attribuit et a deo non recognouit. ¶ Si bona ipſa a deo recognoſcẽs meritis ſuis principaliter ſe accepiſſe eſtimauit: videlicet ꝓpter ſua ieiunia: orõnes et hmõi. ¶ Si ea bona q̃ non habuit ſibi attribuit vel plus ꝙ habuit: cum exiſtimat ſe habere multuꝫ humilitatis: caritatis: patientie et hmõi cum non habet.

¶ Si reputauit ſe meliorem eſſe ceteris alios contemnens: in quolibet horum modorꝫ poteſt eſſe mortale vel veniale ſcd̃m ꝙ ratione conſentitur vel non.

¶ De filiabus ſupbie. c. ij. Et primo de deriſione.

De deriſione q̃ aliquãdo ꝓcedit ex ſupbia. ¶ Si irriſit ſacramenta et alia diuina vilipendẽs ea vt ſanctos viros aut ꝑlatos aut deo ſeruire volentes vt ſic retrahat eos peccauit mortaliter. ¶ Si irriſit intendẽs ex hoc iniuriam et viliſicationẽ vel notabilẽ ꝑturbationeꝫ eius mortaliter

peccauit: ſed ſi ex leuitate vel cauſa ioci ſecus.

¶ De ambitione.

De ambitione q̄ procedit ex ſupbia et importat inordinatum appetitū honoris: et multuʒ reperitur in prelatis et dominis. ¶ Si deſiderauit aliquā dignitatē vel beneficiū curatū ratione deliberata principaliter ꝓpter honorem vel dignitatē vel vtilitateʒ temporalē peccauit mortaliter. ¶ Si deſiderauit dignitatē vel beneficiū eccleſiaſticū vel ſeculare ad q̄d eſt indignus vel ineptus: videlicet q: criminoſus et hmōi peccauit mortaliter. ¶ Si deſiderauit vel queſiuit ad hmōi ꝓuenire etiam faciēdo contra p̄cepta mortale eſt. ¶ Si queſiuit honorē de quacunqʒ re ita inordinate ꝙ ibi conſtituat finem mortale eſt. In alijs vero caſibus videt̄ veniale.

¶ De preſumptione.

Preſumptio que ꝓcedit ex ſuperbia conſiſtit in hoc ꝙ homo ponit ſe ad ea q̄ ſunt ſupra vires ſuas vel nō ꝑtinent ad conditionē ſuam. vt ſecularis ad iudicandum clericos vel eos qui nō ſunt ſibi ſubiecti: vl̄ de hijs de quibus nō habet poteſtatē peccauit mortaliter. ¶ Si poſuit ſe ad faciendū ea exercitia ad que non erat aptus: vnde pōt ſequi ſpūale vel temporale damnū alteri: vt medicus ignar⁹ medicine: vel aduocat⁹ ignarus ad aduocandū: iudex ad iudicandū: confeſſor ad audiendū confeſſiones et hmōi: peccauit mortaliter ſecus autē ſi competenter in arte illa peritus erat. ¶ Si preſumens de virtute ſua expoſuit ſe ꝑiculis peccatoꝝ: vt vadēs ad loca inhoneſta: vel frequētans ꝯuerſationē mulieruʒ leuiū et hmōi: vbi de facili pōt labi in mortali peccato: mortale videt̄ ¶ Si nimis de ſe p̄ſumens non ꝓuidet de neceſſitatibus vel ꝑiculis occurrētibus ſpūalibus vel tp̄alibus expectans effectū miraculoſū ſcʒ vt eum ſanet infirmū ſine medico et medicis vel aminiſtret ei cibū ſine labore: eſt mortale et dicit̄ temptare deū

¶ De temeraria iudicatione.

¶ Si facta alterius que dubia ſunt quo animo fiant in malam partē interp̄tatꝰ eſt ſeu iudicauit et ſine ſignis ſufficientibus indicantibus maliciā alteriꝰ deliberare iudicauit aliquē de peccato mortali: mortaliter peccauit. Si vero iudicauit de veniali venialiter peccauit. Idē ſi iudicauit de mortali: ſe non deliberato animo.

¶ De curioſitate.

¶ Si fuit curioſus circa cognitionē intellectiuā: vt querendo ſcire q̄ ſunt ſupra capacitatē ſuam: videlicȝ de trinitate. de predeſtinatione. vel querēdo ſcire a quibus non debet: vt a demoniis: vel ꝑ ſortes: vel querēdo ſcire parū vtilia et dimittēdo magis neceſſaria: vel querēdo ſcire ſolum ad ſciendū et non ad deū cognoſcendū: vel ad aliquā vtilitatē peccatū eſt quādoqȝ mortale quandoqȝ veniale. ¶ Si fuit curioſus circa vſus ſenſuū ſcȝ oculis aſpiciēdo: auribus audiēdo: naribus ad odorandū: guſtu ad guſtandū: tactu ad tangendū ſine neceſſitate vel vtilitate ſed ſolū delectatione ſenſuali: peccatū eſt cōiter veniale et quandoqȝ pōt mortale. ¶ Si repit ſe in ſpectaculis ad videndum vt torneamēta paleſtra currere ad brauiū et hmōi. nam ſi in hoc ſit periculū mortis ſpūalis vel tꝑalis: vt quādo ſunt ſpectacula rep̄ſentatiua turpitudinū: vel cum recipet notabilē leſionē corꝑis eſt mortale. et multomagis in exercente et p̄bente occaſionē in hmōi ſpectaculis. alias eſt veniale niſi ꝓpter hoc ita aliquis delectatꝰ ꝙ mens eius auerteret a deo: ita videlicet ꝙ paratus eſſet trāſgredi mandata dei et eccleſie vt illa aſpiceret vel faceret. et hoc idem intelligo de quocūqȝ peccato qđ de ſe eſt veniale: qꝛ per hunc modū poteſt effici mortale.

¶ De ingratitudine.

Ingratitudo repitur in omni peccato mortali: ſed vt circūſtantia aggrauās ipſum. qꝛ vbi homo debet ſꝑ ſeruire deo eū offen

dit. Eſt etiã vnum ſpeciale peccatũ inquantũ ſcȝ recipiens beneficia a deo vel ab homīe ea nõ recognoſcit recogitat et regratiať et recompenſat: vel qȯ peius eſt vilipēdit benefitia recepta vel murmurat de eis: vel iniuriať benefactori. cõiter auteȝ repitur mixtũ cum aliquo genere peccati qñ mortale qñ veníale eſt.

¶ De ſcandalo.

De ſcandalo qȯ qñqȝ non eſt peccatũ ſpeciale: ſed circunſtantia aggrauãs peccatũ inquantũ vicȝ ex dicto vel facto alterius nõ recte dať alteri occaſio ruine ſpũalis et hoc eſt ſcandalũ: et ſi hoc intendat eſt circũſtantia aggrauãs peccatũ et mutans ſpeciē: vnde eſt neceſſaria cõfiteri qñ eſt tale ꝙ veriſimiliter trahēs ad ruinã peccati mortalis et ꝑcipue cum hoc ſequitur. Si aũt hoc intendat ſcȝ ducere aliquē ex dicto vel facto ſuo ad aliquã ruinã eſt mortale: et ſpeciale peccatũ ſi intendat inducere ad mortale: alias eſt veniale.

¶ De adulatione.

Adulatio que cõiter eſt ſcandalizatiua et conſiſtit in hoc ꝙ quis verbis vel factis ſuis inordinate q̄rit placere aliis ad beniuolentiã captandã: et ſi in malo adulatus eſt criminaliter: puta laudans aliquē de vindicta facta vel turpitudine et hmõi eſt mortale. ¶ Si adulať vel laudat aliquē intendens eum decipe notabiliter in tpalibus vel ſpũalibus eſt mortale. ſec⁹ ſi aliquid iuſtũ intendit ab eo habere vel quid paruũ recipe per modũ doni: vt hyſtrioneſ. ¶ Si nimis laudauit aliquē ex quo ille ſũpſit occaſioneȝ ſupbie vel inanis glorie cõiter eſt veniale: et põt etiaȝ aliqñ eſſe mortale. Si vero laudauit aliquē ad eũ excitandũ magis ad virtutē vel ad confortandũ eum in tribulationib⁹ ⁊ temptationib⁹ obſeruatis debitis circũſtantiis eſt virtuoſum et meritoriũ: alias veniale.

¶ De blaſphemia in ſpiritum ſanctũ.

De blaſphemia in ſpũm ſanctũ que ꝓcedit ex malitia videlicȝ inquãtũ quis ↄtemnit vel refugit ea cogitare

menti occurrentia ꝑ que poſſet retrahi a peccato. Et habet ſex ſpẽs ſcꝫ. Preſumptio. Deſpatio. Inuidẽtia fraterne grẽ. Impugnatio veritatis agnite. Obſtinatio. Impenitẽtia. De his vero interrogandũ eſt ꝓut videtur et cõiter non repitur niſi in multũ ſceleratis. Preſumptio aũt dicitur hic cũ quis p̃ſumit de dei miſcdia exiſtimãs ꝙ parcat ſibi ad beneplacitũ ſuũ: vel ꝙ saluet eum ꝑſeuerantẽ in peccato. Deſpatio aũt cum credit deũ non poſſe nec velle ſibi parcere etiã penitenti vel volenti ſaluari. Impugnatio veritatis agnite dicit̃ cum quis cõtradicit veritati fidei quã nouit. Inuidẽtia fraterne grẽ eſt cum qͥs dolet de grã dei et gloria creſcẽte in hominib⁹. Obſtinatio confirmat voluntatẽ ſuã in peccatis cõmiſſis. Impenitẽtia aũt dicitur cum quis ꝓponit firmiter etiã in futurũ non penitere.

¶ De ſciſmate.

De ſciſmate. Hoc peccatũ committit̃ cum quis recedit ab obediẽtia Romane eccleſie ſumẽs ſibi aliud caput vel ſequẽs aliquẽ canonice non electũ: eſt ſemꝑ mortale et excõicatio contra tales: niſi forte cũ eſſent duo quoꝝ quilibet haberet ꝓ ſummo põtifice a ſuis ſequacib⁹ et neſcit̃ clare quis ſit canonice elect⁹. In hoc eñ vident̃ populi excuſari ſi nõ ſunt ꝑtinaces ſed parati adherere illi quem ſciuit vere eſſe electum canonice. ¶ Si immittit̃ ordinationib⁹ vel alienationib⁹ factis a ſciſmaticis excõicatus eſt. extra. de ſciſma. c. i.

¶ De infidelitate paganoꝝ hereticorum.

De infidelitate paganoꝝ hereticorũ vel iudeoꝝ quorũ qõlibet eſt grauiſſimũ peccatũ ducẽs ad damnationẽ nõ oportet hoc dicere inter hos. Soli eñ heretici ſunt excõicati: ſed et cum aliis p̃cipue iudeis nõ debet haberi domeſtica ↄuerſatio et p̃cipue ydiote. Potes circa hmõi interrogare ꝓut tibi videt̃ ſcꝫ. ¶ Si habuit aliqḋ dubiũ in his q̃ ſunt fidei. videlicꝫ de ſacramẽto altaris et hmõi: et ſi de hoc habet di-

ſplicentiā non eſt curandū. ſi autē voluntarie et ſponte dubitat eſſet mortale: hereticꝰ quidem eſt excōicatus et non pōt abſolui citra ſedem apoſtolicā vt patet in ꝑceſſu curie. Item receptor credens vel fautor hereticoꝝ eſt excōmunicatus. extra de here. c. quicunqꝫ. li. vi.

Incipit tercia et vltima

pars in qua tractatur de modo interrogandi ſtatus diuerſos ꝑſonarum. Et primo ad coniugatos. c. i. et habet. §.

Tunc vero formāde ſunt interrogationes ꝑtinentes non ad omēs ſed ſoluꝫ ad quoſdā ſtatus hominū. Et primo ad cōiugatos interrogādi ſunt non omēs ſed prout videt̄. Si de facto contraxerūt in aliquo caſu ꝓhibito mortale eſt. qꝛ contra ꝓhibitioneꝫ niſi ignorantia facti ꝓbabilis eos excuſaret. Sed ſciendū ꝙ ſunt quedā impedimēta que impediūt matrimoniū contrahendū et dirimūt iam contractū: quia nullū eſt qḋ intelligendū eſt quādo dicta impedimēta prius inter eos inueniūtur ꝙ ſit contractū matrimonium: et ea continent̄ in iſtis verſibꝰ. Error. aditio. votum. cognatio. crimē. Cultꝰ. diſparitas. vis. ordo. ligamē. honeſtas. Si ſis affinis. ſi forte cōiter nequibis. Hec aſſociādo vetant cōnubia facta retractāt. ¶ Pro boꝝ aliquali breuiſſima declaratione nota ꝙ error intelligit̄ de ꝑſona nō de fortuna vel bonitate cum ſcꝫ quis cōtrahit cum Berta credēs eſſe katherinā cum qua ſcꝫ intendebat cōtrahere. Conditio intelligit̄ de conditōne ſeruili. ſcꝫ cum q̄s contrahit cum ſerua credēs eam eſſe liberā. Nam ſi liber cōtraxit ſcienter cū ſerua: tenet matrimoniū: et ſi mulier ſi cōtrahit ſeruus cū libera credēs eſſe ſeruā. Idem videtur ſi ſeruꝰ cum ſerua licet crederet̄ eſſe liberā. Uotum ſcꝫ ſolenne ꝑ profeſſionē tacitam vel exꝑſſam alicui religioni approbate: talis etiā eſſet excōicatus. Cognatio q̄ eſt triplex. ſcꝫ natu

ralis. ſpũalis. et legalis. Naturalis dicit̃ conſanguinitas. ⁊ hec habet tres lineas. ſcʒ aſcendentiũ vt pater et auus et hmõi. deſcendentiũ: vt filius. nepos et hmõi collateraliũ: vt fratres ⁊ ſorores et hmõi. et habet q̃libet linea quattuor gradus excluſiue p̃cipue collatorales. nã inter aſcendẽtes et deſcendẽtes videtur eſſe ꝑpetua ꝓhibitio: hic eſt etiã excõicatio. Cognatio ſpũalis etiã habet tres grad⁹ et contrahit̃ in baptiſmo et cõfirmatione.
¶ Prim⁹ eſt inter tenentẽ ad baptiſmũ et confirmationẽ et eã que tenet̃ que dicit̃ paternitas vel filiatio. ¶ Scḋs eſt inter patrem et matrẽ carnalẽ eius qui tenet̃ et eum qui tenet cũ vxore eius: et dicitur cõpaternitas. ¶ Tercius eſt inter filios naturales eius qui tenet et illã que tenet̃: et dicitur fraternitas. ¶ Cognatio tercia ſcʒ legalis q̃ fit per adoptionẽ: habet tres lineas et gradus. ¶ Prim⁹ eſt inter ip̃m adoptantẽ et filiam quã adoptauit ac etiã filiam ipſius adoptanti. ¶ Scḋs eſt inter vxorem adoptãtis et ipſum adoptatũ ac etiã vxorem adoptati et ip̃m adoptantem. ¶ Tercius eſt inter filios naturales et legitimos adoptãtis et ipſum adoptatũ: et hoc tantũ cum ipſi filij ſunt in p̃tãte patris. Crimẽ iſtud quod habet dirimere contractũ et impedire contrahendũ intelligit̃ tantũ de duobus criminibus in duob⁹ caſibus. ¶ Prim⁹ eſt cum mulier machinat̃ cum effectu in mortẽ alterius vxoris et habet illum in virũ: vel ecõtra vir in mortẽ alterius viri vt habeat illam in vxorẽ ⁊c. ¶ Scḋs cum q̃s dat fideʒ alicui cõiugate ducere eam in vxorẽ poſt viri ſui mortẽ et cum iſta ꝓmiſſione ſequitur adulteriũ. Cultus diſparitas vt ſi fidelis contrahit cum iudea vel pagana ꝑmanente in infidelitate. ſecus ſi cõtraheret cum heretica: nam tunc tenet: ſed cohabitare non dñt ſi eſſet ei periculũ incurrendi in heresim: et peccauit mortaliter cõtrahendo cum tali. Uis et violentia: ſcʒ abſoluta et dirimit. et ſimiliter violẽtia per metum qui põt cadere in conſtantẽ virum: et cõtinetur in hoc verſu. Stu-

pri atq; ſtatus verberis atq; neſcis: niſi poſtea de muito effi/
ciatur voluntarius. Ordo intelligit de ordine ſacro. id eſt ſub/
diaconatu et ſupra. et talis contrahens eſſet excõmunicatus.
Greci in ſacris vti poſſunt contracto: ſed non põt contrahere.
Ligamen. ideſt ſi ſit alteri ligatus p coniugium etiã per verba
de pñti nondũ conſummatũ. nam talis nullo modo poteſt
alteri matrimonialiter copulari: niſi ille cũ quo cõtraxerat pro/
fiteatur in aliquã religionẽ. Et ſi recederet vnus coniugũ ita qꝫ
per multos annos alter nihil audiret de eo: nõ liceret alteri con
trahere niſi ſciret de morte eius. Honeſtas. id eſt publice hone
ſtatis iuſtitia q̃ oritur ex ſponſalibꝰ contractis cũ aliqua cum
qua poſtea nõ ſequitur matrimoniũ ꝓpter mortẽ vel aliã cau/
ſam. nã cum nulla cõſanguinea illius vſq; ad quartũ gradũ
contrahere põt. Affinitas eſt proximitas que cõtrahitur per
eum q̃ duxit vxorẽ et omnes ↄſanguineos vxoris vſq; ad quar
tum gradũ et vxorẽ ipſam et oẽs cõſanguineos viri eiꝰ vſq; ad
quartũ gradũ: nec illa mulier põt ↄtrahere cũ aliquo. Et nota
qꝫ affinitas ↄtrahitur etiã per fornicariũ coitum: ita qꝫ ille qui
fornicatᷓ cum aliqua non põt contrahere matrimoniũ cum ali/
qua cõſanguinea eius vſq; ad quartũ gradũ neq; illa mulier
poteſt cõtrahere cum aliquo cõſanguineo fornicãtis cum ipſa
vſq; ad quartũ gradum: et ſcienter cõtrahens in hmõi gradibꝰ
affinitatis eſt excõmunicatus. Si forte coire nequibis. Impo
tentia exercendi actum coniugalẽ: que poteſt ꝓuenire vel ex fri
giditate naturali vel ex maleficio vel indiſpoſitõne membri geni
talis viri vel mulieris. De his omnibus impedimẽtis habes
plene in quarta parte ſumme. ti.
Sed nota qꝫ non oportet nec expedit interrogare oẽs coniu
gatos ſigillatiꝫ de his impedimẽtis: ſed de illis tm̃ de quibus
poſſit pͥſumptio haberi: et pͥcipue de impedimẽtis criminis vel

cognatōis vel publice honeſtatis: ſed multomagis de affinitate
Si tamē quis cognoſceret conſanguineā eius cum qua iam
ꝯtraxit per verba de p̄ſenti: et multomagis ſi iam conſūmauit
matrimoniū· matrimoniū quidē tale non dirimit: ſed amittit
ius petēdi debitū ita ꝙ petere non pōt abſqꝫ mortali peccato: te
netur tamē reddere exactus· Idē de muliere que ꝑmittit ſe co
gnoſci a ꝯſanguineo viri ſui. Si vero anteꝙ̄ contraxit ꝑ verba
de p̄ſenti cum aliqua cognouit conſanguineā eius ita ꝙ ſemē
admiſit intra clauſtra pudoris non pōt iam habere illam: et ſi
iam conſūmaſſet cum illa nō tenet matrimoniū: nec in hoc pōt
diſpenſari cū illa niſi per papā· Unde ante diſpenſationē ſemꝑ
peccat mortaliter exigēs et reddens debitū ſciens dictū impedi-
mentum. Alter vero coniugū neſciens excuſatur de peccato ex
ignorātia facti ꝓbabilis. De his et omnibꝰ alijs quādo caſus
occurrit· vide pleniꝰ in ſummis· ¶ Si contraxit matrimoniū
clādeſtine: qꝛ mortale eſt ꝓpter prohibitionē eccleſie. ¶ Si ha-
bens votū ſimplex continētie contraxitqꝫ matrimoniū: peccauit
mortaliter niſi ſit diſpneſatus a papa prius: et tenet implere
votū vſqꝫ ad conſummationē matrimonij. nam ipſo cōſumma
to impotens fit ad implendū et exactus omnino tenet reddere
expreſſe vel interꝑtatiue petenti: ſed exigere non pōt ſine diſpen-
ſatione. alias peccat mortaliter. ¶ Si contraxit cum aliqua
vel mulier cum aliquo ꝑ verba de futuro: et poſt matrimoniū
cum aliqua contraxit vel de futuro vel de p̄ſenti: mortaliter pec
cauit ꝓpter fractam fidem: niſi de cōmuni conſenſu mutuo ſe
abſoluerint: qđ fieri debet per iudiciuꝫ eccleſie: vel niſi aliquis
ſeptem caſuū ſuperuenerit: quibꝰ ſolui pñt ſponſalia: quos ha
bes in ſummis. ¶ Si poſt matrimoniū contractū per verba
de preſenti cōtraxit cum aliqua mortaliter peccauit: nec tenet
matrimoniū: etiam ſi eſſet conſummatum et filios genuiſſet.

ſed oportet redire ad primū: niſi ille cum quo prius contractū eſt ingreſſus eſſet religionē ibidem pfeſſus: vel niſi cum eo papa diſpenſaſſet in ſecūdo. in quo tamē ſcōm theologos diſpenſare nō pōt. ſed quia difficile eſt diſputare de poteſtate pape ſi ſine ſubreptione obtenta eſt forſitan tranſire pōt. ¶ Si contrarit matrimoniū vel filios vel filias iunrit matrimonio ante etatem legitimā quia prohibitū eſt. Etas aūt legitima ſcōm iura eſt in duodecimo anno ſi eſt femina. in quartodecimo ſi eſt maſculus ſcʒ ad contrahendū per verba de pſenti et ad cōſummandum matrimoniū. ¶ Si cōſummauit matrimoniū ante benedictionē nuptiarū eſt mortale. vbi ſcʒ conſuetū eſt benedici nuptias: qꝛ contra phibitionem eccleſie. Et hic aduertendū eſt quāuis ſponſi non cōſumment matrimoniū cum ſponſis ante benedictionē: in multis tamē locis multas turpitudines et corruptelas cū faciunt eis illas viſitando: vnde interrogandum eſt de his vbi iſta reperiūtur. ¶ Si celebrauit nuptias tempore phibito ab eccleſia. qꝛ mortale eſt. Tempora aūt prohibita ſunt iſta. ſcʒ ab aduētu vſqʒ ad epyphaniā. et a ſeptuageſima vſqʒ ad octauā paſche: et a tribus diebus ante aſcenſionem vſqʒ ad octauā penthecoſtis excluſiue.

¶ De actu et peccatis cōmiſſis in eodem.

Sciendū eſt ꝙ in actu hoc coniugali aliqua fiunt vbi eſt dubiū vtrum ſint mortalia aut venialia. Aliqua vero ſunt q̄ ſunt manifeſte mortalia. aliqua in quibꝰ eſt veniale. aliqua in quibus nullum peccatū. ¶ Primo quidem mortale eſt ſi exerceatur talis actus extra vas debitū: vel etiā ſi intra vas debitū: tamen nō ſuſcipit ſemen ad euitandū generationē. ¶ Si ex tactibus impudicis extra actū matrimonij ſequit̄ pollutio in altero ipſorꝫ. ¶ Si exercens actū coniugalem habet appetitū deliberatū ad aliam. ¶ Si ſe habet ad eam ita inordinato affectu in actu cōiugali ac ſi non eſſet vxor

eius ꝙ etiam opus carnale ageret cum illa vel alia: difficile tamen eſt hoc diſcernere et cognoſcere ¶ Si alter alteri omnino exigenti denegat debitũ ſine cauſa legitima ꝓpter quod exigẽs incurrit incontinentiã vel graue ſcandalũ. Eſſet aũt cauſa legitima ſi notabiliter timeret notabile nocumentũ pſone: vel coniugis vel ꝓlis in vtero: vel q꜡ ex adulterio cõmiſſo perdidit ius petendi debitũ: vel etiã ſi in loco ſacro peteret: q꜡ ſic locus violaretur. vel etiã in publico. quia contra debitã honeſtatẽ. Non eſt autẽ legitima cauſa omnino denegandi debitũ petenti in die ieiuniorum vel feſtorum ſolenniũ: vel ira quã habent adinuicẽ per parũ temporis. ¶ Dubiũ de mortali quãdo quidẽ ſeruat vas debitũ ſed modus indebit᷒: puta ſi lateraliter vel a parte poſteriori accedat ad vas debitũ: vel mulier ſupgrediatur virum in quibus modis et pcipue in vltimo aliqui dicunt eſſe mortale. Alij vero vt Tho. et Alber. dicunt ꝙ nõ eſt mortale de ſe: ſed poteſt eſſe ſignũ mortalis concupiſcẽtie: nec ꝑ hoc impedit̃ generatio: et ſi nõ ita apte procreẽtur: vnde in hmõi noli pcipitare ſententiam nec denegare abſolutionẽ pſeueranti in hmõi: ſed deteſteris et ꝓhibeas quantũ potes: quãdo vero hoc etiã fieret et primo et ſcdo modo ꝓpter periculũ aborſus: forte tunc eſſet ſine peccato. ¶ Dubiũ etiam de mortali eſt tpe menſtruorum et precipue in exigente ſciente talem defectũ: quem quidã ponunt eſſe mortale: pcipue qñ non eſt quaſi ↄtinuus ſed conſuet᷒. vt menſatim. Alij dicũt contrariũ vt Pe. de palu. et hec opinio eſt cõior vnde nec ꝓpter hoc deneges abſolutionẽ: ſed ꝓhibeas quantũ potes exactionẽ exigenti et exactũ admoneas vt nõ aſſentiat exigenti: niſi ex hoc timeat̃ de eius incontinẽtia ¶ Dubiũ eſt etiã de exigente debitũ a coniuge ꝑmanente in adulterio ſiue occulto ſiue manifeſto qđ ipſe nouit. Hoc quidã dicũt eſſe mortale in exigente: q꜡ facit contra conſtõnem eccleſie. vt notat̃. xxiij. q. i. c. ſi quis vxorẽ. et hoc confirmat̃ in ſum. pyſa. Sed in ſumma

confeſſoꝝ et Archidyacon⁹ in.ij.ſo. mitigāt hunc rigorē excipi-
entes caſū: vt hoc cū faceret exigens ad ꝓuidendum incontinē-
tie ſue. Sed Pe. de palu. multomagis mitigat hunc rigorē vt
cum non ſperat̄ emendatio ex hoc ꝑmanente in adulterio: ſed
potius deterioratio nō peccat exigens: ſaltē mortaliter. veniale
autē eſt cum exigit̄ actus cōiugalis et ſi debito ſeruato vaſe et
modo: tamē principaliter intentione delectatōis conſequēde ita
tamē ꝙ ſtet intentio infra limites matrimonij. ¶ Si exerceat̄
actus cōiugalis ꝓpter ſanitatē corporalez peccatū eſt: quia nō
ad hunc finem ordinatus eſt: veniale tamē puto eſſe peccatū.
¶ In ſolennitatib⁹ et ieiunijs exigere debitū aliqua infirmitate
ſcz ↄcupiſcentie ductus ſine cōtemptu tamē ſacri tꝑis vel eccle-
ſiaſtice exhortatōis: veniale eſt ſcd̄m Tho. et Ray. ſed reddens
non peccat cū timet de incontinētia vel de ſcandalo coniugis:
peccaret autē ſi negaret omnino. ¶ In tēpore vero ꝑgnationis
exigere veniale eſt: ſi tamen non eſt ꝑiculum aborſus: reddere
vero nullum peccatū eſt. Ante purificationē poſt partū exigere
ſeruatis alijs circūſtantijs: non videt̄ mortale ſcd̄m Guil̄. red-
dere vero non volūtarie nullū. ¶ Exigere etiā vel reddere debitū
ante ingreſſum eccleſie poſt partū de ſe non videt̄ peccatuz: et
pñt mulieres intrare eccleſiam ante quadrageſimā diem abſqz
peccato: in quo tamē eſt ſeruanda cōſuetudo patrie. ¶ Actus
impudici qui ibi exercent̄ non ꝑmittentes ad opus: ſed ad exer-
citium delectatōnis: vt tactus: et oſcula et hmōi inordinate cō-
muniter ſunt venialia quāuis ibi poſſet eſſe tanta actuū inor-
dinatio ꝙ poſſet eſſe peccatū mortale: ſine peccato autē exerce-
tur actus ↄiugalis cum ſit cauſa prolis ſuſcipiēde: vel etiā cum
ſit cauſa reddendi debitum: ſeruatis tamē alijs debitis circun-
ſtantijs. debet tamen exactus omnino reddere: et precipue vir
vxori: non ſolum expreſſe: ſed etiam per ſigna petenti: nec vir de-
bet vxorem auertere ne petat propter periculum.

Fit in tercio modo ſcdm̄ aliquos ſine peccato: ſcʒ cum ſit cauſa vitande fornicationis in ſe vel in coniuge ſua.

Interrogationes fiende circa ſtatum matrimonij.

Circa predicta ſic poſſunt fieri interrogationes. Et primo ſi vſus eſt matrimonio extra vas debitū. Si aliquid fecit ad euitandū prolem modo indebito: licʒ in vaſe debito et quomō. Si vtendo matrimonio: habuit intentionē ad alia. Si tempore menſtruoꝝ exegit vel reddidit. Si in diebus feſtoꝝ vel ieiunioꝝ. Si tempore pregnationis et ꝑcipue prope partum vel ante purificationē poſt partum. Si exegit vel reddidit a ꝑmanente in adulterio. Si principaliter cauſa delectationis aut alia: et qua cauſa. et circa hmōi iudicanduʒ eſt de peccato mortali vel veniali iuxta ꝑdicta: vt patet in ſum. Si omnino negauit debitū. Si extra actus coniugij ꝑ tactus ſecuta eſt pollutio in altero ipſoꝝ. Si excōicatus aliquo vinculo cōtraxit matrimonium ſcʒ excōicatione maiori peccauit mortaliter: et ꝑcipue qn̄ ſciuit: et hoc q2 participauit in diuinis ſcʒ ſacramēto matrimonij. Idem videt̄ de minori excōicatione ſi eam nouit. q2 ſeparat a ſuſceptione ſacramentoꝝ et matrimoniū eſt vnū ex ſacramētis eccleſie. Si exiſtens in peccato mortali cōtraxit matrimonium videt̄ mortale. q2 ſacramentū ſuſcipit in mortali ſcienter ꝑcipue vero videt̄ mortale cōtrahendo ꝑ verba de ꝑſenti. quia ibi eſt eſſentia ſacramēti. Si cōtraxit cum aliqua ꝑſona per verba de ꝑſenti vel de futuro non intendens habere illū vel illā in cōiugem ſed tantū copulam carnalē extorquere mortaliter peccauit. et quāuis non ſit ibi realiter matrimoniū: cogendus tamē eſt in foro cōſcientie illam ducere vel aliter illi ſatiſfacere maxime ſi ſecuta eſt copula: in quo tamē caſu eccleſia iudicaret matrimoniū et cogeret illū cui obedire tenet̄. Si vir nō preuidit vxori et familie de neceſſarijs non tamē ſuꝑfluis.

¶ Si nimis eam exaſpauit nimis: verbis: vel factis. ¶ Si zelotip⁹ et ex hoc nimis ſuſpitioſus cōtra eam fuit: vel nimis remiſſus in cura eius. ¶ Si vxor inobediēs et contentioſa et ſui ſenſus fuit erga virū. ¶ Si nimis inculta et negligēs circa gubernationē domus. ¶ Si irreuerens et diſcola ad ſoceros et cognatos. ¶ Si nimis dedit de rebus viri parentibus ſuis vel paupibus pluſq̄ debuit. ¶ Si dedit licentiā viro coeundi cum aliis mulierib⁹ cum pegrinaret̄ eſt mortale. ¶ Si mulier non vult ſequi virū transferrentē domiciliū ad qđ tenetur: niſi eam traheret ad peccatū: aut dubitaret de morte ſua: aut eſſet vagabundus. ¶ Si vterq; filios educauit in timore dei et in obedientia mandatoꝝ eius.

¶ De principibus rectoribus et baronibus. c. ii.

Circa principes rectores et barones ſeculares ſic poſſunt fieri interrogatōes et ꝑut fuerit expediens ſcđm conditionē perſonaꝝ. Et primo. ¶ Si ꝑ vſurpationē et iniuſto titulo obtinuit dignitatē: regimē: vel dominiū ciuitatis vel caſtri: q2 mortaliter peccauit et ſp in ipſo manet: dum tenet hmōi vſurpationē: niſi poſtmodū titulū ſibi iuſtificaſſet nec ibi ante iuſtū titulū pōt exercere iudicia ſine mortali. ¶ Si ambitioſus fuit ad dignitates et regimē nimis aſpirās: et ſi intēdit negligere iuſtitiā ad requirenđ amicos vt ſic in dominio ꝑmaneat: mortalr peccat. ¶ Si ꝑlatis eccleſiaſticis ſiue aliis ſupioribus ſuis nō fuit obediens et admonitiōes et correctōes ab eis factas nō ſuſtinuit patiēter: et ſi cōtempſit mortaliter peccauit. ¶ Si ſentētias excōicationis vel interdicti nō curauit: aut ſic ligat⁹ diuinis ſe ingeſſit qđ eſt mortale. ¶ Si ꝓpter crimen eius ciuitas eſt interdicta qđ eſt ſibi ad maius iudiciū.
¶ Si ꝓpter excōicationem latā in ſe iudices vel actores vł miniſtros grauauit: q2 vltra mortale eſt excōicatus. ¶ Si de factis vel defectib⁹ eccleſiaſticaꝝ perſonaꝝ ad eum nō ꝑtinentib⁹

ſe intromiſit vel trahēdo ad ſuuȝ iudiciū et hmōi peccauit mor taliter. Et ſi cepit vel cape fecit vel pcutere vel incarcerare cleri cos vel religioſos etiaȝ delinquētes eſt excōicatus ſi nō habuit prius licentiā a prelato ſuo. ¶ Si electionē alicuius malicioſe impediuit vel p violentiā aliquē intromiſit: vel ſi grauauit ali quod monaſteriū vel collegiuȝ eo q nolebat eū eligere p quo rogabat eſt excōicatus vltra mortale. ¶ Si phibuit ſubditis ne venderent clericis neceſſaria: vel eis panē coquerent: ex quo non habuit ab eis qd voluit. ¶ Si patronat' eccleſiarū de no uo ſibi vſurpauit: vel bona vacantiū eccleſiarū aut monaſterio rum vltra mortale eſt excōicatus ¶ Si poſuit talias vel colle ctas vel alia grauamina clericis vel alijs perſonis eccleſiaſticis ſine licentia pape ſi nō deſiſtat poſt admonitionē eſt excōmuni catus. ¶ Si fecit ſtatuta vel leges cōtra libertatē eccleſiaſticā vel iudicauit ſcdm ea vel conſilium dederit ad hmōi non remo uit ſi potuit vltra mortale peccatū eſt excōicatus. ¶ Si noua pedagia inſtituit nō habens auctoritatē a principe ſup hoc vel antiqua ſeu noua pedagia augmentauit: excōicatus eſt. ſecus ſi fecit hoc cū licentia principis et cauſa ratiōabili et non tenuit ſtratā publicam ſecurā vt debuit peccauit mortaliter: et tenet ad reſtitutionē. ¶ Si a clericis et religioſis theoloniū pedagiū ſeu gabellā accepit p his qui deferūt vel deferri faciūt non cau ſa negotiatōnis grauiter peccat et eſt excōicatus. Quāuis ali qui vt Jo. cal. hanc non admittāt: quia nō eſt recepta: et papa ſcit et tollerat imo ipſe facit in terris ſuis: ſed tuti' eſt vt obſer uetur. ¶ Si publicos vſurarios alienigenas et nō inde oriun dos ad fenus exercendū in ciuitatib' ſuis admittit: vel admiſ ſos infra certū tpus non expellit eſt excōicatus. Et idem ſi ciuis exiſtens dedit conſiliū ad hoc vel fauorē. hoc veȝ eſt ſi talis eſt pſona eccleſiaſtica habēs ſcȝ dominiū temporale: nam domin' ſecularis nō eſt excōmunicatus; ſed eſt excōicandus. c. vſuraȝ

de vſuris.li.vi.non tamē epiſcopi et ſupia incurrunt ſed alij.
¶ Item ſi ciuis exiſtens dedit ad hoc cōſilium vel fauorem.
¶ Si nauigātes indiſtincte depdatus eſt vel depredari fecit vel hoc factū nomine ſuo ratū habuit vt pirata excōmunicat⁹ eſt excōmunicatione papali. ¶ Si nauigantes expoliauit vel res eoꝝ ad portus terrarū ſuarum a mari delatas ſibi appropriauit: quod eſt rapina: et excōmunicatus eſt ſcd̄m aliquos.
¶ Si incendia fecit vl' fieri fecit: diruit, vel fregit eccleſias vel loca religioſa eſt excōmunicat⁹: et ſi eſſet denūciatus eſſet caſus papalis. ¶ Si emunitatē eccleſiarū violauit videlicet faciēdo capere homīes in eis ꝓpter debita aut maleficia in eccleſia vel locis priuilegiatis ſacrilegiū cōmittit et poteſt excōicari: et eſt mortale: ſecus eſſet ſi cōbuſtores eccleſiaru3 illuc fugientes vel violatores eccleſiarū: quia tunc ꝓpter hoc non gaudet immunitate eccleſiaꝝ. ¶ Si eccleſias vel pſonas eccleſiaſticas ſiue priuilegia earum vt multi tyranni faciūt. ¶ Si fecit repreſalias vel pmiſit fieri aut ab antiquo conſuetas fieri fecit contra perſonas eccleſiaſticas eſt excōmunicatus: niſi illas reuocauerit per menſem. c. et ſi pignorationes. de iniur. dam. dan. Utrum aute3 liceat facere repreſalias contra laicos. vide in tercia parte ſumme. ti. ij. ¶ Si ad eccleſias in quibus patronus fuit non poſuit ydoneos vel non repſentauit: ſed ineptos et ydiotas vel concubinarios et alios malos pſentauit: vel ſubditos ſuos eccleſiarū patronos tales eligere aut ſuos pſentare perſuaſit ſic mortaliter peccauit. ¶ Si recepit pecuniā vt aliquem preſentet cum eſſet patronus vel ſupplicaret pape vel epiſcopo ꝑ beneficio alicui cōferendo ſymoniam cōmiſit: vel etiam abſq3 pecunia ſi porrexit preceps pro indigno eſt mortale et ſymoniacus
¶ Si fuit fautor vel defenſor hereticoꝝ aut etiam ſciſmaticorum peccauit mortaliter: et eſt excōmunicatus.

¶ Si impediuit volentes recurrere ad foꝝ eccleſiaſticum ſup
cauſas q̄ ad ipſum forū ꝑtinent: ne ſcꝫ corā eccleſiaſtico iudice
hmõi cauſe agitent᷑. vel ad hoc dans conſiliū auxiliū vel fauorē
eſt excõicatus. ¶ Si bellum aſſumpſit iniuſte vel fuit adiutor
iniuſte bellantis: q: omnia mala q̄ inde ſequūtur ei reputãtur
ad culpã et tenet᷑ ad reſtõnem omniū damnoꝝ inde ſequentiū
et hoc niſi ad adiuuãdum eum teneret᷑ et ſeruiẽdum: videlicet
q: miles aut eius vaſallus: talis eīm adiuuans eū eſt dubiuꝫ
an bellū ſit iuſtum excuſat᷑. xxiij. q. i. c. quid culpat᷑. non aūt ex-
cuſaretur ſi ſciret bellū eſſe iniuſtū. ¶ Si conſuluit exiſtẽs in
officio cõitatis ꝙ ſcꝫ aſſumat᷑ iniuſtū bellum tenet᷑ ad omnia
mala et damna: niſi ꝓponeretur in cõſilio materia modo falſo
tanq̄ eſſet iuſtū: tunc eīm ignorantes videntur excuſari. ¶ De
materia belli et qñ iuſtum dicat᷑ vide in ſum. in. iij. parte. ti. ij.
¶ Si indiſcretos et tyrannos officiales fecit ſeu ꝑpoſuit terris
ſuis: tenetur de damnis et malis eoꝝ ſi ſciebat eos eſſe tales.
ſecus ſi ignorabat niſi cū audiſſet nõ remouerit eos ſi potuit.
¶ Si iniuſtas exactiones ſeu collectas impoſuit rapinã com-
miſit. ⁊ que dicãtur iniuſta talia ſeu collecta: et quõ ſatiſfacere
debeat. vide in. iij. parte. ti. ij. ¶ Si poſuit iudeos in officijs
publicis qđ ꝓhibetur. xviij. q. iiij. c. conſtituit. ¶ Si ea q̄ ſunt
cõitatis appropriauit ſibi videlicet ſiluas ſcꝫ et cãpos et hmõi:
mortaliter peccauit et tenet᷑ ad reſtõnem. ¶ Si liberos hoĩes
in ſeruos ſibi ſubiecit: xpiani eīm non pñt redigi in ſeruitutẽ ra-
tione belli vel etiã capti non pñt licite emi in ſeruos vel empti
vendi: et emi ab alijs nõ poſſunt ſed infideles bene redigunt᷑ in
ſeruitutẽ et emi et vendi poſſunt capti in iuſto bello: quia ſi po-
ſtea efficiãtur chriſtiani non tamẽ ex hoc liberãtur a ſeruitute.
quãuis ſit pium hoc facere. ¶ Si a decedẽtibus ſine filijs ac-
cepit bona ipſoꝝ non ꝑmittens eos teſtari legare ad placitum:
niſi talis patria haberet talẽ ſubiectionẽ a tempore cuiꝰ non eſt

memoria in contrariū. ¶ Si nimis vindicatiuus fuit. ¶ Si homicida: mutilationes: incarcerati͠oes: vulnera et hmōi ſeu a ſine iuſtitia vel cum iuſtitia: ſed ex odio et vindicta fecit ꝓcurauit vel ꝑmiſit et hmōi grauia: ſunt mortalia. ¶ Si torneamēta vel duella fieri fecit: vel ꝑmiſit: vel ludos vel ſpectacula periculoſa anime vel corpi: vt ꝓijcere lapides adinuicē: vel repreſentationes turpitudinū fieri fecit vel ꝑmiſit: et non ꝓhibuit. ¶ Si ſine graui ſcandalo potuit remouere mortaliter peccauit. di. lxxxiij. c. error. ¶ Si leges ſtatuit quas non debuit ſeu potuit: quia ſcꝫ iniquas: mortaliter peccauit. ¶ Si nimis durus fuit ad diſpenſandū vel parcendū in quibꝰ potuit vel econtra nimis facilis ad parcendū delinquētibus in preiudiciū iuſtitie et vtilitatis cōmunis. ¶ Si feuda vaſallis abſqꝫ iuſtitia denegauit vel ſeruitiū indebitū ab eis exegit aut fidem non ſeruauit. ¶ Si ipſe exiſtēs vaſallꝰ alterius non fuit fidelis domino ſuo vt debuit: ſcḋm ꝙ in iuramēto fidelitatis exprimitᷣ. vel obſequiū debitum nō preſtitit: vel aliquā iniuriam fecit domino. ſcꝫ alienando feudū aut diminuēdo: vel aliquod hmōi: mortale eſt: et teneṫ de damnis. ¶ Si tutelā alicuius ſibi cōmiſſam nō fideliter egit: ſed bona illius cōſumpſit et diſſipauit mortale eſt: et teneṫ de damnis. ¶ Si in terra ſue iuriſdictionis ſubſtituit iniuſtas mēſuras: aut iniuſta pōdera: aut iniuſta pretia rerum venaliū ſcienter mortale eſt et teneri videtur ſi cōmode poteſt obuiare. Similiter peccat ſi inducit vel ſuſtinet malas ꝯſuetudines aut corruptelas. ¶ Si tollerauit aut ſuſtinuit publicos vſurarios inde ꝓpter hoc recipiens certam quotam vel ſummā annuatim: mortale eſt: et tenetur illud ſic acceptū reſtituere nō vſurario ſed creditoribus eius a quibus vſure ſunt extorte. ſcḋm Tho. ¶ Si pignus aliqḋ habuit cuiꝰ fructus non cōputauit in ſortē vſura eſt. Et de aliis ſpeciebus vſure ſi in aliqua offendit vel fuit ꝑticeps de quibꝰ ſupra in. ij.

parte.ti.de vſuris. ¶ Si penas vel emendas in pecuniā ꝓpter cupiditatē vel odium non ꝓpter correctionē delinquentiū accepit vel vltra debitū extorſit: vel penas corporales aut mortis in pecuniariā ꝓpter auaritiā contra iuſtitiā cōmutauit mortale eſt. ¶ Si ꝑmiſit in terris ſuis latrones inualeſcere: vel malicioſe eis fauēs: vel ex auaritia nolens expendere ad ſecurandā patriam: mortale eſt: et tenet de damnis et rapinis factis ſi commode poterat obuiare. ¶ Si iuſtitiam vendidit vel munera inique accepit ſcꝫ pro adminiſtratiōe iuſtitie: vel alias iniuſtitiam fecit in iudicādo vel fieri fecit: mortale eſt. ¶ Si fidē promiſſam violauit: etiā inimico: niſi prius ille violaſſet: mortale eſt. ¶ Si obſides ſuos nō liberauit: mortale eſt. ¶ Si viduas et pupillos contra oppſſores non defendit cū potuit. ¶ Si treugas non ſeruauit. ¶ Si nimis ſumptuoſus fuit et curioſus in veſtitu ⁊ apparatu equoꝝ et familie cum canib' et auibus: edifitijs ⁊ conuiuijs. nam vt poſſint facere hmōi pompas emungunt populos vſqꝫ ad ſanguinē faciens multa iniuſta. ¶ Si fecit edificari domos ſuas vel laborare in agris ſuis: vel vineis: vel ligna portari ꝑ ruſticos vel colonos: et non ſoluit eis plene de labore ſuo: niſi ad hoc ex debito teneretur. vel ſi dieb' feſtiuis fecit pro ſe laborare: mortale eſt ſicut in primo caſu qđ tamē multi faciunt et male: nec ſubditi debent obedire. ¶ Si nimis ſe occupauit in venatōnibus et aucupijs: vel qđ peius eſt: ſubditos in his grauando inducens ad hmōi. et quod eſt peſſimum in diebus feſtiuis et non auditis diuinis vt miſſa: ꝓpter quod domin' peccat mortaliter et omēs: et ipſe reus eſt omniū. ¶ Si ꝓpter diſcurſus in hmōi deſtruxit ſegetes alioꝝ tenet eis de damno. vel ꝑmiſit accipe: vel fecit de blado et feno alioꝝ a ſuis ꝓpter equos ſuos: tenet de damno. Idē et de alijs fructib'. ¶ Si hyſtrionibus ſupflue dedit vel nimis turpia repreſentātes in curia nutriuit: vel concubinā vel ludentes ad

aleas et hmõi: que omnia ſunt damnabilia. Si de caſtita te familie ſue nõ curauit ſed inhoneſte ſe habẽtes cum feminis et maſculis retinuit: nec correxit eos cum poſſet mortaliter pec cauit. Si vero ſit coniugatus: interroga de his que haben tur in. c. pcedenti prout videbitur fore expediẽs.

De iudicibus. c. iij.

Circa iudices ſeu quemcumqꝫ habentem poteſtatem ordinariam vel delegatam inquirendum eſt primo. Si iuriſdictionẽ aut poteſtatẽ recepit ſymoniace: vt ſi iudex eccleſiaſticus aut vſurpatiue: qꝛ vſurpata poteſtas non dat auctoritatẽ. Unde iudicando peccaret mortaliter. Si exceſſit fines mandati ſiue poteſtatis ſue peccat morta liter: ſi ſcienter vel ex ignorantia craſſa. Si officialis vel iu dex alius timore: odio: cupiditate: vel amore: vel aliqua cauſa iniquã tulit ſententiã aduertẽter mortale eſt: et tenẽ ad omne intereſſe parti leſe: et ſi ille pro quo dedit ſententiã non vult ſa tiſfacere: vel non poteſt quoniã principaliter ipſe tenetur. Ray. Si per ignorantiã craſſam ipſe tulit iniquã ſententiã in iudi cio anime tenẽ et peccat vt prius. Ray. quia debuit ſe ſcire in ſufficientem et non iudicare. Si per negligentiã: quia ſuffi ciens erat et ſi laboraſſet ad inquirendũ et legenduꝫ: veritatem inueniſſet ſed neglexit hoc agere; tenẽ vt prius. Mitius tamẽ agitur cum eo qui ex ignorãtia craſſa: ꝙ cũ eo qui ex malicia: et hoc habet locum in iudice ordinario non delegato.

Si delegatus iudex iudicauit bona fide et de conſilio peri torum tulit iniquã ſententiã: non videtur peccare aut teneri ad reſtitutionẽ leſo. tum quia neceſſitate obediẽtie iudicauit: tum quia ſepe ex certa ſcientia delegantis aſſumitur: quia eſt igna rus iuris. quia bonus vir: quod eſt verũ niſi in querendo con ſilium fuiſſet negligens aut culpabilis. tunc enĩ peccat et tene tur ad reſtitutionem. Uuſ.

¶ Si aſſeſſor inducit iudicem ad ferendū iniquam ſententiā; excuſatur quidē iudex ſi ſimplex eſt: et habet bonā conſcientiā ſcʒ credens ſententiā eſſe iuſtā: et ſi non fuit in culpa eligendo aſſeſſorē: quia bonus et ſufficiens cōiter credebatur: ſed aſſeſſor peccat mortaliter et tenet̄ ad ſatiſfactionē leſo: ſiue doloſe ſiue ignorāter inducat iudicem ad iudicandū iniuſte. Ray. ¶ Si iudex ignarus iuris ſecū ducit aſſeſſorē qui cōiter non reputat̄ ſufficiēs: vel iniquus ſi de cōſilio eius fert iniquā ſententiā licet credat iuſtā: vterqʒ mortaliter peccat: ⁊ tenetur ad reſtitutionē inſolidū. ¶ Si accepit pecuniā in iudicio: quod pōt eſſe quinqʒ modis et ſemꝑ videt̄ mortale. Primo ſi accepit vt male iudicaret contra iuſtitiā et contra conſcientiā: et tunc illa pecunia debet dari ei in cuius iniuriā data eſt. i. q. i. c. iubem⁹ ¶ Secūdo ſi accepit vt bene iudicaret: vel vt iudicaret et daret ſententiam vel ſi accepit vt nō iudicaret cū deberet iudicare. vel vt nō male iudicaret. In his quinqʒ caſibus debet reſtitui ei qui dedit. xi. q. iij. c. non licet. Ray. et ſcðm Uuī. in foro penitentie pōt pauperibus erogari ſicut et alia turpia lucra: de conſilio tamē.
¶ Si iudex nullo modo voluit ferre ſententiā cum deberet: et ꝓpter hoc aliquis amittit ius ſuū: mortale eſt: et tenet̄ illi reſtituere litis eſtimationē. Ray. xxiij. q. v. c. admiſtrationes. ¶ Si iudex accepit aliq̄d a partib⁹. vnde nota ꝙ ordinarius nihil poteſt accipe etiā expenſas niſi moderata enſennia ſponte oblata vt eſculentū et potulentū. di. xviij. c. eulogus. Delegat⁹ poteſt recipe moderatas expenſas quādo ſcʒ eſt pauꝑ vel qñ oportet eum exire et equitare ꝓ examinatione cauſe vel ꝓ aſſeſſore ſecundum glo. Si autē papa alicui cauſam delegauit: non videt̄ ꝙ aliquid poſſit petere: nec etiā expenſas ſi ſua ſibi ſufficiūt niſi oporteat eum exire: vel pluſꝙ domi expendere. Ray. et Uuī.
¶ Si iudex eccleſiaſtic⁹ ordinarius vel delegat⁹ contra conſci

entiam et contra iuſtitiā et in grauamē alterius ptis in iudi-
cio quicq̄ facit per gratiā vel per pecuniā incurrit ſuſpenſionē
ab executiōe officij per annū condēnandus ad eſtimationē litis
de qua vide in. iiij. pte ti. ¶ Si iudex eccleſiaſtic' excōicationis
ſentētia ſuſpēſionis vel interdicti nimis de facili fulminat: aut
ſine pmiſſa admonitiōe vel ſine ſcriptis vel alias cōtra ordinez
iuris grauiter peccauit: de bis in. iiij. parte. ¶ Si iudex qui-
cunq; dilatiōes aliquas contra ius fecit: et ſi ordinē iudiciariū
non ſeruauit. ¶ Si partē alteram contra iuſtitiā grauauit.
¶ Si reo fecit q̄ſtiones vel poſitiōes ſeu inquiſitiōes ad quas
reſpōdere non tenebat. ¶ Si appellatiōes legitimas nō admi
ſit. ¶ Si doloſe locū appellādi dedit. ¶ Si poſt appellatio-
nem legitimā nihilomin' in cauſa pceſſit. ¶ Si in dubijs ma
gnis pitos non cōſuluit ¶ Si allegationes friuolas admiſit.
¶ Si paupibus: viduis: orphanis nō ſubuenit: et in aduo
catione non pduxit: in quolibet iſtoꝝ videt eſſe mortale cum ſci
enter deliquit. ¶ Si iudex illicite relaxauit penā debitā reo qđ
fit tripliciter ¶ Uno modo quia nō erat ſupmus iudex ſcꝫ prin-
ceps. nec ei publica poteſtas eſt plenarie cōmiſſa ſed vt iudicet
ſcđm leges et ſtatuta ciuitatis. Scđo modo q2 et ſi habet ple-
nariam ptātem: is tamē qui paſſus eſt iniuriā nō aſſentit ſibi
remitti: ſed vult reū puniri. Tercio modo qn̄ et ſi iudex habet
plenariā poteſtatē et leſus vult remittere: tn̄ non eſt cauſa iu-
ſta reipublice vtilis ſed nociua. ſcꝫ pbens incentiuū delinquēdi
Tho. in qđlibet. ij. peccat mortaliter. Nota q̄ qui fingit frau-
dulenter cauſā aliquā per quā aliquis iudex vadat vel mittat
ad aliquā mulierē pro teſtimonio ferēdo: eſt excōicatus. c. mu
lieres. de iudi. li. vi. ¶ Si debitā penaꝫ auxit vel minuit cum
non poſſit vel deberet. quādo poſſit vel nō vide in. iiij. pte ſum.
ti. iij. ¶ Si etiā mutari poſſit vide ibi ¶ Si iudicauit ſcđm al
legata et pbata condemnās quem nouit innocentē qui tamen

vtrum peccet vel non: vel excuſetur. vide in. iij. parte ſum. ti. iij.
¶ Si miniſter iudicis exiſtēs executus eſt iniquā ſententiam et iniuſtā ſi pro certo ſcit innocentē non excuſat a peccato. Ray. ſecus ſi dubitat: quia tunc excuſatur ꝓpter obedientiā. De pertinentibus vero ad iudicium. habes in ſecūda parte. ti. iij. c.

¶ De aduocatis ꝓcuratoribus et notariis. c. iiij.

Circa aduocatos ꝓcuratores et notarios interrogandum eſt primo. ¶ Si poſuit ſe ad aduocandū cum prohiberet in iure ſcienter hoc faciēs videtur peccare. Prohibetur autem infidelis et excōicatus excōicatione maiori: necnon religioſus: niſi p monaſterio et de mandato ſui prelati. ſed et clerici in ſacris: vel etiā in minorib⁹: ſed et beneficiati prohibentur aduocare in iudicio ſeculari: niſi in cauſa ꝓpria et pro eccleſia ſua. vel pro cōiunctis vel miſerabilibus pſonis. Sunt et alie pſone ꝓhibite: de quib⁹ habet. iij. q. vij. § . tria. Et inter alios ꝓhibetur ſodomita: pcipue notorius de iure vel de facto. Iudex vel aſſeſſor etiaꝫ non pōt eſſe aduocat⁹ in cauſa in qua eſt iudex: nec clericus ꝑ extraneis contra eccleſiam ſuam. Ray.
¶ Si aduocat⁹ vel ꝓcurator ſcienter defendit cauſam iniuſtā peccat mortalr: et tenet alteri parti de omni dāno inde habito. Tho. niſi ſatiſfaciat clientul⁹ qui principaliter tenet ſi ſcit iniuſtitiam. quādo ſcꝫ obtinet omnē victoriā cauſe. ſi vero ignorāter iniuſtā cauſam defendit ſcꝫ putans iuſtā excuſatur ſcdm modum et conſuetudinē regionis quo ignorātia excuſari poteſt. Tho. ſi ex ignorātia craſſa peccat mortaliter ſi in principio credebat iuſtaꝫ: ſed in ꝓceſſu cauſe videlicet iniuſtā debet deeſſe vel deſerere eam et nō vlterius ꝓſequi: alias peccaret: et ſi obtinet victoriam cauſe tenet leſo ad ſatiſfactionē: non tamē debet eam prodere aduerſario vel ſecreta ſue cauſe reuelare: ſed inducere clientulū ſuum ad celandū vel componendū cum aduerſario ſuo ſine damno aduerſarij. Tho. dum autē ei eſt dubia:

vſqꝫ ad finem licet ꝓſequi ſemper illam ſine peccato. Guil.
¶ Si aduocando vſus eſt indebito modo ſecundum . Ray.
¶ Si produxit falſos teſtes vel produci fecit: vel corruptos.
¶ Si induxit falſas leges ſeu alias probationes falſas iuris
vel facti. ¶ Si mētitur vel mentiri fecerit: vel docet clientulū
ſuū in iudicio. ¶ Si dilationes non neceſſarias querat in gra
uamen partiū. ¶ Si appellat ſcienter contra iuſtā ſentētiam:
in quolibet hoꝝ videtur mortale. ¶ Si non fideliter cauſam fo
ueat quantū iuſtitia ſuadet obmittendo de contingentibus .
negligentia vel notabili ignorantia in quo poſſet eſſe mortale.
¶ Si procaciter aut dicendo conuitia vel vociferando. ¶ Si
ꝑdidit ſecreta aduerſario ſuo: et ſi per p̄dictum modum vicit
iniuſtam cauſam: tenetur leſo de omni damno inde ſecuto.
¶ Si amittit iuſtā cauſam ꝓpter ſuam infidelitatē vel negli
gentiam vel ignorantiā: tenetur clientulo ſuo de omni damno.
¶ Si aduocatus nō preſtitit patrociniū in iuſta cauſa pau-
perum et miſerabiliū perſonarū. nam ſi nouit talem cauſam et
ſcit illū per ſe non poſſe iuuare qui non habet abſoluendū: nec
alium videt qui velit eum iuuare: ꝓpter quod amittit cauſā:
tenetur gratis iuuare ſi poteſt: alias videtur mortale. Tho. et
Ray. ¶ Si immoderatū ſalariū accipit de ſua aduocatione
nam moderatū petere poteſt: et aduocatus et iuriſconſultus.
vt dicit Auguſtin⁹. xiiij. q. v. c. non ſane. quod moderatū ſumit
ex quatuor. ſcilicet ex quātitate cauſe: ex labore aduocandi: ex ſci
entia et facundia aduocādi: ex conſuetudine regionis. et ſcd̄m
hoc magis et minus poteſt accipere. ſecundū Ray. vel ab ini-
tio cum facit pactum: vel ex poſt facto completo. ¶ Sed ex quo
cauſa eſt incepta nec dum finita: nullū debet facere pactum
cum litigatore quem accipit in ꝓpriam fidem. quia poſſet eſſe
occaſio magni periculi in queſtione ſeptima. § . preterea.
¶ Item nō licet paciſci de quota cum aduocato: videlicꝫ decima

vel centeſima ſed de quãta licet moderatẽ tamẽ ſcđm iura. De
hac materia vide plene in. iij. pte ſum. ti. ¶ Si iuriſpitus exi/
ſtens in cauſa quã nouit iniuſtã conſuluit quõ obtineret mor
tale eſt: et ſi vincit ex conſilio eius tenet leſo de damno. ¶ Si
ex ignorãtia craſſa male cõſuluit. ¶ Si nõ conſuluit paupibus
non habẽtibus ad ſoluendũ. ¶ Si nimis petijt: idem eſt dicen
dum ſicut de aduocato. ¶ Si pcurator exiſtẽs deffendit ſcien
ter iniuſtã cauſam. ¶ Si nõ fideliter et ſollicite fouet iuſtam.
¶ Si paupibus non pſtitit patrociniũ. ¶ Si nimiũ petijt ſa
larium: idem dicendũ qđ de aduocato ¶ Si notari' exiſtens
aduertẽter falſauit inſtrumẽta peccauit mortaliter: et tenetur
de omni damno ſecuto ¶ Si malicioſe occultauit iura alior
ſeu inſtrumẽta: et nõ aſſignauit aut deſtruxit: vel alijs dedit:
vltra mortale tenet de omni damno. ¶ Si ex ignorãtia nota/
bili vel negligẽtia male dictauit inſtrumẽta vel teſtamẽta cũ
defectibus vnde oriunt litigia vel pduntur bona alior:, peccat
mortaliter: et tenet de omni dãno leſo exinde. ¶ Si fuit rogat'
in teſtamẽtis eorũ qui nõ erant ſui ſenſus ſcienter tanq̃ vſum
rationis liberũ habentiũ: mortale eſt: et tenet de omni damno
leſis. ¶ Si inſtrumẽtis ſuis nõ eſt vſus ſolẽnitatibus legali/
bus vnde validant contract': quia mortale eſt et tenet de omi
damno. ¶ Si fecit inſtrumẽta in fraudẽ vſurarũ ſcienter: mor
tale eſt: et eſt piurus ¶ Si notari' in officio eſt ſalariat' ſuffi
cienter a cõitate: et accipit etiã ab his p quibus ſcribit litteras
gratias et hmõi: vel nõ ſalariatus a cõitate accipit de cõſuetu
dine: p labore ſuo vltra debitũ et equitatẽ: peccauit et tenet ad
reſtitutionẽ. ¶ Si diebus feſtiuis ſine neceſſitate ſed ex cupidi
tate fecit inſtrumẽta: vel copiauit: vel extendit ſcripturas cum
poſſet differre: mortale videtur ¶ Si fuit rogatus: vel dictauit:
vel red egit in ſcriptis ſtatuta contra libertatem eccleſiaſticam
mortaliter peccauit eſtq; excõmunicatus.

¶ Si notari⁹ exiſtens epi pro ſcribēdis nominib⁹ ordinando-
rum vel litteris ordinationū accedit pecuniā ſi ſalariatus eſt
ab epo: ſymoniā cōmiſit. ¶ Si vero non ſalariat⁹ ſatis accepit
vt de lucro accipet ordinator ſymonia eſt. de qua vide plen⁹
in ſecūda pte ti. i. c. i.

¶ De doctoribus et ſcolaribus. c. v.

Circa doctores et ſcolares inquirendū eſt primo ¶ Si docens publice leges vel phiſicā admiſit ad lectionez ſuā ſcienter religioſos vel ſacerdotes ſeculares vl' alios clericos nō ſacerdotes ſed in dignitate cōſtitutos q2 excōicatus eſt quādo aliquē predictoꝝ aduertenter admittit ſimul cū illis. c. ſup ſpe. extra. ne cle. vel mo. ¶ Si docēs aut legens in quacunqꝫ facultate etiā in ſacra theologia admittat religioſū exeuntē de monaſterio cū habitu ad audiendū ſine licentia prelati ſui ſcienter eſt excōicatus cum eo: q2 participat in crimine. Itē ſi cum licentia plati ſui ſed ſine habitu ad lectionē recipit ſcdm Lapum. ¶ Si magiſter et ſcolaris exiſtens bononie tractat cū aliquo ciue bononienſe de cōductione hoſpitij ir reqſitis inquilinis niſi tpus conductōis fuerit elapſum excōicatus eſt. extra. de loca. c. ex reſcripto. Et hec excōicatio nō habet locū niſi bononie ¶ Si qs ex eo pacto receptus eſt in canonicū vt ſcholas teneat ſymoniac⁹ eſt. vnde et mortale. ſed vacante pbenda pōt ei annecti hoc onus docendi licite. Hoſt. et Ber. ¶ Si aliquid exigatur vel pmittatur pro licētia docendi: quāuis ſcdm Hoſti. nō ſit ſymonia: eſt tamē contra iura vnde et mortale: qḋ patet ex pena pter hoc impoſita. q2 exactum reſtituit et dnt exactores officijs et bñficijs expoliari. extra. eo. c. i. Ray. ¶ Si magiſter habet beneficiū vel ſalariū ſufficiens p docendo: ſi exigit a ſcholaribus ſymoniā cōmittit: pcipue a clericis et paupibus exigendo. q2 vendit doctrinā et tenet ad reſtōnem. Hoſti. Ray. Si autē non ſufficit ſalariū ei pōt exigere; ſi tamē ſit ydo

neus in docendo: alias non. A paupibus autẽ non debet exigere: oblata vero gratis ſemper poteſt accipere et multomagis ſi nullum habet ſalariũ poteſt recipere collectã pro labore. ¶ Si magiſter feſtũ colendũ de iure vel de cõſuetudine non vult concedere niſi pro pecunia: vel econtra non colendũ pro pecunia ſymoniam cõmittit. Ray. ¶ Si magiſteriũ inde querit ineptus et valde ignorans vel recepit: videt̃ eſſe mortale ꝓpter periculum qđ ſequitur: quia rõne magiſterij datur fides in quib' requiritur vnde nocumentũ proximo ſequit̃ ex conſilio maloꝝ: et hoc p̃cipue in theologia facultate: et admittẽs tales ſcienter ad magiſteriũ etiam videt̃ mortaliter peccare. ¶ Si querit gradus vel magiſteriũ non ad vtilitatem aĩmarũ et honorez dei: ſed ad ſui ſuſtentationẽ et honorem ptinet ad ambitionẽ. ideo vide de ambitione quãdo mortale eſt vel veniale. Si inde querit exemptionẽ: vel diuitias: vel libertatẽ: totum eſt damnabile preſertim in relgioſis. ¶ Si docuit publice in theologia exiſtens in mortali notorio: peccauit mortaliter. Petrus. ¶ Si ſcientias ꝓhibitas legit vel didicit: vt nigromantiã vel artem notoriam et hmõi. mortale eſt. vel ſi notabiliter ignorans ſe ad docendum poſuit et errores notabiles docuit: eſt mortale.

¶ Si non adhibuit diligentiã ad ꝓfectum ſcholariũ in ſcientia et moribus quã debuit: faciens nimias vacationes vel non vtilia: ſed curioſa docens. vel de moribus eoruz non curans nec compeſcens in quo potuit: in hmõi negligentiã notabiliter committens mortale eſt. ¶ Si vniuerſitatis iuramẽta non impleuit mortale eſt peccatũ. ¶ Si ſe iactauit de doctrina vel alijs detraxit ſe p̃ferendo vel eis inuidit: vel ſectas nutriuit inter ſcholares: vel ſcholares alteri' doctoris ad ſe traxit iniuſte vel pompoſe inductus eſt. de quibus vide ſupra de hmõi grauitate.

¶ Si ſcholares nõ fuerint obediẽtes doctori in his in quibus tenentur. ¶ Si rixas inter ſe fecerint. ¶ Si nimis aptũ elege

runt ad legendũ ex cauſa iniuſta. ¶ Si dimiſerũt ieiunia eccleſiaſticã cum ieiunare poſſent. vel miſſe auditionez in feſtis: vel alia ſacramẽta. ¶ Si contendãt in diſputatione contra veritatem ne videãtur ſuccumbere. ¶ Si ſuperbiuit ex ſcientia. ¶ Si aliquẽ malum finem intendunt ex ſcientia ſua vel lucra iniuſta: curioſitates: ambitiones et hmõi. ¶ Si ſint negligentes in ſtudio. ¶ Si prodigi in expendẽdo: et de aliis inquirẽdi ſunt prout videbit expedire de dictis ſupra in prima parte et in ſecũda. ¶ Si nimis ardenter ſtuduit in libris gẽtilium ꝓpter ornatum: minus vacans ſtudio vtiliori vel neceſſario vel ſacre ſcripture: ꝑcipue quo ad religioſos vel in poeticis ꝓpter materiam turpem. qꝛ iſtud eſt mortale. xxxviii. q. di. c. ideo prohibet.

¶ De medicis et aromatariis. c. vi.

¶ Si poſuit ſe ad practicã in medicina ſine ſuffitienti peritia. quia ſi parũ vel nihil ſtuduit videt mortale: quia expoſuit ſe periculo occidendi homines. ¶ Si peritus et ſufficiens exiſtens obmiſit aliquid de otingentibus circa infirmos quos habet in cura ex negligentia: quia ex negligẽtia notabili vnde ſecutum eſt magnũ nocumentũ in infirmũ vel ſequi poteſt: male potuit excuſari a mortali. Si vero parua negligẽtia: eſt veniale. vt ſi nõ viſitat infirmos ſollicite et huiuſmodi: vbi tamẽ non eſt periculũ. ¶ Si dedit medicinã vel conſiliũ pro ſalute corporis: in periculũ tamen anime ꝓpter que veniat quis ad peccatum id eſt contra ꝑcepta: puta vt fornicet quis vt euitet certas infirmitates: vel medicinã dat pregnanti ad occidẽdum puerũ pro cõſeruatione matris: vel potũ inebriantez et hmõi: mortaľ peccat. et hoc ꝓhibetur in. c. cum infirmitas. extra. de pe. et re. ¶ Si ſeruauit ꝑceptum factũ medicis. ſcȝ ꝙ inducant infirmos quãdo primo vocãtur ad viſitandũ eos ad confeſſionẽ faciendam: quia obmittẽdo hoc ſcd͂m doctores peccat mortaliter vt di. c. cum infirmitas. de pe. et remiſ.

¶ Si pauperes infirmos quos nouit nõ valentes ſoluere nõ viſitauit gratis: q2 ad hoc tenet̃ et etiaʒ ſoluere ꝑ eis medicinas ſi põt alias mortale eſt. diſt. lxxxiij. c. i. et in glo. ſup verbo inferas. ¶ Si nimis larg9 fuit ad inducendũ debiles ad frangen dum ieiunia eccleſie ſine rõnabili cauſa: qđ frequẽter faciunt: non eſt ſine peccato. ¶ Si vero etiã ſanis diſuadet ieiunia ec cleſie dicẽs nociua eſſe: et ſic inducũt ad frangendũ ieiuniũ ſine cauſa: mortale eſt. de pe. di. i. c. noli. ¶ Si dedit medicinã du biam ſanatõnis vel mortificatiõis videtur mortale. et vt dicit c. cum infirmitas. extra. de pe. et re. potius debet dimitti in ma nibus dei ꝙ exponi piculo medicine. De emulatione vero et de tractione quã faciũt medici interrogandũ eſt ꝓut habes ſupra

¶ De aromatarijs.

¶ Si in componẽdis medicinis nõ ponunt q̃ ordinat medi cus cum nõ habent: vel ita bona vt eſt neceſſe: in quo offendũt medici non facientes ante ſe cõponi. nam ſi ex hoc ſequit̃ graue periculũ infirmo vel non opatur ſanitatẽ quã feciſſet ſi bene fe ciſſet illã: mortale eſt et etiã in medico ſi hoc diſſimulauit. ¶ Si docent vel vendũt ea que ꝓcurant aborſum ad illud faciendũ vel vendũt venena his quos credũt abuſuros: mortale peccatũ eſt. ¶ Si ſophiſticãt aromata qđ frequenter faciũt ponẽtes in eis vnũ pro alio: vel in electuarijs: ſirupis: ſpẽbus: et confectio nibus: in cereis faciẽtes malas mixturas et vendẽtes pro pu ris: q2 vltra peccatũ tenetur ad reſtõem illis ad quos tales res vendit ſeu erogare paupibus cum incerti ſunt. ¶ De nimijs precijs: piurijs et mendacijs: et de minutis ponderibus q̃ faci unt interrogãdum eſt ꝓut ſupra in. c. de fraudulentia. et alijs vicijs in prima pte. ca. i.

¶ De mercatoribus campſoribus et ꝓxenetis. c. vij.

Mercatoribus campſoribus et ꝓxenetis querendũ eſt ¶ Si miſit nõ ſolũ arma et lignamina: ſed etiã quecũq3

mercimonia ad alexandriā vel partes egypti: vel terras ſarra/
cenorū ſoldano ſubiectas: excōicatus eſt excōicatione papali: ſi
non habuit licentiā a papa dicit ꝙ veneti habēt. ¶ Si nego/
tiantur non ꝓpter aliquē finem honeſtū: puta ſuſtentatōnem
familie ſue ex lucro moderate vel ꝓpter ſuſtentationē paupeꝝ
vel ꝓuiſionem eoꝝ pro ciuitate neceſſarioꝝ et hmōi negociātur
ꝓpter auaritiā et ad theſaurizādum: eſt mortale pctm̄ ſi in lu/
cro conſtitutū finez: vel ſi intendūt lucrum ꝑ fas vel nephas ſi
pnt. ¶ Si cōpoſuit ſe cum alijs mercatorib' ꝙ non vendant de
aliquo minori ꝑcio ꝙ̄ conuentū fuit. inter eos: qḋ eſt exceſſiuū
vt ſic cogitant ꝑſone emere caro ꝑcio peccatū eſt et legib' prohi
bitum. Hoſt. ¶ Si vendūt merces ꝑ maiori precio ꝙ̄ valeāt
et ex eo ꝙ non ſoluit fecit ei terminū: ſed etiā mutuat ei pecu/
niam aliquā vſurā cōmittit. ¶ Si vendēdo mercantias ſuas
puta lanā vel pannos recipiēdo pro ꝑcio alia mercimonia: puta
ſericū pro aromatib': vel alia qḋ vulgariter dicit barato: multo
maiori ꝑcio vendit ſic ꝙ̄ ſi recipet pecuniā: peccatū eſt iuſtitie
et mortale: niſi ille qui vendit etiā longe maiori ꝑcio tradat res
ſuas: tunc pōt vnus exceſſus compenſari cum alio ſi ſint quaſi
equales ¶ Si vendēdo ad terminū plus iuſto ꝑcio vendit ra/
tione dilationis tm̄ et diuerſis ſpēbus cambioꝝ et varijs mo/
dis cambioꝝ vſurarū et fraudulētius in quātitate et q̄litate
et ſubſtātia rerum: interrogandū eſt ꝑut habes ſupra in. c. de
vſurpatiōe rei aliene. ¶ Si fraudauit vel fraudari fecit vel ali
us ꝑ eo iuſta pedagia ſeu gabellas: mortale eſt: et tenet ad re
ſtitutionē. ſecus ſi de iniuſtis: vel cū non tenent loca illa tuta
a latronibus ꝓpter qḋ hec ſoluūtur ꝓpter defectū dominoꝝ.
¶ Si dedit falſas monetas vel diminutas ſciēter pro bonis:
vel eas diminuit: eſt peccatū et tenet. ſecus ſi accepit monetas
valētes in loco pro eo qḋ valent ibi et mittēs ad alium locū vbi
plus valēt plus petit. ¶ Si faciens ſocietatē cum alijs nō fide

liter ſe habuit aliq̃ occulta lucrã ſibi ſoli retinẽs tunc ad ſatiſ-
factionẽ tenetur: niſi cert⁹ eſſet ꝙ ſocij tantũdẽ occulte ſubtrariſ-
ſent. ¶ Si fecit ꝑ alijs ſecuritatẽ cum fraudib⁹: nam ſine frau-
de aſſecurare merces ꝑ mare vel ꝑ terram et inde q̃rere emolu-
mentũ plus vel minus ſcd̃m quantitatẽ ꝑiculi non videt̃ illici-
tum: cum ſubſtet ꝑiculo magno. Aſſecuratio vero pecunie ꝑ
modũ ſatiſfactionis q̃ vulgariter dicit̃ ſcripta: vbi nullũ eſt ꝑi-
culum et damnũ non eſt tutũ quantũ ad conſcientiã ſec⁹ ſi ſibi
eſt ꝑiculum ibi. ¶ Si accepit pecuniã aliquã ſub noĩe depoſiti
rñdens ſex vel octo ꝓ centenario et cũ illis pecunijs lucrat̃ ipſe
mutuãdo vel alijs illicitis ↄtractibus ad rationẽ. x. ꝓ centena-
rio ⁊ huius cõmiſit duo mortalia: vnã eſt accipiẽdo: aliud mu-
tuando et tenet̃ de vſura. ¶ Si ſe intromiſit in barocol ritran
colis achaſmis: q̃ vocabula nõ declaro ob breuitatẽ: ſed de his
vide in ſũ. li. ij. ti. q̃d malitie ſit in eis. Achaſmũ dicit̃ qñ quis
gerit negotia ſtipẽdiariorꝫ. ¶ Idẽ ſi dominorꝫ laborãs pro eis et
cũ mutuat eis pecunias cum expẽdit recipiẽs inde certũ lucrũ
vel ſalariũ ⁊ q̃ quãtum meret̃ labor pro iuſtis cauſis põt accipe:
vnde ꝓ bellãtibus iniuſte non põt accipe ratõne mutui nihil
plus. alias vſura eſt. ¶ Si vſus eſt piurijs et mẽdacijs emen-
do et vendẽdo q̃ ſolent eſſe his cibus ⁊ potus. Et de his dic vt
ſupra in ꝑma pte in locis ſuis: et cũ ſtat in tali ꝓpoſito vtendo
mẽdacijs et piurijs et dolis qñ occurrerẽt ſemꝑ eſt in mortali.
Vñ non eſt abſoluẽdus: niſi diſponat abſtinere ab illis vbi eſt
mortale. ¶ Itẽ ſi emit res raptas vel furatas ꝑ mare vel per
terrã. dic vt ſupra in prima pte. c. ij. ¶ Si emit vel vẽdidit die-
bus feſtiuis abſqꝫ neceſſitate ſed ꝓ cupiditate vel fecit ratioci-
nia librorꝫ vel fieri fecit ſuis diſcipulis. dic vt habet̃ ſupra de ob-
ſeruatione feſtorꝫ. ¶ Si fuit ꝓſoneta ſeu mediator qui dicitur
ſenſale contractuũ fraudulentorꝫ ſciẽter mortale eſt: et tenet̃ leſo
ſatiſfacere. ¶ Si fuit mediator cõtractus vſurarij intendens

vtilitatē vſurarij et ſuam magis ꝙ accipientis ab vſura: mortale eſt. ⁊ ſi ipſe induceret ad mutuandū alios ad vſuras qui hoc non cogitabāt videt̄ tenere ad reſtitutionē. ¶ Si mediator extat in alijs cōtractibus vt vendēdo domos equos et alia animalia et male conſuluit emptori in eius damnū vel in ſui vtilitatē et venditoris: peccat mortaliter: et tenet̄ leſo ad omnē ſatiſfactionē et econuerſo tenet̄ ſi in damnū venditoris cōſuluit ¶ Si in fiendis matrimonijs vtit̄ mendacijs et hmōi in notabile damnum contrahētium: peccat mortaliter.

¶ De artificibus et mechanicis. c. viij.

¶ Si fecit artem cui⁹ opus eſt cum pctō ad peccatū mortale vt plurimū: ſicut facere taxillos: ſeruire vſurarijs in illa arte Militi in bello iniuſto: nauigio piratoꝝ: lenocinio in tenēdo barateriam et hmōi. oportet ꝙ dimittat ex toto artē: alias non eſt abſoluendus. ¶ Si artem fecerit cuius artificium poteſt eſſe ad bonum et malū finem et vſum: vt gladios: baliſtas: lanceas: venena et huiuſmodi. ſimiliter pōt eſtimari ꝙ emptor velit ad maluꝫ vſum: non pōt facere vel vendere facta. vtputa in iniuſto bello: ſec⁹ eſt ſi dubitat. ¶ Si qua etiā facit que ſunt ad malū vſum quaſi ſemꝑ vt facere fucos et ſerta et huiuſmodi debet dimittere. ¶ Si mēdacijs vtitur piurijs dolis malis menſuris vel ponderibus. ¶ Si feſtiuis diebus laborauit. ¶ Si nō ieiunauit cum poſſet: moderādo laborem. de quib⁹ dic vt ſupra in prima pte. c. xxiij. et. ix.

¶ De lanificibus.

¶ Si vendidit pannū lane lanifex minus ꝑcioſe pro pāno lane magis ꝑcioſe et ſub iſto precio vel vnius tincture ꝑ alia vel cum aliquē defectum habēte ac ſi non haberet nil minuēs precij: vel ſi in feſtis fecit lanā tendere ſine neceſſitate: vel cum non plane ſoluit laborātibus et hmōi: in his eſt maius et minus peccatum ſcd̄m materiam.

¶ De ſetariolo.

¶ Si textoribus ſerici preciū ſui laboris dat non in pecunia ſed reb⁹ diuerſis: puta panno ſerico: tritico et hmōi: et cum ille nō indigeat illis oportet eū vendere minori precio q̄ ille recepit peccat mortalr: et tenet̄ ad reſtōnem de dāno: niſi a principio cum eo ſic cōuenerit q̄ daret de hui⁹ tali precio: tunc aut nō videtur deceptio.

¶ De tabernario et hoſpite.

¶ Si vendit vnaʒ ſpeciem vini ꝑ alia vel limphatū vinum pro puro ad clarificādum vinū fecit aut miſit aliq̄ nociua corporibus: vel non dedit plenas mēſuras: vel in taberna tenuit meretrices et ribaldos: vel luſores ad taxillos: vel aduertenter dedit his quos vidit inebriari: peccauit in quibuſdā mortaliter in alijs vero venialiter: et tenetur de damnis.

¶ De macellario.

¶ Si vendidit carnes corruptas ꝑ ſanis: qđ eſt mortale. Si vnam ſpeciē pro alia: vt caprā pro caſtrato et hmōi: vel diminutum pōdus: vt vndecim vncias ꝑ libra: peccauit mortaliter et tenetur de damnis.

¶ De piſtore.

¶ Si fecit panē nimis ponderoſū: ita q̄ emētes ſunt decepti vel minoris ponderis q̄ debet: vel farinā bonam alterius accepit cum fecit panē et poſuit minus bonā vel cuʒ nimio furfure peccauit. et tenetur ſatiſfacere.

¶ De ſutore pannoꝝ.

¶ Si qđ reſtat ſibi de ſerico vel panno vel tela vel alijs ſibi datis ꝑ fiendis veſtibus ſibi furat̄ illud ſi ſit quid notabile niſi ille diminute dediſſet ſibi mercedē laboris et illud capit ſibi ad ſupplendū tantū vel vbi eſſet in pacto. ¶ Si noctibus vel diebus ſolēnibus abſqʒ magna neceſſitate laborat: vel ſi faciat nouas inuentiones vanitatū.

¶ De aurificibus.

¶ Si vtit̄ vel ſi vendit aurum vel argentū archimiatū pro

vero vel aurū minus purum ꝓ magis puro: peccat et tenet᷑ de damno. ¶ Si emit calices ſacros non cōflatos ꝑ ſe qd̄ ꝓhibet᷑

¶ De cerdonibus.

¶ Si vendidit vnam ſpeciē coriꝫ ꝓ alia minus bona in ſotularibus.

¶ De fabris.

¶ Si ferrum pro calibe vel malum ferrum.

¶ De locatoribus equoꝝ.

¶ Si ſcienter locauit equum defectuoſum vel ꝑiculoſum et huiuſmodi: quilibet tenetur vltra peccatū de damnis: ⁊ ſic diſcurrendum eſt ꝑ alias artes.

¶ De hyſtrionibus.

¶ Si hyſtrio fecit repñſentationes et iocos in verbis vel factis turpia continētes: vel in eccleſijs vel in diuinis officijs vel temporibus indebitis: eſt peccatū plus vel minus graue ſecundū quantitatem.

¶ De cytharizantibus.

¶ Si muſicus cytharizauit ad congregatōnes illicitas vel in eccleſia in organis pulſauit ballatas: puto mortale in pulſante et procurante.

¶ De ſeruitoribus et laboratoribus.

¶ Si infideliter oꝑati ſunt. id eſt nō bono modo et incuria ⁊ negligentia vel non tm̄ quantū cōmode potuerūt peccatū eſt.

¶ De agricolis et ruſticis.

¶ Si credit explicite miſteria q̄ cōmuniter ſolennizat eccleſia vt incarnationē: paſſionem: et reſurrectionē. ¶ Si ſcit dominicam oratōnem ¶ De obſeruatōne feſtoꝝ et ieiunioꝝ ſi tamen poteſt. ¶ De auditione miſſe in feſtis. ¶ De cōfeſſione et communione ſemel in anno fienda. ¶ Si recepit ſacramentū confirmationis vel nō: quia tenetur ſi pōt. ¶ Si tenuit ꝓprios filios ad baptiſmū vel confirmatiōem quod eſt prohibitū. ¶ De mendacijs vero et ꝑiurijs et blaſphemijs ⁊ inebrietatibus interroga. ¶ Si ad meretrices acceſſit: qd̄ aliqui non credūt eſſe

moꝛtale nec tamē talis ignoꝛātia excuſat eum. ¶ Si decimas non ſoluit: ſaltem ſcḋm conſuetudinē loci illius q̄ peccauit et tenet̄ ſatiſfacere de p̄terito ſi ſacerdos nō remittit vel etiā oblationes ſcḋm conſuetudinē loci non dedit ¶ Si de excōicatione non curauit: ſed ingeſſit ſe diuinis vel contēpſit vitare excōicatos: qḋ eſt moꝛtale peccatū. ¶ Si nocuit p ſe vel per familiā ſuā vel animalia: puta diſcurrēdo per ſata alioꝝ vel mittendo vel ꝑmittendo aīalia intrare ad paſcendū. vel ſi mutuauit terminos poſſeſſionū vel arando adunat de terra ꝓximi vicini agro ſuo: in his peccauit ſcḋm quantitatē damni qḋ intendit facere: et tenet̄ ſatiſfacere. ¶ Si dolum cōmiſit in agricultura vel notabilē negligentiā in damnū patroni: vt non fimādo terras vel cultiuādo vel ſeminādo vel recolligēdo fructus debito tēpoꝛe ꝓpter quod deꝑierunt: vel boues nimis fatigando vnde deſtruūtur et p̄cipue ad lucrū habenduꝫ ſuū peccat et tenet̄ de damno. ¶ Si tenens poſſeſſionē ad affictū male tractauit: vel ſi partiari⁹ non reſpōdet dominis de quātitate tota debita fingens ſe nimis recollegiſſe: tenet̄ dominis de dānis. ¶ Si animalia tenens ad ſoccidā non reſpōdet ex integro danti de lana: caſeo: ⁊ fetibus et hmōi: in his eſt peccatū moꝛtale vel veniale ſcḋm quantitatē damni et tenet̄ ſatiſfacere. ¶ Si dieb⁹ feſtiuis laboꝛauit et p̄cipue tēpoꝛe meſſiū et vindemiarū abſqꝫ magna neceſſitate: vl̄ detulit ligna vel victualia dn̄is ſuis moꝛtale eſt. ¶ Si vacauit ludis: choꝛeis et aliis vanitatib⁹. ¶ Si gubernauit familiā ſuam ſcḋm p̄cepta dei et eccleſie. ¶ De ſuperſtitionibus et falſis opinionib⁹ que ſolent abundare in eis. ¶ Si habet vota q̄ impleuit vel non.

¶ De pueris et puellis.

Inquirendū eſt de mendaciis et ꝑiuriis. ¶ De votis nō impletis q̄ tamen non obligāt ſi irritātur a parentib⁹ ante annos pubertatis. ¶ De miſſa non audita in feſtis. ¶ De confeſſione et

cōmunione fienda ſemel in anno. De irreuerētia ad parētes vel maiores. De rixis. Si verberauit clericū quia eſt doli capax excōicatus eſt. De furtis factis. De rebus parētum vel magiſtroꝝ ſuoꝝ. De detractōnibus et turpibus verbis auditis vel dictis libēter. De cōtumelijs ad inuicem. De inuidia et alijs ꝑut videtur pl⁹ vel minus ſcđm etatem et ſenſum: ꝓcipue de vicijs carnalib⁹ cum maſculis et feminis vel ꝑ ſeipſos cōmiſſis ad inuicem: que hodie abundāt in ipſis ꝓpter malas ſocietates et occultant. Interrogādi ſunt cum magna cautela et a longe: vt non addiſcāt que ignorāt. Multo magis hoc ſeruādum eſt erga puellas de omnibus ꝓdictis ſi credunt tunc habuiſſe vſum ratōnis iudicandū eſt de mortali aut venniali ſcđm regulas in prima et ſecūda ꝑte de illis.

De clericis in cōmuni. c.xi.

Circa clericos in cōi a quolibet clerico pōt interrogari cum videt expedire: vt qn̄ talis cleric⁹ eſt ignot⁹. Si accepit aliquē ordinem ꝑ ſymoniā quia ꝑ hoc peccauit mortalr: et eſt ſuſpēſus ſcđm iura antiqua nec pōt exequi ſuſceptū vel ꝓmoueri vlteri⁹ niſi prius per papā diſpēſetur: qđ verū eſt ſi ipſe fuit cōſcius ſymonie. quia ſi ignorāte eo pōt per aliū diſpenſari. aliter eīn ſemꝑ peccaret mortalr exequēdo: nec excuſat eum iuris ignorātia. hec Ray. Si accepit aliquē ordinem licꝫ non ꝑ ſymoniā: tn̄ a ſymoniaco in ordine vel dignitate ſiue occulto ſiue manifeſto eſt ſuſpēſus et indiget diſpenſatione pape: ſed dū ignorat factū. ſ. eum eſſe ſymoniacū excuſatur a pctō exequendo officia ſua: ſed cum certificat̄ non pōt exequi ſine diſpēſatione. Si ſuſcepit ordinē a ſymoniaco in ordine oferendo vel beneficio notorio ſimiliter eſt ſuſpēſus: ſecus ſi ſymonia nō eſt notoria. dum vero neſcit excuſat̄ modo ꝓdicto ſed nō poſtea qn̄ certificat̄: ſed indiget diſpenſatōne pape. alias non poteſt exequi. Ray. Si recepit ordineꝫ habens aliquā

irregularitatē: vt homicidij mutilatōis illegitimatōis et hmōi ſi abſqȝ diſpenſatōne peccauit mortaliter: nec pōt exequi abſqȝ diſpenſatiōe: alias peccauit mortaliter. ¶ Si recepit ordinē excōicatus vel ſuſpēſus vel interdict⁹ peccauit mortaliter: et non habet executionē. ¶ Si exequit officiū alicuius ordinis vt cantando epl'am vel legendo euāgelium: vt dyacon⁹ in aliquo predictoꝝ irretitus ſentētia peccauit mortaliter: niſi ignorātia facti eū excuſet: et eſt irregularis. Ray. ¶ Si accepit ordinē in aliquo pctō mortali ſcienter: peccauit mortaliter: et quotiēſcunqȝ exequit officiū alicuius ordinis in mortali vt accolitatū: dyaconatum ſubdyaconatū miniſtrādo aliqđ ſacramentū ſolēniter vt baptizādo: cōicando: confeſſiones audiēdo et hmōi. Tho. eſt mortale. ¶ Si extitit public⁹ cōcubinarius vel alias notorius fornicator: eſt ſuſpēſus ab executione officioꝝ ſuorum pcipue a celebratōne miſſe. et ſi exequit ſic ſuſpenſus efficit irregularis indigens diſpēſatione pape: alias non pōt exequi. Hoſt. ¶ Si non portauit tonſurā ex leuitate et laſciuia: mortale videtur. ¶ Si ſe exercuit in negotijs ſecularibus negociando et hmōi. vel ſi tenuit tabernas ibi miniſtrans: vel ſi luſit ad aleas vel taxillos: vel ſi īmiſcuit enormitatib⁹: vel turpib⁹: vel tripudijs cum feminis. ¶ Si vſus eſt officio ordinū ſine debitis ornamentis: vt faciēdo ſubdyaconatū ſine manipulo: dyaconatuȝ ſine ſtola: celebrādo miſſam cū defectu alicui⁹ ſacre veſtis ordinate ſcȝ caſula: amictu: alba et hmōi. vel non etiā in lapide ſacrato: aut etiaȝ ſine lumine vel ſine adiutorio et ſine miſſali et hmōi. qr in quolibet hoꝝ eſt mortale pctm̄ ſi ſcienter dimittit: nec excuſat iuris ignorātia. ¶ Si exiſtēs in ſacris in ſubdyaconatu et ſupra obmiſit horas canonicas: qr in quolibet die quo obmiſit aliquā horā: etiā beate virginis cū poſſet: peccauit mortaliter. et ſi ex negligētia obmiſit. ſecus ſi ex obliuione: ⁊ tunc tenetur dicere qn̄ recordatur. aut ſi obmiſit ex impotētia infirmi

tatis et hmõi de cauſa. ¶ Si dicẽdo horas aliis exercitiis ſe oc cupauit manualib⁹: vt faciendo coquinã et hmõi: videtur mor tale. qr non ſatiſfacit pcepto eccleſie. ¶ Si mente circa alia vaga tur volũtarie non curãs: et ſic quaſi p totum officiũ: videt mor tale. ſecus ſi pponit velle attendere et diſtrahit: ſed cum aduer tit diſplicet ei. Pe. ¶ Si recepit ordinẽ ſacrum ante etatẽ legi timam. ſcz ſubdyaconatũ ante. xviij. annos. dyaconatum ante xx. et ſacerdotiũ ante. xxv. et ſufficit annus inchoatus: peccauit mortaliter: nec debet exequi ante etatẽ legitimaz: ſi tamẽ faciat non efficit irregularis ſecũdum cõmunem opinionẽ: ſed peccat. ¶ Si ſacerdos exiſtẽs cõmiſit aliquã ſymoniã: puta audien do cõfeſſiones pro habẽdo pecuniã: alias non auditur⁹: bapti ſando: cõicando: iniungẽdo: vendẽdo ſepulturas et hmõi: mor tale eſt. ¶ Si in cõfeſſione: cõione: vel in collatione ſacramẽto rum obmiſit debitã materiam vel formã vel ritum: in quolibet hoꝝ eſt mortale: ſiue ex certa ſciẽtia facit: ſiue ex ignorãtia craſ ſa: vel notabili negligẽtia: nam inde ſequit magnum piculum et irreuerẽtia dei. ¶ Interrogãduz enĩ eſt de formis. ſcz baptiſmi eucharistie et alioꝝ ſacramẽtorum q̃ ſunt maioris ponderis ſi ſciunt eas. quas habes infra. c. vlti. ¶ Si notoriis pctõribus dedit euchariſtiã vel alia ſacramẽta non penitentib⁹. ¶ Si oc cultis pctõribus quos ipe ſciuit denegauit publice euchariſtiã vel alia ſacramẽta: quia in vtroqz videt mortale. licet etiã ipſi peccent petẽdo et ſumendo. ¶ Si celebrauit cum mortali non confeſſo licet otritus mortaliter peccauit: niſi aliqua neceſſitate inſtante et ſacerdotis copiã non habẽte tunc ſufficit contritio: ſed ſi ſine hac celebrauit mortaliter peccauit. Tho. ¶ Si celebra uit nõ dictis matutinis: mortale eſt. ¶ Si dicendo miſſã non cõſecrauit putãs ex hoc euadere peccatũ mortale eſt et grauiſſi mum. ¶ Si celebrauit ad faciendum veneficia ſeu maleficia. ¶ Si non dixit ex integro: ſed dimiſit notabiles ptes miſſe ex

ignorantia ſeu feſtinatōne precipue canonis. ¶ Si dicens ver ba non intendit conſecrare. ¶ Si non ſumpſit ſacramentum. ¶ Si non iuuenis. ¶ Si plures miſſas in vna die dixit in caſu non conceſſo. ¶ Si non in azimo ſed fermentato accipit ¶ Si cum hoſtia quaſi corrupta: vel vino acetoſo vel quaſi putrido. ¶ Si ſemp in miſſa occupatus in variis cogitatio nibus voluntarie: vel non curās fuit de attentione. ¶ Si non poſuit aquā cum vino in calice ex ignorantia vel certa ſcientia in quolibet horum p̄dictorum eſt mortale. ¶ Si non diligen ter ſeruauit eucariſtiā ſub ſera ꝓpter quod aliquid ꝑditur vel a muribus deuorat̄. ¶ Si non defert infirmis aperte et cum lumīe modo debito. ¶ Si euomuit ſacramētum ꝓpter ebrie tatem vel ex voracitate. ¶ Si non renouauit vt debet propter quod efficiāt putrida vel marcida vel vermes generātur. ¶ Si dedit infirmo patienti vomitū ſcienter. ¶ Si ſtilla ſanguinis cadit in terrā: et in his frequenter eſt mortale: licet non ſemp. ¶ Si nimis raro celebrauit: p̄cipue ſi non celebrauit in ma gnis ſolēnitatibus: videtur mortale ſcđm Tho. ¶ Si promi ſit alicui dicere miſſas recipiēs elemoſinas et nihil intendit fa cere: videtur mortale. ¶ Si habens pollutōnem nocturnā die p̄cedenti īmediate ex cauſa vbi fuit mortale: vel dubitat fuiſſe mortale celebrauit etiā confeſſus: videt̄ mortale ſcđm Tho. vel ſcđm Pe. de pa. quādo ſic incontrit° accedit ad celebrādum: ve niale autem ſi ex cauſa vbi fuit veniale niſi ſubſit neceſſitas. ¶ Si audiuit confeſſionē alicuius nō habens auctoritatē ab aliquo ſi abſoluit a caſib⁹ a quibus nō potuit: vt a reſeruatis ſiue ex certa ſciētia ſiue ex ignorātia craſſa. ¶ Si intromiſit ſe de diſpēſatione votorū vel abſoluit ab excōicatione maiori abſqꝫ ſpeciali cōmiſſione. ¶ Si poſuit ſe ad audiendū confeſſiones omnino ignorās et neſciens diſcernere inter mortale et veniale et cōmunia mortalia: eſt mortale. ¶ Si abſoluit quē inuenit

excõicatum maiori:et a pctis quia non põt· ¶ Si abſoluit eũ
qui nõ vult a peccatis diſcedere vel ſatiſfacere quib' debet ¶ Si
reuelauit peccatũ auditũ in confeſſione cognoſcẽti confeſſũ illũ
ſine licẽtia illius: in quolibet predictoꝝ videt̃ mortale: nec excu-
ſat ignorãtia. ¶ Si nimis feſtinauit in audiẽdo: non ſufficiẽ
ter interrogãdo. ¶ Si in ꝑpleris caſibus ꝑitiores non conſu
luit. ¶ Si incautus in iniungendis penitentijs: qꝛ vel nimis
graues vel nimis paruas dedit. ¶ Si interrogauit de his de
quibus nõ debuit. videlicꝫ nomẽ ꝑſone cum qua peccauit: vel
incaute in turpibus ¶ Si ꝑdicauit in peccato mortali exiſtẽs
peccauit mortaliter: et totiens quotiẽs ſic ꝑdicat. Tho. ¶ Si
predicat aduertẽter mendacia: mortale eſt. Tho ¶ Idẽ videtur
ſi ſcandaloſa: vnde cõcitat ſeditiones in populo. ¶ Si predica
uit indulgẽtias indiſcretas. ¶ Si predicauit ꝓpter pecuniã
ſibi ꝓmiſſam vel dandã: ſymonia eſt: vnde et mortale. ¶ Si
predicauit ꝓpter inanem gloriã ibi conſtituẽdo finem: mortale
eſt. ¶ Si ꝑdicauit ſine licentia ¶ Si dixit nimis curioſa alle
gando poetas et philoſophos frequẽter. ¶ Si fabuloſa et pro
uocantia ad riſum. ſi ab hmõi ſe non ſubtraxit cũ poſſet et in-
iungeretur ei: peccauit. ¶ Si nimis familiaris cum mulieri-
bus cõuerſando viſitando eas extra neceſſitatem: ꝓpter quod
multi ſcandalizãtur: et ipſe nouit hoc poſſe eſſe mortale. ¶ Si
viſitauit monaſteria et qua de cauſa. ¶ Si cognouit carnali
ter illam quã audiuit in cõfeſſione: vel quã ſuſcepit ad baptiſ-
mum vel confirmationẽ: cõmatrem quod maximũ et grauiſſi-
mum eſt ſcelus cõiter reſeruatũ epis ¶ De alijs vero inhone
ſtatibus interroga ꝓut videbit̃ expedire. ¶ Si veſtes ſacras
calices: exterſoria: et alia ꝑtinentia ad cultum diuinũ non tenu
it munda et decẽter aptata ꝓpter magnam irreuerentiã poſſet
eſſe mortale. ¶ Si benedictionem menſe et gratiarum actio-
nes non dixit quod dicere debet. xliiij. diſt. c. non licet.

¶ Si non fuit bene modeſtꝰ aſpectu aſpiciendo hincinde mulieres et vana: qđ multū ſcādalizat pſonas similiter in inceſſu ſtatu: habitu: auditu et huiuſmodi actibus. ¶ Si nō obediuit mandatis iuſtis ſuoꝝ ſupiorum et ſententijs: et ſi cōtempſiſſet: mortale eſt. ¶ De alijs vero peccatis mortalibꝰ de quibus habes ſupra in prima et ſecūda pte ſupra interrogandū eſt prout expedit ſcđm qualitatem pſonarum.

¶ De beneficiatis canonicis. c. xij.

De beneficiatis canonicis. De omnibꝰ iam dictis in. c. pcedenti poſſunt interrogari put credi pōt ipſos in illis eſſe inuolutos: et etiā de notarijs in hoc capitulo.

¶ Si beneficiū simplex siue curatū obtinuit p ſymonia cuius ipſe fuit cōſcius: non pōt niſi per papā diſpenſari ꝙ retineat. ¶ Si vero ignorante eo siue ſciente ſymonia cōmiſit talem oportet renūciare tali beneficio ſi non diſpenſat: alias furtiue tenet. vnde continue ſtat talis in petō mortali poſtꝙ hoc ſciuit: quouſqȝ renunciet: nec facit fructꝰ ſuos ſed tenet reſtituere deductis expenſis factis in vtilitatē beneficij. et hoc maxime de ſymonia p munus a manu. Si autem ignorāte eo poſſet etiaȝ per aliū diſpenſari: non tamen p eum cū quo cōmiſſa eſt. Sed ſi ſymonia eſt notoria: et etiā ſuſpenſus quo ad executiōem ordinum: ſed diſpenſari pōt per epūm ſi cum eo non eſt cōmiſſa ſymonia. non aūt ſi eſt occulta et ſuſpenſus quo ad ordines: ſed dum tenet tale beneficiū: eſt ſuſpēſus quo ad ſe: qꝛ ſine mortali peccato nō exequi pōt. ¶ Si recipit bñficium simplex vel curatū per pces carnales. i. pro indigno porrectas cū eſſet male vite et hmōi: vel p obſequiū tpale factum epo vel alio conferēti peccat mortaliter. ¶ Si bñficium curatū per pces ſuas receperit: etiā ſi alias dignus ſit: qꝛ tales pces eſtimātur pro indigno tanꝙ ambitioſo et pſumptuoſo commiſit ſymonia. Unde mortale eſt ſecundū Tho. forte tamen tenetur renunciare.

Pro beneficio aũt ſimplici licet porrigere p̃ces pro ſe ſi alias eſt dign⁹: vel etiã pro beneficio in generali: et hoc intendẽs ad ſui ſuſtentationẽ: non ad curã nec magis curatũ petens q̃ aliud.
¶ Si querit vel habet beneficiũ non intendẽs clericari ſed pro rari et intendẽs gaudere de fructibus beneficij videt̃ vſurpatio rerum eccleſiaꝝ et contra intentionẽ dotantiũ eccleſias: et ideo graue peccatũ eſt. ¶ Si nõ fuit electus a patronis vel a collegio et ꝯfirmatus per ſuꝑiorem ad quẽ ſpectat ſiue ꝑ ep̃um inſtitutus: ſed de mãdato vel manu domini tp̃alis vel per potẽtiam accepit: et dicit̃ intruſus: q2 fur eſt et latro: nec põt aliq̃d diſponere in tp̃alibus vel ſp̃ũalibus: vnde nec abſoluere nec ſacramenta põt dare parrochianis illius eccleſie: ſed in quolibet hm̃oi actu peccat mortaliter. ¶ Si renũciauit alicui beneficio qd̾ habet eo pacto q̃ detur cõſanguineo vel ꝓpter pecuniã ſibi ꝓpter hoc datam: ſymonia eſt ⁊ mortale in vtroq3: nec põt iſte ſibi retinere tale beneficiũ ſic ſibi collatũ. ¶ Si ꝑmutationē ſui beneficij vel eccleſie fecit cum bñficio alterius conueniendo inter ſe abſq3 iudicio ſuꝑiorum ad quos ſpectat collatio beneficiorum: ſymonia reputat̃. de his vide plenius in ſum. ¶ Si recepit bñficium exiſtẽs illegitimus abſq3 diſpenſatione: q2 contra iura. ideo tenere non põt. Poteſt autẽ cum eo diſpenſare de ſimplici beneficio ep̃us. De curato vero vel de dignitate ſolus papa. ¶ Si fuit electus ꝑ ſymoniã: non valet electõ: vel ſi ip̃e aliquẽ elegit ꝑ ſymoniã vel ad ep̃atum vel canonicatũ vel ad aliã eccleſiã: vt clerici collegiatarũ eccleſiarũ vel ſi alias indignũ ignorantẽ et publice malũ elegit ad prelaturã ex amicicia et huiuſmodi: mortale ⁊ grauiſſimũ eſt: et omnia mala q̃ ſequũtur ei imputãtur. ¶ Si male tractauit bñficium ſeu eccleſiã permittens eccleſiã vel edifitia ruere: vel poſſeſſiones incultiuari ⁊ alias res deꝑire: mortaliter peccauit ⁊ tenetur ad reſtitutõem ſeu ſatiſfactionẽ: ſi cõmiſit notabilẽ negligentiã et damnũ ſit no

tabile. ¶ Si fructus bñficij non bene expedit: videlicȝ vltra ſubuentionem ſuã ſubueniẽdo paupibus: ſed dilapidauit in conuiuijs et turpib⁹: vel etiã dedit cõſanguineis non indigẽtibus: mortale eſt. ſecus ſi cõſanguinei indigẽt: q2 tunc põt dare eis. ¶ Si plura bñficia habẽtia curã tenet abſqȝ diſpẽſatione: fur eſt et latro. nam hñs beneficiũ cum cura ſi recipit ſcõm cũ cura ipſo iure vacat primũ. c. de multa. de pben. extra. et hoc poſtꝙ habuit pacificã poſſeſſionẽ ſecũdi: vel habere potuit: et fructus eius pcipit: alias nõ vacat primũ videlicȝ ſi fructus ſcõi beneficij concedũtur alteri p papã pro illo tpe non vacat primũ. extra de pben. li. vi. c. ſi tibi cõceſſo. ¶ Si habẽs prebendã habentẽ dignitatẽ et ſi non curã animarũ ſi recepit ſcõam. ſimilr vacat pma. extra de pben. c. de multa. et in iſto caſu et in priori tenetur ad reſtõnem fructuũ ſi recepit. ¶ Si habẽs beneficiũ vnuȝ violẽter occupat ſecundũ: vel ſi ſciẽter ſe intrudit ſimiliter pdit primũ: et ſi qđ habebat ius in ſecũdo etiã pdidit et vacat illud ſcõm de prebẽ. c. eum qui. li. vi. ¶ Item non põt quis habere dignitatẽ cum pbenda abſqȝ diſpenſatõne pape. ¶ Quicunqȝ recepit perſonatũ vel dignitatẽ vel officiũ vel beneficiũ cui cura animarũ ſit annexa: ſi ante obtinebat ſimile: cũ ſit priuat⁹ primo vt dictũ eſt: ſi non dimittit primũ abſqȝ mora in manus ordinarij in cuius epatus eſt: ipſo iure eſt etiaȝ priuatus ſcõo et eſt inabilis ad ſacros ordines et ad quodcũqȝ aliud beneficiũ p extrauagantẽ. xxxij. ¶ Item abſqȝ diſpenſatõe non põt quis tenere plures eccleſias vel pbendas q̃ tamẽ non habeãt curam animarũ niſi in quinqȝ caſibus. ¶ Prim⁹ qñ ſunt ita tenues ꝙ neutra illarũ ſufficiunt ad ſuſtentationẽ. ¶ Scõs ſi vna dependet ab altera. ¶ Tercius ꝓpter raritatẽ clericoꝝ. ¶ Quart⁹ ſi eccleſia eſt annexa pbende vel dignitati. ¶ Quintus ſi habet vnam intitulatã et aliam commendatã. ſed talis cõmenda de parrochiali eccleſia fieri non poteſt: niſi ei qui attigerit vigeſimũ

quintū annū et ſit ſacerdos: et tali non poteſt cōmitti niſi vna et euidenti neceſſitate vel vtilitate. et durat niſi per ſex menſes extra. de elec. c. nemo. in ſexto. ¶ Si habet plures eccleſias vel prebendas habentes curā animarū abſq3 diſpenſatione pape. fur eſt et latro: et continue in mortali: nec epūs poteſt diſpenſare in hoc. ¶ Si etiā habet per diſpenſationē pape: ſed ſubreptitie. puta quia petēdo vnum tacuit de alio quod habebat: vel dixit ſe habere legitimā etatem cum nō haberet et hmōi. idem iudiciū eſt. ¶ Si per diſpenſationē epiſcopi habet plura beneficia ſed ſimplicia: ſed ad ſupfluitatem vel etiā per diſpenſationē pape ſimplicia vl' curata cum vnū ſibi ſufficeret ſcd̄m ſtatum ſuū: non videtur tutus in conſciētia ſua. quia diſſipatio eſt et non diſpenſatio. ¶ Si accepit eccleſiā parrochialē a quocunq3 cum nō attigiſſet. xxv. annū abſq3 diſpenſatōne pape circa etatē nulla eſt diſpēſatio et nullū ſibi ius habet. c. licet canon. de elec. in ſexto. ¶ Si infra annū cōputandū a die aſſignationis ſibi regiminis eccleſie nō fecit ſe ad ſacerdotiū ꝓmoueri: eſt ipſo iure priuat⁹. eo. c. licet canon. ¶ Item tenetur pſonaliter reſidere in reſidentia. Poteſt tamē epiſcopus cauſa ratōnabili diſpenſare ad tempus tantū. Sed de ꝓmotione ad ſacerdotiū infra annū non extēditur ad eccleſias collegiatas habētes curam nec ad aſſumptos ad earundē regimen. de elec. c. ſtatutū. li. vi. Poſſunt etiā epiſcopi diſpenſare cum ipſis qui habēt vel habebunt eccleſias parrochiales vt vſq3 ad ſeptenniū litterarū ſtudio inſiſtentes ꝓmoueri non teneātur niſi ad ordinem ſubdyaconat⁹: quem niſi infra annū ſuſcipiāt: ſunt ipſo facto priuati beneficio et medio tempore p vicarios illis eccleſijs ꝓuideatur. de elec. in ſexto. c. cum ex eo. ¶ Si habēs quodcunq3 beneficiū ſimplex et quantumcunq3 paruū: niſi dicit horas omni die: peccat mortaliter obmittendo ex negligentia: etiam ſi non ſit in ſacris conſtitutus.

¶ Si canonic⁹ vel alius clericus recipit quotidianas diſtributiones q̄ dantur intereſſentib⁹ horis: cum nō interfuerit: furtuꝫ cōmittit: ⁊ tenetur ad reſtitutionē. ¶ Si cum nō poſſit per ſe curā exercere eccleſie: nō poſuit ibi loco ſui ydoneū qui bn̄ officiaret: ſed malum et ignorantē qui ex ſuo malo ſcandalizat: vt notorius fornicator et luſor et hmōi: vel qui neſcit miſtrare debite ſacramēta et cōfeſſiones audire: peccat mortaliter. quoniā omnia mala q̄ ſequunt̄ ei imputātur. ¶ Si vere non pōt inuenire idoneū: p ſe exerceat. vel ſi non pōt aliter ꝓuidere renunciet. ¶ Item non licet p̄lato ſub p̄cio vel annuo cenſu cōcedere vices ſuas ſeu iuriſdictionē: qꝛ ſpūale eſt. extra. ne p̄lati vices ſuas. c. i. ij. et. iij. videlicꝫ ſi diceret. cōcedo q̄ exerceas vices meas vel talē iuriſdictionē et totum lucrum ſit tuū et dabis mihi inde tantū: illicitum eſt. ſed cōmittendo pure vices ſuas licꝫ ei conſtituere ſalariū. xxij. q. ij. c. caritatē tuā. videlicet dicēdo. dabo tibi tātum ꝓ ſalario tuo et totū lucruꝫ erit meū. hec Inno. ¶ Si alienauit res eccleſiaſticas videlicꝫ bona mobilia vt res ſacras. vel īmobilia vt poſſeſſiones ſine neceſſitate vl̄ maiori vtilitate: vl̄ obſeruata forma iuris et hmōi: grauiter peccauit.

¶ Item de exercitio cure animarū quomō ſe habuit in audiētia confeſſionū: in collatione alioꝝ ſacramētorum: in viſitatione infirmorū: p̄cipue ne deficiāt eis ſacramēta cum expedit. In admonitione ſubditoꝝ. in correctione vicioꝝ. p̄cipue quo ad notorios pctōres concubinarios tenētes inimicicias et hmōi. ¶ Si nō admonuit non confitētes et non cōicantes ānuatim quantū potuit: ſignificādo epō cum nō potuit et hmōi. nam oues ex negligentia ꝑdite ab eo requirētur: de quib⁹ et aliꝭs ſupra dictis et hmōi: habes ſatis in. iij. ꝑte ſum. ¶ Si alienos parrochianos audiuit: non habēs auctoritatē ſpecialē ipſe vel ipſi. quia non pōt eos abſoluere. ¶ Si emit aliq̄s res īmortales de fructibus eccleſie: quia tales debēt remanere eccleſie. vnde ſi emit

nomine alterius vt ſic poſſet dare et legare cui vellet: fraus eſt et furtū et ad reſtōnem tenet. ¶ Si indulgētias p ſe dedit quas nō poſſet: vel plures dixit habere eccleſiā ſuam quā habeat ob queſtū: eſt mortale ¶ Si reliquias nouas exhibuit populo honorādas non approbatas ab eccleſia. ¶ Si nimis facilis fuit ad diſpenſandū in ieiunijs eccleſie. ¶ Si elemoſinas extorſit a populo et a ſubditis ad quas non tenebat. ¶ Si queſtores dicere mendacia in eccleſia ſua pmiſit: et qd peius eſt ſi fecit pactū cum eis de quota. ¶ Si ſecūdas nuptias benedixit. ¶ Si permiſit xpianas nutrices ſeruire in domo iudeorum. ¶ Si ſuſtinuit ſortilegas et diuinatrices in ſua parrochia. ¶ Si pmiſit ludos vel malas conſuetudines non obuiando quantū potuit. Clerici vero qui manifeſtis vſurarijs alienigenis aut alias oriundis de terris ipſorum ad fenus exercendū domos locāt: vel alio titulo concedūt: ipſo facto ſunt excōicati: niſi ſint epi. de vſur. c. vſurarū. li. vi. ¶ Clerici: archidiaconi: plebani: ppoſiti: cantores et alij clerici pſonatum habētes ac etiā ſacerdotes qui audiūt in ſcholis leges phiſicā: poſt duos mēſes ſi non dimittūt hmōi lectiones ſunt excōicati. c. ſup ſpecula. extra. ne cle. vel mo. ¶ Clerici et religioſi qui inducūt aliquem ad vouendū vel iurandū vel fide interpoſita ſeu alias pmittendū vt ſepulturas apud eos elegāt: vel iam electā non mutēt: ſunt excōicati: nec pñt abſolui niſi per papā: niſi in mortis articulo. cle. cupiētes. de penis. Idem de religioſis. ¶ Clerici qui ſciēter et ſponte participauerūt cum excōicatis a papa et ipos in officijs receperūt ſunt excōicati: et abſolutio pape reſeruat. c. ſignificauit. extra. de ſen. excom. ¶ Falſantes litteras papales vel falſis ſcienter vtētes: vel remouentes etiam vnam litterā de bullis pape ſunt excōicati: et abſolutio pape reſeruat. ¶ Clerici ſepelientes in eccleſijs vel cimiterijs eorū excōicatos a iure vel vſurarios manifeſtos vel nominatim interdictos tpe interdicti in

talibus non cõceſſis ſunt excõicati. cle. eos. de ſepul. ¶ Sepeli entes vero ſe occidentes vel in torneamẽtis morientes et hmõi peccant mortaliter nec ſunt excõmunicati.

¶ De religioſis. c. xiij.

Circa religioſos et religioſas. ¶ Si ſint clerici vel ordinati iterrogari poſſunt de his de quib⁹ ſupra dictũ eſt in. c. de clericis in cõmuni prout erit expediens. ¶ Si vero ſunt beneficiati in eccleſijs curatis. de his habes ſ. ca. pcedenti. ſed etiã vltra predicta etiã de infra ſcriptis que ſunt ppria eorum dicendũ eſt. et primo. ¶ Si fuit recept⁹ ad monaſterium per ſymoniã: mortale eſt. Si vero fuit ſymonia mentalis tantũ penitentia abolet. ¶ Si vero pactionalis. quia ſcilicet monaſteriũ exigit tantũ alias nolebat eum recipe et ingrediens vel ppinqui eius tantũ dederunt vel minus pro ipſo ingreſſu: niſi forte cum monaſteriũ eſt ita tenue q non ſufficit illi puidere. nam tunc oblatis ſpũalibus gratis. id eſt in ingreſſu licet petere et paciſci de tpalibus de quib⁹ debeat viuere: vel dicere illi porta tecum ſi vis comedere mecum. ſcdm Hoſtiẽ. et aliquos alios. ſecus ſi monaſteriũ eſt pingue et põt illi prouidere: non põt fieri aliqua pactio vel exactio abſq3 vicio ſymonie: tunc vltra peccatũ incipiens vel receptus vel recepta debent expelli de illo monaſterio. extra. de ſymonia. c. quoniã. Poteſt tamen epiſcopus in hmõi diſpenſare: vt ſcilic3 non expellatur de monaſterio. Ray. et Guil. pcipue reperit tal ſymonia in moniaibus vbiq3 terrarũ. nõ ſic vero eſt de viris religioſis. ¶ Si ingreſſus eſt religionem nõ pura intentione ſc3 ſeruiendi deo: ſed alia de cauſa. videlicet non laborãdi. vel ſi eſt monialis quia non potuit nubere. et q2 poſuerunt parentes ipſam in vitam: licet male fecerint: tamen põt et debet mutare intentionẽ. ſcilic3 vt ibi manere velit ad ſeruiendu3 deo: et ſic erit in bono ſtatu. alias erit in mortali. Sed ſi reperit ſe in monaſterio diſſoluto

non viuente regulariter: querat ſi poteſt mutare locū cum diſpenſatōne ſi indiget: quod tamē in moniali erit difficile. quod ſi non poteſt non ſequatur turbā. id eſt alios vel alias in malum: ſed ſeruet ipſa ordinem ſuū ſi ad bonum nō poteſt reducere alios vel alias. ¶ Si ingrediens monaſteriū reticuit impedimenta que habuit ad illud ſcienter videlicet quia erat ſeruus: vel habebat occultā infirmitatem: vel alterius religionis ꝓfeſſus: cōiugatus: debitor in multis et huiuſmodi: peccauit mortaliter: ꝑcipue ſi ſciebat tale impedimētum et per illud non poſſe recipi ad religionē. vel de his interrogatus mendacium dixit: et poteſt et debet de monaſterio expelli ſi aliter prouideri non poteſt. ¶ Si habet votū religionis artioris anteq̄ intrat laxiorem. prius debet querere diſpenſatōnem: ſi etiā eſſet bona et multo fortius poſt profeſſionē in vna religione non poteſt ad aliam tranſire equalē vel laxiorem: et de mendicante ordine ad mendicātem: vel de mendicātibus ad monachalē tranſire non poteſt ſine diſpenſatione pape: niſi ad cartuſienſes.

¶ Si induxit aliquē ad religionem per ſymoniā vel per fraudes. puta aſſerendo ibi obſeruari ibi regulā: quod non fit. vel dicendo ſe ad nihil obligari ⁊ reticēdo ſeueritates religionis quas ille non intendit ſeruare et huiuſmodi: peccauit mortaliter.

¶ De illis qui etiā volentes ingredi religionē aliquā in qua bene viuitur: auertunt vt trahant aquam ad ſuū molendinū infamantes illos et crimina imponentes. ſuas autem vſq; ad tercium celū extollentes non euadere damnationē certum eſt. quia contra caritatem agunt: contra iuſtitiā et contra ſacram ſcripturam agunt.

¶ De voto paupertatis.

¶ Si in religione exiſtens obſeruauit paupertates votum nihil retinens vel retinere deliberans eſt mortale enim proprium habere: et totiens quotiens illud ꝓponit.

¶ Dicitur aũt proprium quod celatur priori ſuo vt ſi habeat et teneat pecuniã vel veſtem neſciẽte plato: vel ſi ſciat tamẽ contra voluntatem eius et abſqꝫ licentia: vel ſi de licẽtia eius et voluntate: tamen non paratꝰ ſibi reddere ad petitionẽ eius ſed recuſare ſi poſſet de facto: et multo peius ſi non ſolũ mobilia ſed etiã immobilia vt redditꝰ et poſſeſſiones retinet vt ꝓpria: dans vendẽs et diſſipãs vt placet. nec platus poteſt dare licentiã ſic retinendi: nec papa põt in ꝓprio diſpẽſare. extra. de ſta. mo. c. cum ad monaſteriũ. ¶ Si dedit bona monaſterij ſine conuentus aut ſupiorum licentia habita vel pſumpta ¶ Si aliquid occulte recipit vel tenet: mortale eſt et ꝓprietas. ¶ Si repiens ſe in loco vbi nõ viuitur in cõmuni ꝓpter quod oportꝫ eum ſibi puidere de neceſſarijs habet aliqua veſtimẽta vel pecuniã et aliqd huiuſmodi cũ bona licentia bñplacito prelati aduertat diligẽter.

¶ Primo quidẽ vt p eum nõ ſtet quin omnia velit ponere in cõmuni ſi alij vellent: et ad hoc opatur quantũ põt. Secũdo ſi hec non põt ſemp ſit paratus ſimplr ponere omnia et dimittere in manus plati. Tercio vt de hmõi conceſſis nihil det ſine licentia ſupioris ſuiꝰ generali vel ſpeciali: etiaꝫ in elemoſinis niſi in extrema neceſſitate. Quarto vt non theſaurizet nec ſupflua teneat: nec delicioſa q̃rat: nec multũ inquirẽdo ſollicitet: nec habeat inordinatũ affectuꝫ in hmõi. et ſic poterit trãſire ſi in alijs bene ſe habeat. ſecus ſi agendo non religioſe ſed laicaliter viuit. Sed et cum pdictis ſi poſſet locum inuenire vbi in cõmuni viuitur melius ei eſſet.

¶ De voto caſtitatis.

¶ Si ſeruauit votũ caſtitatis non ſolũ ab omni carnali ope et cõtactu venereo ſe abſtinẽdo: ſed etiã ab omni locutõne turpi et amatoria: et ab omi cogitatione imunda deliberata et delectatione moroſa. quia in quolibꝫ hoꝝ eſt mortale: vt dictũ eſt ſupra circa ſecundũ et nonum pceptum. Eſt etiã ſacrilegiũ qd

grauius eſt. et qr ad iſta deuenitur per conuerſationē et fami liaritatem. ideo inquirendū eſt ſi habet domeſticitatē cum ali quo ſi monialis: vel cum aliqua ſi religioſus. et ſi hoc repitur eſſe extra caſum neceſſitatis ꝓhibendus eſt. alias non abſoluē dus. qr quaſi impoſſibile eſt ꝙ talis nō incidat in ruinā. diſt. xxiij. c. hoſpitiolū. et di. lxxxi. per totū. Scandala etiā multa et oblocutiones ſequūtur in populis et hmōi et ideo ꝓhibendus eſt: et conſanguineoꝝ etiam rarus ſit acceſſus.

¶ De voto obedientie.

¶ Si fecit contra votū obedientie qđ eſt ſemper mortale. Et nota ꝙ non ſemꝑ quādo quis agit aliquid cōtra regulā ſuam vel tranſgrediť regulam vel conſtōnes facit contra obediētiam ſed quādo facit contra ꝑcepta contenta in regula et conſtitutō nibus ſuoꝝ ſuperioꝝ. vel quando aliquid trāſgreditur ex con temptu quantūcunqꝫ illud ſit minimū. Quādo vero ꝑlatus vel prelata iniungit aliqđ fieri ꝑcipiendo vel mandādo in virtu te ſancte obediētie vel ſpūs ſancti vt facias hoc: vel ſub pena ex cōmunicationis et hmōi. illud dicitur ꝑceptum cuiꝰ tranſgreſ ſio eſt mortalis. Idem eſſet qñ prelatus aliqđ mandaret ſub dito quōcunqꝫ loqueretť declarans ſibi ꝙ intendit obligare illū ſub pctō mortali ad faciendū illud: et intellige ſi mandat quod non ſit illicitum et tale ꝙ teneať ſubditus ei obedire. Similiter quādo in regula vel conſtōnibus eſt aliquid ꝑceptorie manda tum vel ſub pena excōicationis: vel ſub pena carceris: vel ſub pena grauioris culpe: vel ꝑ ſimileꝫ locutionē cōmuniter cenſeť obligare ad mortale. alias aūt faciendo contra cerimonialia: vt frangere ſilentiū: tarde venire ad chorum et hmōi eſt veniale: niſi quis faceret ex contemptu quia tunc mortale. Conſuetudo autē quamuis nō ſit ipſe contemptus: tamē eſt inductiua con temptus. et ideo caue ne aſſueſcas alicui tranſgreſſioni.

¶ De officio diuino.

¶ Si dixit horas canonicas et officiū defunctoꝝ quando de-
bet dici. Nam religioſus etiā ſi non habet ordinem ſacrū tene-
tur ex ꝑcepto ad officium: precipue ſi eſt ꝓfeſſus: vnde obmit-
tendo aliquā horam peccat mortaliter: et omni die qua obmit-
tit ex negligētia non ex precepto tenetur dicere iſtud vel illud
quāuis nec debeat ad placitum ſuū mutare officiū: ſed debet
dicere ſcḋm ordinem ſuū. ¶ Si non fuit cum aliis in eccleſia
et nimis tardauit ad dicendū officiuꝫ. ¶ Si ſomnolenter vel
dormiuit redicat vel aliqd loco eius dicat ſed ſi pro maiori ꝑte
dormiuit totū reiteret. ¶ Si ibi incōpoſitus fuit et oculis va-
gis. ¶ Si riſit vel ridere fecit: vel aliquā leuitatē vel locutio-
nem fecit non neceſſariam. ¶ Si mente diſtractus: precipue
quando non aduertit. ¶ Si male legit vel cantauit vel incli-
nauit ex negligētia: in quolibet horum eſt peccatū veniale cō-
muniter. ¶ Si elegit ꝑlatum per ſymoniā: vel etiam et ſi nō
ſymoniace: tamē indignum ſcienter. ¶ Si non illum quē iu-
dicauit meliorem ad officium illud ſed alium ratione amicitie
vel alia intentione mundana: mortale eſt. ¶ Si accuſauit ca-
lumnioſe ꝑlatum vel ſocium de aliquo crimiali vel teſtificatus
eſt. vel deſiſtit ab accuſatione iniuſte. vel alias infamauit pre-
latum vel ſubditum dicendo criminalia de eis: etiam ſi eſſent
vera intentione infamandi: mortale eſt. ¶ Idem ſi ſecreta ſui or-
dinis reuelauit ſine cauſa iuſta et rationabili: et quomō quis
teneatur ad reſtitutionē fame in ſumma in ſecūda parte ha-
bes diffuſe. ¶ Item ſi in viſitatione ꝑlatorum non reuelauit
dicenda que ſunt contra honeſtatē religionis de ꝑlatis et ſociis
et ꝑcipue quando cōmuniter ſic ſeruatur et fit preceptū a viſi-
tatore vt dicant que indigent correctione: tunc eīn obmittere ad-
uertenter que dicenda ſunt eſt mortale peccatuꝫ. Debet tamen
intelligi ꝑceptum ſeruato ordine fraterne correctōis. vnde om

nino occulta de quibus poteſt pſumi emendatio dici non de-
bent. vbi autē non ſperatur emendatio et preſumitur recidiua
tio vel aliquod magnum ſcandalū dici debet: non tamē accu-
ſando ſi ſufficienter pbari non poteſt: quia tunc grauiter pecca
ret. ſed ſimpliciter denunciādo plato vt patri ſi ſperaret q inde
puidebitur. ¶ Si fecit vel coopatus eſt ad aliquā conſpira-
tionem contra platos: vel inuenit aut ſectatus eſt ptialitates
et ſectas in monaſterio aut cōuentu: aut diuiſiones: quia mor
tale eſt et crimina mundanorum et demoniorū potius q religio-
ſorum. ¶ Interrogandi etiā ſunt de duodecim abuſionibus
clauſtri ſcdm Ray. que ſcdm Hugonem ſunt iſte. Prelatus
negligens. diſcipulus inobediens. iuuenis ocioſus. ſenex obſti-
natus. monachus curialis vel cauſidicus. habitus precioſus.
cibus exquiſitus. rumor in clauſtro. lis in choro. diſſolutio in
dormitorio. irreuerentia circa altare. ¶ In his quandoqz eſt mor
tale quandoqz veniale ſcdm qualitatem facti et intentionem.
¶ Magna etiam eſt abuſio religioſum iurare in cōmuni locutio
ne: etiam ſi dicat veritatem: et etiā maledicere et blaſphemare:
etiam ſi ex leuitate. ¶ Interrogandum et etiam precipue de
cerimonijs principalibus et de eſu carnium extra infirmitatē.
de lineis non vtendis ad carnem de lectis non plumeis: de ie-
iunijs regule vel conſtitutionū: de obſeruantia ſilentium in cer
tis horis et locis. Ad que obligantur omnes monachi et etiam
religioſi et monachi ſancti Benedicti. extra de ſtatu monoa ch.
c. cum ad monaſteriū. et plures religioſi aliorum ordinū ex con
ſtitutionibus ſuis. Et licet platus in his poſſit diſpenſare nō
tamē poteſt diſpenſare. quod eſt ſcdm Bern. quando fit abſqz
cauſa rōnabili et vrgente: alias peccatū eſt diſpenſanti et diſpē
ſato plus vel minus ſcdm tranſgreſſionē. ¶ Si in obediendo
male ſe habuit. vicz qr obediuit in malo: puta dicēdo mendaciū

vel ex negligentia dimiſit cõmune mandatum. vel tardus fuit obediendũ. vel non affectuoſe ſed queruloſe vel diſſolute et non cum maturitate. ¶ Si irreuerens circa maiores egre ſuſtinẽtes rep̄henſores et cum indignatione: cõmuniter veniale.

¶ De exercitio.

¶ Si vacauit ocio: qđ eſt ſentina omniũ malorum et quantum ¶ Si inutiliter expendit tp̄us faciendo ea que ſunt nullius valoris. ¶ Si fecit exercitia mundanoꝝ: vt faciendo burſas veſtes opere polimito: recamationes vel linea reticulata et hmõi. vel confectiones nimis p̄cioſas vel alia guloſa: quia magnum peccatũ et abuſio eſt ac occaſio multoꝝ maloꝝ: et ideo prohibendũ eſt. Hoc malum etiã reperitur in monialibꝰ modernis. ¶ Si cõuerſando fuit nimis leuis vel alios inducẽs ad leuitatẽ vel riſum: verbis: geſtibus: vel ſolaciis que aliquãdo ſine peccato fieri poſſunt ad recreatõnem vel ſubleuandũ ſe vel alios de accidia. raro tamẽ decet huiuſmodi religioſos.

¶ Si aliquando irriſit vel geſtiuit qđ ſimiis congruit: et hyſtrionibus nõ religioſis. ¶ Si murmurauit circa victum et veſtitum. ¶ Si impatienter tulit graues mores aliorum.

¶ Si ſe grauem reddidit aliis. ¶ Si ſingularitatẽ queſiuit in cibo: veſtitu: dormitu et aliis. vnde frequenter oritur in ipſis ſuperbia: et in aliis murmuratio et indignatio. ¶ Si fratrẽ delinquentẽ non fraterne admonuit: vel defectus alioꝝ prelato non ſignificauit vt adhiberet remediũ: ſeruato tamẽ ordine fraterne correctõis: in his cõmuniter eſt veniale. ¶ Si murmurauit contra ſibi cõmittentem tanquã indiſcretum. ¶ Si impatienter ſe habuit dure loquẽdo cum quibus ſe non habꝫ intromittere. ¶ Si non diligenter tractauit res monaſterii.

¶ Si nimis tenax fuit in dando vel ſi nimis p̄digus. vel ſi acceptor perſonarum ſine cauſa ratiõabili dans magis vni q̄ alteri de rebus cõibus. ¶ Si dedit quibus non potuit: videlicꝫ

quia non habebat licentiã. ¶ Si permiſit res perire ex negli-
gentia. vel nimis ſollicitus fuit ꝓpter hoc parum vacando ſibi
ꝓpter multiplicationẽ temporaliũ: quod vicium hodie multuꝫ
regnat. ¶ Si nõ fuit ſollicitus ad addiſcendũ ea ad que tene-
tur ſcd̃m regulam et conſtõnes peccat ex ignorantia etiã tranſ-
grediens non excuſatᷣ a peccato. ¶ Si eſt ſacerdos debꝫ que-
rere ſcire que ptinent ad debite celebrandũ. ¶ Si confeſſor q̃
ptinent ad illud officium. ſi in his eſt negligens p̃cipue cum
poteſt grauiter peccat. ſed debet etiã frequenter legere ſcripturã
vel doctores exponentes vel alios libros deuotos et vtiles vnde
inſtruatur et cõfortetur ad bonum. ¶ Si legit curioſa et inu-
tilia ꝓpter quod retrahitur a magis neceſſariis: vel doctores
gentiliũ vel fictiones poeticas et hmõi. quia peccatũ eſt curio-
ſitatis. ¶ De ptinentibus vero ad religionem habes diffuſe
in tercia parte ſumme.

¶ De confeſſione et oratione.

¶ Si non orauit vltra officium diuinũ priuatũ pro ſe et pro
aliis conſanguineis: bñfactoribus viuis et defunctis: precipue
recõmendatis vt debet ſollicite. ¶ Si frequẽtauit confeſſionẽ
et cõmunionem ſcd̃m regulam ſuã et morem. Monachis vero
nigris p̃ceptũ eſt ꝙ cõmunicẽt ſemel in menſe. de. ne in agro.
de ſta. mo. ¶ Si non vacauit meditationi que ꝓmaxime in-
ducit deuotionẽ. ¶ Si fuit tepidus in dilectione dei et proxi-
mi: non tamẽ ardenter affectans honorẽ dei et ſalutẽ animarũ
vt decet. ¶ Si ingratus ad recogitandũ ⁊ recognoſcendũ ſua
beneficia et recompenſandũ deuote ipſi deo ſeruiendo. ¶ Si
non p̄parauit ſe ad diuina vt debuit. hec ſunt pctã in quibus
quotidie offenditur deus et impeditᷣ ꝓfectus religioſis.

¶ De amore parentum.

¶ Si nimis carnaliter dilexit cõſanguineos: nimis affectans
eorum ꝓſperitatem vel gaudens de ea aut cõtriſtatur nimis

de aduerſitate. ¶ Si nimis eos viſitat vel querit vel gaudet viſitari. ¶ Si cum eis loquit de ſecularibus que non expediūt vel etiã cum aliis de guerris et hmōi frequenter interrogat et audit. ¶ Si p eis procurat bñfitia eccleſiaſtica vel tempali a non aptis beneficiis in quibus poſſet eſſe mortale. ¶ De aliis vero viciis cōmunibus ſcz. ira ſupbia. inuidia et hmōi vide ſupra in prima pte. De his vero q̄ pertinent ad regulam ſuã ipſemet videat p ſe et dicat. ¶ Si penas aut penitētias taxatas vel iniunctas a regula vel conſtōibus vel a prelato non fecit: peccauit ſi ex negligētia. Si nullo mō eſſet paratus facere etiã prelato pcipiente: eſt mortale. ¶ Si nō intendit pficere in vita ſed q̄ ſeruat inuitus facit et male cōtentus eſt eſſe in religione ypocrita eſt ⁊ in ſtatu damnatōis. Tho. Qui vocant ad dirigendas moniales in electionib' niſi abſtineat ab his per q̄ poſſet oriri diſcordia inter eas ſunt excōicati. ¶ Religioſi et clerici inducentes ad vouendū iurandū vel promittendū de eligendo apud eos ſepulturã vel vt eam vlteri' non mutēt iam electam ſunt excōicati excōicatione papali. cle. cupiētes. de penis. ¶ Religioſi qui abſq; ſpeciali licentia proprii ſacerdotis ſolēnizarent matrimoniū aut miniſtrarēt ſacramentū eucbariſtie vel extreme vnctōis ſunt excōicati excōicatione papali. cle. pma. de priui. reli. ¶ Religioſi qui excōicatos a canone abſoluūt in caſib' non cōceſſis: aut qui abſoluūt a ſententia p ſtatuta ſynodalia vel prouincialia pmulgatis: aut abſoluūt a pena et a culpa ſunt excōicati excōicatione papali. p. d. cle. primã. de priuil. reli. ¶ Inquiſitores heretico᷑ qui odio gratia vel lucro contra iuſtitiã et conſcientiã obmiſerit contra quempiã pcedere: vel ipſam hereſim aliis iponere: aut imponerēt ꝙ officiū eo᷑ impedirent ſunt excōicati excōicatione papali. cle. multo᷑. de here. ¶ Religioſi mendicātes profeſſi tranſeūtes ad aliquã religionē monachalē excepto ordine cartuſieñ. et ſimiliter recipiētes ſunt excōicati ex-

cōmunicatione papali p constōnem Martini quinti factā Constantie. ¶ Clerici scienter et sponte excōicantes excōmunicatione a papa in diuinis sunt excōicati excōicatione papali. secundū Hosti. ista excōmunicatio habet dubiū. ¶ Participātes in crimine ꝓpter quod aliquis est excōicatus aliqua predictarum et aliarū excōicationum sunt excōicati per papā. c. si concubine. de sen. excom. ¶ Absoluentes aliquē ab aliqua p̄dictarum excommunicationū citra sedē apostolicā preterq̄ in mortis articulo: qui taliter absoluti si nō se representāt ei a quo possunt absolui quācitius possunt vel mittāt pro absolutione reincidūt in eandem scꝫ excōicationem papalē. c. eos. de sen. excom. in sexto. ¶ Sepeliētes corpora in cimiterijs tēpore interdicti in casibus non concessis a iure sunt excōicati per excōicationem episcopalē cle. eos. de sepul. ¶ Sepelientes excōicatos publice aut nominatim interdictos vel vsurarios manifestos scientes in cimiterijs sunt excōicati. d. cle. eos. ¶ Clerici locantes domos manifestis vsurarijs ad fenus exercendum seu alio titulo cōcedentes sunt excōmunicati. c. vsurarū. de vsuris. li. vi. ¶ Non electus a duabus ꝑtibus cardinaliū et se gerens ꝓ papa est excōicatus c. licet. de elec. ¶ Monachi et canonici regulares: archidyaconi: decani: ꝓpositi: plebani: cantores et alij clerici ꝑsonatum habētes. aut quiuis p̄sbyteri qui audiunt leges vel phisicā sunt excōmunicati. c. non magnopere ne clerici vel monachi se rebus secula. immi. ¶ Religiosi dimittentes vbicunqꝫ habitū sue religionis et accedētes ad queuis studia litterarū sine licentia prelati aut cōuentus sui: sunt excōmunicati. c. vt ꝑiculosa. ne cle. vel monachi. libro sexto. ¶ Religiosi qui decimas debitas ecclesijs sibi appropriant vel vsurpant. siue qui non permittūt solui ecclesijs decimas de animalibus familiarum et pastorum suorum: si non habent administrationem et benefitia sunt excommunicati. si habent sunt suspensi nisi requisiti

deſtiterint infra menſem.cle.religioſi.de deci.

¶ Monachi et canonici regulares non habentes adminiſtrationem et ſe conferentes ad curias principū vt damnū monaſterijs inferant aut prelatis ſine licentia ſuo℞ prelatorū: ſiue qui tenent infra ſepta monaſterij ſunt excōmunicati .cle.ne in agro.de ſta.mo. ¶ Religioſi necnon moniales ꝓfeſſi contrahentes matrimoniū et alij clerici conſtituti in ſacris de facto ſcꝫ ſunt excōmunicati .cle.eos.de conſangui.et affinita. ¶ Inquiſitores hereticoꝝ qui pretextu officij inquiſitiōis quibuſuis modis illicite pecuniā extorquent: vel ſcienter bona eccleſiarū ob delicta clericorum fiſco eccleſie applicant ſunt excōmunicati nec abſolui poſſunt niſi plene ſatiſfecerint illis a quibus extorſerint.cle.nolentes.extra de hereticis. ¶ Religioſi non ſeruantes interdictū quod ſeruat ſancta Romana eccleſia.cle.ex frequentibus.de ſen.excō. ¶ Religioſi qui confitentibus ſibi non faciunt conſcientiā ſcienter de decimis ſoluendis: tales ab officio p̄dicationis ſunt ſuſpenſi donec cōmode poſſunt faciant eis conſcientiā.et ſi interim predicant ſunt excōmunicati. Similiter et religioſi qui dicunt aliqua verba vt retrahāt audientes a ſolutione decima℞ ſunt excōmunicati .cle.cupientes.de penis

¶ Religioſi mendicantes qui domos ad habitādum vel loca de nouo reciperēt aut mutarent vel alienarent de nouo recepta cle.cupientes.de pe. ¶ Fratres minores qui tempore interdicti recipiunt ad diuina fratres vel ſorores de tercio ordine ſancti franciſci ſunt excōmunicati.c.cum ex eo.de ſen.excom.in cle.

¶ A prelatis in cōmuni inquirendū eſt primo.c.xiiij.

Si legitime aſſecutus eſt dignitatē ſeu prelationem an videlicet aliqua irregularitate vel ſententia fuit irretitus cum fuit aſſumptus ad prelationē:in qua nō fuit diſpenſatus vel abſolutus videlicet fuit bigamus.

Si opatus eſt in cauſa ſanguinis. Si illegitim⁹. Si excōicatus vel ſuſpenſus vel notorius concubinarius: quilibet hoꝝ hoc ſciens tenet prelaturā furtiue: vnde eſt omnue in mortali. Nota ꝙ illegitimus ad dignitatē vel bñficium curatū vel prioratū in religione qui creat̉ per electionē ſine diſpēſatione pape promoueri non pōt. Ex priuilegio tñ magiſtri ordinis cum his pōt diſpenſari ad ꝑlaturam in ordine ꝑdicatoꝝ. de hoc habes in. iiij. ꝑte ſum. ti. de cenſur. eccle. Si rite et abſq; vitio ſymonie fuit electus cōfirmatus et ordinatus. Si interpoſuit ꝑces pro ſe vel ꝓcurauit ꝙ alius porrigeret ꝑces: ſymonia eſt: ⁊ ſi fuit ſymonia pactionis indiget diſpēſatione pape et anteꝗ̄ ſit diſpenſat⁹ tenet furtiue dignitatē. de hoc in. ij. ꝑte ſum. ti. de ſymonia. ⁊ in omnibus q̄ habes ſupra in. c. de clericis. in cōmuni potes iterrogare ꝓut erit expediēs. Et ſi eſt ꝑlatus religioſus interrogādū eſt de his q̄ ſunt in. c. ꝓcedenti et de alijs qui ſequūtur. Si aliqđ manifeſtū peccatū in ſubditis diſſimulauit ⁊ non correxit: aut ſi nō manifeſta qua tamen ad eius notitiā aliqualiter ꝑuenerunt vlterius non q̄ſiuit. ſi vero ex negligētia dimitteret: puto mortale quo ad criminalia: ſi aūt ex aliqua rōne: vt ad manus ſcandalū vitādum ſecus. Si in capſo equus iudex nō fuit. Si de rebus monaſterij dilapidator fuit. Si ſuꝑioribus ſuis nō obediuit. Si cauſas ſibi a ſuꝑioribus cōmiſſas nō ſcđm conſiliū ꝑitorum: ſed ſcđm acceptionē ꝑſonarū determinauit. In omnibus eſt pctm̄ mortale vel veniale ſcđm quantitatē exceſſus et maliciā et negligētiam. Si indignos et nō ydoneos in officijs poſuit: ⁊ maxime ad curā animarū: et male videt̉ talis poſſe excuſari a mortali ſi eos quos ſcit malos ⁊ in mortali ꝑſeuerare ponit ad curam animaꝝ cum pōt repellere: nec credo ꝙ excuſet paucitas. ſcꝫ quia non inueniunt̉ alij. et etiā ſi iſte ſit alias induſtrioſus multū et bene officiet eccleſiā in exteriorib⁹. Idem cū ſuſtinet

tales ſi illos pōt iuridice remouere. ❡ Si poſuit in audientiā confeſſionū notabiliter ignorātes et ineptos vel criminoſos: mortaliter peccauit per regulā. Qui cauſam damni dat. Idem ſi talis tolerat cum poſſit remouere: niſi forte a ſuperiori ſint ad hoc poſiti. Sed quā curam de ipſis habebit cum ad ſui damnationem exerceāt tales officium audiēdi cōfeſſiones. Quomō autē dicatur ineptus vel notabiliter ignorās habes in ſum.

❡ Si fuit nimis pompoſus ꝛ curioſus in edifitijs eccleſie vel monaſterij: in ornamētis et hmōi: quod eſt contra ſententiam Hyeronimi et Ambroſij. xij. q. ij. c. aurum. et. c. gloria epiſcopi. et etiā Bernardi. Et tamē a modernis fiunt hodie multe ſuperfluitates ꝛ curioſitates ꝛ palatia contra exempla omniū ſanctorum: et in his amittitur multū tempus et deuotio: ita vt completis edifitijs exhauſtus videat̄ omnis ſpiritus et pauperes interea moriunt̄ fame quos de ſuꝑfluis eorum tenētur ſuſtentare. xij. q. i. c. epiſcopus eccleſiarū. ❡ Si nimis fuit ſollicitus circa tēporalia: ex hoc minus debito vacans ſpiritualibus in ſe et in ſubditis: vt lectioni: orationi: admonitioni vtiqꝫ peccatū eſt plus et minus ſcđm quātitatē exceſſus. Principalis enim cura eius debet eſſe de ſpūalibus. ❡ Si ꝑ curias nimis diſcurrit litigādo cum ſcandalo hominū cum poſſet per aliū modum magis paciſci cum ſua repetere et ſi non tm̄. ❡ Si iura et priuilegia ſue eccleſie non ſeruauit et defendit vt debuit.

❡ Si in diſpenſando indiſcrete ſe habuit: vel qꝛ nimis de facili et ſine cauſa rationabili in ieiunijs diſpēſauit. in eſu carnium. in retinendis rebus ad vſum. in penitentijs taxatis ſcđm regulam vel conſtitutiones et hmōi: quia peccauit inducēdo relaxationem et rigorem religionis eneruādo. Unde beatus Benedictus in regula dicit ꝙ de omni diſpenſatione habet reddere rationem. ❡ Si fuit nimis durus in diſpenſando cum debuit: ꝑcipue cum nobilibus et infirmis et hmōi: non prouidens eis.

¶ Si fuit exemplaris in inceſſu moderato: habitu non pcioſo in modeſtia geſt⁹: in locutione rara graui ⁊ fructuoſa: cauens diſcordias. pacē nutriens. omnes patienter videns et tolerans ſingſaritates vitans. cōmunia ſequens cum pōt. nemini blandus. affabilis cunctis. Suſurrationes: detractiōes: irriſiones confabulationes: maledictiones: cōtentiones in ſe et in ſuis eliminans: circūſpectus in omnibus: non delectatus de pſidentia ſed timens de negligētia: cum de ſingulis habeat reddere rationem ſibi cōmiſſis. ita curam alioꝝ habeant ꝙ ſi non obliuiſcātur. vt docet Gregori⁹. in paſtorali. ¶ Si in corrigendo fuit nimis remiſſus: vel nimis rigidus vtrunqꝫ cauendū eſt. vt docet Gregori⁹ in moralibus. et habet. xlv. diſt. c. diſciplina. nam facilitas venie incentiuū prebet delinquendi. Ambroſi⁹. xxiij. q. iiij. c. Eſt iniuſta et aſpitas nimie increpationis: nec correctionem recipit nec ſalutem. Leo. diſt. xlvi. c. cum beatus. et. c. licet plerumqꝫ. ea. diſt. Precipue vero circa ſeniores debet prelatus in corrigendo ſe habere humanū. vt dicitur in illo. c. niſi eſſent habituati in malo. quia tunc durius ſcdm Gregoriuꝫ. vt diſt. c. diſciplina. et. c. licet plerumqꝫ. et. c. cum beatus. et. c. plenitudinis tempora. xxvi. q. vij. et. c. tanta. lxxxvi. diſt. ¶ Si non induxit quātum potuit verbo ⁊ exemplo ad obſeruādum omnia cerimonialia ordinis ſui. ¶ Si malas cōſuetudines ſeu corruptelas regnare pmiſit. ¶ Si contra regulam et decentiaꝫ religionis etiā quas inuenit iam inductas non abſtulit quantum potuit vt vicium ꝓprietatis: diſcurſum fratrū ad palaciū: familiaritatē cum mulieribus vel viris ſi et monacha: collationem rerū amicis et cōſanguineis ſine licentia et rōnabili cauſa. eſum carniū vbi non debēt comedi qđ eſt vniuerſale omi monacho. de conſe. di. v. c. monacho. et pcipue que ſunt cōtra eſſentialia vota religionis nullo modo debet pmittere. nec etiaꝫ ad receptionem ſymoniacā monialium ſicut hodie fit quaſi vbiqꝫ.

Quod ſi non pōt talia remouere: nec eſt ſpes in futuꝝ: dimit tat curā exemplo ſancti benedicti. vij. q. i. c. aduerſitas. circa fi. in. c. fi. ea. q. alias nec quietē ſuā amittat: ⁊ tandē cum eis dam nationē incurrat quicūqꝫ ſit ille abbas vel abbatiſſa: prior vel prioriſſa: vel alias quocunqꝫ nomie cenſeant̄. nec ſufficit ꝙ pre latus corrigat vicia q̄ ipſum noſſe cōtigerit: ſed debet diligenter agnoſcere vultum pectoris ſui conſiderādo vias eius. Caueat autē ne crimina ſibi delata in foro cōſcientie vel in ſecreto videli cet de illis in foro contētioſo ſeu in caplo: vbi eīn tantū maniſe ſta ſunt pumēda: nec foro miſcēda ſunt iudiciali. Si habꝫ ſub cura monaſteriū monialiū: de qua materia vide in. c. ſe. Si īdiſcrete fecit p̄cepta: in quibus multū debet cauere: niſi ſit res ardua. ⁊ ſi cogeret p preceptū vel ſententiā ad aliquid faciendū: vel dicendū in quo nō eſſet ei ſubditus: vel nō deberet ei obedire vt reuelādo peccatū occultū: omnino eſſꝫ ei mortale. In inqui ſitione vero criminū: receptione accuſatōnis vel denunciatōnis vel plation e ſententie excōicationis et hmōi non ſit p̄ceps: non pcedat per ſuſpitionē: ſed per pbationes et modos veridicos: alias incurreret graue peccatū et aliquādo ſententiā excōicatio nis. De his in. iiij. pte ſum. Si p̄latus recipit aliquē ad or dinem mendicātium ad pfeſſionē ante annū completū pbatio nis ſeu nouiciat⁹: eſt ſuſpenſus a receptione alioꝝ ad profeſſio nem et debitor pene grauioris culpe. vnde mortaľr peccat. extra de regularib⁹. c. non ſolum. li. vi.

De ep̄is prelatis ſupioribus. c. xvi.

Circa ep̄os et alios ſupiores prelatos ſic pnt formari interrogatiōes. Si non ſit talis litterature ⁊ ſcien tie ꝙ per ſe ſciat explicare q̄ debet: ad qđ tamen tenet̄ cum habeat alios ſup his informare et dirigere. Nam ſi bon⁹ cōiter ab hominib⁹ reputat̄ et ſufficiens nō eſſet neceſſariū niſi eum audire. et ſi de aliquo negotio non intelligit eum confeſſor

vel dubitat: poteſt de illo loqui ꝑ ſua ſerenitate: et ſi tale quid eſſet in quo varianꝰ opiniones: vel non pōt dari certa ſententia relinquendū eſt ſue conſciētie. Idem dicendū contra alios clericos religioſos ꝑlatos et laicos ꝑitos et timoratos qui ſciunt dicere ſufficienter facta ſua. Si vero nō eſt talis: ſed indiget adiutorio interrogātis inquantū clericus eſt: inquiri ab eo poteſt ꝓut expedire videt̄ de his que habes ſupra circa clericos in cōmuni. vt de officio diuino. de celebratione et adminiſtratione ſacramentoꝝ et modo et hmōi. ¶ Si aſſumptus ad ep̄atum ex religione: interrogandū eſt de his q̄ habes in. c. circa religioſos. quo ad multa: nam adhuc tenet̄ ſeruare ordinē ſuum niſi in his q̄ non patiunꝰ officium paſtorale. vt ſilētium: ſolitudo: et vigilie et hmōi. ¶ Inquantū vero bn̄ficiatus ſeu curatus eſt et ꝑlatus eſt interrogādum eſt de his q̄ habes ſupra in. c. circa beneficiatos. et ſi recepit dignitatē ſeu ep̄atum habens aliquā irregularitatē: vel ꝑ ſymoniā: vel per intruſionē dic vt in. c. precedenti. in prin. Deinde interroga de his q̄ ſequūtur que ſunt ſpūalia cure et officij paſtoralis. ¶ Si contulit ordines ſacros indebite: qd̄ eſt vnum in quo multū offendunt. ¶ Si cōtulit per ſymoniā ſed occulte: mortaliter peccauit. non tamē eſt ſuſpenſus ex hoc quo ad alios: ſed ꝑ ſymoniā notoriā eſt ſuſpenſus etiā quo ad alios. Sed in vtroqꝫ caſu ordinatꝰ ab eo eſt ſuſpenſus et indiget diſpēſatione. ¶ Si contulit ſcienter nō habentibus legitimā etatem: mortale eſt. nec pōt ipſe diſpēſare de etate. ¶ Si cōtulit ordines ꝑ ſaltum ſcienter: vel duos ſacros ſimul: vel quatuor minores cū ſubdyaconatu: peccat mortalr̄.

¶ Si contulit ordines ſacros extra tēpora ordinationū: mortale eſt niſi ex diſpēſatione pape: et ordinatꝰ eſt ſuſpenſus: minores tamē ordines conferre pōt diebus feſtiuis. ¶ Si in ordinatione obmiſit aliquid faciendū: et ſi obmiſit aliqd̄ de ſubſtantialibus in quibꝰ imprimiꝰ caracter: oportet totū iterare in alia

ordinatione quattuor tpm. ſi vero eſt qd non ſubſtantiale ſed de ſimplici ſolēnitate non debet iterari: ſed ſuppleri tm̄ obmiſſum in ordinatōne alia: nec prius ante ſuppletionē iſte ordinatus deb3 exercere officiū peccat ep̄us in hmōi ſi ex certa ſcientia vel craſſa ignorātia hoc facit. Idem videt̄ ſi ex notabili negligētia. ¶ Si ordinauit aliquem ſine licentia ſui ſupioris ſcienter mortale eſt: et eſt ſuſpenſus per annū ab ordinū collatione.

¶ Si nō fecit fieri examinationē de ordinibus: de ſcientia: de etate: et moribus et hmōi ſcd̄m iura: peccat mortaliter. Idem ſi fieri fecit examinationē p ineptos ad hmōi ordinādos. ¶ Si fieri fecit p tales quo eſtimabat ꝓpter malam eorū3 conſcientiā admittere indignos ſi ad eum ſpectat ꝓuidere de talib' vel remediare: et ſi ſciēter admitti indignū quē iuſte repellere pōt vt concubinariū illiteratū et hmōi. ¶ Si nō contulit ſacr̄m confirmatōnis qn̄ debuit. Soli eīn ep̄i pn̄t illud oferre: et extra illud tp̄us ſolitum omni tp̄e anni et hora morituris pn̄t concedere ne ſine hoc moriātur: quāuis ſine hoc ſaluent̄. Cōmittendo ergo magnā negligentiā et p multos annos: credo eſſe mortale.

¶ Si nō dedit ſacramentū ſcd̄m debitam formā materiam et locum mortale eſſet. Qd̄ autem ſit ieiunus nō eſt neceſſe et ſi decens et de iure ¶ Si bis alicui dedit ſcienter: peccauit mortaliter. vnde in hoc debet eſſe cautus ne iteret: et etiā debet aduertere ꝙ aliquis chriſmatus teneat chriſmandū: non conſanguineus ſed alius. ¶ Si in cena domini nō conſecrauit chriſma et oleum ſanctū vt debuit. quia innouāda ſunt talia: et ſi nō ſeruauit debitā materiam et formā et ritum eccleſie: mortale eſt et hmōi. ¶ Si conſecrationes eccleſiarū vel altariū et calicum et patenarū et benedictiōes veſtium ſacrāꝝ non fecit vt debuit ſcd̄m formā et ritum eccleſie: vel ſi quid hoꝝ fecit per ſymoniam: mortale eſt. Idē de benedictionib' abbatū et abbatiſſarum. Idem de recōciliatione eccleſie violate. Monialem quā3

nouit eſſe corruptã non de facili debet conſecrare in virginẽ:nec tamẽ manifeſtare crimẽ ſi eſt occultũ: ſed mutare nomẽ virginis in caſtam vt non ꝑpendatur. ¶Si contulit beneficia per ſymoniã:mortale eſt: et ſi ꝑ notoriam eſt ſuſpẽſus etiam quo ad alios:ſec⁹ ſi per occultã:quia non eſt ſuſpẽſus. ¶Si contulit ſcienter indignis beneficia:ſiue ſimplicia ſiue curata:mortale eſt. Idem ſi acceptauit a patronis pſentatum ineptum. Idem ſi confirmauit indignũ. ¶Si contulit plura beneſitia in caſu non conceſſo vni:vel plura officia aut pbendas aut dignitates:vel ſi cõſanguineis minus aptis contulit ratõne conſanguinitatis poſtponẽdo aptiores:mortale eſt. ¶Si admiſit ad beneſitia habẽtes curam animaꝝ ſeu ipſa contulit nõ habentibus annũ.xxiiij.mortale eſt. ¶Si eccleſijs de iure vacantibus non ꝓuidit de rectore ſicut vacant curata beneſitia data abſq; diſpenſatiõe pape his qui non attingunt annũ.xxv.vel ſi infra annũ non faciunt ſe ad ſacerdotium ꝓmoueri niſi cauſa ſtudij ſit obmiſſum. de quo in.c.circa beneficiatos. ſupra. Si enim infra ſex menſes primo poſt hoc non ꝓuidit: non põt poſtea ſe intromittere.alias vſurparet quod nõ poteſt. qꝛ mortale eſt:et non tenet talis collatio:et ſic teneret errorem ſuũ manifeſtare. Idem quãdo recepto ſecũdo beneſitio vacauit primũ:vel ſecũda prebenda vacauit prima.de quo habes ſupra.ſed plene in quarta pte ſum. ¶Si ordinauit aliquẽ clericum ad ordinem ſacrum ſine titulo vel beneſitio:vel ſaltem patrimonio ſufficienti quia vltra peccatũ tenetur ei expẽſas facere quouſq; de beneſitio ſit ei ꝓuiſum:niſi aliquis epus hoc ei cõmiſiſſet determinando pſonam:quia tunc ille cõmittens tenet̃ ad id de huiuſmodi.de quibus vide in.iiij.pte ſum.ti.

¶Si in viſitatione non diligenter queſiuit de quibus debuit et maxime de vita et honeſtate ſacerdotũ officiantiũ et quomõ ſe habeant in adminiſtratione ſacramentoꝝ et de forma eoꝝ.

¶ Si bene pnunciant pcipue baptiſma qδ eſt magis neceſſarium. De audiētia confeſſionū quomō ſe habeāt: quomō populum admoneāt: et in reb⁹ eccleſie pcipue altaris ꝙ teneāt mundas. Si autē inuenit in hmōi notabiliter excedere et piculoſe ſi nō puniet et puidet ꝙ illi ſe emendēt: vel de alio ſi iſte eſt incorrigibilis ⁊ omnino inept⁹: grauiter peccat. et omnia mala ⁊ damna animaꝝ que inde ſequūtur ei imputātur ſi pōt obuiare et nō facit. lxxxiij. di. p totū. ¶ Si non viſitauit epatum ſuū vt debuit. ¶ Si in viſitatiōe nimis ſumptuoſus fuit et cum nimia familia: ⁊ equitaturis nimis vltra pſcriptum numerū: vel ſi ipſe vel familia eius munera accepit: ſup quo eſt ſpālis pena. de quib⁹ plene in. iij. pte ſum. ¶ Si ſuſtinet in officijs et bñficijs notorios ↄcubinarios quos debet poſt admonitionē ſi non dimittāt etiam bñficio priuare: grauiter peccat. ¶ Si p alijs malis et ſcelerib⁹ manifeſtis nō punit. vt i vſuris: ludis tabernis: aleis: negotijs ſecularib⁹: venationib⁹: pditionib⁹ et hmōi. in his em̄ non puniēdo videt̄ male poſſe excuſari a mortali: niſi ex hmōi punitionib⁹ ſequeret̄ ſciſma vel magnū ſcandalum. di. i. c. vt conſtituerētur. ¶ Si laicos ſibi ſubditos notorios pctōres quos p ſe nouit: vel ſibi parrochianos eoꝝ denūciatos vt adulteros: vſurarios: inimicitias manifeſtas exercentes nō corrigit p cenſuras et alios modos: grauiter peccat: niſi obmittat: quia non ſperat̄ emendatio ſed deterioratō eius. Sed tamē hoc non videt̄ ſufficienter excuſare: ſed hoc aliud ſi timeretur graue ſcandalū in alijs. di. xliiij. c. cōmeſſationes. ¶ Si malas ↄſuetudines quas repit in ſua dyoceſi non vtit̄ auferre quātum pōt vt vendere: laborare et hmōi. diebus feſtiuis nō cōmunicari ſemel in anno et cōfiteri et hmōi. tripudiare in eccleſijs: pmittere violari eccleſiaſticā libertatē: aut ꝙ clerici conueniātur pro delictis vel p debitis in iudicio ſeculari vel eccleſiaſticā immunitatē; vt ꝙ extrahātur debitores vel malefacto-

res p̄ violentiam de locis ſacris et hmõi in caſibus non conceſ-
ſis: debet eni3 ꝓhibere: et ſi poſt admonitionẽ nolunt deſiſtere
excõmunicare et pro cõmiſſis iam punire: alias peccat graui-
ter obmittẽdo ex timore vel negligentia. di. lxiij. ſit rector vel do-
ctor. ¶ Si fructus vel redditus epatus ſui male expẽdit: dan-
do ↄſanguineis ſuis vel alijs non indigẽtibus peccat grauiter
et ſi diſtincta ſint ea que deputãtur ad menſam eius ab alijs:
et ſi ea que erogare debet clericis vel ad reparationẽ eccleſie vel
paupibus dat cõſanguineis vel alijs amicis ſine ꝓbabili indi
gentia: tenet̃ reſtituere illa: quia rapinã fecit. Et ſimiliter reci-
pientes ab eo. Si vero nõ ſunt diſtincta hec bona cũ intelligan
tur omnia cõmitti fidei ſue: ea que ſupfluunt ad vſum ſui et
familie ſue ↄuenienter debet paupibus erogare: alias nõ dan
do pauperibus ſubtrahit. xij. q. ij. c. aurũ. et. c. gloria epi. Tho.
¶ Si grauauit ſuos ſubditos in indebitis collectis ¶ Si fecit
clericos ſuos ſoluere collectas talias poſitas a domino tpali:
vel gabellas ad eius inſtantiã. ¶ Si ſponte ipſe dedit abſq3 li
centia romani pontificis: q2 prohibet̃. ¶ Si delicta clericoꝝ vel
laicoꝝ blaſphemantiũ deum vel ſanctos: ſuffocantiũ puulos
ex inaduertẽtia et hmõi puniuit magis pena pecuiaria ex aua-
ritia et magis ꝓpter lucrum ꝙ pro ſalute eoꝝ ad refrenandũ
¶ Si viſitauit dyoceſim viſitari fecit magis ꝓpter lucrum ꝙ
ꝓpter animarũ ſalutem. ¶ Si alienauit bona epatus ſui ſine
licentia pape in caſu indebito: in quolibet hoꝝ eſt mortale.
¶ Si iura aliarũ eccleſiarũ non ſeruauit. ¶ Si bona vacan-
tium eccleſiarũ ſibi vſurpauit: cum debeant ſucceſſori reſeruari
¶ Si iuſta debita a p̄deceſſoribus cõtracta ratione eccleſie nõ
ſoluit. ¶ Si fructus alicui⁹ beneficij ad tpus accipit vel partẽ
ab eo cui dedit vult habere in quolibet hoꝝ eſt rapina. ¶ Si
non ſeruauit formã iuris circa manifeſtos vſurarios: ſed de cer
ta quãtitate contentus non facta debita reſtõne remittit ſibi et

ad ſacrāmēta et ad ſepulturā admittit. ¶ Si in certa paupꝫtate diſpenſanda ad vſum ſuū conuertit ſine neceſſitate. Si ſententias excōicationis de facili ꝓpter lucrum ꝓferret vel abſolutiones. ¶ Si ꝑmiſit queſtuarios vel alios ꝓnunciare indiſcretas indulgentias et falſas: quodlibet eſt mortale et graue ¶ Si exemptos vt p̄dicatores: fratres minores: heremitas ſancti Auguſtini: carmelitas: ſeruitas: ciſtercien̄ſes: et alios habentes priuilegia exemptionis iniuſte moleſtat: nō ſeruando eorꝫ priuilegia: vel ꝑ audientia confeſſionū non admittēdo ſibi preſentatos ydoneos ſcōm cle. dudum. de ſepul. vel ſibi retinendo nimios caſus vel incōſuetos. vt quotidie habebāt ire ad ipſum vel ad aliū: cogendo quantū ad id in quo ſunt priuilegiati: vel eos ad iudicium trahēdo cum in nullo poſſit eos cōuenire niſi pro hereſi peccat grauiter. ¶ Si monaſteria monachorꝫ vel monacharū non exempta nō diligenter et honeſte viſitauit: vel eos vel eas ad ſeruandū regulam induxit deponēdo abbates vel abbatiſſas ꝓ relatione cum expedit habendo curā de honeſtate earum: et ꝙ non habeāt familiaritatē cum clericis religioſis vel laicis: ꝓuidendo de diligenti clauſura et de confeſſore ſecuro docto bone conſcientie: ꝓhibendo ingreſſum ſymoniacū et cōmunia feminarum que ibi fiunt et feſta vana in conſecratione earum.

¶ In iudicando in foro contentioſo.

¶ Si non tenuit vicarium peritū et bonum: p̄cipue quādo ex ſe non habuit debitā ſufficientem iuris. ¶ Si non ſeruauit debitum ordinem iudiciariū ¶ Si fuit acceptator perſonarꝫ ¶ Si dedit iniquas ſentētias dic vt ſupra in. c. circa iudices ¶ Si non ſeruauit debitā formam iuris in ferendo ſentētias excōicationis ſuſpēſionis et interdicti. quia vltra peccatū mortale incurrit certam penā. de qua in. iiij. ꝑte ſum. p̄cipue in cauſis matrimonialib⁹ oportet eſſe cautiſſimū ⁊ ponderoſum circa

diuortia ¶ Si dedit licentiã dñio tp̄ali vel iudici verberãdi vel ponendi in patibulo: vel incarcerãdi vel alias puniẽdi cleri-cos ſuos niſi in caſu in quo eſſent incorrigibiles p̄ eum: quia efficitur cum p̄dictis excõmunicat᷒. c. vt fame. de ſen. excom.. Neminẽ tamen debet verberare manib᷒ ſuis: nec tamẽ cum ex-pedit per laicum: ſed p̄ clericũ debet facere verberare clericum ſcd̄m iura et a cauſis ſanguinũ debet abſtinere ope: conſilio ⁊ mandato. ¶ Si hereticos diligẽter non inq̄ſiuit in dyoceſi ſua et punit ſcd̄m iura. ¶ Si teſtamẽta et vltimas volũtates nõ fecit implere. p̄cipue legata facta ad pias cauſas. ¶ Si diſpẽ-ſauit in votis ⁊ iuramẽtis in quibus non potuit: vel ſi potuit: tamẽ indiſcrete et ſine cauſa rõnabili: peccatũ eſt graue. ¶ Si abſoluit a ſentẽtijs a quibus nõ potuit: vt pape reſeruatis: vel diſpẽſauit in irregularitate de qua nõ potuit. ¶ Si exempla-ris fuit in habitu non precioſo vel pompoſo: ſuppellectilibus non argẽteis: et curioſus in apparatu domus: et ornatu nõ ſe-culari in victu ſobrio non cõuiuali niſi pro paup̄ibus in viſitã-do eccleſiã: intereſſendo diuinis: et p̄cipue in dieb᷒ feſtiuis. hec debet facere ſcd̄m iura in ſolẽnitatibus p̄cipue cantando miſſã dicendo officiũ deuote non curã ordinando q̄ dicatur in eccle-ſia ſua: debite frequentãdo orationes p̄uatas: vacando lectioni diſt. xxxvi. per totũ. predicando ſi ſcit: ſi neſcit p̄uidendo gregi ſuo de p̄dicatoribus vtilioribus nõ curioſis: et de confeſſoribus tenendo honeſtã deuotam familiã: ſollicitus de eius ſalute: vi-tando mulierũ conuerſationẽ ſicut poteſt ¶ In exitu de domo raro niſi ad eccleſiam: ſepe conferendo et querendo conſilia a ſeruis dei quomõ poſſit gregi ſuo p̄uidere adulationes vt vene-num abhorreat: pater viduarũ: pauperum: orphanoꝝ et oppreſ-ſorum exiſtat: et cauſas eoꝝ ſine expẽſis expedire faciat. in iniu-rijs proprijs non ſit vindicatiuus ſed patientiſſimus. in verbo et geſtu non ſubditus et iracundus. nemini multũ familiaris.

niſi ſeruis dei ſuperioribus obediens. equalibus non inuidens. non gaudẽs de dignitate et honore: ſed lugens ꝓ exteriori oc-cupatione et plebis offenſione. et ſi in omnibus diligẽter ſe ha-buerit: nil deo acceptabiliꝰ. ¶ Si vero ꝑfunctorie et male: nil miſerius et damnabilius epi dignitate. vt dicit Augꝰ. di. xl. ca. ante omnia ¶ De platis habes multa in tercia pte ſum. ti. ſi. p totum. ¶ Epi et ſupra concedentes vnã domum vſurarijs manifeſtis alienigenis ad fenus exercendũ ſunt ipſo facto ſu-ſpenſi. extra de vſuris. c. quanq̄. de vſur. li. vi. Similiter ſi per mittit ꝙ hmõi vſurarij exerceant fenus in terris eoꝝ ſubiectis iuriſdictioni niſi infra tres menſes expulerit eos ſuſpenſi ſunt. vt in dicto capſo. quanq̄. de vſuris. libro ſexto. ¶ Qui ſe gerit pro papa electuſ a minori parte q̄ a duabus ptibus cardina lium eſt ipo facto excõicatus. ¶ Et ſimiliter cardinalis qui pre ſumpſerit nomiare talem papã. ¶ Et ſimiliter omnes alij qui talem recipent pro papa. extra. de elec. c. licet. li. vi. ¶ Omnes clerici et religioſi ac laici: ſiue familiares curie: ſiue alij qui ali quod pactũ fecerint vel aliquid magnũ vel paruũ ꝓmiſerint: vel ꝓmiſſionem receperint quid magnuꝫ vel paruũ pro aliqua iuſtitia vel gratia ꝓ ſe vel alio in cauſis iudiciarijs vel litteris apoſtolicis et quibuſcunqꝫ modis ab apoſtolica ſede obtinen-dum ipo facto ſunt excõicati. in extrauagãte Bonifacij octaui cuius abſolutio pape reſeruat̃. Hec habent locũ in curia Ro-mana. Johan. an. Antho. de butrio eum allegant.

¶ De abſolutione et penitentie iniunctione. c. xvi.

Poſtq̄ vero penitens dixit ex ſe peccata ſua ſiue ex in-terrogatione cõfeſſoris interrogãtis peccata ſua vt de buit: tandem cõcludat. In iſtis peccaui et in multis cogitatione. delectatione. locutione. opere. et obmiſſione. vel ali quo de hmõi: de quibus dico meam culpã. Cõfeſſor vero inter rogat eum ſi ſit talis de quo non dubitet: quia tunc ſupfluuꝫ

et irriſibile. Si ipſe dolet de omnibus peccatis venialibus et mortalibus confeſſis: et ſi ꝓponit firmiter ab illis abſtinere ſeu ab omnibus mortalibus. Si vero talis habet aliqua reſtituere: vel famā vel res vel pro iniuria ſatiſfacere et hmōi: ſi eſt paratus facere quā citius poteſt abſqꝫ dilatione aliqua. que reſtitutio quomō facienda ſit et quo ordine quo ad certa et incerta vide in ſecūda parte ſum. ti. de reſtitu. per totum. ꝙ ſi dicat ſe nolle iſtud facere vel non poſſe cum tamē poſſet: non eſt abſoluendus. Tho. vt dicitur. xi. q. iij. c. tunc vera. poteſt tamē ſibi dici. Miſereatur tui ꝛc. ſed nullo modo. Ego abſoluo te. Poteſt etiam ei iniungi aliqđ bonum faciendū: non tamē in penitentiam declarādo ſibi hoc ꝙ infructuoſa ſit talis cōfeſſio ei et ſine remiſſione peccatorꝫ. de peni. diſt. v. c. falſas. Sed ſi paratus eſt facere omnia ad que tenet̄: tunc ſi eſſet aliqua excōmunicationis ſententia ligatus: ſi non potes abſoluere eum ab illo: remitte eum ad epiſcopū ſeu ad alium qui poſſit abſoluere. vel tu vadas ad procurandū abſolutionem pro eo. et cum eſt abſolutus ab excōicatione: poſtea tu eū abſolue a peccatis et nō prius. Tho. ſi autē potes eum abſoluere habēdo in hoc ſpecialem auctoritatē: ſi non abſoluiſti euꝫ in principio qđ decentius fuit. nec tamē eſt multa vis ſi fiat in fine confeſſionis: dūmodo fiat ante abſolutionē a peccatis: abſolue eum per hunc modū vt infra. ¶ Primo exigendū eſt ab eo iuramentū vt ſit paratus ſtare mandatis eccleſie que illi fient pro illa cauſa. quo iuramēto preſtito: iniungat̄ ei hoc ſcꝫ ſi incidit faciendo contra aliqueꝫ canonem ꝓponat non amplius facere contra illū. Si vero pro offenſa vel damno facto in alium ꝓmittat ſatiſfacere quātum poteſt. Et hoc facto denudatis humeris: cōfeſſor ſeu abſoluēs cum diſciplina vel virga ꝑcutiat eum dicendo pſalmū. Miſerere mei deus ſcđm magnam miſcđiam tuaꝫ. vel alium pſalmū penitentialem dando ictum pro quolibet verſu. Poſtea vero

Gloria patri et filio. Sicut erat in principio. His finitis ſubiungit. Kyrieleiſon. Xpeleiſon. Kyrieleiſon. Pater noſter. Et ne nos indu. ℣. Saluū fac ſeruū tuum dñe. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Eſto nobis dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil pficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non aponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationē meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcū. ℟. Et cum ſpiritu tuo. ¶ Oremus.

Deus cui ꝓprium eſt miſereri ſemꝑ et parcere: ſuſcipe deprecationē noſtram et hunc famulū tuum quē ſententia excōicationis ligatū retinet: miſeratio tue pietatis abſoluat. Per xp̄m dominū noſtrū. Auctoritate omnipotētis dei et beatoꝝ apoſtoloꝝ Petri et pauli et domini pape vel archiepi vel epiſcopi mihi conceſſa ego abſoluo te ab hoc vinculo excōicationis quā incurriſti ꝓpter iniectionem manus violente in clericū vel religioſum: vel ꝓpter ingreſſum in monaſteriū monialiū in caſu non conceſſo et hmōi. Et ſi plurib᷒ ſententijs eſt ligatus: eſt dicendū totiens. Ego abſoluo te ab excōicatione quā incurriſti ꝓpter talem et talem cauſam: et ſi pluries ꝓpter eandē cauſam: dicendum eſt totiens quotiēs incurriſti. totiens ego abſoluo te et reſtituo te ſanctis ſacramentis eccleſie cōmunioni et vnitati fideliū. In nomine patris et filij et ſpirit᷒ ſancti. Amen. verberando eum vſq; ad amen.

¶ Nota tamē q̄ iſta forma quāuis debeat obſeruari. vt extra de ſen. excom. c. nuꝑ. non tamē ita neceſſaria quin ſimplici verbo fieri poſſit ſcd̄m Pe. de palu. et Johan. de lign̄. Sicut ergo excōicatio fieri poteſt ſimplici verbo quāuis non debeat fieri ſic eſt abſolutio in publico vt erga mulieres: forte tunc eſſet obmittenda huiuſmodi verberatio ne denudetur peccatū.

¶ Si vero quis ꝓpter rem ablatam alteri eſſet excōmunicatus quāuis reſtituerit: non tamē eſt abſolutus: niſi iudex qui

contulit ſententiam eum abſoluerit: et hoc declarandū eſt per-
ſonis poſt abſolutionē ab hmōi. vel ſi non eſt aliqua ſententia
ligatus habet aliquos caſus peccatoꝝ epiſcopo reſeruatorum
de quibus non potes abſoluere: nihilominus abſolue eum ab
illis a quib⁹ potes ſub hac forma. Si teneris aliquo vinculo
excōicationis minoris ego abſoluo te et reſtituo te ſanctis ſa-
cramentis eccleſie. In nomie patris et filij et ſpūs ſancti. Miſe-
reatur tui ꝛc. Filius dei per ſuaꝫ miſcōiam te abſoluat: et ego
auctoritate qua fungor abſoluo te ab omibus peccatis tuis a
quibus poſſum te abſoluere. In noie patris ꝛc. Peccata vero
a quibus nō poteſt eum abſoluere exprimat ei imponēs vt ha-
beat recurſum ad epiſcopū vel eius vicarium ꝓpter huiuſmōi
abſolutionē: et dicat ea ſibi in cōfeſſione: vel ſi eſſet ſimplex et ne
ſciret ita bene exprimere factum ſuū: ſcribat confeſſor in cedula
illud vel illa ſi ſunt plura vt illam portet penitens epō vel eius
vicario ſub hac forma vel ſimili. ¶ Latorē vel latricem preſentiū
pro homicidio vel inceſtu tali gradu et hmōi commiſſo: abſol-
uendum veſtre paternitati trāſmitto: vt abſolutionis benefi-
cium impendendo et ei ſalutarem penitentā iniungendo ipſam
ſancte eccleſie recōcilietis: q̄ ſi epūs vel vicarius remittat eū ad
confeſſorem ipm auctoritate illius iterum abſoluat ab omni-
bus et imponat penitentiā pro illo ꝓ quo nondū impoſuerat:
et cautū reddat illum ne illam cedulā alteri legendam tradat:
vel etiam ipſe cōfeſſor ſi poteſt vadat ꝓ eo ad epūm pro auctori
tate ſi ſibi velit dare. Si vero ille non habet caſū de reſeruatis
vel ſi habet et confeſſor poteſt de omnib⁹ abſoluere: p̄miſſa ab-
ſolutione ab excōmunicatione minori et alijs vt ſupra. Miſe-
reatur ꝛc. Filius dei ꝛc. Ego auctoritate qua fungor abſoluo
te ab omnibus peccatis tuis. In nomine patris et filij ꝛc. et
faciat tunc ſignū crucis cum dicit. In nomine patris. ſup illū.
nec eſt neceſſaria manus impoſitio ſuper penitentem.

immo nec decens ſcḋm Tho. precipue ſuper mulieres: magis eñ decet ſignatio crucis et poſtea addat. Paſſio domini noſtri ieſu xpi et merita beate marie virginis et omnium ſanctoꝝ et ſanctarū dei merita: et quicquid boni feceris vel ꝓponis facere: et mala que ſuſtinebis ſint tibi in remiſſionē omniū peccatoꝝ tuoꝝ. que verba nō ſunt obmittenda. quia ſunt magne vtilitatis ſcꝫ omnia hmōi cum habeant vim ſatiſfactionis ex virtute clauium ⁊ ſic magis valent. Tho.

De penitentia iniungenda penitenti.

In iniungēdo vero penitentiā penitenti hoc maxime attendēdum eſt ſcḋm omnes. vt ſcꝫ talem des ꝙ credas eum omnino ꝓficere quantūcunqꝫ ſit magnus pctōr. et ſcḋm Criſoſto. meliꝰ eſt in hmōi reddere rationē de nimia miſcḋia ꝙ̄ diuina iuſtitia. xxvi. q. viij. c. alligant. Dando etiā libertatē ꝙ cum vna die obmittit ſcꝫ orationē iniunctā vel ieiuniū: poſſit in alia implere. Si vero dubitať de aliquo ne faciat penitentiā: puta ieiunium: dicas ꝙ faciat loco ieiunij elemoſinā vel aliud. Orationes vero pſonis que de facili ſolent recidiuare in mortali raro dande ſunt: vel per paucos dies dande ſunt. Ieiunia vero elemoſine: et pegrinationes et hmōi poſſunt dari per plures dies: quia hmōi etiam ſi fiant in mortali nō ſunt reiterāda. quia valent quantū ad effectū quem poſt ſe relinquūt poſt expletiōem in ſatiſfaciente cum quis reuertitur ad gratiaꝫ. Tho. Querendum eſt etiā a penitente ſi poteſtꝰ vel dubitat facere penitētiam ſibi datam: quia tunc nō eſſet danda vel cōmutanda vel remittenda eſſet. Declarandum eſt etiā peccatoribus magnis ſecundū Hoſtiē. ꝙ ſcḋm regulas eccleſie taxatas. xxiij. q. i. c. predicandū pro quolibet mortali eſſet ſeptennis penitentia iniungenda. Et ideo non credat peccata ſua leuia quia parua datur ei penitentia. quia hoc fit ne dimittat quod eſſet ei mortale: et oporteret ei confeſſionem iterare ſi eſſet oblitus eius.

Poteſt etiā admoneri ꝙ faciat aliqđ memoriale de penitentiā ſibi iniuncta vt melius recordet. et ſi obliuiſceret ꝙ ad te reuertatur: vel ſi nō poſſet bene facere illam tu cōmutabis eam ſibi Si vero poſtea recordat de aliquo pctō criminali qđ tunc fuit oblitus ſi pōt habere tui copiā reuertat ad te quāuis non ſit ei neceſſariū: vel vadat ad aliū: nec tenet niſi illud tm̄ dicere. ¶ Si habet vota q̄ non poteſt iplere: vel dubitat ſi tu habes in hoc ſpecialē auctoritatē: diſpenſa. vel potius in aliud pium cōmuta. Si vero nō habes auctoritatem remitte eum ad epūm vel eius vicariū. Caue etiā ne iniungas penitentiā ꝑ quā fiat preiudiciū alieno iuri: aut ꝑ quā det occaſio ruine ſpūalis alicui: aut per quā poſſit manifeſtari alterius peccatū occultuȝ. Confeſſum aūt quantū potes ſtudeas ad contritionē inducere verbis: ſiue ante ſiue in ꝓceſſu ſiue poſt confeſſioneȝ vt non dicat peccata ſua quaſi fabulas: ſed cū deteſtatione. et vt ait Aug⁹. caute et aſtute aliq̄ādo interrogādo que credit illum ex verecūdia occultare. Circa vero turpia et carnalia pctā non deſcēdas nimis ad particulares circūſtantias poſtꝙ habet ſpecies ſufficiens peccati et hmōi: a remotis interrogādo ne addiſcant homines malicias et peccata q̄ neſciunt. Tho. Admonendū eum ſupꝰ omnia vt vitet malas ſocietates. frequēter confeſſionē. audiat verbū dei. querat orationes et participationes bonoꝝ que fiunt in religionibus ⁊ indulgentias.

¶ De infirmis. c. xvij.

Circa infirmos ſic agendū eſt. Aut eīn talis eſt in periculo mortis aut nō. Dico autē ꝑiculum mortis non ſolum qꝛ in extremis conſtitutus: ſed quia frequēter contingit homies mori ex illa infirmitate et medici dubitāt. In tali caſu pōt quilibet abſolui a quolibet ſacerdote de quolibet pctō et a qualibet ſententia abſqȝ licentia cum ꝑiculum eſt in mora. Talis eīn infirmus aut iam amiſit loquelā vel vſū ra-

tionis. puta q iam freneticus aut non. et in primo casu ſi bene viuebat vt bon⁹ fidelis: et frequentabat confeſſionē cōmunem et hmōi: ſi petierit ſacramentū quāuis ex inſperato ei talia acciderint. Uel etiā ſi malus et obſtinat⁹ diu perſeuerās in pctis et diu non cōfeſſus ſi petit ſacerdotē vt confiteret et oſtendit ſe velle facere omnia q̄ debet: et interea factus eſt mutus vel freneticus et piculum eſt in mora: debet pſupponi contritus: et faciente aliquo cōfeſſionem generalē pro eo ſicut fit in populo: ſacerdos facit abſolutionē ab omni ſententia et pctō: et poteſt iniūgere circūſtantibus aliquid pro eo faciendū vel heredib⁹ aut conſanguineis p eius anima ſi volunt acceptare. Deinde debet dari eucbariſtia a pprio ſacerdote ſeculari: quāuis non ſit confeſſus quia non potuit. vel ab alio ſacerdote ſeculari. non aūt religioſo ſi non habuit licentiā a pprio ſacerdote vel epo. alias ipe religioſus incideret in excōicationem papalē in hoc caſu: et hoc eſt verum niſi timeret de expuitione vel vomitu eius. q tunc non deberet ſibi dari eucbariſtia: ſed extrema vnctio tantū: immo etiā ſi non potuit cōicare: quia pter freneſim nō pmitteret ſe vngi poteſt ligari et ſibi violēter dari. Aſtantibus aūt infirmo debet creai ſi pbibent teſtimoniū q petierit confeſſionē et oſtenderit ſigna cōtritionis. Si autē non eſt diu cōfeſſus: vel quia notorius peccator: incurrit ſubito amentiā et mutitatē vel infirmitatem: nec prius nec poſt oſtendit ſigna cōtritionis: nil ei dari debet nec ſacramēta: nec eccleſiaſtica ſepultura. Si vero nec loquelam amiſit nec amentiā incurrit: deb3 ab eo exigi pura confeſſio pctōrum plus et minus ſcdm q tempus patit. Nam ſi eſt in extremis: de principalib⁹ eſt interrogādum: pmaxime inducendo eum ad contritionē cum ſpe venie: ſed ſi nō eſt ita in extremis et vellet facere generalē confeſſionē de tota vita ſua ſicut multi infirmi fecerunt: quāuis non ſit neceſſariū de his que rite alias cōfeſſus eſt iterare confeſſionē admittenda eſt: et tan-

dem abſolutio ipendenda ab omni ſententia excōicationis et ab omni pctō modo ſupra dicto in.c.pcedenti:ita tamen qꝫ ſi ligatus eſſet aliqua excōicacione a qua cōfeſſor extra illud periculū nō potuiſſet abſoluere:debet etiā iniungi qꝫ ſi euadat infirmitatem qꝫ citius cōmode poteſt:pſentet ſe ei ad quē ordinarie ſpectabat abſolutio illius excōicationis: alias ſi nō faceret reincideret in eandem excōicationem.extra.de ſen.excom.c.eos.li.vi. Sed ſi erat detentus aliquo pctō de caſibus epō reſeruatis:nō oportet qꝫ iniungat ei qꝫ poſt ſanitatē ad epum vadat p abſolutione. quia ad illud non tenet:ſed ſufficit ſibi illa abſolutio.

Nota tamē qꝫ ſi talis eſſet vſurarius publicus:non pōt talis admitti ad confeſſionē cōmunez et ad alia ſacramēta:niſi facta prius cautione de reſtōne vſurarum vel pmiſſione ab heredibus de hmōi.et ſi in caſu qꝫ amiſiſſet ipſe loquelā vel vſum rōnis oſtendat p ſigna contritionis ſcdm formam iuris q habetur in c.quanqꝫ.de vſur.li.vi.his pactis non eſt penitentia infirmo iniūgenda.qr eam facere nō poſſet ſed innoteſcēda.vt dicit.xxvi.q.vij.c.ab infirmis declarādo ſibi talē tibi darem penitētiam ſi eſſes ſanus: qꝫuis deberes facere multo maiorē ſcdm regulas eccleſie.ſed qr non potes modo:cum eris ſanus facies hoc vel illud vel venies ad me et dabo tibi. Iſtud tamē vltimū non videtur ſecurū quia raro reuertunt pro penitētia . Si vero deus aliter de te diſponeret imittas pro anima tua tantū pro penitē tia. Poteſt etiā iniungi amicis vel cōſanguineis aliqd pro penitentia ſi vterqꝫ acceptat et ſi credat qꝫ ſatiſfaciēs ſit in ſtatu gratie ſup omnia eīn auiſandus eſt vt ſi debet aliqd alicui vel ratione maleficij vel otractus:vel depoſiti:vel aliter declaret bene vt non diſcedat cum alieno ab hoc ſeculo ne ineternū damnetur.

Et de reſtitutione et legatis ad pias cauſas pro anima ſua ita diſponat qꝫ cito cogantur executores expedire et non prolongare ſicut ſepe et quotidie faciunt.

ꝙ ſi nollet ſufficienter diſponere de reſtitutiõe fienda: nõ eſt abſoluendus. Exhortãdus eſt autẽ ad contritionẽ ſimul et confidentiam diuine miſcdie: exemplo latronis et paſſionis chriſti. Si autẽ haberi non poſſit copiã ſacerdotis: quãuis ſit bonũ habere hmõi ꝑiculis: in mari videlicet: bello: vel infirmitate vel morte violenta laico cõfiteri: tamẽ non neceſſariũ. quod ſi fiat et quis euadat: tenet talis iterũ de illis omnibus pctis confiteri quia nõ habebat ille claues eccleſie. Si vero infirm⁹ non eſt in ꝑiculo mortis ſi habet cauſam excõicationis vel pctã reſeruata epõ: debet cõfeſſor ire vel mittere ad epũm ſi poteſt ꝓ auctoritate hmõi: tamẽ modo tali ꝙ non ꝓdat peccatorẽ: niſi prius ille dederit ſibi licentiã nominãdi eum. Si vero infirm⁹ habet indulgentiã in articulo mortis a papa appropinquante morte ſic põt fieri abſolutio poſt omnia ſupra dicta pro dicta indulgentia.

Forma abſolutionis in articulo mortis.

Miſereatur tui ⁊c. Auctoritate dñi noſtri ieſu chriſti ⁊ beatorũ apoſtoloꝝ Petri et Pauli et domini noſtri pape. N. et ſancte Romane eccleſie in hac ꝑte tibi conceſſa ſpãliter et mihi cõmiſſa concedo et do tibi plenariã indulgentiã et remiſſionẽ omniũ peccatoꝝ tuoꝝ de quibus ore confeſſus es. Nota hic an melius ſit dicere. de quibus mõ confeſſus es: an de quibus ore cõfeſſus es et corde contritus: que non cõmiſiſti ſub ꝑtextu iſtius indulgẽtie inquantũ claues eccleſie ſe extendũt. que quidẽ plenaria indulgẽtia ſit tibi in augmentum virtutis et gratie et acquiſitõnis vite eterne. In noie patris et filij et ſpiritus ſancti. Amen.

Forma abſolutionis ab excõmunicatione minori.

Ego te abſoluo a vinculo excõicationis quã incurriſti participando cum excõicatis in caſu non conceſſo: in loquela: in cibo vel potu et hmõi: et reſtituo te ſanctis ſacramẽtis eccleſie. In noie patris et filij et ſpũs ſancti. Amen.

¶ Nota vero q̄ in abſolutione ab excōicatione maiori debet primo exigi iuramentū vt ſcȝ iuret ſtare mandatis eccleſie que ſcȝ fient ei ab abſoluente pro tali materia. quo facto imponi ei debēt mandata rōnabilia vt ſatiſfaciat ei quē leſit vel dammifi cauit ſi pōt: ſi tamē pro hmōi eſt excōicatus: p̄cipue ei iniungendum eſt ne ampli⁹ veniat cōtra illum canonē: vel ſi fuit excōmunicatus ꝓpter verberationē clerici: non ampli⁹ verberet. Scḋo exutis humeris abſoluend⁹ debet verberari cum virga dicendo pſalmū. Miſerere mei deus. vel aliū pſalmū penitencialē: ad quēlibet verſum dando vnū ictum. Poſtea ſubiūgat Pater noſter. Et ne nos. Saluū fac ſeruū tuum ⁊c. ꝓut paulo ante notatū eſt. Deus cuius ꝓprium eſt miſereri ⁊c. tandeȝ habens auctoritatē abſoluat ſic dicēdo. Auctoritate dei omnipotentis ⁊c. ꝓut ſupra plene dictum eſt.

¶ Forma abſolutionis a peccatis excōicationis minoris.

Si teneris aliquo vinculo excōicationis vel ꝑticipationis a qua poſſū te abſoluere: ego abſoluo te et reſtituo te ſanctis ſacramētis eccleſie. In noīe patris et filij ⁊c. Dñs noſter ieſus xp̄s te abſoluat: et ego auctoritate qua fungor abſoluo te a pc̄tis tuis. In nomīe patris ⁊c. omnia bona que feceris vel facies et quicquid pateris vel patieris ſint tibi in remiſſionē peccatoꝝ tuorum omniū et in augmētum gratie: et premiū vite eterne. Amen.

¶ Forma ſacramēti baptizmatis.

Ego te baptizo. In noīe patris et filij et ſpūs ſancti Amē Tho. in. iiij. ego et amen nō ſunt de ſubſtātia ſcramēti: tamē dici debēt ex ſtatuto et cōſuetudine eccleſie. Sed ſi dubitatur. Si es baptizat⁹ non te rebaptizo. ſi non es baptizat⁹ ego te baptizo. In noīe patris et filij et ſpūs ſancti. Amen.

¶ Forma ꝯfirmationis ſeu chriſmatis dande per ep̄um.

Conſigno te ſigno crucis: et chriſmo chriſmate ſalutis in

nomine patris et filij et ſpiritus ſancti. Amen. In fronte dc̄i et cum chriſmate conſecrato ab epiſcopo. Tho. in. iiij.

¶ Abſolutio a peccatis.

Ego te abſoluo a peccatis tuis. In nomine patris ⁊ filij et ſpiritus ſancti. Amen. Omnia vero alia ſunt ad bene eſſe. Thomas.

¶ Forma extreme vnctionis Et primo ad oculos.

Per iſtam ſanctā vnctionem et ſuā pijſſimam miſericordiam parcat tibi domin' quicquid p viſum deliquiſti. ſcd̄m ordinem fratrū predicatoꝝ. Uel ſic ſcd̄m clericos ſeculares. quicq̄d vicioꝝ oculo deliquiſti. Inungo oculos tuos iſto oleo ſanctificato. In nomie patris ⁊c. Tho. in. iiij. ſed ſeruanda eſt prior ſcʒ gregoriana. Et fienda eſt vnctio in ſex locis corporis ad minus. ¶ Primo in vtriſqʒ oculis dicendo vt ſupra. ¶ Secūdo in vtriſqʒ auribus dicēdo. Per iſtam ſanctā vnctionē ⁊c. vt ſupra. vſqʒ ad illud. quicq̄d et exinde ſic deliquiſti per auditū: vel auriū vicio deliquiſti. ¶ Tercio in naribus dicendo. Per iſtam ⁊c. quicq̄d per odoratū vel nariū vicio deliquiſti. ¶ Quarto in ore clauſo dicendo. Per iſtam ⁊c. quicq̄d per guſtū deliquiſti: vel quicq̄d oris vicio deliquiſti. ¶ Quinto in vtriſqʒ manibus ab intro in palmis dicēdo. Per iſtā ⁊c. quicquid deliquiſti per tactū vel tactus vicio. ¶ Sexto in pedibus ambob' in parte ſupiori dicendo. Per iſtam ⁊c. quicquid deliquiſti p greſſum vel inceſſum vel receſſum vel taliuʒ vicio deliquiſti. Clerici ſeculares addunt ſeptimā ad lumbos. q̄ fieri debet vbi eſt cōſuetudo: licet non vtatur ordo p̄dicatorum erga fratres. et fit in renibus dicēdo. Per iſtam ⁊c. quicquid lumborum vel p carnis vicium deliquiſti. et dum fiunt vnctones dicantur hec verba ſemel tantum.

¶ Forma conſecrationis corporis chriſti.

Hoc eſt ſcd̄m Tho. in. iiij. Hoc eſt enī corpus meū. Eniʒ

tũ non eſt de ſubſtãtia conſecrationis: nihilominus tamẽ non debet obmitti: alias peccaret mortaliter.

¶ Forma conſecrationis ſanguinis.

Hic eſt calix ſanguinis mei noui et eterni teſtamenti miſterium fidei qui pro vobis et pro multis effundet in remiſſionem peccatoꝝ. Omnia eniꝫ verba hec ſunt de ſubſtantia conſecrationis preter enim ſcd̃m Thomam.

¶ Forma ordinum in primo.

Qui cum ſint ſeptem ſcd̃m Tho. quilibet habet ſuam formam. Sciẽdum eſt ſcd̃m Tho. in. iiij. ꝙ tunc imprimit caracter ſeu recipit ordo cum porrectũ inſtrumentũ illius ordinis tanquã materiam ab epiſcopo dicente formã illius ordinis tangit manũ ordinantis ad illum finem.

¶ Forma oſtiarij.

Illis qui ordinantur ad hunc ordinẽ tradit epiſcopus claues eccleſie dicens. Sic agite quaſi reddituri deo ratõnem pro his rebus que his clauibus recludũtur. Archidyaconus vero oſtium eccleſie facit illos tangere.

¶ Forma lectoratus.

Hic tradit epiſcopus codicẽ de quo lecturus verba ſicut ꝓphete: vt miſſale vel epiſtolarũ librum dicens. Accipite et eſtote verbum dei lectores habitaturi ſi fideliter et deuote impleueritis officiũ veſtrum partem cum his qui verbum dei ab initio miniſtrauerunt.

¶ Forma exorciſtatus.

Hic tradit epiſcopus libellum in quo ſcripti ſunt exorciſmi: vel illum vbi exorciſatᷣ aqua benedicta: vel alium dicens. Accipite et cõmendate memorie et habetote poteſtatẽ imponendi manum ſuper energuminos ſiue baptizatos ſiue cathecuminos.

¶ Forma acolitatus.

Hic tradit epũs ceroferariũ.id eſt candelabrum dicens. Accipite ceroferariũ cum cereo et ſciatis vos ad accendenda luminaria eccleſie mãcipati. Accipiat etiã vrceolum vacuũ ab archidyacono dicente epõ. Accipite vrceolum ad effundendũ vinum et aquã in euchariſtiã ſanguinis xpi.

¶ Forma ſubdyaconatus.

Hic datur calix vacu⁹ cum patena ab epõ: et vrceolus cum aqua et mamli. id eſt bacili et manutergio ab archidyacono dicẽte. Uidete cuius miſteriũ vobis traditũ eſt ideo ſi vſq; nunc fuiſtis tardi ad eccleſiã amodo debetis eſſe aſſidui Si vſq; nunc fuiſtis ſomnolẽti: amodo vigiles. Si vſq; nunc ebrioſi: amodo ſobrij. Si vſq; nũc inhoneſti: amodo caſti. Oblationes que veniũt in altari panes ꝓpoſitionis appellãtur: de ipſis oblationib⁹ tantũ debet poni in altari quantũ poſſit pplo ſufficere: ne aliq̃d putridũ in ſacramẽto remaneat. Palle vero que ſunt in ſubſtratoria altaris in alio vaſe debent lauari: in alio corporales et palle. Ubi autẽ corpales lote fuerint: nullũ aliud lintheamẽta dz lauari. ipſa aũt aq̃ dz in baptiſterio mergi Ideo admoneo vt vos exhibeatis ita vt deo placere poſſitis.

¶ Forma dyaconatus.

Hic tradit epũs librũ euangelioꝝ dicens. Accipite poteſtatem legendi euãgelium in eccleſia dei tam ꝓ viuis q̃ꝫ ꝓ defunctis in nomie dñi amen. Item epũs ponit manũ ſup caput eius dicẽs. Emitte in eum q̃s ſpũm ſanctum ⁊c. Item dat ei ſtolã dicens. Accipite ſtolã vt patet in pontificali. In datione tñ euangelioꝝ libri ſcḋm Tho. caracter imprimit.

¶ Forma preſbyteratus.

Hic epũs tradit calicem cũ patena p̃parata. id eſt cum vino in calice et hoſtia in patena: alias non reciperet caracterem ſcḋm Tho. ſi non eſſet p̃parata dicẽs. Accipite ptãtem offerre ſacrificiũ deo miſſamq; celebrare tam ꝓ viuis q̃ꝫ pro de

unctis. In nomine domini amē. ¶ Item ab epiſcopo impo nitur manus ſup ordinandū et omnes ſacerdotes cum eo ibi pſentes dicente ipſo epiſcopo. Oremus dilectiſſimi domini ꝛc. vt in pontificali. Petrus de tarantaſio dicit ꝙ in impoſitione manuū imprimitur caracter: primum tamen verius eſt et communius ſcōm Tho. in porrectione calicis preparati. Itē inunguntur man⁹ ſacerdotis cum ordinatur ab epo dicente. Conſecrare et ſanctificare ꝛc. Item aptat ſibi ſtolam ſup humeros dicens. Accipite iugū domini ꝛc. Item veſtit eum cum caſula id eſt planeta dicens. Stola innocentie ꝛc. ¶ Nota ergo ꝙ ſi primū fuerit obmiſſum. id eſt porrectio calicis pparati: totum debet iterari quaſi nihil ſit factū. Si vero iſtud fuerit obſeruatum et aliquid de pdictis alijs fuerit obmiſſū: nullo modo debet iterari ordinatio: ſed quod obmiſſum eſt debet ſuppleri ab epiſcopo in alia ordinatione et interim non celebret.

¶ Forma ſacramenti matrimonij.

Forma ſacramēti matrimonij nō eſt determinata. Eſt autem forma illa expreſſio conſenſus p verba vnius in alterum coniugū: vt accipio te in vxorem: vel accipio te in virum. vel cum interrogat̄ ſi vult talem in vxorē vel virum: et reſpondet ꝙ ſic. vel ſi non poteſt loqui: per ſcripturā vel alia ſigna exprimentia conſenſum.

¶ Explicit tercia pars et p conſequens totus tractatus ſiue ſummula de confeſſore cum interrogatōnibus fiendis reuerendiſſimi fratris Anthonini Florentie archiepiſcopi.

¶ Incipit tractatus de reſtitutionib⁹

Eiuſdem in genere. c. i. in quo ponunt̄. xx. manus ſapientium: quarū quelibet habet quinqꝫ digitos ſeu modos: et ſic ſunt centū modi in quib⁹ fit reſtitutio vel erogatio vt patet in ij parte ſum. ti. ij.

De prima manu feneratoria pōt intelligi illud quod
habet Apoc.xvij. Vidi mulierē ſedentē ſup beſtiā
coccineā. id eſt dyabolū habentē in manu eius po
culum aureū. Hec mulier cupiditas q̄ in manu
id eſt in ope vſure habȝ diuitias quas ſitit ſed non extinguit
eius ſitis: ſed ſolū delectat in videndo. Hec aūt quinqȝ modos
ſicut manus habet quinqȝ digitos. ¶ Et prim⁹ eſt in pignori
bus quādo ſcȝ quis ꝑ mutuo alteri facto recipit pignus ab eo
rei mobilis: vt veſtimētum ſeu lucrū equi ſeu hmōi. aut imo
bilis vt poſſeſſionē ex qua capit fructū ſeu lucrū non computās
in ſortem: qđ vſura eſt niſi in caſu cū gener a ſocero quouſqȝ
habeat ab eo dotes ſuſtinētes onera matrimonij accipit poſſeſ-
ſionem ab eo in pign⁹. extra. de vſur. c. ſalubriter. Et de hoc diſ-
fuſe in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Scđs digitus ſeu mod⁹ eſt in depo
ſitionibus cum ſcȝ quis deponit pecuniā apud mercatorē vel
campſorē vt vtatur ea. ſaluo tamē capitali ſuo et cū intentione
principaliter aliquid ꝑcipiendi vltra ſortē: nulla tamē facta pa-
ctione ſup hoc: etiā vſura eſt. xiiij. q. iij. ſi feneraueris. et de hoc
in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Tercius mod⁹ in emptōibus et vendi-
tionibus: cum ſcȝ vendit merces eſt vltra iuſtū preciuȝ: et rōne
dilationis tpis in ſoluendo preciū et hoc in ſe rem illā intende
bat ſeruare in futurū quādo tantū quantū vendit vel plus ſpe
rabat valiturā. Similter quādo rem emit minus iuſto: eo ꝙ
anticipat tp̄s ſolutionis precij anteq̄ recipiat mercedē: vtputa
tpe veris triticū recolligendū. Et hoc niſi dubiū eſſet vtrū plus
minuſue ſit res illa valitura. de hoc extra. de vſur. c. in ciuitate
et. c. nauiganti. et de hoc diffuſe in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Quar-
tus in campſiōib⁹ et fictis aſſecuratōibus. vt in cambijs que
dicuntur ꝑ venetias. et cambijs q̄ fiunt in Romana curia pro
bullis q̄ ſunt vere mutua cū vſura et cum ipſemet ſibi ſatiſda
tor ſimulat⁹ et verus mutuator eſt. ar. xiiij. q. iij. c. pleriqȝ. Et de

hoc. in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Quint⁹ in mutuis cū expreſſis lucri pactioībus: ſiue in pecunia ſiue in opibus: ſiue in aliijs que precio pñt eſtimari. ar. xiiij. q. iij. c. putant. Et de hoc in. ij. parte ſum. ti. i. c. ¶ Manus raptoria eſt que maniſeſte rapit aliena. Manu violenta. id eſt raptoria eripit pauperem ſcʒ deus. Tho. xxv. et habʒ quinqʒ digitos ſeu modos. ¶ Primus conſiſtit in vſurpatis dominijs: ciuitatū: caſtrorū: et villarum: ex quibus omne emolumentū qd inde percipit rapina eſt. ¶ Secūdus eſt in talijs iniuſtis quādo ſcʒ domin⁹ ciuitatis imponit collectas vltra debitū conſuetudinis vel ſtatuit: ſed vicia indebita operariorū exigit et nō ſoluit eis de labore. vel ſi ciuitas eſt libera quando non ꝓ rata ciuibus imponūt: ſed nimis aliquos grauant. ¶ Tercius eſt in pedagijs et gabellis illicitis: quādo ſcʒ imponūt domini terrarū vel ciues noua pedagia ſine licentia principis: vel etiā ſi antiqua vel noua cum licētia non ſeruant vias ſuas cum tamē poſſent. ¶ Quartus in latrocinijs terreſtribus vel maritimis vel piratis qui diſcurrūt mare predādo ex naufragio etiā in mare proiecta ſibi accipere ad rapinā pertinet: vel etiā de repreſalijs illicitis. de quibus in. iij. pte. ti. ij. c.
¶ Quintus in pſonis capiendis et vendendis que libere ſunt ſeu chriſtiane. nam et ſi pagani ſeu ſarraceni capti in bello iuſto efficiātur ſerui capientiū: vnde et vendi pñt vt ſerui et emi: non tamē chriſtiani: debent ergo iſta reſtitui ſi poſſunt vt dicit Aug⁹. xiiij. q. vi. c. ſi res. De his habes in. ij. parte ſum. ti. i. c.
¶ Manus furatoria eſt cū quis accipit occulte aliena neſciente domino. Apoc. Qui furat̄ iam nō furetur: ſed magis operetur manib⁹ ſuis. Fur videt̄ operari manib⁹ alienis inquantū accipit lucrum de manib⁹ alienis. et hec manus habet quinqʒ digitos. ¶ Primus eſt iumētorum detentione. quando ſcʒ quis res alterius inuentas que non habētur pro delicto ſibi retinet. xiiij. q. iiij. c. ſi quid. et de hoc habēs in ſecunda parte ti. i.

¶ Scd̄s est in licita pſcriptione. quādo ſcʒ quis pſcribit aliena mala fide. ſciens ſcʒ illa eſſe aliena nec aliquo iuſto titulo habuiſſe. c. poſſeſſor. de reg. iur. in. vi. de hoc habes in. ij. pte ſum. titu. i. ¶ Tercius est in rei pignorate cōmodate vel depoſite vſu quādo ſcʒ dñs rei non cōſentit: et tenet de vtilitate inde habita et ſi amittet ex culpa ſua tenet reddere. Ray. de hoc in. ij. pte ſum. ti. i. ¶ Quart⁹ in occulta rerum vſurpatiōe ſiue hoc fiat a filijs de rebus parentū: ſiue ab vxore de reb⁹ viri ipſo neſciente: ſiue a ſeruis de rebus dñorum ſuoꝝ: a diſpenſatorib⁹ de rebus patronoꝝ ſuorum: ſiue a diſcipulis de rebus magiſtrorū ſuoꝝ: ſiue ab extraneis de rebus alioꝝ: etiā ſi hoc facerent dando inde elemoſinas paupibus niſi in extrema neceſſitate conſtitutus. xiiij. q. c forte de hoc in. ij. pte ti. i. per totū. ¶ Quint⁹ in religioſa appropriatione qn̄ ſcʒ religioſus aliquid recipit: vel neſciente plato ſuo: vel alteri dat ꝓpinquo vel extraneo: vel cū occultat et vt ꝓpria retinet: acquiſita ꝑeum vel data non paratus ſupiori libere aſſignare. xiij. q. i. c. nō dicatis. et de hoc habes in. iij. pte. ti. c. ¶ Manus bellatoria est vbi ſcʒ rapiūtur et furta et rapine et ſacrilegia. Manū ſuā miſit hoſtis ſcʒ bellando ad omnia deſiderabilia. Deſiderabilia aūt ſunt blada: pecunie: edifitia: vaſa aurea: templi et alia ornamēta ipſum templum ad qd̄ miſit manum exercit⁹ Nabuchodonoſor bellans contra hieroſolimā rapiendo incendēdo et deſtruēdo et hec manus habet. v digitos ſeu modos. ¶ Primus est cum dñs vel cōitas aliqua aſſumit iniuſtum bellū: nam qui ad hoc cōcurrunt adiuuādo: conſulendo: coopando: de oībus damnis illatis aduerſarijs etiā ſi nihil inde puenire t ad eos tenent ſatiſfacere. xiiij. q. v. c. non ſane in fi. ¶ Scd̄s est ꝙ tenet de omnibus damnis ⁊ expenſis quas patiūtur ſubditi ſui qui inuolūtarij ſunt et coacti. nam vltra expēſas quas faciūt aliqn̄ ab aduerſarijs debellant et capiunt ipſi et bona eorū. Vari⁹ est enī belli

euentuſ. vt. c. ſi culpa. extra de iniur. et dam. dan. ¶ Terci⁹ eſt q̄ qui habet iuſtū belluz ea que capit et deſtruit vel hoc facere pmittit ſuis ſicut cōiter faciunt: ſatiſfacere tenet. xxiij. q. i. c. militare bona aūt capta iuſte ab inimicis q̄ debent cōdiuidi occultando. et retinēdo ſibi furat. xxiij. q. v. c. dicat. ¶ Quart⁹ eſt cū iuſte bellās rapit bona eccleſiarū non incaſtellatarū: aut bona clericoꝝ contrarie partis: vel etiā viatores: pegrinos et alios innocentes. di. xxxvi. c. ſingulis ¶ Quintus eſt qn̄ habens iuſtū bellū et ſua merita et craſſa negligētia non defendit ſuos cum poſſet et pcipue cum eſt cōductus mercede ad bellandū et ſi ſtatī poſſet debellare inimicos: et ſic finē facere guerre vt plus lucretur ex duratiōe prelij. vel q̄ corrupt⁹ ab aduerſarijs nō fideliter gerit negociū: tenet extra de iniur. et de dam. da. c. ſi culpa. De his oibus habes in. iij. pte ti. ij. c. de bello. ¶ Manus damnifica vſatoria dicit puer. xviij. Si manus ad manū fuerit: nō erit innocēs manus. et qn̄ vna manus nō ſufficit ad vnū opus alia iuuat. ſicut aliqn̄ ſi vnus nō ſufficeret ad rapiendū vel furandū alium: et tūc adhibet adiutoriū alter. et hec eſt man⁹ ad manū adiuncta. et talis quāuis nō ſit principalis vel nil pueniat de rapina vel dāno ad eum: tamē tenet et q̄ non eſt innocens ſed in cauſa. Et habz. v. digitos que otinentur i hoc verſu Juſſio conſiliū cōſenſus palpo recurſus. ¶ Prim⁹ eſt cum qs mandat fieri rapinā: furtum: vſurā: vel aliud damnū: et ex hoc ſequit effect⁹ damni: qd alias nō fuiſſet factū: talis tenet inſolidum etiā ſi nil pueniat ad eum. Sic. et tutor et pcurator et factor qui p pupillis vel p alijs faciunt cōtractus vſurarios tenentur ſi illis p quibus fecerūt non ſatiſfaciāt cum ſint principaliores. ¶ Scd's quādo conſuluit ita q̄ ex illo ſequit damnū qd alias nō fuiſſet factū: talis etiā tenetur inſolidū etiam ſi nil pueniat ad eum. Si aūt fuiſſet factū etiam ſine illo cōſilio: et aliquid plus factū eſt: ad illud plus tenet. Inno. et Hoſt. ¶ Ter

cius eſt ↄſenſus ſcꝫ coopationes non mentis tm̄. puta quando vnus vel plures faciunt aliquod furtū vel damnū ſimul: ita ꝙ vnus nō faceret ſine altero: tenet̃ quilibet inſolidū: ſecus cum etiā ſine illo factū fuiſſet. tn̄ cum alias ſe repit ad dānificandū tunc em̄ tenet̃ ſolū de damno illato p eum qui etiā eſt mediator ſcienter alicui⁹ contract⁹ fraudulēti vt ſenſales tenent̃ tales de dānis. ¶ Quart⁹ eſt palpo. ſcꝫ cum quis adulādo ſeu laudando aliquē de furto vel de damno ſcꝫ ꝙ ſit ſtrēnuus et hoc inducit eū ad faciendū malū qui alias nō feciſſet. et idem ſi detrahendo eū ad hoc inducit. ¶ Quint⁹ eſt recurſus. id eſt cum quis receptat fures et dāmnificātes et ex hoc ſequūtur damna vel etiā raptā rem cū queritur et ipſe occultat ꝓpter qd̄ non pōt recupare. Officialis etiā qui pōt ſine ſue pſone piculo obſtare ne fiat damnū vel rapina: manifeſtare fures ⁊ ablata nō facit tenet̃. hec Tho. Alb. Pe. Ric. in. iiij di. xxv. Inno. Ray. et Guil. de his in. ij. pte ſū. ¶ Manus pticipatoria ſcꝫ de re furata vel vſuraria. et de hoc pōt intelligi illud Ione. iij. Recedat vnuſquiſqꝫ ab iniquitate q̄ in manu ſua eſt. et hec habꝫ. v. digitos. ¶ Prim⁹ eſt participādo de hmōi per donationē. talis em̄ cui donat̃ cum hoc ſcit debet reddere dn̄o eius rem ablatā. donum aūt datū ab vſurario cū omnia bona ſua ſint obnoxia reſtōni tenet̃ etiā reddere vel ſibi vel his poti⁹ quibus vſurariꝭ habet reſtituere. ¶ Scd̄s eſt per viciationē. Familia em̄ raptoris vel vſurarij vel vxor vel filij qui nō habēt inſide rapinis vel vſuris tenent̃ ſatiſfacere de ↄſumptis ſed habēdo etiā alia bona comedendo vel vtendo rebus male ablatis in prima ſpecie tenet̃ de eo ꝙ conſumit. Ray. ¶ Tercius eſt p donationē. Filia em̄ que dotat̃ per eum qui nō habet niſi de vſuris vel alias male ablatis: marit⁹ qui hoc nouit nō poteſt recipe dotem: et receptā tenetur reſtituere creditorib⁹ ſoceri: et ipa etiā filia mortuo marito tenetur reſtituere dotes. Ray. de hoc in. ij. pte ſum. ti. i. c.

¶Quart⁹ eſt pticipando de re rapta vel furata per emptionē qui eīn emit talia ſcienter vel ignorātia facti craſſa tenetur reſtituere cum inuenerit dn̄m rei: vel paupibus erogare ſi illū ignorat. Si etiā talia emit pbabiliter eſtimās eſſe venditoris: poſtea ſciens fuiſſe ablata tenet nihilomin⁹ dn̄o reddere ſi cognoſcit: vel paupibus rem vel precium erogare ſi nō inuenit. Ray. et de hoc in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶Quintus p legatū vel hereditationem. Intelligit eīn hereditas deducto ere alieno. Heres ergo vel legatari⁹ eſt cui⁹ bona ſunt obnoxia reſtōni vel ex contractu vel quaſi ex maleficio furti: fraudis: et vſure et hm̄oi: vel quaſi omnia tenet reſtituere de tali hereditate vel legato. extra de vſur. c. michael. ¶Manus ſacrilega videlicȝ vſurpatio circa ſacra et eccleſiaſtica. Job. xv. Tendit aduerſus deū manus ſcȝ ſacrilegą. Hec eſt manus ſacrilegi Nichanoris quā extendit contra templū dei cōminatus ipm funditus deſtruere: ſed ipſo ocioſo ſuſpēſa eſt et lingua auida Machabeo cōtra temlpū. ij. Macha. xv. et hec habȝ quinqȝ digitos. ¶Prim⁹ eſt cum auferuntur ſacra vt calices ⁊ paramēta: cruces reliquie et hm̄oi.

¶Scd̄s eſt quando auferūtur aliqua et ſi non ſacra: tamē de loco ſacro vt in eccleſia et de vtroqȝ. xvij. q. iiij. c. q̄ſquis. ¶Tercius eſt quādo fit incendiuȝ vel effractio in loco ſacro iniurioſe tenetur etiā ſatiſfacere: vel etiā inferūt alia damna eccleſijs vel pſonis eccleſiaſticis vt exigendo gabellas et pedagia. extra. de cenſi. c. quanq̄. in ſexto. aut imponēdo collectas. extra. de iniur. et dam. da. c. aduerſus. aut faciendo repſalias contra pſonas eccleſiaſticas. c. et ſi pignorationes. extra. de iniur. ¶Quartus eſt cum clerici male tractāt bona eccleſiarum dilapidādo indebite alienādo in pompas: et laſciuias expendēdo: conſanguineos ditando. xij. q. ij. c. nullus. et bona debita paupibus vel clericis vel reparationi eccleſie ſubtrahendo debent reſtituere.

¶Quint⁹ cum ſubtrahūtur legata facta eccleſijs. xiij. q. ij. c.

qui oblatiões vel non soluũtur decime vbi conſueuerũt ſolui vel cum nõ eſt legitime in bñfitio conſtitut⁹ ſed per intruſionẽ vel p ſymoniã: vel habet aliqđ impedimẽtum irregularitatis: tenet enim fructus pceptos reſtituere. de regu. iur. li. vi. de his in. ij. p te ſum. ti. i. c. ¶ Manus iniuſte iudicatoria. Beatus qui excutit man⁹ ſuas ab omni munere. Iſa. xxxiij. ſcz obſequij: pecunie: et laudis. p munera enim frequenter puertitur iudiciũ et hec man⁹ habet. v. digitos. ¶ Prim⁹ eſt qñ iudex ſeu quicũqz officialis dat iniuſtã ſententiã ex certa ſciẽtia quacunqz de cauſa: ſiue odio: ſiue amore: ſiue corruptõne pecunie: et talis tenet̃ de omni damno et intereſſe ptileſe. Ray. xi. q. iij. c. quattuor. ¶ Scđs eſt qñ ex ignorãtia craſſa pfert iniuſtã ſententiã. non enim debebat ſe ponere ad id ad qđ non erat ydone⁹ cum piculo alteri⁹. ſecus ſi deceptus ɔſilio aſſeſſoris qui putabat̃ ydoneus ex malicia vel ex ignorãtia craſſa male cõſulentis: tunc tenebit̃ aſſeſſor pti de expenſis ſcđm Ray. ¶ Tercius eſt qñ notabili negligentia ptulit iniuſtã ſententiã: puta qꝛ noluit laborare ad legendũ in libris qđ potuiſſz inuenire: et videt̃ etiã teneri. vt. c. ſi culpa. ex. de iniur. ¶ Quartus qñ accipit pecuniã p iudicãdo vel nõ iudicãdo aut bene aut male. Ray. Etiã talez pecuniã retinere non põt: ſed paupib⁹ dare vel reddere dãti. ¶ Quint⁹ cũ nõ vult iudicare et dare ſententiã prout põt et debet ne diſpliceat habẽti iniuſtitiã: aut vt dammificet ius habentẽ: et talis tenetur ſi pars poſtea amittat iuſtã cauſam: vel ſi remittat penas vel diminuat iniuſte cum non poſſit tenet̃ cõmunitati: ſi auxerit penã iniuſte: tenet̃ ei qui ſoluit. Tho. et Ray. de his in ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Manus in iudicio iniuſte aſſiſtoria de hac ne iunges manũ tuã vt pro impio dicas falſũ teſtimoniũ. Exo. xxiij. Iſa. xxi. Eruite oppſſum de manu calumniãtis. et hec habet. v. digitos ſcđm qꝫ quinqz genera hominũ ibi concurrũt ſcz aduocatus. iuriſconſultus. actor. et pcurator. teſtis. et reus.

¶ Primus ergo eſt aduocat⁹. qui ſi ſcienter aſſumit ad defen‑ſandum iniuſtã cauſam: obtinẽs victoriã cauſe de omni dam no tenet aduerſario ſi clientul⁹ nõ ſatiſfecit. Tho. ſcda ſcde. q. Si vero nõ obtinet tenet clientulo de expenſis. qñ videlicet dixit ſibi cauſaʒ eſſe iuſtã: cum alias ille nõ litigaſſet: ſed ſi aſſumit cauſam iuſtã et ex craſſa ignorãtia vel notabili negligẽtia per‑dit: videt teneri clientulo de damno ſuo. c. ſi culpa. ex de iniur. et dam. ¶ Scđs iuriſcõſultus ſi ſcienter pſtat maluʒ conſiliũ vel fraudulẽtum: vnde ius hñs perdit cauſam ſiue ſit ille cui conſulit ſiue alter: tenet de damnis inde ſecutis. Si vero fide liter ↄſulit vt ſcit non tenet. vt. c. nemo ex cõſilio. de reg. iur. li. vi. ¶ Tercius eſt actor: et pcurator qui accuſat aliquẽ falſo crimi ne: vel petit indebitũ ſcienter: tenet de omni dãno qđ inde reci pit etiã aduerſari⁹ de expenſis. Tho. ſcda ſcde. q. ¶ Quartus eſt reus ſi negat veritatẽ de qua iuridice interrogatur: negãdo debitũ pecunie tenet actori. negando autẽ crimen vnde ſequit accuſatori mors vel mutilatio vel alia pena: vel fatigãdo ſciẽter appellatõib⁹ vel dilatõib⁹ tenet ad arbitriũ boni viri ¶ Quint⁹ teſtis ſi ex falſo teſtimonio eius ſciẽter facto actor vel re⁹ incur runt aliqđ damnũ iniuſte: tenet talis inſolidũ. extra. de iniur. c. ſi culpa. et ſi accipit pecuniã p teſtimonio ferendo etiã vere te netur illa paupibus erogare. xiiij. q. v. c. nõ ſane. et de his omi bus in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Manus fraudatoria. Job. xxxi. In manibus meis nõ adheſit macula ſcʒ fraudis. et hec habʒ. v. digitos ſeu modos. ¶ Primus eſt in rerũ quiditate dũ ſcʒ vna ſubſtãtia vendit pro alia. vt vinũ limphatũ pro puro. aurũ vel argentũ archimiatũ p puro et hmõi. ¶ Scđs eſt in quãtitate videlicʒ cum dant diminute menſure vel pondera. puta vndeci vncie pro libra. vel in vaſis de vino: oleo: tritico et hmõi. vel in cannis de panno lineo et hmõi. ¶ Terciu eſt in qualitate vt cum vendit res defectuoſa. vt vinũ vel caro corrupta pro bona.

animal viciosū et claudicans ꝓ sano: non diminuēdo de p̄cio: et multo grauiꝰ esset vendēdo rem nociuā et piculosam homi ¶ Quartꝰ est in precij ineq̄litate vt cum vendit̄ res plus iusto precio q̄ᵽ valeat scienter vel cū multo minus p̄cio emittit̄: quia venditoꝛ non cognoscit rem: vel quia ducit̄ magna necessitate. ¶ Quintꝰ est in gabellis debite vel pedagij subtractiōe: videlicet qꝛ occulte introducit rem ad ciuitatē vel asserit esse ꝓ alio: vel minoꝛis quātitatis vt minus soluat: hi omnes tenent̄ satisfacere scd̄m Tho. scd̄a scd̄e. q. et Kay. de his omnibus habes in. ij. pte sum. ti. i. c. ¶ Manus falsificatoꝛia. Job. v. Qui dissipat cogitationes malignoꝛuꝫ ne possint manus eoꝝ implere qd̄ ceperūt manifestando scꝫ falsitates eoꝝ. et habet. v. digitos vel modos. ¶ Primꝰ est in ponderibꝰ et mensuris faciēdo falsas monetas vel eis vtendo falsis et diminutis in vendēdo et emendo mēsuris excessiuis: tenet̄ etiam talis de damnis inde secutis illis talibꝰ. ¶ Scd̄s est in falsis monetis fabꝛicādo eas falsas: vel incidēdo: aut falsatis et diminutis ꝓ legitimis scienter vtendo: vltra pctm̄ tenet̄ de damnis lesis. ¶ Tercius est in bullis apostolicis falsis: vel ꝑ subꝛeptionē obtentis cum scꝫ expꝛessum est falsuꝫ in supplicatōne obmissum illud expꝛimēdo quo enarrato nō obtinuisset: bn̄fitium em̄ vel gratia sic obtēta non valet. vnde tenetur satisfacere de emolumēto ꝑ ipsas obtento. ¶ Quartꝰ est in instrumētis et scripturis falsificatis vt testamentis in quibus scribunt̄ legata aliter q̄ᵽ disponat̄ a testatoꝛe vel scriptoꝛe vbi appareāt debita et cassant̄ et hmōi. ¶ Quintꝰ est in falsis partubꝰ vt cū mulier concipit ꝑ adulteriū: vel supponit sibi alienū partū q̄ tenetur de oibus que ↄsumpsit filius putatiuꝰ de bonis mariti et de his q̄ vt filio legitimo de hereditate relinquerētur. c. si culpa. extra. de iniur. et de his in. ij. pte sum. ti. i. c. ¶ Manus ꝓditoꝛia de qua xp̄s. Luce. xxij. Ecce manus tradentis mecū est in mensa. Non em̄ fit ꝓditio nisi ꝑ fa-

miliares.et hec habꝫ.v.digitos. ¶ Prim⁹ eſt in caſtris populis et terris qñ ſcꝫ quis aufert legitimo dño et dat ꝓditorie alteri q̄ ibi nō habet: talis tenetur de omnib⁹ damnis inde ſecutis. ¶ Scḋs eſt in pſonis: qñ quis tradit dñm ſuuꝫ vel amicū in manus inimici occidendū vel redimendū vel impediendū a negocijs ſuis teneť illis ad omne intereſſe. ¶ Tercius in reb⁹ qñ pecunias ad alia bona ſui dñi vel amici ꝓcurat deuenire man⁹ inimicoꝝ aut cū aſſociat ſe cū aliquo vt ducat ad locū vbi ſpolietur. ¶ Quart⁹ eſt qñ ſecreta reuelat ſui dñi vel dammificat: vel aduocat⁹ ſecreta cauſe quā defendit aduerſario pādit vt ſe poſſit defendere: teneť de dāmis. extra. de iniuř. c. ſi culpa. et de his in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Quintus ſcꝫ cum qs vtitur inſidijs non ſeruāda pacta ꝓmiſſa etiā ſi eſſet hoſtis: dūmodo et ipſe ei ſeruat fidē et non alias. vt. xxiij. q. i. c. noli. ¶ Man⁹ ſymoniaca: et de hac. iij. Regū. xiij. Quicunqꝫ volebat implebat manū ſuā ſcꝫ pecunia quā dabat et fiebat ſacerdos. ⁊ hec habet. v. digitos. ¶ Primus eſt accipe pecuniā vel alia tpalia ꝓ ſacramētis aut beneficijs cōferendis vel collatis ꝑ moduꝫ precij nō per modū elemoſine: et talē pecuniā retinere nō pōt: paupibus debet erogare vel eccleſie in cuius iniuriā data eſt. Tho. ſcḋa ſecunde. q. cente. ¶ Scḋs accipe pecuniam appciatiue ꝓ alijs rebus ſacris vt eccleſijs altarib⁹ conſecratis aqua baptiſmali cōſecrata oleo ſancto ⁊ reliquijs ſanctoꝝ ſepulturis loci ſacri: iure patronat⁹: ingreſſu religionis et hmōi. talis pecunia nō poteſt retineri: ſed oportet paupibus eam erogare: vel eccleſie pro qua eſt cōmiſſa ſymonia. ¶ Tercius pro ſpūalibus exercitijs vt pro p̄dicando: orando: viſitādo: eligendo: cōfirmando: a correptione deſiſtendo: curā animaꝝ exercendo: conſecrando et hmōi alia recipiendo pecuniā exactiue vel partionaliter vel appreciatiue: tenetur paupibus erogare: vel eccleſie in cuius iniuriā data eſt: ſed per modū elemoſine ſibi retinere poteſt ſic data. ¶ Quar-

tus eſt qñ accipit beneficiū ſimplex vel curatū aut dignitatē ſy-
moniace: q2 tenetur reſignare et fruct' inde pceptos reſtituere
etiā conſumptos deductis expenſis factis in vtilitatē beneficij
illius etiā pro fructib' colligendis. ¶ Quīnt' eſt, de mediatori
bus ad pcurandum officiū vel beneſitiū eicleſiaſticū vel aliqd
ſpūale: hi tenent pecuniā pter hoc receptā paupibus erogare.
Hec omnia Tho. ſcda ſcōe. q. cente. Ray. et Inno. de his in
ſcda pte ſum. ti. i. per totū. ¶ Manus impeditoria Eccl. xij. Ue
dupici corde et manib' maleficiētibus ideſt impedientib' bona
alioꝝ: et hec habet. v. digitos. ¶ Primus eſt qñ quis impedit
aliquē a conſecutione alicui' officij vel beneficij: et ſi iam illud
erat cōſecutus et poſſidebat: et iniuſte pcurauit auferri ſibi te
netur ſatiſfacere in totū. Si vero nondū erat cōſecutus: ſed in
via habēdi: tenet ad arbitriū boni viri. Tho. et Rich. in. iiij. di.
¶ Scōs eſt qñ impedit fructus puenturos alicuius agri vel
vinee videlicꝫ effodiendo ſemina: deſtruēdo vineas: arbores et
hmōi: qui tenebit ad quantuꝫ eſtimātur fructus in illo dubio
valituri. Tho. in. iiij. Tenendo etiā columbarias et nō ſufficien
ter paſcēdo colūbas vnde damnū infert ſeminib' vel fructibus
tenētur de damnis. Pe. de pa in. iiij. ¶ Tercius eſt de his qui
faciūt ſtatuta vel capitula ne vſure ſolute poſſint cogi homies
ad ſoluendū: et qui iudicāt ſcdm ea: vel etiā ſine ſtatutis dant
ſententiā q ſoluant vſure: vel ſolute non repetātur: hi tenētur
ad reſtituendū eas ſi vſurarij non reſtituāt: impediunt eñ re-
ſtitutionem. xi. q. iij. c. cōſentit. ¶ Quartus eſt de his qui dent
litteras emunitorias debitorib' iniuſte ne pñt cogi a creditori-
bus ad ſoluendū eis cum poſſint: hi tenent illis de illis dam-
nis. ¶ Quīnt' eſt de iniuſte impediētibus ne quis poſſit exeq̄
negotia ſua honeſta occultādo inſtrumēta vel ſcripturas per
que manifeſtat ius ſuū: vel impediētes ne quis accedat ad iu
dicem eccleſiaſticū in cauſa qua pōt vbi faciet ſibi iuſtitiaꝫ vel

aliter iniuſte et maliciose impedientes iter ſuum ad iudiciū ad negocia ſua vnde recipit damnū et de his tenet. ¶ Manus luſoria. de qua pōt intelligi illud Job. xxxi. Si id eſt non osculatus ſum manū meā in abſcondito. Luſor em̄ cum vincit attribuit man⁹ induſtrie. vnde aliqn̄ oſculat eam vt cauſam lucri et hec habet. v. digitos. ¶ Prim⁹ cum decipit in ludo. videlicet p falſos taxillos aut cartas dicendo mendatiū et ſic vincit tenetur em̄ reſtituere de pcepto. ¶ Scḋs eſt quādo vincit aliīs qui alienare non pōt vt ſunt ſerui. filiīſfamilias: pcipue pupilli: vxores religioſi et hmōi. hec oportet reſtituere illis qui habēt curam illoꝝ. ¶ Tercius qn̄ vincit ei quē induxit ad ludendū multa importunitate cū non vellet ludere: vel volentē a ludo recedere inuitū detinet: tenet reſtituere ¶ Quart⁹ quādo vincit in loco vbi phibetur ludus et p leges mandat fieri reſtitutio: q̄ nec p diſſuetudinē ſunt abrogate: et tunc etiā tenetur reſtituere pdenti ſcḋm Tho. ſcḋa ſcḋe. q. Rich. in. iiij. Ray. Inno. et alios. ¶ Quintus eſt qn̄ vincit in locis vbi non phibetur ludus vel ſi phibetur leges ſunt abrogate p contrariā conſuetudinē: et tunc debet paupibus erogare. Utrū vero nō de neceſſitate vel de honeſtate. vide in. ij. ſū. ti. i. c. de ludo. vbi plenī⁹. ¶ Manus locationis et conductionis viciatoria. de hac deutro. xxiij. Uidebit q̄ infirmata ſit man⁹. id eſt deficiens opus in locādo et conducendo. hec habet. v. digitos. ¶ Primo qn̄ quis locat alteri rem vicioſā ſciens vt equū claudicantē vel domū ruiturā: qui tenetur de damno inde ſecuto illi tali. ¶ Scḋs eſt quādo nimis notabiliter exigit preciū de re locata. domo. agro. veſte et hmōi. vel quādo aufert ab eo rem locatā ſine cauſa rōnabili ante temp⁹ conuentū: tenetur em̄ ei de damno. Ray. ¶ Tercius qn̄ conducit quis aliuꝫ ad opandum nimis paruo pcio notabiliter: vel debitam mercedē nimis tardat dare cum pōt vnde ille recipit damnū: vel loco pecunie debite dat ſibi res quas oportet eum

vendere minori precio q̄ꝫ debet habere. ¶ Quart⁹ ſi cōductus ad operā ex feſtinātia vel negligētia non fideliter eſt opatus et bene: vñ ſequitur damnū ſue rei. ¶ Quintus qñ male tractauit rem ſibi locatā vt domū vel agrū pmittendo deſtruere. vt equos boues et hmōi: nimis fatigando et hmōi: tenet talis de hmōi damnis ad arbitriū boni viri. Ray. in ſum. Vaſall⁹ autē qui bona q̄ habet in feudū a dño male tractat ex malicia vel negligentia tenet de damnis. et de his in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Man⁹ turpiter lucratoria. de q̄ Iſa. i. dñs ait. Man⁹ veſtre plene ſunt ſanguine. i. turpib⁹ lucris et habet. v. digitos. ¶ Primus eſt lucrū ex ope carnali vt meretritio. lenocinio. cōcubinatu. adulterio et hmōi. ¶ Scđs eſt ex arte vel actu phibito lucrari. aut ex arte mutādi vel faciēdi taxillos. cartas. fucos. torneamēta. hyſtrionatu turpi. ſeruiēdo vſurario in numerādo pecuniā ad vſurā et ſcribēdo et hmōi: in faciēdo diuinationes incātationes et hmōi. in ſcribendo inſtrumēta in fraudē vſuraꝝ. ¶ Terci⁹ eſt lucrādo tempore phibito vt in dieb⁹ feſtiuis vendendo et emēdo ſine neceſſitate: ſcribēdo vel alia opera ad lucꝝ faciēdo. ¶ Quart⁹ eſt negotiari in locis phibitis vt in eccleſijs vendēdo vel emendo vel etiā mittēdo ad terras ſarracenoꝝ: vel portādo arma vel lignamina vel victualia et q̄cunqꝫ mercimonia ſine licētia pape tenet illud qđ lucratus eſt et tantundē de ſuo mittere in ſubſidiū terre ſancte. ¶ Quint⁹ eſt ex intentiōe mere cupiditatis vacare negotiatōni: vel intentiōne introducendi chariſtiā: hi omnes debēt acquiſita paupibus erogare magis tamē ex honeſtate et conſilio q̄ꝫ ex neceſſitate. xiiij. q. i. c. qui habetis. et de his in. ij. pte ſum. ti. i. c. ¶ Manus detractatoria pſal. Erue ſcꝫ deus de manu canis. i. detractoris animā meā. id eſt vitā. puer. viij. Mors et vita in manibus detractorie lingue. et habet. v. digitos. ¶ Primus eſt cum q̄s accuſat aliquē de falſo et cōuictus de crimine condemnat: talis tenet ei ſatiſ-

facere: nō quidem detegēdo falſitatez poſtq̄ eſt punitus reus:
quia ſibi imminet piculum pſone: et illi iam punito nō ſatiſ-
faceret: ſed aliter ad arbitriuz boni viri ante ſatiſfacere debet q̄
puniat. debetqz detegere falſitatē vel deſiſtere ab accuſatione.
¶ Scđs eſt quādo extra iudiciū infamat aliquē de crimine ſci
ens non eſſe verū vel neſciens ſi eſt verum: et tenet illis quibus
dixit declarare ſe falſuz dixiſſe: niſi ſibi ex hoc immeret magnū
piculum vite et hmōi. nam tunc aliter prout pōt debet ſatiſfa-
cere. vel cū libellos famoſos ſup crimen de eo cōponit. vel can-
tilenas qđ peius eſt. ¶ Tercius quādo aliquod crimen cōmiſ-
ſum vere ab alio auget aliquid aliud notabile quod eſt falſum
vt cum dicit ſe vel alium turpia colloquia vel geſtus habuiſſe
cum aliqua: ſed etiā carnalem copulā: vel etiam alij dicunt de
eo turpitudinē cum aliqua ageret tacet ſtudioſe vel aliqua ſi-
gna facit vt credant verū eſſe quod non eſt: et talis tenet ad de-
declarandū falſum eſſe ¶ Quart⁹ eſt cum dicat aliqđ crimen
alterius referens ſe audiſſe: qđ occultum eſt et ignoratur ſi eſt
verum: et talis quomō ſatiſfacere debeat habes in. c. ſequenti
. §. iij. ¶ Quintus eſt cum dicit crimē alterius vere perpetra-
tum ſed occultū: ſed talis etiam debet famā reſtituere put po
teſt: vel etiā cum dicit contumeliā in pſentia aliorū: et talis de
bet petere veniam vel aliter ſe cum eis recōciliare. ¶ Manus
pſone leſoria. Michee. vij. Uidi fratrem ſuū venenatū ad mor-
tem manuū ſuarum dicunt bonū. et hec habet quinqz digitos
¶ Primus eſt auferēdo vitam occidēdo alium iniuſte. id eſt
extra iudicium ordinariū: et talis tenetur put dicetur in. c. ſe-
quenti. §. i. de damno inde ſecuto. ¶ Secūdus eſt mutilan-
do membrū iniurioſe et tenetur de expenſa in medicis et de lu-
cro perdito ſi ex mutilatōne non poteſt laborare. ¶ Tercius eſt
vulnerando vel percutiendo cum ſit tollendo ſoſpitatem: et tene
tur ad damna inde ſecuta ei.

¶Quartus incarcerādo et ſic tollendo ei libertatē: qđ faciendo abſq; rōnabili cauſa tenet̄ de damno qđ inde ſequitur. ſecus ſi facit q2 eſt debilior vt citius ſibi ſoluat. ¶Quintus cū mittit in exilium vel cōfinia iniuſte et per hoc aufert ei patriā: et omne damnū qđ inde recipit quod cōiter eſt multū tenetur ei ſatiſfacere. ¶Manus animarū p̄datoria. et de hac Sapiē. i. Impij manib' et verbis mortem accerſiūt. et habet. v digitos ſeu modos. ¶Prim' eſt quādo volentes ingredi religionē ad ſeruiendum deo aliqs reuocat: vel iam ingreſſum pſuadendo educit tenetur hic illum reducere quantū in eo eſt: vel ſe vel aliū ponere in religione ſcđm Pe. de pa. ¶Scđs quādo quis perſuadet alicui aliqđ criminale blādiendo vt decipiat: et multomagis quādo quis aufert alicui virginitatē extra matrimoniū: et debet eam ducere in vxorē vel eam dotare ſi pōt. de hoc infra.

¶Tercius eſt qñ quis ſuo ſermone trahit ad errorem fidei: vt faciūt heretici diſſeminātes falſam doctrinā: et hi tenētur reuocare. ¶Quart' eſt cum p̄lati vel paterfamilias ex ſua negligētia pmittunt gregem ſuū perire non corrigētes et admonētes: et multo plus cū ſuis malis exēplis eos ad mala pvocant. tenentur eñ eos corrigere. ij. q. i. c. ſcelus. ¶Quint' cum homīes ſuis paruis actibus alios ſcandalizāt: vt mulieres ſuis ornatibus ⁊ alijs tripudijs ad ludis: rixis ac blaſphemijs. et hi debēt ſatiſfacere penitētia et bonis actibus edificādo quos pri' ſcandalizauerat.

¶Capitulum ſcđm de reſtōnibus. in quo oſtenditur quid: quātum: et quibus ſit reſtituendū: et quo ordine.

Circa autē ipſam reſtōnem ſunt octo videnda qui in hoc verſu ōtinentur. Quis. quid. vbi. p quos. cui. cur quō. quādo. Et q2 de primo dictū eſt ſupra. c. i. § . ij. ⁊ et ſe. Ideo primo obmiſſo videndū eſt de alijs. Quātū igitur ad ſcđm ſcʒ quid ſit reſtituēdum et quantū. Sciendū ꝙ abla

tum ſi poteſt. xiiij. q. vi. c. ſi res. et ſi eſt aliquid fructificās etiā fructus eius: vel aliter ſatiſfaciendū quādo id reſtitui non pōt. Sed pro hmōi declaratione ſciendū ꝙ damnū poteſt quadrupliciter inferri. ¶ Primo quo ad animā auferēdo ei virtutes infuſas et morales. ¶ Scđo quo ad corpꝰ inferēdo ei elemoſinas corporales. ¶ Tercio, quo ad honorē et famā per vituperationes verbales. ¶ Quarto quo ad ſubſtātiam ꝑ actiones criminales. ¶ Quantū ad primū notandū eſt ꝙ quāuis nemo poſſit eſſe cauſa ſufficiēs peccati alterius nec ꝑ conſequēs ei auferre virtutes directe ⁊ efficaciter: qꝛ voluntas cogi non pōt vbi conſiſtit peccatū. ꝓpter quod dicit Ambro. Non eſt ꝙ cuiꝙ noſtraꝝ aſcribamꝰ erumnā. nemo eñ tenetur ad culpam: niſi ꝓpria voluntate deflexerit. xv. q. c. nō eſt. Poteſt tamē aliquis eſſe alteri occaſio magna pcti et decretalis dicit. Qui occaſionem damni dat damnū quoqꝫ dediſſe videtur. c. ſi culpa. extra. de iniur. et dam. da. Poteſt aūt aliquis eſſe occaſio damni alteriꝰ quadrupliciter. Primo verbo ſuo inducendo alium ad pctm: et ſic qui inducit aliū ad malum ſuadēdo: conſulendo: ꝑcipiendo id qđ eſt mortale eſt occaſio ꝑditionis illius. qꝛ per hoc auferunt illi gratia et virtutes ab anima. Unde Augꝰ. Si fratri tuo male perſuades occidis ſcꝫ illum quo ad animā. de pe. di. i. c. noli. et talis dampnificās ſcđm Sco. in. iiij. tenetur reſtituere damnū mō ſibi poſſibili ſcꝫ inducēdo eum efficaciter ad penitētiam et ad virtutes ſiue actꝰ virtuoſos: et ſi ſola inductio ꝑ verba non ſufficit: qꝛ facilius eſt ꝑuertere ꝙ cōuertere tenet quantū poteſt per orōnes ſuas et ab aliis ꝓcuratas et ꝑ alioꝝ ſuaſiones efficaces: dum tñ illas nō ꝓdat peccatū occultū ꝑdicti. ¶ Quantū ad ſcđm ſcꝫ reuocādo aliquem a meliori ꝓpoſito fit hoc damnū alteri cū reuocat eū a religione in qua pfectius viuitur ꝙ in ſeculo: et talis dampnificās tenet ipſum reuocatū ab eo reducere ad ingreſſū vel reuerſionē ad religionē. Nam ſcđm Pe. de pa.

m.iiij.non ſolū ille qui inducit pfeſſum ad egreſſuz religionis tenet ad inducendū ipſum ad ingreſſuz religionis vel ad reuertendū:ſed etiā qui retrahit illū qui nolebat ingredi nec tamen intrauerat: tenet inducere ad ingrediendū .ꝙ ſi ille nollet intrare tenet alium eque ydoneū pcurare : qđ ſi non poſſet:tenetur ipſe intrare qđ intelligens Ray.ordinis pdicatorꝫ qui auertetrat quendā ab ingreſſu religionis poſtea p eo intrauit. Ratio eſt qꝛ abſtulit dño ſeruū ſuū vouitū vel intraturū. hec Pe. ſed Sco. dicit hoc eſſe verū de obligato ad religionem obligatōnis pfeſſionis:non aūt de eo qui erat diſpoſitꝰ ad intrandū necdū intrauerat.Ratio diuerſitatis eſt. qꝛ intereſt iter habere et pe eſſe habere.vñ non tenet ad tantā reſtōnem religioni:ad ꝙtam teneretur ſi fuiſſet in religione:ſed tenet ad aliqualē reſtōnem ſcꝫ aliqualē inductionē illius vel alteriꝰ equiualētis ad ingreſſum religionis.hec Sco. Idem videt dicendū de eo qui auertit nouicium religionē iam ingreſſuꝫ animo pmanendi ſicut de pfeſſo.nam talis obligat religioni ſaltem in genere:⁊ hoc intelligendum eſt ſi retraxerit illū intentione dānificādi religionē. tunc eñ tenetur religioni. Si aūt hoc fecit intentiōe conſulendi proprie vtilitati ſine fraude: nō tenetur religioni quo ad eum qui nondū intrauit ſed ipſi pſone quā retraxit pſuaſionibꝰ et aliijs bonis ſpūalibus ad equiualentiā eoꝝ in quibus dāmificauit. Si aūt quis aduerteret aliquē a religionis ingreſſu nō ſimplr ſed ab ea vbi diſſolute viuit intendens puidere ſaluti illius:in nullo tenet. ar.xxiij.q.v. de occidēdis. Et ex his patꝫ ſcđm Jo. de rip. in quodā tractatu de contractibus. ꝙ dicendū eſt vt de his qui ſcholares retrahūt et ſubtrahūt doctoribꝰ cum quibus audiunt.quia aut hoc faciūt in odium doctoꝝ vel volētes ſibi puidere vel aliijs puidere:vel volentes ſcholaribꝰ puidere. Si primo modo aut ſubtrahit ſcholarē qui iam intrabat ſcholas: et tunc tenet doctori ad reſtōnem ſalarij et honoris ſibi ſubtra-

cti. ſi etiã doctor cui talis ſubtrahiť ſit melior ꝙ ille cui eũ pro-curat: teneť tali ꝓ q̃to vtilitatẽ ſcientie ſibi ſubtraxit. Si autẽ nondũ ſcholas intrauit ſed intrare diſponebas: nõ tamẽ teneť: licet obligeť ſcholarẽ inducere vt redeat ad primũ. Si aũt hoc facit volendo ſibi ꝓuidere puta eſt doctor et vult ſibi de ſcholis ꝓuidere: ſi hoc ſine fraude fecit et ſcholaris ſe nondũ dederit alicui doctori nõ credo eum in aliquo obligari cũ cuilibet ſit licitũ mõ licito et debito ꝓcurare vtilitatẽ ſuã aliter nõ credo ſibi licere Si aũt hoc facit volẽs aliis ꝓuidere ſicut qñ ſcholaris alicuiꝰ doctoris ſubtrahere conareť ſcholares aliis doctoribꝰ vt intrent cũ doctore ſuo in hoc ſolũ honorẽ et vtilitatẽ ſui doctoris intendens ſi ſubtrahat ĩtrantẽ cum alio doctore credo ipm obligari niſi forte illiꝰ doctoris cui ſubtrahit eũ in ſufficiẽtia et ſcholaris aliqua ſpãlis cura q̃ ſibi teneť excuſet. Si aũt retrahat intrare volentẽ cum ex hoc nullũ ius doctoris ſit acquiſitũ: et hoc facit ſine fraude: non credo eum doctori in aliquo obligari. Obligať aũt ſcholaris ſi eũ retrahat ne audiat meliorẽ: ſi autẽ hoc facit vtilitati ſcholaris volens ꝯſulere: et ſup hoc a ſcholare requiſitꝰ cõſulit ꝙ audiat aliũ doctorẽ meliorẽ bene facit. Et dicta in his caſibus ſunt ceteris ꝑibus intelligẽda. Iſte eñ caſus eſt variis modis circũferentialis ꝙ vix dari põt certa regula. hec ille.

¶ Quantũ ad terciũ ſcȝ dammificãdo alios ſuo malo exẽplo. ſicut ſcandalizãt p̄lati ſubditos ſuos pompis ⁊ laſciuiis ⁊ aliis malis moribꝰ ſuis: mulieres ſupfluis ornatibus et fucis et tripudiis et alii manifeſte peccantes et p̄cipue quãdo hoc intendunt ſeu cõmittunt ſeu paruipendũt ſcandalũ aliorum: ꝓpter qđ alii ruunt in diuerſa vicia. De quibꝰ in euãgelio. Ve mundo a ſcandalis ⁊c. tales tenentur ad ſatiſfaciendũ bonis exemplis manifeſtis: non autẽ tenetur ob hoc ad aliquã publicam penitentiaȝ. vt dicit Alber. ſed ad edificandũ alios bonis exemplis manifeſtis: ſicut ſcandalizauerunt per mala manifeſta.

¶ Quantū ad quartū ſcʒ de ſeducente virginē et corrumpēte extra matrimoniū dicit̄. Exo. xxij. Qui ſeducit virginem et dormit cū ea dotabit eam ⁊ habebit eā in vxorē aut reddet ei iuxta modū dotis quā virgines ſolent accipe. Dāmificauit eīn talis illā in caſtitate virginali auferēdo ei theſaurū irrecupabilem: vnde tenet̄ ei ſaltē ad reſtōnem caſtitatis cōiugalis accipiendo eam in vxorē vel dotando. Et ſi quidē pmiſiſſet eam ducere in vxorē: tenetur ad hoc etiā ratione pmiſſionis: niſi eſſet nimis diſparis cōdictionis vnde fraus potuit dephendi. et tunc ſatiſfaciat ad arbitriū boni viri et idem forti⁹ quando violauit eam. Quāuis autē preceptū legis moſaice allegatū ſit iudiciale et inquantū hoc nō obliget: tā inquantū eſt ſumptū pro ſtatuto ab eccleſia vel aliq̄ ciuitate obligat ſicut patet. extra. de iniur. et dam. da. c. i. et. c. ſe. ¶ De ſcđa dammificatiōe que ſcʒ fit corpori per leſionē aduertendū eſt ꝙ quattuor modis cōtingit ſcʒ p mutilationem. per pcuſſionem. p incarceratione. Si ergo fiat damnū primo modo ſcđm Sco. pōt ſatiſfacere ſuſtinendo penam talionis a iudice: non autē a ſe. nec etiā tenetur iudici ſe offerre: ſed captū non licʒ ſe defendere aut carcerē infringere. ſed inuenta opportunitate licʒ fugere ſcđm Tho. et Hen et odem natus dʒ patienter mortē ferre. Et eſt ali⁹ modus ſcđm Sco. ſibi vtilis ad ſatiſfaciendū: quāuis ad hoc non teneat̄ neceſſario vt ſcʒ exponat vitā ſuā cauſa iuſti belli: vt contra inimicos fidei et eccleſie p reſtōne ſeu ſatiſfactione fienda illi cui⁹ vitam abſtulit. Sed ſi nec hoc vult facere: tenet̄ ad ſatiſfactionē ſpiritualem p anima occiſi ad faciendū elemoſinas p eo vel ad ſumendū aliquā pegrinationē ad limina apl̄orum vel ſancti Jacobi et hmōi p anima ei⁹ et pcurando alioꝝ orōnes inq̄tum pōt nec hoc ſufficit. Sed ſi interfect⁹ habuiſſet aliquos vt patrem et matrē filios: et hmōi opibus manuū ſuarū tenet̄ interfector omnib⁹ illis ad tantū quantū illis abſtulit ſubſidij p oc

caſionem eius. Inſup occiſor tenetur placare leſos quantū pōt hec Sco. ¶ Quantum ad ſcdm ſcȝ de mutilatione dicit idem Sco. ꝙ pro hmōi non eſt ſtatuta aliq̄ pena in eccleſia niſi pecuniaria: et iſta debet rñdere non ſolū damno qđ quis intulit ꝑ mutilationē ꝓ toto tp̄e quo vſurus eſſet q̄s membro abciſo ſed etiā expēſis appoſitis in curatiōe vt habet extra. de iniur. et dam. da. et vltra hoc tenet ad placationē leſi quantū in ipſo eſt et ꝯſolationem ipſi' afflicti: q̄ afflictio ꝑpetua eſt. Plus etiam ponderāda eſt mutilatio pauperis ꝙ diuitis ſi magis agebat parte abciſa ad victū neceſſariū: puta ſi abciſa eſſet man' dextra ſcriptoris qui de illa arte viuebat tunc eñ magis tenetur. ¶ Quantū ad terciū videtur deū optime impoſuiſſe ſatiſfactionem ſcȝ in leſione vel ꝑcuſſione vel vulneratione corporali. Exo. xxj. vbi dicit. Si rixati fuerint viri et ꝑcuſſerit alter ꝓximū ſuū lapide vel pugno et ille mortu' non fuerit: ſed iacuerit in lecto ſi ſurrexerit et ambulauerit ſup baculū ſuū: innocēs erit q̄ ꝑcuſſerit ſcȝ a mortis pena ſuſtinēda ita tamen ꝙ opas quas interim ſcȝ neglexerit impedit' ꝑcuſſura et īpenſas in medicos reſtituāt cui pene addendū eſt recōciliatio quantū in eodem. Quantū ad ſatiſfactionē de quarta leſione ſcȝ incarceratiōe vel detentiōe ſciendū eſt ꝙ vltra recōciliationem et veniā petitam leſo fiet ſatiſfactio iniurie ꝓut ſapiens determinabit et ſi leſus plus vellet exigere ꝙ deberet ad illud pl' non tenetur ledēs vt illū reconciliet. hec Sco. ſed beat' Tho. in ſum. et in. iiij. dicit. ꝙ in omnib' damnis vbi nec in ſe nec in equiualēti pōt fieri reſtitutio vt in mutilatiōe membri: et hmōi ſatiſfactio fiet ꝑ recōpenſationē ad arbitriū boni viri. Idem Vulg. et q2 tale exiliū reputat vt quidā caracter in iure: ideo qui mittit aliquē in exilium vel ad confiniū qđ eſt exilium ad tp̄us iniuſte: tā ipſe ꝙ oēs in hmōi cauſa dantes auxiliū aut conſiliū efficax ad hoc tenentur exulāti de omni dāno inde ſecuto ex hoc ſatiſfactōnem.

ar. extra. de homi. c. ſicut dignū. et. xi. q. iij. c. conſenti. ¶ De tercia dam̄ificatōe ſcʒ in fama et honore ſciendū ꝙ quatuor modis pōt contingere ſcʒ ꝑ cōtumelie illationē. ꝑ detractiōem. per detractionis ab aliis facte recitationē. ꝑ veritatis negatōnem. cū quis accuſatꝰ iuſte. ¶ Quantū ad primū dicitꝰ quis cōtumeliari alteri ſeu contumeliā inferre cū priuatim ei vel corā aliis in faciē dicit contumeliā importantē notabilē defectū culpe vocando eū latronē. leonem ꝓditorem. adulterū et hmōi. vel cum dicit verba exprimētia defectū nature vt cū dicit intendēs inde iniuriari. vt vocādo eum ſtrabonē vel illegitimū et hmōi. qđ proprie dicitꝰ conuitiū. ¶ Quādo igitꝰ quis hoc facit animo iniuriādi vltra offenſā mortalē tenere ſatiſfacere ꝓximo leſo et ipm placare quātum pōt petendo veniā vel alio mō. et hoc in priuato vel publico ſcđm ꝙ ipſe priuati vel publice iniuriā intulit ſeu contumeliā. nam ſi in publico contumeliā intulit: et hoc ↄtumelia tus requirit vt in publico veniā petat: tenetꝰ ad hoc. et ſi in ipſa ↄtumelia aliqđ criminale falſo expſſit tenetur corā illis qui hoc audierūt exprimere ſe falſū dixiſſe. Augꝰ. Ubi pctm̄ mortū fuerit ibi moriatꝰ. ij. q. i. c. ſi peccauerit. vez ſi prelatꝰ ſubdito: pater filio. vir vxori. mgr̄ diſcipulo. dn̄s ſeruo dicit verba ↄtumelioſa faciēs hoc ex correctiōe non tenetꝰ petere veniā a tali ſcđm Aug. in regula dicēte de ꝓlatis. Si ipſi modū vos exceſſiſſe ſentitis: non a vobis exigitꝰ vt a vobis ſubditis veniā poſtuletis ⁊c. ſed ſi hoc faceret multū iniurioſe et liuore vindicte: tunc teneretꝰ prelatus ſubdito petere veniā et recōciliare leſū ſcđm Ray. Uerū ſi contumeliā recipiēs in verbis poſt ↄtumeliā ſi domeſtice conuerſatꝰ cum ↄtumeliante et familiariter videtꝰ oſtēdere ſibi remiſſam iniuriā et reconciliatū fore et cōſequenter nō teneri alias ad petendū veniā ſcđm Du. in ſum. ¶ Quantū ad ſcđm damnum ſcʒ ꝑ detractionē hoc ↄtingit fieri principalr̄ duobus modis. Primo mō imponēdo alicui falſum crimē verbo. cantilena

vel libello famoſo: et talis tenet illis coram quibꝰ detraxit decla rare ſe falſū dixiſſe quantūcunq̄ʒ ei exinde exurgat erubeſcētia et cōfuſio niſi ex hoc immineret ei magnū periculū vite vel aliqđ magnū inconueniēs ſequeret: et ſi nouerit ꝙ is cuius famā abſtulit ſciuerit detractorē ipm: tenet detrahēs cōponere cum infamato ꝑ eum de iniuria ſibi facta: et veniā poſtulare in ꝓpria ꝑſona ſi audet: vel ꝑ alium ſi per ſe apte non pōt. Sed ſi ignorat diffamatꝰ detrahentē: reconciliet ei tacito nōie ſuo. ¶ Scđo modo cōtingit fieri detractio dicendo aliqđ criminale de alio: ſed vere ꝑpetratuʒ occultū tamē: ſed contra debitū ordinē infamie dictū: talis tenetur famā reſtituere infamato quātum pōt ſine mendacio: tamē vt ſcʒ non dicat mendacioſe ſe illū infamaſſe: ſed dicat ſe male dixiſſe ⁊ iniuſte diffamaſſe vel alio cōgruo modo vt nō credatis ipm eſſe talem male dixi ⁊ ſtulte locutus ſum et hmōi. Addit Hoſt. et dicit hoc ſeruandū niſi ex tali publica recognitione ille infamatꝰ amplius infirmaret et Wil. hoc etiā addit. nō tenetur qn̄ periculū ſibi imminet ex potētia aduerſarij. videt inſuꝑ et hoc ſeruādum quādo crimen qđ prius erat occultū poſt denūciationeʒ factū eſt manifeſtū ꝑ alium modū ꝙ per verba illius nō tenetur ad hmōi reſtōnem. quādo etiam non pōt quis famā reſtituere ſcđm Tho. in ſum. debet ꝑ aliuʒ modū recōpenſare damnū illud: verʒ ſi quis crimē alicui occultum reuelat: nō ex odio vel loquacitate: ſed ex caritate vel iuſticia vel ex neceſſitate: puta dicit eccleſie ſcđm ordinē fraterne correctionis: vel accuſat eum corā iudice vel cōfeſſore cum nō poſſit aliter peccatū ſuuʒ ſufficienter declarare: vel etiā vt confeſſor ore admoneat illum vel prelato vt melius ſibi ꝓuideat et gregi ſuo: talis nō tenetur ad fame reſtitutionem ſcđm Pe. Ray. et Alb. ¶ Quantū ad terciū damnū ſcʒ recitando detractiōes auditas corā alijs nō ex ſe aſſerendo nec tanꝙ certū dicēdo: ſed ꝙ audiuit tale vel tale crimē de aliquo qđ neſcitur ab auditoribus.

dicit Scco.in.iiij.ꝙ talis incaute ſic loquẽs de alio falſuꝫ crimẽ dicẽdo forte ille fecit hoc certe pōt eſſe ꝙ fecerit. aut dicẽdo ego audiui ꝙ ille hoc fecit: niſi oſtẽderet aliquā certitudinẽ maiorẽ ꝙ̃ ex relatione cōmuni nō aufert ex natura act⁹ illi famā in opinione audientiū. quia ſi illi firmiter cōcipiunt et credūt de quo eſt ſermo crimine ſū leues ſunt. qꝛ qui cito credit leuis eſt corde puer. Uerū quia ſcandalo puſilloꝝ cauere oportet. iuxta illud Math. xviij. Quiſcādalizauerit vnū de puſillis iſtis qui in me credūt expedit ei vt ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius et demergatur in ꝓfundum. et qꝛ multi ſunt tales puſilli et leues: ideo piculoſum eſt corā eis talia audita referre: et ſi hoc fiat intentōne mala ſcꝫ ledendi famā eius nō facile pōt excuſari a mortali. Si autē fiat corā puſillis et leuib⁹ ex incōſideratione: duꝛ eſt dicere ꝙ ſit mortale et dicūt aliqui ꝙ ſi quis ex tali relatiōe alicui⁹ notam incurriſſet infamie tenet̃ famā reſtituere coram illis quibus locut⁹ eſt de illo. Sed ſi nō eſt ſecuta infamia nō tenet̃. Quantū ad quartū damnū cōtingit hoc quādo quis accuſatur in iudicio de crimine qđ cōmiſit: ſed occult⁹ et non ſufficienter ꝓbabili negat ſe cōmiſiſſe: ⁊ ſic indirecte crimē imponit accuſatori oſtendēs eum in hoc mendacē et nota eū de calumnia vbi dicit Scco. in. iiij. ꝙ negās ſic non tenet̃ retractare negationem ſuā qñ negauit in publico verū crimē tenet̃ tñ ꝓ quedā verba ſobria reſtituere famā illi accuſanti quē indirecte notauit de calūnia dicēdo nō habeatis eū pro calūniatore: credo ꝙ habuit bonā intentionē in accuſando et hmōi. Ecōtra cū quis accuſat̃ ab alijs falſo de aliquo crimine ex dolore torture cōfeſſus eſt crimē qđ non cōmiſit cū ſe infamauerit tenet̃ inquantū pōt declarare ſe falſū dixiſſe: magis eñ tenet̃ quis diligere ſe et cōſequēter oſeruationē vite ſue et fame ꝙ̃ alios. et ſi ex hoc loqueretur infamia: imo etiā mors accuſatoris nō ei imputat̃: ſed malicie ipſius accuſatoris ſi aduertēter hoc fecit vel inſipienter.

Si et errore hoc fecit ſibi ergo imputet q2 ad hoc indebite ſe po ſuit cum piculo alterius. ¶ Itē nota ſcđm Pe. ꝙ ex iniuriis illatis ex quibuſcūq3 modis ſolent tria oriri per ordinē in leſo. Primū eſt rancor in affectu. Scđm eſt ſignu3 rancoris in effectu. Terciū eſt actio contra iniuriātem. Primū ſc3 rancorē ſtatim deb3 dimittere iniuriāti. id eſt nunꝙ habere. Scđm debet dimittere cum iniuriās petit veniā: et iſta dimiſſio exterior nō eſt aliud ꝙ acceptatio quedā ſatiſfactionis vel indicatio reconciliationis verbo vel facto expreſſa. vt cum offenſus offendentē eleuat genufleхū ante eum. vel cum dicit dñs parcat vobis et hmōi. Terciū autem ſc3 actionē de iniuria non tenet dimittere niſi ſatiſfactiōe. ¶ Sed aduertendū eſt circa ſigna rancoris ꝙ quedā ſunt remota: quedā ꝓpinqua q̄ ingerunt ꝓbabilem ſuſpitionē de rancore: vt cum aliquis nunꝙ vult iniuriāti loqui vel obuiās ei diuertit ab eo: aut toruo vultu ſemꝑ aſpicit eū: et hmōi. Et iſta ſigna nulli lic3 retinere nec ante nec poſt ſatiſfactione3 ſibi factā: q2 ab omni ſpecie mali abſtinendū eſt ſcđm apſtm. vnde talis nō debet talia ſigna facere ꝑ que credat' probabiliter eſſe in odio. Signa vero remota ſunt q̄ non ingerunt de odio argumentū licet odiū ſequeret': vt ſunt ſubtractio famiiaritatis et ſeruitioꝝ aliquoꝝ et ſimilia. et illa lic3 retinere omnibus ſiue poſt ſatiſfactionē ſiue ante: dūmodo non fiat malo animo: ſed ꝓ maiori ſui ⁊ alterius pace. non aūt tenetur iniuriatus q̄rere pace3 vel reconciliationē iniuriātis ipſo nō petente niſi in caſu ſc3 cū crederet ꝓbabiliter ꝙ ꝓpter hoc liberaret animam eius a mortali odio et nō eſſet occaſio mali. puta quia ex hoc iniuriās ſuꝑbiret vel audaciā ſumeret ſimilia faciēdi: vel oſtenderet ex hoc iniuriatū offendiſſe et hmōi. Hec oīa Umbertus in expoſitiōe regule. debet aūt fieri ſatiſfactio vel reſtitutio fame quā citius poteſt ⁊ adeſt oportunitas ſine aliis piculis.

¶ De quarta dammificatiōe ſc3 rerū exterioꝝ. Notandū primo

q̄ reſtituenda eſt res rapta vel furata vel alio mō vſurpatiue habita in ꝓpria ſpecie: imo in indiuiduo ſi ipſa habet̄: nec pōt dari alia ꝓ ea eiuſdē bonitatis: niſi forte pecunia cōtra volunta tem dn̄i ipſius rei. iij. q. i. c. reintegrāda ſunt omnia ſpoliatis. et hoc verū niſi in caſu cū vſurpatio rei aliene eſſet occulta ⁊ reſti tutione ei⁹ in ſua ſpecie detegeret̄ raptor vl̄ aliud incōueniens ſequeret̄. tunc eīn ſufficeret dare preciū eius. ¶ Sc̄do notandū q̄ ſi ipſa res male ablata periit morte vt animal vel ſibi aufert̄ nihilomin⁹ reſtituere tenet̄ ſc̄dm Ray. et alios. ¶ Si autē dete rioꝛata eſt in bonitate vel diminuta in p̄cio ſupplendū eſt pre cium. q꞉ debet reſtitui eiuſdē bonitatis ſc̄dm Ray. nam ſi equ⁹ vel bos ablat⁹ eſt penes raptorē debilitatus ita vt eſtimet̄. v. fal ſorum qui pri⁹ valebat. x. reſtituet. x. non. v. ſimilr̄ ſi furatus eſt ſextariū frumenti valēs tunc ſolidos. xl. cū vero reſtituit̄ valet xxij. ſextaria tenet̄ reddere vel. xl. ſolidos: nec ſufficeret reddere ſextariuꝫ ſc̄dm Ray. et alios: immo ſi illo intermedio ſcꝫ inter vſurpationē et reſtōnem plus valuit q̄ tp̄e vſurpationis illo pluri p̄cio reſtituet̄ ſc̄dm aliquos. Tenet̄ etiaꝫ raptor poſt reſti tutionē damni petere remiſſionē de iniuria ſalteꝫ ꝑ interpoſitā perſonā vel ꝑ ſe expreſſo noīe furis vel tacito ſc̄dm q̄ qualitas negotij requirit. ſcꝫ ſi eſt manifeſtū vel occultuꝫ. Tercio vero ſi eſt res fructificās: tenet̄ reſtituere rem cū omnib⁹ fructib⁹ inde ꝑceptis et q̄ percipi potuiſſent a diligēti poſſeſſore: puta vſur pauit agrū alterius ex quo nō ꝑcipit de fructib⁹ niſi. xx. ſextaria frumēti. q꞉ male fecit cultiuare vbi. xxx. ꝑcepiſſet diligēs cultiua tor annuatī: talis tenebit̄ reſtituere non ſolū. xx. ꝑcepta. ſed. xxx. ¶ Similiter ſi equū furatus eſt cū quo lucrat⁹ eſt mēſatim flor. vnū vbi dn̄s lucratus fuiſſet vnū cum dimidio: tenbit̄ reſtitue re ad rationē vnius floreni cū dimidio per mēſem: et intelligit̄ hoc deductis expēſis factis in vtilitatē et conſeruationē ipſius rei neceſſarijs: non tamē ſuꝑfluis et expēſis factis gratia colli

gendorum fructuū: hmōi enim deducunt tam a male fidei q̄ a bone fidei poſſeſſore. Kay. et Tho. Damna etiā que paſſus eſt dn̄s ex carētia rei ſue tenetur ſatiſfacere. extra. de iniur. et dam. dan. c. ſi culpa. Tho. et Kay. ¶ Itē nota q̄ ſi plures concurrerent ad furtū vel ad damnū aliqđ faciendū: ita q̄ vnus non faceret ſine altero: q̄libet tenetur in ſolidū. id eſt ad totū damnū reſtituendū quouſq; ſit illi ſatiſfactū integre. Illo aūt reſtaurato p vnum illoꝝ: tenet̄ poſtea quilibet eoꝝ pro pte ſua ſatiſfacere ei qui totū reſtituit ſcđm Tho. Kay. Inno. Hoſt. et Alber. extra. de homi. c. ſicut dignū. puta cum duo vel plures vadunt ad furandū aliq̄d: ita q̄ vnus nō iret vel faceret ſine altero: ſeu cū multi ſtipēdiarij bellāt iniuſte: ita q̄ vnus nō faceret ſine altero p̄cipue in principalib᷒. Multi cōſilium p̄ſtant ad faciendū extorſiōes vel expoliandū iniuſte aliquē ciuē: ita q̄ ſicut aſſenſu eoꝝ non potuiſſet fieri vel poſſet omnes tenent̄ in ſolidum de hoc tamē plene habes in. ij. pte ſum. ti. i. c. iij. ¶ Quinto nota q̄ cum duob᷒ vel pluribus exiſtētibus heredib᷒ vſurarij vel raptoris ſi alter fact᷒ eſt non ſoluēdo ſi vnus eſt tenet̄ in ſolidū: ſi plures ſunt quilibet tenet̄ pro pte ſua ad reſtituendū ea q̄ vſurarie et vſurpatiue ſunt accepta ab illo. ſcʒ vſq; ad quātitatem que puenit ad illos de hereditate: nam oēs res hereditarie obligate ſunt. extra. de iniur. Concor. Hoſt. Ber. et goff. et Johā. an. ad vltra ante percepit de hereditate p̄dicti vſurarij vl' raptoris non tenet̄: quāuis non eſſe p illa ſatiſfactū in totū creditoribus vſurarij vel rapine. ¶ Sexto nota q̄ recipiēs a religioſo cōtra voluntatē ſupioris: tenet̄ illud reſtituere niſi in extrema neceſſitate illud accepit. xr. xij. q. i. c. nō dicatis. et recipiēs ab ipſo plato religioſo ſine cauſa rōnabili: ſed ex parētela et turpitudie tenetur ad reſtōnē monaſterio. Filia religioſi etiā abbatis dotata notabiliter de bonis monaſterij tenet̄ reſtituere dotes et vir eius ſi ſcit hoc: niſi per modū elemoſine moderate dotaſſet.

¶ Sed querit̃ vtrum omne lucrum quod quis fecit ex re rapta furata vel ꝑ fenus acquiſita teneatur reſtituere vel paupibus erogare. Ad hoc rñdetur ꝑ diſtinctionẽ. Aut eniꝫ talis res eſt ex ſe fructificãs: que etiam ſui vſu non conſumit̃ nec diſtrahit̃. vt ager. vinea plãtata. pratũ. domus. iumentũ et hmõi. et de huiuſmodi rebus debet reſtitui omne lucrũ inde pceptum ſcðm Tho. et omnes alios. Aut talis res nõ eſt ex ſe fructificãs: et ei⁹ vſus eſt cõſumptio. vt granũ. vinum. oleũ. et hmõi. Aut diſtractio. vt pecunia. metalla. et circa hmõi res eſt triplex modus dicendi. Nam quidã dicunt ꝙ omne lucrũ inde pceptum debet reſtitui vel paupibus erogari. qꝛ radice infecta nullus bonus fruct⁹ ſequi põt. vt dicit̃. i. q. i. c. fertur. Cũ ergo radix illius lucri ſit vſura vel rapina. videt̃ ꝙ fructus vel lucrũ exinde ſit infectum et obnoxiũ reſtitutioni vel erogationi. Alij dicunt ꝙ pecuniam raptã vel fenebrem teneat̃ indubie reſtituere ac etiaꝫ damna q̃ paſſus eſt eis qui ſoluit vſurã ex carentia ipſi⁹ pecunie ſolute. puta qꝛ oportuit eum accipe ad vſurã ꝓ ſuis neceſſitatibus: vel vendere res ſuas multo minori precio q̃ valerent Lucrum tñ pceptuꝫ ex pecunia fenebri ꝑ licita negotia nõ tenetur reſtituere vel erogare paupibus. et hoc tenẽt Tho. ſcða ſecunde. q. lxxviij. ⁊ Rich. et Pe. de pa. in. iiij. ¶ Item querit̃ vtrũ manifeſto vſurario pſtante cautionẽ de vſuris reſtituendis ſi ad pces eius aliqs fideiuſſebat ꝓ eo: teneat̃ ipſe fideiuſſor creditoribus vſurarũ: vel epõ vel paupibus ad reſtitutionẽ omniũ vſuraꝝ certarum et incertaꝝ. Ad qð reſpõdet Laur̃. vbi ſupra dicens ꝙ Lapus cũ pluribus alijs doctorib⁹ determinauit talem fideiuſſorẽ nõ teneri vltra vires hereditatis principalis: etiã ſi ſe principalẽ conſtituiſſet. et addit hanc etiã queſtionẽ diſputauit Pau. de lea. et determinauit ꝙ nõ obligatur fideiuſſor vltra facultates vſurarij habito reſpectu ad temp⁹ cautionis quia ſi tpe cautionis principalis erat ſoluendo: dato etiã ꝙ fa-

cultates ſint poſtea exhauſte nō reſtitutione vſurarum nec eris alieni ſed p alios modos fideiuſſor remanebit ad omnia obli gatus: licet enī exceptio inopie ꝓſit principali: non tamē fideiuſ ſori. ſed ſi tpe principalis cautionis nō erat ſoluendo: non tene tur vltra vires principales. Idez tamē Pau. diſtinguit inter fideiubētem ꝓ cautione et ſe obligantē ad reſtōnem vſurarū ex alia cauſa. In primo enī caſu non tenet fideiuſſor vltra vires qr nec vltra vires reſtituere vel cauere tenebat principalis. In ſcđo caſu ſecus: qr principalis eſt obligatus inſolidū licet habe at exceptiōes inopie vel ſimile. q̄ exceptio vtpote pſonalis nō di rigitur ad fideiuſſorē. ¶ Item nota ſcđm Rich. in. iiij. di. xv. ꝙ qui dammificat aliquē iniuſte in ſua libertate ſcʒ iniuſte procu rando eū redigi in ſeruitutē: tenetur ſe facere ſeruū pro eo ſi nō pōt eum aliter reſtituere libertati: niſi forte talis eſſet conditio pſone que hoc damnū intulit: ꝙ notabiliter redūdaret in preiu dicium boni cōmunis: in quo caſu nō tenetur ſe facere ſeruū: ſed tenet ad omne aliud intereſſe ad arbitriū boni viri. Quā tumcunqʒ quis dāmificaret aliquē in alijs poſſeſſionibꝰ: nunq̄ꝫ tenet pro reſtōne ſe facere ſeruū eius vel alteriꝰ. quia vt dicitur ff. de regu. iur. Libertas ineſtimabilis res eſt. Qđ autem dicit Exo. xxij. Si autē non habuerit vnde reddat venūdet. iudiciale pceptuʒ fuit: vnde modo nō obligat. Hec ille. Itē ſi quis impe dit aliquē iniuſte ab officio vel beneficio iam obtento: puta pro curans ſibi auferri ex aliq̄ ſiniſtra cauſa vel ſi tenet ad ſatiſ factionez de toto ſcđm Tho. et Rich. in. iiij. di. xv. ſecus ſi iuſte hoc pcurat. quia meret priuari ex defectu ſuo: ſed ſi impedit a beneficio cōſequendo: non tamē quantū eſt bñficium: ſed ad ar bitrium boni viri ſcđm Tho. et Rich. qđ intelligendū videtur qñ hoc facit ex odio vel malicia. naʒ ſi facit vt ſibi vel amico ſuo magis ꝓuideretur ꝙ illi: puta teſtator aliq̄s vult legare. ti. c. et ego rogo ꝙ magis leget mihi vel cuidā perſone mihi magis

dilecte:et ille ſic facit. talis ſcd̃m Pe. de pa. in. iiij. nulli tenetur
quia nulli auſert ius ſuu3. nam illi nullū erat ius acquiſitū: et
nemini facit iniuriā qui vtitur iure ſuo. cuilibet em̄ licet ſe alte
ri cōmendare vt donet ſibi vel leget: pcipue cum indiget. ¶ Itē
queritur vtrū clerici teneātur reſtituere illos fruct⁹ quos volup
tuoſe conſumūt non facientes ſeruitiū in eccleſia. ſc3 non offici-
antes vel officiādo. Reſpō. ſcd̃m Archidi. di. xliiij. vtiq3 tenētur
et hoc tripl'r. Primo ratione dati. Scd̃o ratione ſacrilegij. Ter-
cio ratione odij. ¶ Primo ratōne dati. nam illa bona tali eccleſie
ideo data ſunt vt offerāt preces et ſacrifitia pro ipſis qui dede-
runt et ex reſiduo alantur paupes. ad qd̃ facit verbū Hyeroni-
dicentis. Tibi o ſacerdos de altario viuere nō luxuriari pmitti-
tur. di. xliiij. § . i. et qui hoc nō facit infideliter agit. ¶ Scd̃o ra
tione ſacrilegij. quia defraudāt totam eccleſiā quā ſuis pcibus
et officijs iuuare deberēt et ei pdeſſe. Vn̄ alexander papa. Ipſi
ſacerdotes p populo interpellant et pctā populi comedūt. quia
pcibus ſuis ea delent. i. q. i. c. ipſi. ¶ Tercio ratione odij. q2 pro-
uocant iram dei contra populū. Greg⁹. Cum is qui diſplic3 ad
intercedendū mittitur irati anim⁹ pculdubio ad deteriora pro
uocantur. di. xlix. § . i. qd̃ verum eſt qn̄ populus eſt in cauſa
malicie ſacerdotis. Sed quid ſi facit ſeruitiū eccleſie ſed in mor
tali pſeuerans. Rn̄. Non videtur teneri de fructib⁹. et ratio eſt
quia etiā mali miniſtri orōnes cōmunes vt officiū et miſſe pro-
ſunt viuis et defunctis. ſcd̃m Tho. in. iiij. Sed quid de bonis
obmiſſis: nunqd tenetur reſtaurare totū. Reſpon. ſcd̃m Archi.
ex qualitate deberet ſibi iniungi in penitētia ſi poſſet: ſed nō eſt
neceſſariū. ſed in hoc eſt penitētia arbitraria ſicut in alijs. et idem
videtur ſentire. Pe. de palu. in. iiij. ¶ Quantū ad terciū princi
pale ſc3 vbi fienda eſt reſtitutio circa hoc diſtinguēdum. q2 aut
pſona cui fienda eſt reſtō ſcitur aut inquirēdo ſciri pōt. aut om
nino ignoratur. Si autē ſcitur aut inquirēdo ſciri pōt ipſe vel

heres ei⁹ ipſo mortuo in quo facta eſt rapina: vſura: vel dam-
num ſi vterq; ibi eſt: vel vbicunq; ad inuicē ſe conueniūt debi
tor et creditor. Si autē alter eſt abſens a loco vbi facta eſt vſur-
patio vel damnificatō: mittetur expēſis eius qui ſe abſentauit
de loco. Si vero eſt abſens cui fienda eſt reſtō. puta qr muta-
uit domiciliū: mittet ſibi rem ablatā vel pecuniā ipſe qui abſtu
lit expenſis illi⁹ qui habet reſtituere. Si vero abſētauit a dicto
loco is qui rem vſurpauit: ipſe ſuis ꝓpriis expenſis tranſmittet
rem vel pecuniā ſcd̄m Hoſt. et Jo. an. et hoc ꝑ talem moduz
ꝙ non denegatur peccator ſi peccatū eſt occultū. xij. q. i. c. ſi pec
cauerit. vel etiam ſi pōt creditori ſignificari: p̄cipue quando eſt
multū remotus a debitore occulte vel manifeſte ſcd̄m ꝙ expe-
dit: et ſcd̄m ꝙ creditori ordinat vel de mittēda illa re vel reſer-
uanda vel aliter danda: ſic agat debitor ⁊ liber erit. Si autem
ſuo ꝓprio motu rem illam deſtinaret ſeu pecuniā debitor et in
via periret vel auferret̄ ſibi: periret ei qui ad hoc teneret̄ ad ſa-
tiſfaciendum ſcd̄m Jo. in glo. Uel etiā ſi ſperatur cito ventur⁹
ad locum: pōt ſibi rem ſeruare. Et ſcd̄m Tho. Hoſti. Johan.
an. in edem ſacramēta deponere vel alio tuto loco. aut ſi res eſt
parui valoris et creditor diſtans multū et abundans fuerit po
teſt etiā ſcd̄m Uul. ꝑ anima eius paupibus erogari. Si ve-
ro ignorat̄ nec ꝓquirendo inueniri pōt cui reſtitutio fieri debet
tunc eroganda eſt res ablata vel p̄cium eius paupibus ꝑ ani
ma illius in loco illo vbi facta eſt vſura: rapina: vel damnū:
vel in loco in quo habitat is cui fienda eſt reſtō. et hoc ideo. qr
melius eſt ꝙ viciū inde ſentiāt cōmodum ꝙ̄ extranei. tum etiā
quia veriſimile eſt ibi repiri damnū paſſum vel heredem eius.
Item notat Hoſti. Jo. an. et Jo. de lingn̄. Uel ſaltem fiat ta
lis erogatio ad arbitriū dyoceſani loci vbi factū eſt damnū vel
rapina ſcd̄m Ray. Si tn̄ cōmode fieri non poſſet in dicto loco
cū hoc non ſit neceſſariū pōt tunc et deb; alibi fieri ſcd̄m Uuſ.

ſed et beatus Tho. in hmōi caſu nil dicit de loco determinato: ꝙ pro anima illi⁹ cuius res erat debet paupibus erogari. Vñ et mgr̄ Hugo pitus in vtroqꝫ iure et frater Clarus dicebāt ꝙ cum paupes ſint vt vnū membrū in corpore eccleſie: ne ab hac vnitate ſequeſtrētur ꝓpter locorū diſtantiā ſufficit ſi reſtitutio incertoꝝ detur quibuſcūqꝫ paupibus etiā alterius ꝓuintie ꝗ̄ vbi facta eſt rapina vel damnum et maxime qui ſunt paupes xp̄i et vtiliores eccleſie dei et ſaluti animaꝝ. et ex hoc apparꝫ ꝙ locus nō eſt de neceſſitate reſtōnis: ſed de cōgruentia. Ideꝫ te-net Fre. de ſemis. c. xiiij. operis ſui. Vſure tñ incerte extorte per manifeſtos vſurarios quō debeant reſtitui: et in quo loco: et p quē dyoceſanū habes in. ij. pte ſum. ti. i. c. Q uāuis eniꝫ quod habet in iſto. ſ. non ptineat ad vbi ſed magis ad quid: tamē hic notabiliter q̄ritur vtrum fideiuſſor poſſit repetere a debitore vſuras quas p eo ſoluit creditori penes queꝫ pro ipſo debitore interceſſit. Ad qđ reſpōdet Lau. ꝙ Io. an. in q̄ſtione ſup mer curiali. in regula damnū. de reg. iur̄. in. vi. hanc qōnem expla-nat notabilr̄: et ex eius dictis elicit duodecim ꝯcluſiones quaꝝ prima eſt talis ¶ Nō recepit fideiuſſor a debitore obligatōnem ſciente et cōtradicente vſuras ſuo ſolutas debitori: nec etiā ſor-tem nec qđ aliud vtiliter impēſum. plus eſt eñ contradicere ꝗ̄ non ꝯſentire. extra. de ſymonia. c. ſicut tuis. ¶ Scđa concluſio eſt. Non repetit debitore ſciente et patiēte: ſed non mandāte ob ligationem fideiuſſor vſuras vel indebitū ſolutū vel ſolutū cre-ditori et ſi imputet ꝙ ſe obtulit. extra. de regu. iur̄. in. c. bona fi-des. in. vi. repetit tñ ſortem indebitū qđ ſoluit. ¶ Tercia conclu ſio eſt. Nō repetit a debitore ſciente et mandāte ipſum obligari p ſorte tantū fideiuſſor ſoluens vſuras. tum qꝛ fines mandati exceſſit. tum qꝛ ad alias obligat⁹ non erat ¶ Q uarta cōcluſio eſt. Non repetit a fideiuſſore vſuras ſciēte et mandante ipm in omnē caſum vel ſimplr̄ obligari ſiue fideiubere. patet. quia in

generali mandato non incluſit indebitũ de quo veriſimiliter in ſpecie non mãdaſſet.c. in generali.de regu.iuř.in.vi. ¶ Quinta ↄclusio. Repetit a debitore ſciente et mandãte ipſum ꝓ vſuris cum ſub noïe ſortis incluſit eas: vt eſt moris obligari ſiue fide iubere ipſe fideiuſſor vſuras ꝗ̃tum iuſte credere potuit illam ſortẽ totum debituꝫ nec p̃ſumere debuit illud debitũ ſub noïe ſortis ꝓmittere.extra.de p̃ſum.c.quia veriſimilr. ¶ Sexta conclusio eſt. Repetit a debitore ſciente mandãte noïatim ꝓ vſuris fideiuberi ipſe fideiuſſor creditori ſolutas ſi iurauit illas ſoluere. Et iſta eſt cõmunis opi.extra.de fideiuſ.c.ij.et iſtã opinionem approbat Jo.an. habꝫ tamen fideiuſſor optionẽ ſoluendi vel abſolutionẽ petendi ſicut haberet debitor. ¶ Septima conclusio. Repetit a debitore etiaꝫ noïatim mandãte pro vſuris fideiuberi ipſe fideiuſſor vſuras creditori ſolutas etiã ſi non iurauit creditori illas ſoluere: ſi ipſi fideiuſſori debitor indemnitatẽ iurauit: dũmodo alias ꝓpter pignora data vel aliã cauſam debitori fuerit expediens vſuras ſolui.c.ꝯuenit.extra.de fideiuſ. ¶ Octaua cõclusio. Non repetit a debitore ſciente te mandãte noïatim ꝓ vſuris fideiuberi ipe fideiuſſor creditori ſponte ſolutas: ſi nõ iurauit creditori illas ſoluere nec creditori indemnitatem: nec expediebat creditori ꝓpter pignora data vel aliam cauſam ipſas ſolui: et hoc de iure fori. Sed opinio theologoꝝ que ſcđm Jo.an.multũ fauet equitati eſt ꝙ debitor vrgeat̃ ad ſoluendum in foro cõſcientie.de regu.iuř.c.ſciente.li.vi. ¶ Nona conclusio eſt. Non repetit a debitore ſciente et mandãte nominatim pro vſuris fideiuberi ipſe fideiuſſor vſuras creditori coacte ſolutas ſi nõ iurauerit creditori illas ſoluere: nec debitor iurauit fideiuſſori indemnitatẽ nec expediebat debitori ꝓpter pignora data vel aliam cãm vſuras ſolui ſi fuit ipſe fideiuſſor in culpa.vt qꝛ non excepit: ſecus ſi nõ fuit in culpa. ¶ Decima conclusio eſt ꝙ in omni caſu quo põt a debitore fideiuſſor vſuras repe

tere: debet intelligi ſi non interuenit fraus pſone ad perſonam ſcꝫ conſtituētis ob hoc fideiuſſorē. extra. de priuil. c. quanto.

¶ Undecima cōcluſio eſt ꝙ in omni caſu quo pōt a debitore vſuras repetere fideiuſſor poterit illas repetere a creditore cui ſol uit. ff. mādati. l. ſi fideiuſſor. §. in oibus. ¶ Quantū ad quar tum ſcꝫ per quos debet fieri reſtō primo dicendū eſt de incertis: ſecūdo de certis. Querit̄ ergo vtrum reſtitutio incertoꝝ debeat fieri ꝑ eum qui habet reſtituere vel ꝑ alium cui cōmiſerit: aut ſolum per dyoceſanū. Rñ. circa hoc ſunt varie opiniones ⁊ con trarie. Hoſt. ſup ca. cum tua. de vſur. et in. c. cum ſit. de iude is. et in ſum. ſua de pe. c. fi. iuxta finē tenet ꝙ vnus de caſibus ꝑtinentibus ad epum eſt reſtitutio male ablatoꝝ incertoꝝ qđ etiā tenet Jo. an. extra. de pe. et remi. in. c. ſi epus. in glo. li. vi. et in. c. peccatū. de regu. iur. li. vi. ad qđ videtur facere qđ habe tur. xij. q. i. c. ꝑcipuis. Addunt etiā aliqui qui hoc tenēt hanc ra tionem. Cum hmōi bona incerta ſint ꝓ animabus eoꝝ quoꝝ fuerūt fideliter diſpēſanda: ac per ꝯſequens ſint ad diuinū cul tum eoipſo et ſuſtentationē paupeꝝ ordinata. Solus aūt ec cleſiaſtic⁹ ꝑlatus ſit rector et moderator diuini cultus et pater paupeꝝ et diſpenſator reꝝ diuino cultui ordinandoꝝ. vt patꝫ di. lxxxvi. c. diuine. ⁊ in multis alijs. c. Jdeo ſcđm iudiciū eius debita incerta ſunt ꝑ eum diſpēſanda. Ar. autē in quadā qōne diſputata ꝑ eum in roſario. xij. q. v. c. nō ſane. tenet ꝯtrariū et dicit ſniam Hoſt. circa hec ſupra dicta eſſe verā caſu vbi nul lus deputat⁹ eſt a teſtatore qui hoc exequat̄. vt. xij. q. ij. c. de lai cis. Ubi vero certa pſona deputata eſt a teſtatore: illa pſona debet exequi. vt in. d. c. de laicis. extra. de teſta. c. tua. imo credo ꝙ ipſe raptor incerta q̄ debent pauꝑibus erogari pōt ipſe pau peribus erogare abſqꝫ licentia vel auctoritate epi vel alteri⁹ iu dicis eccleſiaſtici vt ſatis colligit̄ in. d. c. cum tua. Et hoc etiam glo. in. c. ſicut dignū. de homi. §. eos. Nec obſtat. c. cum ſit. de

iudeis. p quod pbat Hoſt. ſuā opinionē. Nam illud. c. loquit de iudeo nō de chriſtiano cuius act⁹ vel diſpenſatio merito habetur ſuſpecta ab eccleſia quo ad xpianos. ideo iuſte et bene dicit ſcōm prouidentiā dyoceſani. q̄ ſuſpitio ceſſat in chriſtiano. ſic nō dubito ꝙ ep̄us non habet ſe intromittere de talibus. hec Archi. Jo. de lingñ. idem ſentit et poſt adducit hanc rationem Qui indebitū extorſit obligatus eſt ex maleficio vel quaſi illis quib⁹ extorſit ſi extant. alias paupibus. Et regula habet ꝙ debitor pōt ſe per abſolutionē liberare. inſti. qui. mo. tol. ob. per totum. Tu qui dicis contrariū da mihi caſuȝ exp̄ſſum contra regulam. nec eſt verū ꝙ in. d. c. cum ſit. quia nō loquitur in chriſtianos: ſed in iudeos vt dicit Archi. Hanc opinionē ſequitur Pau. et Ge. ſup de. i. de priuil. Hoc etiaȝ conſuluerūt Jo. cal. et Recupus. ſed dn̄s Hugo vtriuſqȝ iuris pitus. ⁊ frater Cla. vt habetur in quadā ſum. concordauerūt in hoc ꝙ nulluȝ ius expreſſum hoc dicit. nec in decretis nec alibi: niſi ꝙ ep̄us eſt procurator pauperū. Illud vero adaptatur ꝙ poteſt pcurare de ſuo ꝓprio ſi habet vel de bonis eccleſie. i. de fructibus vel aliis modis. Sed q᷑ ſacerdotes ſimplices ſunt imperiti p maiori pte Epiſcopi vero reputātur ſufficiētes in ſcientia. hinc inoleuit ꝙ hmōi reſtitutiones remittūtur ad ep̄os. Unde ſi confeſſor peritus ſit et ſciat in hmōi ſufficienter ꝯſulere non eſt neceſſe remittere ad ep̄os. Hec ibi et in hac ſentētia eſt Jo. mo. hoc etiā innuit Inno. extra. de immuni. eccl. c. q᷑ pleriqȝ. ar. xij. q. ij. c. ſi quis romipetas. Ad rationē ſupius inductā pro alia opiniōe poſſet reſpōderi ꝙ quāuis ep̄i et prelati ſint diſpēſatores rerū datarū eccleſiis: non tamē ſequitur ꝙ ſint diſpenſatores omniū q̄ ſcōm deum ſunt in diuinū cultum et in paupes eroganda ſed ſolū in diuinū cultum iam ordinata: vt redditus eccleſiarū et huiuſmodi. Nam ſi eſſent diſpenſatores erogandorum omnium: ſecundū hoc eſſent etiam diſpenſatores omniū ſuperfluorum:

que diuites ex diuino pcepto deberent paupibus erogare. quod a nullo conceditur. ſed et Tho. ſcda ſcde. q. lxij. dicit qꝫ ſi ille cui dꝫ fieri reſtō ſit omnino ignot⁹: debꝫ ei reſtitui ſicut pōt. ſcꝫ dando in elemoſinas p ſalute eius ſi eſt ſit mortu⁹ ſiue ſit viuus: per miſſa tñ diligenti inqſitione ei⁹. et de auctoritate epi nihil dicit Sco. in. iiij. di. xv. dicit. Si qras p cuius man⁹ talia debeant diſpenſari: ſi incerta rñdeo qꝫ nō inueni qui neceſſario ſit determinat⁹ mediator iſta paupibus diſpēſando. videt autē michi qꝫ per ſeipm conſilio nihilomin⁹ boni viri pōt paupibus erogare. qꝛ tali mediatori ad diſpenſandū tribuit poſſe de cui⁹ fidelitate pſumeret et nō ſibi appropriaret vel in alios vſus cōuerteret qꝫ deberet. Vñ vbi lex diuina vel ecclīaſtica non ligat: ſequēda eſt ratio naturalis. Illa aūt dictat qꝫ qui tenet reſtituere magis hoc faciat p ſe qꝫ per aliū: non excludēdo tamē p hoc conſilium boni viri: ſed includēdo. hec Sco. Quidā alij faciūt circa hoc diſtinctionē. vicꝫ quantū eoꝝ in quibus cōpetit repetitio. vt furto rapina: vſura fraude: et hmōi diſpēſatio incertoꝝ pertineat ad epum. Sed alioꝝ vbi non cōpetit repetitio et ſi erogatio fienda eſt paupibus: vt in ludo et iniuſte acceptis a iudice p iudicādo: vel a teſte p teſtimonio: a meretrice p fornicatōne et hmōi: quilibet p ſe poſſit diſpēſare vel cum cōſilio ōfeſſoris. Ego credo ſcdam opinionē ſcꝫ Archidi. et ſequaciū omnino veram et ſimplr: excepto vno caſu vicꝫ in certis publicoꝝ vſurariorum. quē caſum non dubito oēs illos excepiſſe intendere. qꝛ ibi expſſe et clare ius puidit. vt ſcꝫ per diſpoſitionē dyoceſani talia incerta determinent et diſpenſent. extra. de vſur. c. quanqꝫ. li. vi. ibi traditur forma de hmōi. de quo habes ſupra in ſum. ti. i. c. In hoc ergo caſu tm̄ pōt intelligi illud qđ dicitur p terciā opinionem ſcꝫ in vſuris publicis incertis. Et ſi querat vtrꝫ epus poſſit per ſua ſynodalia hoc ſtatuere vt ſcꝫ ſibi retineat diſpenſationem incertoꝝ et alij nō poſſint ſe intromittere: dicit in hoc

Jo. de lingñ. ſup. c. cum ſit. de vſur. q̄ quicq̄d dicat. Jo. an. dubiū eſt an poſſit. ⁊ Jo. cal. in quodā conſilio dicit expreſſe q̄ non pōt Hugo et frater Clar⁹ dicunt q̄ non pōt ep̄us excōicare de iure ſacerdotes q̄ ſe intromittūt de diſpenſatōne incertoꝝ.

¶ Quantū ad ſcđm ſcʒ ꝑ quos debʒ fieri reſtō certoꝝ bonoꝝ. Ad hoc reſpōdetur q̄ per eū qui abſtulit ſeu recipit vſuras ſeu male ablata poteſt etiā et per quācunqʒ ꝑſonam aliā facere. in hoc enīʒ eſt vera regula iuris. Qui ꝑ alium facit ꝓinde eſt ac ſi ꝑ ſeipſum facere videat̄. de reg. iur̄. li. vi. Si tū̄ vicium vſure furti rapine vel alterius damni eſt occultū: et reſtō occulto mō per ſe vel ꝑ alium fienda eſt vt nō detegat̄ ꝑſona. ij. q. i. c. ſi peccauerit. Caueat etiā diligenter qđ per aliū facit ita caute faciat vt recipiat qui debʒ et nō ille ſibi retineat: q2 non eſſet ꝑ hoc deliberatus nec cōfidat de confeſſoꝛib⁹ nec p̄dicatoꝛibus nec q̄ſtuariis: qui querūt pecunias nō animaꝝ ſalutē. et ſi is qui rapinā vſurā vel fraudē fecit non tū̄ reſtituat cum heres teneat̄ ad oīa onera defuncti inq̄tum ſufficiat hereditas: tenet̄ et ipſe facere dictā reſtōnem. de vſur̄. c. michael. et eadē rōne heres heredis: et ſic in infinitū cum ſcit̄ ab eis hereditas obligata ad reſtitutionem ꝓpter vſuras ⁊ rapinas et dāna a ꝑoꝛib⁹ facta vbi nō ſufficeret hereditas ad ſatiſfaciendū tenent̄ legatarij ⁊ donatarij. q2 nec legari nec donari pōt alienuʒ nec excuſarētur heredes ſciētes vel dubitātes vel merito dubitare debētes ex publica fama vel ex ſcripturis vel ex fideli relatu teſtatoꝛes illicitos feciſſe cōtractus vel vſurarios: ex hoc q̄ nullus potuit querelā ſuper hoc vel poſtulat aliq̄d ab eis vt debitū. Sed debēt diligēter inquirere veritatē quantū poſſunt: et ſi inueniūt ſic eſſe notificēt vel notificare faciāt illis quibus debēt ſe offerētes ad reſtōnem et ſi non inuenirent̄ pauꝑibus erogare. alias eſſet ei ignoꝛācia craſſa q̄ non excuſat. di. xxxvij. ¶ . ſi. et quāuis defunctis nō pꝛoſit illa reſtitutio ſi deceſſerint impenitētes: ꝓdeſt tamē. quia eſt

neceſſaria ipſis heredib⁹ ſi velint ſaluari. quia non remittit peccatum. ꝛc. de regu. iur. li. vi. Si autē licitam artē exercebat vel patrimonialia tantū habeat teſtator: nec apparet ex fama vel ſcriptis de illicitis cōtractibus ſeu alieno: pſumere debent eum iuſte acquiſiſſe. q2 nemo iudicand⁹ eſt imemor ppꝛie ſalutis et diuini timoꝛis. i. q. vij. c. ſanxim⁹. et pcipue in moꝛtis articulo. ¶ Item nota qꝫ dicit hoſtiē. in ſum. ti. de vſur. qꝫ ſi aliqua honeſta pſona puta ſacerdos vel epus tractet inter debitoꝛē et creditoꝛem de faciēdo et dicat creditoꝛi talis mediatoꝛ tantū faciā tibi reddi ex coꝛde reſiduū remittas non decipias me: q2 mediatoꝛ ſum nec debitoꝛē: cuius anime ſalutē quero: et reſpōdet creditoꝛ ſe ex toto coꝛde liberare ipſum debitoꝛē: quare nō dicam ipſum liberatū: non video nec curo qualitercunqꝫ ſit ſatiſfactum dūmodo ſit ſatiſfactū ei. Si qui mouētur in contrariū hoc faciunt in odium vſurarioꝝ. Si quis eñ ex aliqua cauſa alij iniurietur: equidē hoc admittet quilibet theolog⁹ qꝫ concoꝛdia inter ptes poſſit tractari: et pars eius qꝺ deberetur ex pacto remitti alias titulus de tranſac. inutilis eſſet: et quare nō idem de vſura. Dicendū ergo et tenendū qꝫ pcibus poſſit vel iuſſu iudicis vel pactione partiū remiſſio fieri: et ſic dicam vſurariū abſolutū hec hoſtiē. Que quidē intelligo vera eſſe in foꝛo ɔtentioſo: non in foꝛo conſciētie vel etiā in foꝛo conſcientie qꝫtum ad ea que dubia eſſent vtrum deberent dari vel non. quia rationes ſunt ad vtramqꝫ partē. vel cum dubiū eſt quantū debeat ſatiſfacere p damno dato: et ad hoc faciūt rationes quas facit ipſe hoſtiē. Sed vbi certū vel clarum eſt debitū: vel ratione vſurarū vel alterius vſurpatiōes niſi debitoꝛ liberaliter remittat illud qꝺ remittit: etiā ſi de mille tantū decem remitteret ſi hoc facit quia putat ſe aliter reſiduū non poſſe habere: nil valet illa remiſſio facta etiam publico peccato quo ad animā. Unde cum mercatoꝛ infoꝛtuna paſſus fallit et occultat multa de bonis ſuis mo

bilibus vt non puemant ad manus creditoꝝ et querit compoſitionem cum eis de minori quātitate ꝙ debeat. puta conuenit reſpōdere ſingulis creditoribus ad ratione quindecim ſolidorum pro libra: cum tamē poſſet totū dare vel cedere bonis: cui compoſitioni aſſentiūt creditores: et ita recipientes liberant eum de reſiduo: cum illi non ſponte ſed coacti fecerit illā remiſſionem volētes illa parte potius carere ꝙ toto quinimo et ſi cederet bonis totaliter nihil ſibi reſeruādo et non ſufficiunt bona illa ad ſatiſfaciendū ſi poſtea puenerit ad pinguiorez fortunā tenetur de reſiduo. de ſolu. c. odoardus. ¶ De damnis datis tempore guerre ad inuicez inter ciuitates quomō et per quos poteſt fieri reſtitutio quādo faciunt pactū cum certis pactis et capitulis. ¶ Nota ꝙ in quadā ſummula ſic dicit ꝙ quāuis ſint pupilli multi et abſentes qui non aſſentiūt: et forte etiā aliqui contradicunt ex ꝓhbetis qui receperūt damna iniuſte: nec eis eſt ſatiſfactū. nihilominus tamē eſt bonum pacis ꝙ qui habent rempublicā gerere poſſunt cū conſenſu maioris ꝑtis ſubiectorium ſibi pactis pacis ſubdere et licite relaxare inuicē damna data: et ſi fiat relaxatio predicta tenet et valet. Nam et hoc modo poſſunt etiaz pro bono reipublice ſibi taleas imponere et hmōi quas gabellas vocant. ¶ De bonis vero clericoꝝ et religioſorum ſicut poſſunt laici facere relaxatōnem: quia non ſunt eorū foro ſubditi: nec de bonis eccleſiaſticis ꝑmittitur eis aliqua diſpoſitio. vt diſt. xcvi. bene poſſunt tamē hoc facere prelati ſpūales terrarū ad inuicē de conſenſu et cōuenientia clericoꝝ et religioſoꝝ qui damna receperūt in guerra. hanc autē relaxationem quo ad laicos vel clericos intelligas de damnis da. de rebus ꝯſumptis. nam res extantes: vt equos: pannos et hmōi qui habēt et ſciunt ſua non eſſe. vtputa quia bellū iuſtum nō fuit ex parte ſuorū: vel ſi iuſtū ab his acceperunt a quibus non poterant ipſa tenere non pñt. vnde ſi dños ꝓprios inuenire pñt:

eis reddere tenetur alias ſi non inu emiũt paupibus erogare. Idem videt̃ dicendũ ſi de iuſtitia belli dubitat̃. nam vbi clare bellũ iuſtũ eſt res accepte efficiunt̃ capiẽtiũ. di. i. c. ius militare. que tamẽ debẽt inter eos ꝓportionabiles diſtribui p duces belli vt. xxiij. q. v. c. dicat. niſi p publicũ edictuꝫ datũ ſit vnicuiqꝫ qḋ capit. Paupeꝝ autẽ innocentiũ non videt̃ tutum bona auferre cum ſint ſine culpa: niſi ſubſit cauſa cũ ſit aliqs puniend⁹. de reg. iur̃. li. vi. pena tñ tẽporali punit̃ vnus ꝑ altero diuerſis de cauſis. vt. i. q. iiij. De tutoribus curatoribus negotioꝝ alioꝝ geſtorib⁹ filijſfamilias et hmõi qui extorſerũt vſuras vel fecer̃t rapinas fraudes ⁊ damna nomie alieno ſcꝫ pro pupillis patronis vel pr̃ibus ſuis: nil tñ eoꝝ puenit ad eos: ſed ad pupillos dños vel patres eoꝝ. querit̃ vtrum p eos poſſit et debeat reſtõ ipſis pupillis vel patrib⁹ ſeu dñis neſcientib⁹ et inuitis de bonis eoꝝ ad quos puenerũt taliter extorta. R̃ṅ. Dicũt quidam indiſtincte q̇ ſic in foro ꝯſcientie: dũmodo nõ immeat inde periculum: vite: ꝯſcientie: vel fame ſi dep̃hendere t̃ aut ſcandalũ ſequatur. puta qꝛ aliquis credit̃ furatus fuiſſe illa q̃ innocẽs eſt et hmõi. tales eñ vt dicunt illi non conuertũt furtũ occulte illa recipientes: cũ pecunia fruct⁹ vel p rapinas et fraudes habita nõ ſint eoꝝ. et ratio eſt cum p efficacẽ cauſam p̄dictoꝝ ſcꝫ tutorum curatoꝝ et hmõi: et p intermediũ illoꝝ tale iniuſtũ lucrũ deuenerit ad man⁹ pupilloꝝ patronoꝝ vel patrũ et ad reſtitutionem ſint obligati iſti mediatores: iuſtũ eſſe videt̃ vt q̃ cauſa illoꝝ iniuſte ablata ſunt: nũc iuſte licentiã habeãt illa ſatiſſacere. ne ipſi de ꝓprio ſatiſfacere teneant̃. ar. ad hoc de reg. iur̃. vbi dicit Chriſo. Omis res p quaſcũqꝫ cauſas contrahit̃ p eaſdem diſſoluit̃. ꝓterea ad hoc agendũ predicti tenent̃ et in hoc gerũt vtilem curã ſui et illoꝝ qui iniuſte detinẽt aliena. Alij aũt pſectius et equius rñdent p diſtinctionẽ. videlicꝫ. quia aut tales adhuc habẽt in manib⁹ adminiſtrationẽ rerum illaꝝ aut nõ.

et in primo caſu poſſunt et debent reſtituere de bonis illoꝝ ad quos puenit lucrum qđ habent p̄ manibus: ſi nolūt remanere ipſi obligati ad ſatiſfaciendū de ſuo. ⁊ hoc ſiue occulte ſiue ma niſeſte cū ſufficienti cautela: vt ab ipſis nō poſſit poſtea repeti. Et ad hoc videt̄ facere ratō prime opiniōis cū regula illa. Ois res. Si aūt non habēt amplius adminiſtrationē: tunc ſubdi ſtinguendū eſt. qꝛ aut p̄dicti tutores aut ꝓcuratores et hmōi non pn̄t illa reſtituere de ſuo. puta qꝛ paupes ſunt aut poſſūt et ſi nō poſſunt ſufficit ꝙ denunciēt principalibꝰ pro quibus fe cerunt vſuras: fraudes et hmōi. ſi ignorant quō fecerunt ꝓ eis talia illicita lucra q̄ ad eos deuenerūt vnde et obligati ſunt ad reſtōnem et ſi non ſatiſfaciūt ipſi principales habeāt ꝓpoſitum ſatiſfaciēdi de ſuo cum poterūt. Ad accipiendū autem occulte a p̄dictis ad hoc non tenent̄: nec debent. Et ratio eſt. qꝛ quo ad ſe excuſati ſunt a reſtōne ratione impotentie. vt. xiiij. q. vi. c. ſi res. quo ad illos ꝓ quibus fecerͭt vſuras vel fraudes auferēdo ab eis occulte. ꝑ hoc non ꝓuidetur ſaluti eoꝝ cum remaneāt obli gati in conſciētia et quo ſciunt talia fore facta nec velint ſatiſfa cere: et ſic nō diſſoluitur pctm̄ vel obligatio quo ad eſtimationē eoꝝ. Hec nec pōt quis a priuata ꝑſona cogi ad reſtōnem male ablatoꝝ niſi ꝑ iudicē eccleſiaſticū vel ciuilē: nec videtur bene poſſe excuſari a furto cum cōtractet rem alienā inuito domīo: cum in vſura transferat̄ dominiū ꝑ hoc etiā ſe exponit multis ꝑiculis. Si aūt tales mediatores de quibus dictū eſt poſſunt reſtituere cum illi ad quos extorta ꝑuenerūt nolunt reſtituere qui principalr̄ obligantur: pn̄t petere humiliter non ꝑ coactionē vel fraudē a creditoribus vſurarū vel fraudū remiſſionē: cum penes eos nō remanſerit pecunia fenebris: et illi q̄ eā habuerāt remaneāt aut principalr̄ obligati. qꝛ remiſſione obtēta libere et ſponte amplius non tenebūtur ſed tantū principalis: niſi et eis fieret remiſſio: ꝙ ſi remiſſionē facere non vellēt: tenent̄ ſatiſfa ce-

re de ſuo et tunc vſqꝫ ad quantitatē ſolutam ꝑ illis poterūt oc
culte accipe de bonis eorum. ſi alias per viā iudicij habere non
poſſunt: ita tamē ꝙ non ſequatˀ ſcandalū vel ꝑiculum: q̄ ſemp
vitanda ſunt. Ubi autē mediator talis ſic ſatiſfecit: debet ꝑ ali
queꝫ modū cautū declarare illi qui ſciebat ſe obligatū ad illud
amplius non teneri. vtputa ſi dicat ſe nō curare ab eo illa recupe
rare quaſi ac ſi donaſſet. vel declarare heredibꝰ ſuis ꝙ non reci
piant a tali ꝑſona aliquid vt debitum pro tali cauſa et hmōi.
Bona eñi fides non patitˀ vt ſemel exactū bis exigatur. de regu
iur. li. vi. ¶ Quantū ad quītū ſcꝫ cui fienda eſt reſtitutio ſeu
datio rei ablate vel alias illicite acquiſite pro fundamēto notan
da eſt diſtinctio quā ponit Tho. ſcđa ſcđe. q. xxxij. Triplex pōt
eſſe aliquid illicite acquiſitū. ¶ Uno modo quia id qđ acquiri
tur illicite debetˀ ei a quo acquiſitū extortū eſt: et ſiue nō tranſ
feratur dominiū illius rei in accipientē: vt in furto et rapina ſi
ue tranſferatˀ vt in vſura: tamē cōpetit repetitio. ¶ Scđo mo
do dicitˀ aliquid illicite acquiſitū ita ꝙ ille qui licite acquiſiuit
non pōt illud retinere: nec tamē debetur illi a quo acquiſiuit.
quia ille contra iuſtitiā dedit: et ille contra iuſtitiā accepit. vt
in ſymonia et ſimilibꝰ in quibus ipſa datio et acceptio eſt con
tra legē. ¶ Tercio modo dicitˀ aliquid illicite acquiſitū non ꝙ ip
ſa acquiſitio ſit illicita ſed illud ex quo acquiritˀ eſt illicitū ex quo
tranſfertˀ dominiū: nec cōpetit repetitio: vt in meretricio et hmōi.
nam meretrix turpiter agit ⁊ contra legē dei fornicando ſed ipā
acquiſitio vel datio pecunie pro hmōi illicitis nō eſt illicita nec
contra legē dei: et hoc ꝓprie dicitur turpe lucrū. De illicitis ergo
iſto tercio modo acquiſitis ſcđm Tho. et Ray. pōt dari elemo
ſina et pōt etiam retineri niſi ſuperfluū per fraudē vel dolum
mulier extorſerit: qꝛ illud eſſet reſtituendū. et ad hoc ꝑtinent lu
cra facta ex hyſtrionatu illicito: ⁊ ex duello: et torneamēto: ex ſer
tis factis de floribus et alijs hmōi: quorūꝫ vſus eſt cōmuniter

ad laſciuiā et decus factis: et mathematica ſeu arte diuinatoria: et lucro negatiōis vel medicine in caſu nō conceſſo quo ad clericos: in his dixerūt aliqui nō poſſe fieri elemoſinā. q2 vt dicit Thobie. Honora deū de tua ſubſtātia. et iterū. Honora deum de tuis iuſtis laboribus. et. xiiij. q. iiij. c. elemoſina. et. i. q. i. c. nō eſt putāda. Sed hoc nō eſt verum ſcdm Tho. et alios cōiter. Predicta aūt capitula allegata hoc intendūt: ꝙ non licet dare elemoſinā de male acquiſitis q̄ ſcʒ debent certis pſonis reſtitui vel ꝙ nō debet aliquis aliqd facere illicitū vt det elemoſinā. Et quāuis quidam diſtinguāt vt dicit Guil. ꝙ in his q̄ ꝓhibita ſunt q2 mala: et non puniunt a iure niſi infamia vt meretriciū duellū et hmōi: talia pñt retineri. Sed q̄ mala ſunt q2 ꝓhibita a iure: vt torneamēta negotiatio quo ad clericos et hmōi: et talia non pñt retineri ad vſum ſuū: ſed debēt paupibus erogari licet hec diſtinctio videat̃ eſſe ꝓbabilis: tamen q2 pene ſunt reſtringēde non ampliāde: et qui nimis emūgit elicit ſanguinē. Her. credo ꝙ in pdictis oībus caſib9 et ſimilibus bonū eſt et ſalubre ꝙ penitēs inducat̃ ad erogandū paupibus: non tñ cogend9 ad hoc nec ſi non velit in hoc eſt iudicādus nō eſſe in ſtatu ſalutis ſi non velit hmōi pñiam agere vel accipe ſcʒ ꝙ hmōi lucra paupibus eroget: niſi in caſib9 a iure expſſis vt in ſymonia. Et idem qd datur iudici ad corrumpēdum eū et hmōi. vt infra dicet̃. ſcdm ergo Tho. Ray. Guil. et Inno. de hmōi debet dari elemoſina debito honeſtatis et conſilij: nō debito neceſſitatis ſalutis: et ſic intelligit̃ illud. xiiij. q. iiij. c. qui habetis. Non eſt ergo illud ſic acceptū reſtituendū ei a quo acceptū eſt quia in turpi cauſa melior eſt conditio poſſidētis. ff. de condi. ob turpem cauſam. De illicite acquiſitis ſecūdo modo videlicʒ cum illud ſic acquiſitū non debet̃ ei a quo eſt ſic acquiſitū: nec tamē acquirens pōt pro ſe retinere: illud pōt tñ et debʒ de neceſſitate ſalutis non ſolum de conſilio et honeſtate paupibus erogari.

Et hmōi ratio eſt ſcd̄m Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. q2 ipſa datio et acce
ptio eſt a lege ꝓhibita. vt in ſymonia. Quidaꝫ tamē extendūt
iſtum ſcd̄m modū ad omne lucrū in quo cōmittitur peccatū in
dante et recipiēte non ſolū in ſymonia: ſed etiā in pecunia acce
pta ex adulterio et ꝑ vſura cum qs accipit mutuū ſine cauſa
rationabili. puta vt amplius ditetur. et inde ſoluit vſurā. Illā
vſurā vt dicunt qui accipit retinere non pōt: nec tamē ei debet
reddere qui dedit. q2 turpiter opatus eſt dando mutuū ei quē
nouerat nō indigere. Sed Tho nō dicit hoc: ſed cum datio eſt
contra legē. In dicto aūt caſu datio pecunie ꝓ mutuo non eſt
pctm̄: ſed accipe illo modo vſurario mutuū eſt pctm̄. quia dat
illi occaſionē mali. Vn̄ licet peccet mortalr ſic mutuū accipiēdo
tamē debet potius reddere illi a quo accepit ꝙ paupibus eroga
re: niſi vbi nō inueniretur ille a quo accepit. vel etiā ſi vellet il
lam vſurā reddere nō vſurario: ſed illis a quibus extorſit ipſe vſu
rarius vſuras ꝑ eo ſatiſfaciēdo pro illa pte: et tunc debet vſu
rario ſignificare ne iterū illi reſtituat. et pcipue debet hoc facere
cum licentia epi. vt ſi dictus vſurarius vellet ab eo repetere: epus
cogat illū deſiſtere a repetitiōe: et ex quo vtiliter geſtū eſt nego
tium ratū habere debꝫ: non tn̄ tenetur ad hoc ſcꝫ inquirere vel
dare his quibus debitor eſt vſurarius: ſed ſufficit ꝙ reſtituat ei
a quo accepit. paupibus autē erogare non debet: cū nouit euꝫ
a quo accepit et pōt ei dare. qd̄ expreſſe oſtendit Augus. dicens.
Nolite facere elemoſinas de fenore et vſuris. xiiij. q. v. nam cū
datur paupibus qd̄ debetur certe pſone non liberat a reſtitu
tionis obligatiōe ad illam pſonam. vt habetur extra. de homi.
c. ſicut dignū. circa fi. ſed ſi in ſymonia ipſa datio et acceptio pe
cunie eſt ꝓhibita. Vn̄ dicitur. i. q. i. c. anathema danti et ana
thema accipiēti. et ideo nec ſibi retinere valet nec illi reddere qui
dedit: ſed debet de neceſſitate ſalutis paupibus erogare ſi pōt:
vel illi eccleſie in cuius iniuriā data eſt pecunia applicari: vel

aliter puideri prout habes in .ij. parte ſum. ti .i. c. i. Similiter in iudicio phibitum eſt iudici vel aſſeſſori cū habent certū ſalarium accipe aliquid a ptibus pro iudicādo vel non iudicando vel iudicādo bene vel male et teſti eſt phibitum accipe pro teſtimonio ferendo. vnde Aug⁹. Ideo nō debet vendere iudex iuſtum iudiciū: aut teſtis verū teſtimoniū: q2 vendit aduocatus iuſtum patrociniū et iuriſconſult⁹ verum conſiliū. Illi enī in vtramq3 partē ad examē adhibent: iſti ex vna parte conſiſtūt. xiiij. q. v. c. non ſane. Qđ ergo recipit iudex pro hmōi vel teſtis pro ſe retinere non pōt: ſed debz illi reſtitui qui dedit: ſi iuſte dedit: puta vt iuſte iudicaret intendēs redimere quodā mō vexationem ſuā. vnde. Aug⁹. in. d. c. non ſane. Ille ſolet male ſibi ablatam pecuniā repetere qui iuſtū iudiciuz emit. qm̄ venale eſſe non debuit. Sed ſi pecunia data fuit iudici ad eū corrumpendum: vel teſti ad falſum teſtimoniū dicendū: vel alicui ad falſo accuſandum: vel aduocato ad iniuſte aduocandū illi datori reddi nō debet: q2 turpiter dedit. nec ſibi retinere debet: ſed pauperibus elargiri: vl̄ illi in cuius iniuriā data eſt: et pcipue ſi ex hoc amiſiſſet iuſtā cauſam. habent hec in. d. c. non ſane. prout ibi no. Jo. an. et Archi. et xi. q. iij. c. qui recte. et Inno. extra de imuni. eccle. c. pleriq3. Ray. et hoſti. in ſum. Similiter inferiores officiales vt nuncij miſſi et hmōi ſi aliquid extorquēt p improbitatē vt denariū paruū et hmōi. tenent paupibus erogare. et hoc vbi certū ſalariū recipiunt vt dicit glo. in. c. nō ſane: nam cum ſalariū ſufficiens recipiūt ſi qua extorquēt debēt reſtituere ſi eſt quid notabile. Et idem videt dicendū de notarijs camerarijs et hmōi: qui officio ſuo exigūt aliquid a pſonis. Si ēi habent ſufficiēs ſalariū tenent ad reſtōnem eoꝝ que accipiūt: nec videt excuſare cōſuetudo cum ſit irratōnabilis. ar. xxiij. q. i. c. militare. vel paupibus erogare: ſi de facili non pōt inueniri. Si vero ſalariū non haberēt vel non ſufficiēs credo ꝙ conſuetudo

excuſaret. quia nemo cogitur ſuis ſtipēdiis militare. ar. inſup de his qui accipiūt pecuniā ab accuſatis vel icarceratis anteq̄ pferatur ſententia cōtra eos vt intercedāt pro eis et liberentur.

¶ Sciendū q̄ ſi accuſati vel incarcerati ſunt culpabiles vnde et merito cōdemnandi illā pecuniā nec reddere datoribus: quia turpiter dederūt nec ſibi retinere pñt: quia turpiter acceperunt impedietes iuſtitiā: ſed debent pauperibus erogare. ar. xiiij. q. v. c. qui habetis. Si vero ſunt innocētes et ad redimēdum ſuam vexationē dederunt et pcurandā ſui liberationē ſi intercellores eorum ſunt officiales ſalariati alias pecuniā pro hoc receptā reddere debēt vel pauperibus erogare: niſi data fuiſſet p modū doni et liberalitatis et pcipue poſt liberationē. quia tunc retineri poſſet. ar. xiiij. q. ij. c. ſicut eps. et ſimiliter ſi intercellores nō ſint officiales ſalariati: ſed priuate pſone laborando p hmōi iuſta liberatōne iuſte faciunt: et qḋ eis datur iuſte retinere valent.

¶ Item de pecunia data p adulterio cōmiſſo vel cōmittendo quāuis quidam dicāt q̄ debet dari nō ei qui dedit nec ſibi retineri: ſed ei dari in cuius iniuriā data eſt ſcꝫ marito ſi vxor eius cōmiſit adulteriū ex quo pecuniā habuit: videt̄ q̄ potius debebeat pauperibus erogari: niſi ille marit⁹ eſſet pauper: quia pter paupertatem poſſet etiā confeſſor ipi mulieri tanq̄ pauperi dimittere. et ſimiliter de viro cōmittente adulteriū quo ad vxorē caſte viuentē. et videt̄ eſſe in hmōi quaſi idem ius ſicut ⁊ in turpi lucro. vt in meretrici. qḋ etiam pōt retineri ſic acquiſitū: niſi q̄ leges phibent adulteria et puniūt: non aūt ſimplicē fornicationē et meretricia nihilominꝰ de pecunia data p adulterio nil ſtatuunt ſicut de pecunia ſymoniaca ⁊ aliis hmōi. vnde pauperibus erogare potiꝰ inducendi ſunt. xiiij. q. v. c. non ſane. De acquiſitis p ludos fortune extra illos caſus in quibꝰ debet acquiſitum p hmōi reſtitui: debēt pauperibus erogari. quādoqꝫ etiā poſſet ſibi retinere. Sed de hoc ſupra eo. li. ti. i. De illicite acqui

ſitis primo modo idest cum debetur illud acquiſitum ei a quo acquiſitum eſt: vt in furto: rapina: vſura. et hmõi regula eſt ꝙ hmõi ſint reſtituēda ſpoliatis ſiue ſint domini illarū rerū: ſiue ad eos ſpectet rem non fuiſſe ablatā vt accidit in pignore depoſito cōmodato et hmõi. licet enim tales qui habēt pignora depoſita et hmõi non ſint domini illarū rerum. tamē ex honeſta cauſa illa tenēt. ideo his debent reſtitui talia ablata: nō domi nis illarū rerū. Et ſic intelligo illud. iij. q. i. c. reintegrāda ſunt omnia ſpoliatis. extra. de reſti. ſpol. per totū. Si autem res ablata eſt ab eo qui iniuſte habuerat. puta per furtū vel ꝑ rapinam: reſtituēda eſt domino illius rei non illi furatori. quāuis autē male faceret talis reſtituēdo furatori a quo ipſe acceperat et non domino rei ipſius quē nouit. tamē ſcḋm Uber. liberatus eſt ab obligatione reſtōnis. quia repoſuit rem in priſtinū ſtatum et gradū. Quidam tamē dicunt ꝙ illud qḋ acquiritur ex vſura mentali tm̄ non debet illi reſtitui qui dedit: q2 a ſe voluntarie abdicauit. nec ſibi debet retinere. quia contra legē accepit. extra. de vſur. c. oſuluit. ſed debet paupibus erogari. ar. c. ſicut dignū. extra. de homi. de vſur. c. cum tua. Sed iſta iura inducta vident̄ eſſe contra talem opinionē. nam ibi dicit̄ ꝙ debēt ablata reſtitui eis quoꝝ fuerūt ſi repiuntur vel eorum heredib9: nec aliqḋ ius: nec aliquis doctor ſolēnis facit iſtam diſtinctionem inter vſurā mentalē ⁊ pactionalē vt prima debeat reſtitui ei qui dedit. ſecūda autem nō ſed paupibus erogari. Sed ſicut indiſtincte dicit Auguſtin9 de acceptis ꝑ furtum et rapinā ꝙ debent reſtitui non dari pauperibus: ſic inquiens. Qui contra ius ſocietatis humane: furtis: rapinis: inuaſionibus: oppreſſionibus aliqua abſtulerūt reddenda potius ꝙ donanda cenſemus exemplo Zachei. xiiij. q. v. ca. non ſane. ita et indiſtincte dicit idem de vſuris. Nolite elemoſinas facere de vſuris. ea. q. quaſi dicat. Nec reddenda ſunt non pauperibus danda. cum

ſcꝫ inueniunt qui dederūt ipſas vſuras: et cum dicit ꝙ qui dedit vſuras volūtarie illud a ſe abdicauit. R. n̄. ꝙ ſi dedit ex libertate et ꝑ modū dom̄i verū eſſet: et tunc recipiēs hoc ſciens non tenet reſtituere nec pauꝑibus dare. Sed ſi dedit rōne mutui principalr non abdicauit illud volūtarie ſupple: ſed cōditionate ne mutuās reputaret ſe grauatū et iſtuꝫ ingratū: et ſic alia vice nō inueniret mutuū: et ideo ſibi reſtitui dꝫ vſura. Si aūt nil accepit vltra ſortē quāuis hoc nō intenderet: in nullo tenet nec illi nec pauꝑibus. ¶ Pro hmōi autē declaratione ſciendū ꝙ in re que debꝫ reſtitui ſe aliqs tripliciter pōt habere. quia aut eſt verus dn̄s aut heres eius. aut ſolū eſt diſpenſator circa ipſam rē. Et in primo caſu cū ſcꝫ eſt verus dn̄s rei ablate: debet ſibi reſtitui ſi pōt. iij. q. i. c. reintegrāda. et fere ꝑ totam queſtionem. et hoc niſi iuſto bello vel iuſto edicto imꝑiali vel eccleſiaſtico ille cui res ſublata eſt priuaret iure rehabendi ſimplr vel ad tp̄us: nam cum cōtingeret hoc. puta qr tanꝗ hereticus condemnatus eſt dn̄s rei vel de crimine leſe maieſtatis cōuictus. in quibꝰ caſibus oia confiſcant poſt ſentētiam ſuꝑ hoc non ſibi ſed fiſco debēt omia ſua applicari. extra. de here. c. excōicamus. Inſuꝑ ſi dn̄s rei ablate nō habet adminiſtrationē bonoꝝ ſuorum vt pupillus: debet illud reddi tutori vel ꝓcuratori. In ſecundo vero caſu. ſcꝫ cum legitimꝰ heres eſt: ſibi debēt ablata reſtitui. ſed cum tali diſtinctione ſcḋm Ray. quia ſi heredes ſunt plures vnicuiqꝫ ſcḋm ꝓportiones ſue hereditarie ꝑtis reſtituēdum eſt. Si aūt heres in aliqua determinata quātitate conſtitutus ſit: puta in. c. vel in domo et non plus tunc reſtō non fiet heredi: ſed illi vel illis quibꝰ teſtator cōmiſit diſpenſationē bonorum ſuoꝝ. Si vero defunctꝰ in morte ſua omnia bona ſua legauit pauꝑibus et pijs locis quibꝰ illa legata ſunt acquirit ius in bonis defuncti p̄ſentibus et futuris: vnde et eis debꝫ reſtitui. In tercio caſu. ſcꝫ cum eſt diſpenſator rerū vt ep̄i et alij

prelati eccleſiarũ et gubernatores hoſpitaliũ eſt diſtinguendũ. quia cũ dant aliqua aliis: aut dant de rebus ſuis ꝓpriis puta patrimonialib⁹ vel ꝑ induſtriã acq̃ſitis ſicut ſcripture: doctrĩe et hmõi. et de hmõi dando quibuſcũq3 etiã malis et meretrici/bus et hyſtrionib⁹ quãuis grauiter peccẽt. vt illud. lxxxviij. di. c. donare. tñ non tenenẽt ad reſtõnem: nec illi qui hmõi recipiũt ab eis ſcðm Ray. et Ulri. Aut dant de fructib⁹ eccleſiarũ ſuarũ et locoꝝ pioꝝum ad menſam coꝝ ſeu vſum ſpecialr deputatis et tunc etiã male vtẽdo et dando male faciũt non tamẽ tenenẽ ad reſtõnem ipſi: nec qui recipiũt ab eis: niſi recipẽt per extor/ſiones: fraudes: et violẽtias et hmõi: tũc tenerenẽ. et hoc ſcðm Tho. ſcða ſcðe. q. lxxxv. et ſcðm Ulri. Aut dant de bonis eccle/ſie deputatis ad cultũ diuinũ vel. c. diſtribuẽdis. aut paupi/bus erogãdis ſpecialr: vel cum etiã multipliciter cõmittuntur diſpẽſationi ſue ſine diſtinctione ſibi deputatoꝝ ad vitam ab aliis: et tũc ſi dant cauſa neceſſitatis ſeu elemoſine bene faciũt: nec ipſi tenenẽ nec qui recipiũt ad reſtituendũ niſi darẽt de his que ſunt diſtincte deputata clericis. quia tunc tenenẽ eis de eo quod abſtulerũt ab eis: q3 non danda eſt elemoſina de alieno. xiiij. q. v. c. neq3. Si dant ꝑſonis honeſtis pro patrocinio ⁊ la/bore quẽ impendũt eccleſiis: etiã laudabiliter faciũt ſcðm quan/titatem laboris ⁊ induſtrie. Eccleſiaſticis eñ vtilitatib⁹ ſeruien/tes eccleſiaſtica oportet remuneratiõe gaudere. xij. q. ij. c. quicũq3 Nec ergo ꝑlati dantes nec recipiẽtes pro hmõi tenenẽ in aliquo reſtituere. Sed ſi dant ratione parentele cũ tamen non indige/ant. vel cauſa fauoris hũani erga principes non facerẽt ad redi/mendã vexatione quo ad tyrãnos et ſimiles: vel dant cauſa tur/pitudinis vt meretricib⁹ et hmõi tenenẽ ad reſtituendũ que ſic male dederũt non quidẽ de bonis eccłie ſed de bonis patrimo/nialibus ſi habẽt vel ꝑ induſtriã acquiſitis. Illi etiã qui ſic ta/lia que aliis debebãtur male accipiunt tenenẽ reſtituere: niſi is

qui dedit ſatiſfeciſſet. Tho. vbi ſupra debent autē dare vel ſuc ceſſori eius qui dedit vel in vtilitatē eccleſie cōuertere cum licen tia ſuperioris vel pauperibus erogare: ſi illa pauperibus debeātur Qui aūt recipiunt a religioſis propter iniuſtā cauſam vel ſine li centia ſuperioris: debent reſtituere plato ipſi⁹ monaſterij vel cō uent⁹: vel alias in vtilitatē monaſterij cōuertere vel expendere precipue ſi ipſe prelat⁹ fuit qui male dedit. In omni aūt caſu et ſupra dictis debȝ fieri ita ꝙ peccatū qđ eſt occultū non maniſe ſtetur: et ita ꝙ nō ſequatur maius ſcandalū. ar. di. xiij. c. duo. Qui autē tenentur alicui eccleſie vel loco pio debēt illud dare gubernatori ſeu rectori eius loci: niſi ille rector nō haberet iuſtū titulū ſed vſurpatū: vel probabiliter credatur male vſurū: tunc eīm poſſet in vtilitatē illius loci cōuerti vel ſucceſſori reſeruare. ¶ Quantū ad ſextū ſcȝ cui ſit fienda reſtitutio. ad hoc beatus Tho. ſcđa ſcđe. q. lxij. aſſignat rationē videlicet ꝙ reſtitutio eſt actus iuſtitie. ad iuſtitiā autē habendā et exercendā quilibȝ te netur. Conſiſtit autē iuſtitia in quadā equalitate q̄ tollitur per vſurpationē et detentionē aliene rei: et reparari non pōt niſi per iteratam dotationē ſeu pro aſſignationē rei ei cuius erat ſi pōt: et ideo tenet̄ reſtituere. ¶ Sed nota ꝙ ſicut quilibet qui eſt ſui iuris pōt donare rem ſuā: ita poteſt etiā remittere rem ſibi debi tam gratis ⁊ relaxare ſuo debitori: q̄ remiſſio ſiue donatio libe re facta ſine fraude et coactione poſtꝙ facta eſt: penitentia non pōt reuocari. vt dicit Ray. ar. vij. q. i. c. ꝙ periculoſum. ¶ Sed ſciendum ꝙ illi qui ponūt ſe in manibus creditorū promittendo ſeu offerendo ſe ad dandū quod peterēt rogantes tamē ꝙ totū vel partem dimittāt: ſed non intendūt reſtituere: immo ſperāt ꝙ pro nihilo vel modico quietabūtur. alias non ſe ponerēt in manibus eorū. a peccato quidē rapine: vſure ſeu alterius male vſurpationis nō ſunt abſoluti: quia peccatū ad penitentiā et confeſſionē dimittitur quā illi vere non habēt. Sed vtrū abſo-

luti ſint a debito ſeu obligatiõe reſtituendi. diſtinguendo ſcdm Egidiũ in quodlibz. quia ſi creditor ꝓpria voluntate et liberalitate dimiſit et donauit nõ curans ꝙ debitor intenderet: nõ tenetur ipſe debitor amplius reſtituere ſi hoc ei clare conſtat. Secus autẽ ſi creditor deceptus vel coactus vel deſpatus id eſt ꝙ nunꝙ ſperabat ſed illud debitũ ab eo poſſe habere vel nõ poſſe habere totũ. et ideo potius voluit habere partem ꝙ nihil: dubitãs ꝙ nihil haberet ſi totũ vellet habere. Talis enĩ remiſſio nõ valet et adhuc obligat ad reſtituendũ. Sed q2 hec materia eſt multum vtilis ⁊ neceſſaria ſciri et in frequenti practica: ideo ſerioſus et plenius tractãda et quid ſentiãt doctores in hoc referendum. Cũ ergo queritur vtrũ vſurario vel cuilibet alteri qui habet aliena ſufficiat in foro conſcientie remiſſio ſibi facta ab his a quibus extorſit vſuras vel alia male ablata: vel ab heredibus eorum ſi illi non viuũt. Reſpõdetur diuerſimode a diuerſis vt in . ſ . ſequẽtibus Girar. de ſenis aſſerit ꝙ habens male ablata niſi reddat aut ſufficientẽ faciat cautionẽ non poteſt liberari a ſua obligatione per alium modũ cum poteſt aliquo modo reſtituere: nec enĩ poteſt debitũ obligari. Et primo ꝑ viam remiſſionis. Secũdo nec per viam ſatiſfactionis. Tercio nec ꝑ viam liberationis. Quarto nec ꝑ viam tranſlatiõis. Quinto nec per viam donationis. Sexto nec ꝑ viam renũciationis. Septimo nec per viam cõueniẽtie et diſcretiõis. Inducit ad hoc has rationes que non videtur multũ vrgere. ſed ſine multa difficultate poſſunt ſolui per eos qui tenent ꝙ abſq3 actuali reſtitutõe poteſt tolli obligatio male ablatorum ab eo cui obligatur per quẽlibet horum modorũ dũmodo nil fiat in fraudem: vel per metum vel per deſperationẽ ſcilicet non rehabẽdi: ſed libere ſponte gratis et ſcienter. Si eñ fraudulẽter coacte vel hmõi fieret talis deobligatio locũ habet qd dicit: et non aliter. ꝙ non poſſit tolli talis obligatio per viam remiſſionis niſi reſtituatur. probat ſic.

Nullus eſt capax remiſſionis niſi a peccato prius deſiſtat: ſed habēs rem male ablatā quādiu remanet obligat⁹ ad reddendū non dicit̄ deſiſtere a pctō: ergo nō eſt capax remiſſionis: et ꝑ conſequēs obligatō illa non pōt tolli per viā remiſſionis ad qd̄ facit regula pctm̄. de reg. iur. li. vi. Reſtō enim ꝑ quā obligatio tollit̄ eſt penitētia remiſſionis. vn̄ non videt̄ remiſſio fieri niſi ꝑ reſtitutionē tollat̄ prius obligatio. Sed ad hoc rn̄detur. maior pōt intelligi dupl̄r. Uno mō vt intelligat̄ de remiſſiōe debiti rei ablate: et ſic videt̄ falſa. nam pōt alicui remitti debitū ſi vult ſcḋm Egidi. Scḋo modo vt intelligas de remiſſiōe peccati: et tunc eſt vera maior: ⁊ minor falſa. nam habēs male ablata ſi non pōt reſtituere vllo mō: remanet obligatus ad reſtōnem cum poterit. extra. de ſolu. c. odoard⁹. et tamē deſiſtit a pctō ſi penitet et ꝓponit reſtituere in futurū. Sed ſi pōt reſtituere ſed male et hoc intendit facere ſi creditor nō remittat: talis etiā adhuc remanet obligat⁹ ad reſtituendū: et tamē deſiſtit a peccato penitēdo. et qd̄ pendet et regula augeri pccm̄ ꝙ reſtō eſt penitētia remiſſionis verum eſt de reſtōne non ſolū actuali ſed etiā mentali et in ꝓpoſito et in equiualēti ꝙ non tollat̄ per viā ſatiſfactionis probat ſic. Satiſfacere eſt pctōrum cāas excidere et eoꝝ ſuggeſtionibus aditū non indulgere. de pe. di. iij. circa prin. Cum ergo ablatio et detentō rei ſcꝫ peccati qd̄ fit per oppoſitū ſuū ſcꝫ reſtōnem igit̄ niſi reſtituat̄ non videt̄ poſſe ſatiſfacere ꝗtumcumqꝫ acceptet creditor. Inſuꝑ cum ꝑ ſatiſfactionē non ſolū reparet̄ amicicia: ſed etiaꝫ equalitas iuſticie q̄ ablata erant ꝑ vſurpationē et detentionē alienoꝝ niſi tollat̄ cauſa iniuſtitie ⁊ ineq̄litatis que fit per reſtōnem ſubtractoꝝ dum creditori redditur qd̄ minus habebat ꝙ debebat ab ipō vſurpatore q̄ plus habebat ꝙ debebat nō reparabit̄ iuſtitie eq̄litas et ſic nō fiet ſatiſfactio niſi reddat ablata. Satiſfactio eīm fieri debet ꝑ ipſuꝫ debitorē qui violauit iuſtitiā vſurpādo aliena non ꝑ creditorē. Ad hoc reſpōderi

poteſt q̄ vtiq; cauſa peccati excidi non pōt niſi per reſtōnem: ſed reſtō non ſolū fieri pōt actu ſed etiā mente et ꝓpoſito: alias qui non pōt reſtituere cū nil habeat. ſequeret̄ q̄ non poſſet ſatiſ facere ꝑ peccatis: qđ eſt falſum. Simil̄r etiā equalitas iuſtitie reparari pōt non ſolū per actualē reſtōnē; ſed etiā ꝑ aliū modū per quē ſibi creditor vel iniuriā paſſus reputat ſibi ſatiſfactū. Fit quoq; in hmōi remiſſione ſatiſfactio ꝑ debitorē qui violauit iuſtitiā dum habet animū paratū et ſe offert ad reſtituendū ſi non remittit. Tercio ꝓbat q̄ non tollat̄ per viā liberationis ſic. Chriſo. dicit extra. de reg. iur̄. c. omnis res ꝑ quaſcunq; cauſas naſcit̄ per eaſdē; diſſoluit̄. ſed obligatio talis iniuſti detentoris naſcitur per ſolā eius deprauatā voluntatē ſc; rapiendo vel te nendo vel detinēdo rem alienā. ergo diſſolui nō poterit niſi ꝑ vo luntatem ſc; rectificatā. ſc; in reſtituēdo ablata. et ſic videtur q̄ non ſufficiat volūtas eius cui fieri debet reſtō ad tollendū obli gationē cum nō fuerit cauſa ipſi⁹. Ad qđ reſpōderi pōt q̄ volun tas deprauata vſurpatoris rectificari pōt non ſolū per actualē; reſtōnem: ſed ꝑ intentionē voluntariam reſtituēdi ſi ille ſponte voluerit remittere. et ſic nō ſolum volūtas creditoris ſed et debi toris volūtas que fuit cauſa obligatōis concurrit ad liberandū obligatorē dum ſe offert ad ſatiſfaciendū creditori ad placitū.

¶ Quantū ad quartū ſc; per viam trāſlationis et acquiſitio nis domini ꝓbat q̄ non poſſit tolli obligatio ſic. Preſuppoſito q̄ in vſura nō transferat̄ dominiū ſcdm quoſdā tunc aſſumit̄ talis regula. Nullus pōt in re detinēda iniuſt⁹ titulus adue nire niſi prius iuſt⁹ auferatur titul⁹. nam iuſtus titul⁹ auferri non pōt abſq; hoc q̄ iniuſt⁹ titulus acquirat̄ et econuerſo. et id circo erit alia actio per quā iniuſtus titulus tollit̄ et per quam iuſtus titul⁹ acquirit. Nullus ergo aduenire poterit iuſt⁹ titu lus per aliquā actionē niſi ei auferat̄ iniuſtus titul⁹ per aliā; actionē. Sed illis qui acquirūt dominiū in re detinēda adue

nit iuſtus titulus per dominij acquiſitionē. ergo ſi prius ha-
buit iniuſtū titulum per rei aliene vſurpationē et detentionem
oportet ꝙ dictus titul⁹ iniuſtus auferatᷓ per eiuſdē rei reſtitu
tionē aut dñi acquiſitionē: et ſic non eſt capax dominij ante re
ſtitutionē et multo forti⁹ in furtis et rapinis in quibus ſcđm
omnes non transfertur dominiū. Sed ad hoc reſpōdetur ꝙ ad
hoc vt dictū eſt reſtō per quā aufertur iniuſt⁹ titulus in foro
cōſcientie fieri pōt non ſolū manualiter ſed etiā mentaliter dum
ſcʒ eſt parat⁹ reddere realiter ſi non vult dimittere: et ſic ablata
iniuſto titulo ꝑ ſpontaneā et liberam remiſſionē creditoris ac-
quiritur dominiū. ¶ Quantū ad quintū ſcʒ ꝙ non poſſit tolli
per viā donationis. ꝓbat ſic per has ꝓpoſitiones. Ille cui re-
ſtitutio fieri debet donare nō poteſt priuſꝙ ſit reſtitutus: et ipe
iniuſte detinēs aliena anteꝙ reſtituat ablata certificari nō po-
teſt de tali donatione vtrū ſit vera donatio. primā ſic probat.
Donatio niſi ſit libera nō eſt donatio vera. ff. de adimen. lega.
l. rem legatā. iſte autē qui taliter donat ſcʒ anteꝙ ſit reſtitutus
non libere donat: qꝛ non libere illud habet cū non actualiter ha
beat. Et ſi dicatᷓ ꝙ libere reſtituēdus poteſt habere: et ꝑ conſe-
quens libere pōt donare. quia detētor bonorum ſuoꝝ paratus
eſt reddere talis inſtātia nihil valet: qꝛ reſtituendus certificari
non pōt ꝙ talis habēs ſua male ablata ſit parat⁹ ad ea reſti-
tuenda: niſi ea ſtatim cum poteſt reddat: vel ꝓ eis reddendis
ſufficientē cautionē faciat quod ꝑtinet ad ſcđam ꝓpoſitionem.
Nam et ſi videantᷓ aliqua ſigna quibus ſe paratū ad ſatiſfaci
endum oſtēdat: non ꝓbatur eſſe ſufficiētia: cum illis vti poſſit
ita ille qui non habet intentionē reſtituendi ſicut ille qui habʒ.
et talis alienoꝝ detentor iniuſt⁹ cui donatio fit ante reſtitutio-
nem non pōt eam vt verā donationē acceptare vel accipe cum
bona ɔſcientia. Ad qđ reſpondetᷓ ꝙ donari poſſunt non ſolū res
habite: ſed etiā iura et actiones et q̄ ſperantur haberi: nec ꝓpter

eā pōt dici q̄ non ſit donatio libera: q2 res actu non habet et cū hoc negotiū agatur et diſcutiat̄ ſcd̄m forum cōſcientie vbi credē dum eſt cuilibet p ſe et contra ſe: ⁊ nemo ſit arbitrādus imme mor ꝓprie ſalutis. vt dicit̄. i. q. vij. c. ſancim⁹. ex quo debitor offert ſe paratū ad reſtituendū ſi vult. rogat tamē vt donet nō coact⁹ non decept⁹ ſed ſpontane⁹ poteſt ſibi ꝑſuadere credere libere do naſſe: ꝑcipue cum nō egeat multū: nec eīn preſumit̄ de facili q̄s ꝓijcere ſua et donare. ¶ Quantū ad ſextū q̄ non poſſit tolli ꝑ viam renūciationis: ſed anteq̄ fiat male ablatoꝝ reſtō non pōt ille cui reſtō fieri debet renūciare: ergo non pōt tolli obligatio de tinentis aliena iniuſte ꝑ viam renunciatōnis. maior eſt nota. minor ꝓbatur. nam renūciatio illa q̄ fit a ſpoliato anteq̄ reſti tuatur ipſa decernit̄ eſſe nulla ſicut ptꝫ. iij. q. i. c. ep̄is. et ideo q2 p̄ſumitur nō libere fieri: quia nō eſt veriſile q̄ ſponte iuri ſuo re nunciauerit q̄ renunciat ſpoliat⁹: ⁊ ſic in ꝓpoſito videt̄ dicendū q̄ creditor renūcians nō reſtitut⁹ non videt̄ ſponte renūciaſſe: ſꝫ vt coact⁹ et hmōi. Ad quod rn̄detur q̄ ea que ꝯtinentur in di ctis capl'is habent locū in foro ꝯtentioſo vt ꝓceditur per p̄ſump tionē ſed in foro ꝯſcientie etiā ſpoliatus pōt renunciare iuri ſuo vt in ꝓpoſito. p̄terea eoipſo q̄ offert ſe ad reſtōnem ſi vult iam reueſtit et reſtituit eū iuri ſuo. ¶ Quantū ad ſeptimū q̄ non poſſit tolli ꝑ viam cōtinentie et diſcretionis. ꝓbat ſic. Suppoſi to dicto regule peccatū. li. vi. Obligatio illa qua iniuſt⁹ deten tor alienoꝝ eſt obligatus ad reſtōnem. neceſſe eſt q̄ tollatur ꝑ viam reſtōnis vel aliam equipollentē: et querendo que ſit via equipollēs reſtōni ſi dicatur q̄ ſit remiſſionis via vel donatio nis: ſequitur inter alia iſtud inconueniens q̄ pōt dici reſtō. et tamē in poſſeſſione minime poſit⁹: qd̄ patet eſſe falſum ꝑ illud qd̄ habetur. ff. de ver. ſigni. l. pl⁹ eſt. dicitur eīn ibi q̄ reſtituere eſt non ſolum penitentiā rei prebere: ſed etiam poſſeſſorē facere fructuſq3 reddere: quapropter nullus poteſt dici reſtitutus.

Si ergo remiſſio que fit ante reſtitutionē equipollet reſtitutiōi ipſi ſequitᷣ hoc inconueniēs ꝙ etiam nō poſitus in poſſeſſione dicetᷣ reſtitutꝰ. Sed ad hoc reſpondetᷣ ꝙ in foro conſciētie et ab Auguſtino nō ſumitur ita ſtricte reſtitutio ſicut in foro contentioſo ſcđm iura. Nam quomōcunqꝫ impleatur volūtas creditoris a debitore dicitur reſtitutiō facta: et cū quis cedit bonis etiā anteꝙ̄ ponat eos in poſſeſſionem non reſtituit quo ad conſcientiam. ¶ Queritur vtrū vſurario vel cuicunqꝫ alteri qui habet aliena ſufficiat in foro conſcientie remiſſio ſibi facta ab his a quibus extorſit vſuras vel alias quecūqꝫ male ablata. Hanc queſtionē de vſuris Lau. in tractatu formās prius recitat opinionem doctoꝝ. dicit ergo gloſa. ꝛ in regula peccatū. tenet ꝙ ſic Sed dicimꝰ ibidem contra ſcꝫ ꝙ̄ non ſufficit niſi pecunia ſit reſtitutioni parata. Aliquoꝝ vero theologoꝝ opinio fuit ꝙ etiaꝫ non ſufficit ꝙ res ſit parata reſtitutioni: ſed etiā oportet ꝙ offerat. Jo. an. ibidem ſup glo. deū aſſumit viam mediam dicēs ꝙ aut gerit in mente vſurarius reſtituere: et remiſſio ſufficiat. aut non: et tunc ſecꝰ. Sed ſfede. de ſenis in opere ſuo format indiſtincte opinionē. dic. glo. ſic dicens. Sed is cui debētᷣ reſtitui pecunie vel male ablata vel coactus non deceptꝰ non remittit: et omni dolo ꝛ vi et calliditate et metu ceſſantibꝰ etiam precibus vel ſeruitioꝝ exhibitione inductus debitā ſibi pecuniam non oblatā nec reſtōni paratā vſurario dimittat: liberatus eſt vſurarius a reſtōne non tamē a peccato quod cōtraxit exercendo vſuras: niſi et de illo peccato penitentiā agat. Pōt etiā dici qđ plus eſt ꝙ ſi vſurario pſeuerante in crimine et nō diſpoſito ad aliquā reſtitutionē is qui debet recipe vſuras remittat illas ꝓprio motu vel ad petitionē vſurarīj liberatus eſt vſurarius a reſtitutione rei: et ſi non a peccato. qꝛ de hoc oportet ſatiſfacere deo ꝑ penitentiā. hec ille. Hanc opinionē videtᷣ firmare Hoſt. in ſum. et Arch. in. c. ij. de vſur. li. vi. ſup verbo ſatiſfactū. dicēs.

Satiſfactū accipimus quōcunqꝫ voluntati creditoris ſatiſfact
at. Idem Lapus. Idem aūt Lau. ſic cōcludit vt tollat omis
dubitatio an ſit vel non ſit liber anim⁹ remittentis: et p̄conſe
quens clara cōſcientia vſurarij. Et vt facilius inducātur hoīes
ad contritionē et de cetero a talibus abſtineāt: cautū eſt p̄dica
re q̄ non ſufficit remiſſio facta q̄uis ſe diſponat ad ſatiſfacien
dum ſi nō remitteret creditor: et cautius q̄ oportet q̄ pecunia
ſit reſtōni parata: et cautiſſime q̄ offerat pecunia vel qđ plus
eſt q̄ ponatur in manib⁹ creditoris. Sed de iure et in foro con
ſcientie puto illā glo. cuius opinionē ſequit̄. Frede. vt dictū eſt
eſſe veriſſimā. et ad hoc inducit ipſe Fred. plures rōnes. Et pri
ma eſt talis. In maiorib⁹ criminibus ſicut eſt in crimine furti
vel rapine vel violētie re furtiua vel rapta remanēte apud furē
vel raptorē de volūtate domini purgat̄ vicium furti vel rapine
ſine aliqua reſtōne. vt. l. ſi fur. de vſur. in prin. et. ff. de p̄cario.
l. ſi certe. ergo purgat̄ vicium vſure remanēte vſura apud vſu
rarium de volūtate domini. Et q̄ illa ſint maiora crimina patꝫ
ex maioritate pene ſiue agat̄ ciuiliter ſiue criminaliter. Grauius
autē eſt peccatū qđ grauius punit̄. vt. xxiiij. q. iij. c. nō offeram⁹.
¶ Scđa ratio eſt. q2 in crimine vſurarū et in alijs maioribus
ſufficit facere condignā ſatiſfactōnem vel emendationē. extra. de
rapto. c. i. vt ſit quis liberat⁹ a peccato. c. quāto. extra. de vſur.
Sed ſatiſfactū intelligit̄ quōcunqꝫ deſideriū creditoris impleat̄:
etiā ſi non ſoluit. ff. qui ſatiſda. co. l. i. ¶ Tercia ratio eſt q̄ vide
tur ſcđm eum inſolubilis. Sunt quidā ſpeciales caſus in qui
bus obligatis ad reſtitutionē non ſufficit remiſſio. vt. c. exigit de
cenſi. li. vi. et ibi de hoc. ergo in alijs caſib⁹ ſtabit regula q̄ ſuf
ficit remiſſio. Idem tenet Pe. de palu. in. iiij. di. xv. qui dicit q̄
obligat⁹ reſtōni excuſatur p̄pter remiſſionē creditoris: q2 per ac
ceptationē tollitur: et hoc niſi ſit talis pſona que nō habeat ad
miniſtrationē: vel que non pōt donare nec p̄ conſequēs remitte

re. quia remittere eſt dare. Item quādo in iure eſt cautū ꝙ re-
miſſio non valeat tunc non excuſat̄ ſicut in iudice delegato qui
munera et expēſas recipiens vel extorquēs tenet̄ reddere nulla
partiū remiſſione ſibi ꝓfutura. extra. de reſcrip. c. ſtatutū. li. vi.
Et de viſitante iure ordinario recipiente man⁹ ad cuius duplū
reſtituendū tenet̄. extra. de cenſi. c. exegit. hec. ea. Pe. ꝙ ſi quis
obijceret regulā. Non remittit̄ peccatū ⁊c. quod eſt verbū Aug.
⁊ reſtituere eſt rem in priſtinū ſtatū reponere. vnde nō videtur
ſatiſfacere remiſſio. Ad qđ rn̄dent predicti. Pe. La u. poſt ſfede.
ꝙ Aug⁹. in dicta regula nō habuit reſpectū ad ſtrictā ſignifica
tionem verbi. ſed eius mens eſt verbis ꝓferenda. extra. de ver.
ſigni. c. intelligenda fuit ꝙ ſi offendiſti proximū tuū rapiendo:
iurando: vſuras extorquēdo reconcilies te cū ipſo. et cōmuniter
quia hoies iam iactāt pecunias ſuas: ſed volūt ſibi reſtitui res
ablatas. ꝓpterea Aug⁹. ſe retulit ad verbū reſtituat̄. ꝙ autē ſic
intellexerit Aug⁹. oſtendit multiplr. Hec ille. Qđ autem dicit
Lau. ſupra ſcʒ eſſe ꝑdicanduʒ nō ſufficere remiſſionē: niſi fiant
ea q̄ dicunt diuerſi non videt̄ tutum vel cautū. nam et tali pre
dicatione ita pōt ſequi periculū animarū ſicut cautela. Sicut
eñ ꝑdicator debet ſibi cauere a ꝑdicando que habent homines
inducere ad malū: et ab allegādo mala: ita debet cauere a pre
dicādo ſcrupuloſa et ardua: quādo cōmunis opinio eſt in con
trarium. hoc eñ eſſet eijcere laqueū animabus qđ fieri non de-
bet. xvij. q. i. c. viduas. Audiendo eñ talia et non ſeruando cum
ex auditis format ſibi conſcientiā hoc neceſſario ſibi fieri. qui ha
bet hmōi remiſſionē et ex difficultate nolit ſe ponere ad facien-
dū: erit in malo ſtatu ratione cōſcientie ſibi facte ſup eo in quo
bene poterat tranſire cum bona conſciētia. Preterea ſi ꝑdicator
hoc dicat in ꝑdicatione ſcʒ ſibi non ſufficere remiſſionē niſi ⁊c. et
poſtea in audiētia ꝯfeſſionis faciat contrariū et dicat illi ſuffi-
cere: nonne ex hoc pōt ſequi magnum ſcandalū contra doctrinā

predicatiõnis. Et hoc enim poterunt credere homines ſic eſſe de multis aliis que ꝑdicatores dicunt. ſcꝫ ꝙ non ſunt ſimpliciter vera: ſed ad terrorem dicta. et ſic periditabit fidei doctrina. non video etiã cum bona conſciẽtia ꝙ abſqꝫ ſui magno peccato poſſit hoc dicere in predicatione ſi ſentiat contrariũ: quia cõmuniter hoc tenent doctores. Sed et ſi teneret aliquas alias opiniones cum ille ſint ſcrupuloſe: non debꝫ velle inducere homines ad ſuos ſcrupulos. non ergo ꝑdicando dicat ꝙ ſufficiat remiſſio ne inducat occaſionẽ mali et aperiatur via vſuris: neqꝫ dicat ꝙ non ſufficit ne dicat mendatiũ vel ſcrupulos et laqueos iniiciat auditorib⁹. ſed dicat ꝙ dicit Aug⁹. ꝙ oportet ꝙ reſtituat ſi poteſt. xiiii. q. vi. c. ſi res. et in reſtitutione includit̃ remiſſio. Hoſt. in ſum. ti. de vſur. dicit ꝙ ſi fenerator partẽ pecunie fenebris reſtituat ei a quo habuerat vel heredi ſuo et de volũtate eius partẽ retineat: dicunt theologi indiſtincte ꝙ nõ eſt liberatus niſi totum offerat. Tu dicas ꝙ ſi ex pacto ſit nõ eſt liberatus. ar. c. veniens. extra. de ſymo. Si autẽ vſurarius partẽ ſine pacto liberaliter ſoluat vt offerat et de altera parte miſericordiam petat: et creditor liberaliter remittat: liberat⁹ eſt debitor nec tenet̃ vlterius ad reſtitutionẽ: ſicut nec tenetur ſi gratis accepiſſet gratis oblatũ. ſcd̃m Hoſ. Hic tamen bonus iudex ex certis coniecturis motũ ſui animi informabit. Nam ſi creditor eſt pauꝑ et inops et vſurarius diues et potens: non ꝑ̄ſumo ꝙ creditor ipſum vſurariũ ex corde liberet: ſed hoc facit quia vltra recuperare non põt vt illud tantillũ quod offert recuperaret et non amittert. Si vero creditor ſit diues et potens qui etiã conſueuit hyſtrionib⁹ et ioculatorib⁹ tantundẽ de ſuo donare vel plus frequẽter: pręſumi poteſt ꝙ ex corde hoc faciat. hec ille.

Item in quadã ſũmula dicit̃ ꝙ ſi vſurarius offert libere totam ſummã pecunie creditori: oſtendẽs plenariam voluntatẽ cum nõ habeat. quia ſi crederet ꝙ aliquid accipet non offerret.

creditor nihil penitus vult accipe ſed liberaliter dimittere totū iſte plenarie ſatiſfecit primo: ſed non deo. et ideo poſtea ſufficit ſibi ſola cōtritio vt ſatiſfaciat deo. Unde conſulendū eſt non cō⸗tritis vt haud minus hanc liberā ſatiſfactionē faciant primo.

¶ Item ſunt aliqui vſurarij qui nituntur decipere deū: qui nu⸗meratam pecuniā et acceptā tunc exponūt creditoribus creden⸗tes q illam nō accipiant: qꝛ ſi crederēt q illam reciperent non illā repñſentarent at ille timore vel verecūdia ductus nihil vel parū recipit reſiduū dans. et ſic iſti tales dicerēt ſe ſatiſfeciſſe: qđ non eſt verū. Item nota ſcđm quoſdā q ſunt quinqꝫ modi ſatiſfa⸗ciendi. Prim⁹ eſt cum pecunia libere offert. Secūdus modus eſt cum pecuniā non habet et offert pignora. Tercius mod⁹ eſt cum pecuniā non habꝫ nec pignora congruētia facit tamē cum inſtrumētis vt heredes cōpellantur ad ſatiſfactionē et etiā ipſe met. Quartus mod⁹ eſt cum mediāte ſacerdote vel aliquo re⸗ligioſo fit volūtaria et libera cōcordia: iſte tamē modus debet ſemp oſtendere creditori velle et poſſe liberū debitoris. Quint⁹ modus eſt cum cōſenſu et miſericordia creditoris ponit debitor aliquā poſſeſſionē in manu alicui honeſti viri: ex cuius fructi⸗bus ſoluantur per tpus debita: deinde poſſeſſio ad heredes re⸗uertatur vel ita debet pmanere p incertis. hec ibi. Item arch. in roſario. xiiij. q v. c. nō ſane. dicit q hoc dicebat q in his in qui⸗bus eſt peccatū mortale ſcđm legem diuinā vt in furto vel ra⸗pina diſpenſare non pōt epiſcop⁹: immo nec etiā papa vt aliqui dicūt: quomin⁹ penitentiā agat et reſtō fiat ſi pōt. extra. de vſur. c. cum tua. In his vero in quib⁹ eſt peccatū mortale ſcđm ius poſitiuū: et cum epis ſeu inferiorib⁹ pape interdicta eſt diſpen⸗ſatio: null⁹ diſpenſare vel dilationē preſtare pōt: niſi ſol⁹ papa. iij. q. i. c. reintegranda. vel hi quib⁹ ſpecialiter cōmiſerit. Si vero nō eſt interdicta poterit. hec ibi. Sed qđ dicitur papa nō poſſe diſpenſare in his reſtōnibus vbi eſt peccatū mortale pperatū

in vſurpatōne contra legē diuinā facta. vt furto: rapina: vſura et hmōi quomin' reſtitutio fiat ſi poteſt: videtur intelligendū quo ad reſtōnem certorum ſi ſciuntur pſone: vel quo ad incerta cum diſpenſare: ſine cauſa rōnabili vel ſaltem dubia pro libito volūtatis. Non eni; poteſt tollere q̄ ſunt ꝓpria hominū et dare aliis ſine cauſa: ſed cū cauſa ratōnabili poteſt. puta p modu; pene. vt cū aufert regnū vel imperiū alicui ꝑter demerita ſua. q; eſſet inimic' eccleſie hereticus vel ſciſmatic' nec ſe vellet corri gere: vel cū faceret mouere bellū contra aliquē dominū vel ciui tatem pſequente eccleſiā vel fauentē hereticis: vel detinentē bo na eccleſie et traderet aliis dignitatē iura et bona illoꝝ ſicut fa ctum eſt pluries. Nec pōt papa cum bona cōſcientia que pau peribus deberet diſpēſare dare diuitib' ſine cauſa rōnabili: ſed cum cauſa rationabili pōt talibus obligatis remittere ſeu vt a paupbus dare ea q̄ acquiſierūt per furta: rapinas: et vſuras. cū ſunt incerta ſcd̄m omnes. alias cum ſit ſupmus et vniuer ſalis pater paupum magis ꝙ epiſcopi qui hmōi ſolent diſpēſa re. vt. lxxxvij. di. c. epus. extra. de. Quia habet etiā plenitudine; ptātis in diſpenſatione bonoꝝ eccleſiaſticoꝝ et plenā iuriſdictio nem in terris eccleſie forte de hmōi bonis ſc; eccleſiarū et horu; qui habitāt in terris eccleſie poſſet remittere debita ex furtis ra pina et vſura: etiā cum ſciuntur pſone ſine eorum cōſenſu et ex aliqua cauſa rōnabili. nam quotidie hoc fit vt iura vni eccle ſie et fruct' auferat et det alteri ꝙ curato illius eccleſie: cū cau ſa tamē vt creditur rōnabili. et ſic multo magis in hmōi poteſt dare dilationē: q; plus eſt remittere debitum ꝙ dilationē dare ad ſoluendū. Querit vtrum ſup incertis cum epo qui eſt pa ter paupum poſſit fieri cōpoſitio vel trāſactio. Reſpōdet Lau. Sciendū ꝙ Pau. in cle. de pe et re. hunc paſſū examinat: et fi naliter determinat ꝙ non p illum textū. et per. c. fi. de of. vica. li. vi. vult eni ꝙ ſine mandato aplico id facere nequeāt epiſcopi:

niſi cōponerēt de tanta q̄titate quāta eſt illa ad quā aſcendūt et non de minori. Contrariū ſeruat: licet facta tacita cōpoſitione feratur demū ſententia taxatiua ipſoꝝ incertoꝝ. et ſi vera ſunt q̄ fatus eſt Pau. qd̄ videt nec de iure videt contraria ↄſuettudo valere alias multoꝝ anime illaquearent. Certus tñ illi vide re meo non ꝓbant ita clare. Vñ forte poſſet rñderi q̄ nō eſt credendum q̄ papa qui p̄ficit ep̄os patres paupeꝝ indiſtincte nō cōceſſit eis in ſpecie q̄ ex cauſa poſſent cum talibus trāſigere et iſti habēt maiorē poteſtatem q̄ illi quibus libera admiſtratio cōceſſa eſt. Item nō ſimpliciter donāt. Item papa ſcit hāc conſuetudinē et diu tolerauit: fiunt tñ taxationes ꝑ ſententiā. hec Lau. forte poſſet dici q̄ ex quo ad eccleſiā militantē valꝫ dictū Lau. et etiā quo ad deū et eccleſiā triumphantē cum ex cauſa rōnabili facit compoſitionē de minori quātitate q̄ ſint incerta. puta reſiduū dimittit ei vt paupi: cum alias nō poſſet viuere ſine indecētia ſui ſtatus notabilr. Sed vbi abſqꝫ cauſa ep̄s ſcienter cōponat de minori quātitate notablr: valet dictū. Pau. in foro dei: non eñ credendū eſt papā feciſſe ep̄os diſpenſatores bonorum paupeꝝ vt poſſent ꝓ libito volūtatis remittere vel componere ſup incertis vt de his poſtmodū pompoſe viuant. Nec ipſe papa poſſet cū bona cōſcientia abſqꝫ aliqua rōnabili cauſa facere hmōi taxationes longe minus q̄ ſit debitū incertoruꝫ: et reſiduū ſcienter illis debitorib⁹ dare cum oīa bene et plene poſſint reſtituere. Sec⁹ cum dubitat̄ vtrum ſit debitor ꝓ incertis nam in dubio ſemꝑ eſt interpretandū factū pape ꝓmaxime in bonū. vt di. lx. c. non nos. cum glo. Papa eñ et ſi habeat plenitudinem ꝑtātis errare poteſt vt homo et inter cetera ſue ꝑtātis non auferret̄ ſibi cōditio iſta cōmunis hominū quin poſſit peccare mortalr et deſcendere ad inferos graui⁹ ceteris puniēdus ſi deliquerit. vt dicit̄ diſt. lx. c. ſi papa. et in glo. Inſuꝑ cum reſtitutio certoꝝ debeat p̄cedere reſtōnem incertorum q̄ ep̄i circa

vſurarios publicos vt licentient ad ſacramēta eccleſie et ſepul-
turam prius cōponant ſup certa quātitate ꝑ incertis quā ſibi
ſolent imburſare magis ꝙ paupibus dare et de ceteris nō pro-
uideant ſufficiēter vt reddāt integraliter minus bene faciunt.
quinimo ſi non ſufficerēt bona que remanēt vſurariis vel here-
dibus eorum: tenenē que acceperūt pro incertis cōtribuere ꝑ re
ſtitutione certoꝝ. alias fures ſunt et latrones auferētes que de-
bentur certis pſonis. extra. de vſur. c. cum tua. xi ij. q. vi. c. ſi res
Sed cōſuetudo in hoc non excuſat. q̄ potius dicenda eſt corrup
tela: quia contra ius diuinū. diſt. viij. c. que contra mores. xxxij.
q. vij. c. flagitia. ¶ Quantū ad ſeptimū ſcʒ de modo reſtituēdi
ſeu ordine circa qđ conſideranda ſunt tria. ¶ Primū eſt ꝙ reſti
tutio certorum ꝓponenda eſt reſtōni incertoꝝ. ¶ Sciendū igi-
tur ꝙ certa omia obligant reſtōni. id eſt cū ſciuntur pſone qui
bus eſt faciēda prius integraliter ſoluenda ſunt ꝙ ſoluant in-
certa quādo ſcʒ ſunt vel dubitat bona reſtituētis: non ſufficere
ad vtrūqʒ. nam reſtituēda ſunt plene prius et integraliter certa
et hec triplici ratione. Primo rōne ſucceſſionis. Secūdo ratione
obligationis. Tercio rōne ſimilitudinis. ¶ Quantū ad primā
rationē ſcʒ ſucceſſionis aduertendū diligenter ꝙ non ſuccedit in
paupibus ipſe xp̄s: niſi quādo non repiuntur pſone certe qui-
bus reſtitui dn̄t certa vt quaſi p ſubſtitutionē ſuccedere videat
ac ſi diceret teſtator dimitto meos heredes tales et tales quib'
debeo: vel etiā ſi nō debeo. Sed ſi eos non repiri contingat ſub
ſtituo mihi xp̄m cum paupibus ſuis. ¶ Quantū ad ſecundā
rationē obligationis ꝓbatur hoc ſic. Nam paupibus nō tenen
tur heredes dare ſcʒ ꝑ reſtitutione dictoruʒ incertoꝝ niſi vnica
ratione. ſcʒ in foro dei: ſed creditoribus certis tenētur duplici ra-
tione. ſcʒ in foro dei et foro mūdi. quia heredes poſſunt a credi-
toribus in iudicio conueniri. ¶ Quantū ad terciam rationeʒ
ſcʒ ſimilitudinis ꝓbatur ideʒ a ſimili de voto ſimplici et ſolēni.

nam votum ſimplex nō ita obligat ſicut id qđ eſt ſolenne. nam quo ad deū ſimplex obligat: et ſolēne quo ad deuʒ et mundū in forū mundi. vnde ſimplex votū impedit matrimoniū contrahē-dum ſed nō dirimit contractū. ſolenne aūt impedit contrahen-dum et contractū dirimit. vt patʒ. di. xxvij. per totū. et ratio hu ius eſt. q2 in voto ſimplici vnū eſt vinculū ligans: in ſolēni du plex. ¶ De reſtitutiōe vero certoꝝ ſciendum eſt ꝙ reſtō etiam fieri debʒ cum quodā ordine. ¶ Pro cui⁹ declaratōne ſciendum ꝙ ſcđm triplicem voluntatē creditoris cōtingit debitorē habere ſubſtantiā eius. Prima eſt violenta. Secūda eſt cōditionata. Tercia eſt cōformata. Prima reperitur in furto et ſimilib⁹. Se-cunda in vſura. Tercia in ɔtractibus licitis ſiue iuſtis. et ſcđm hunc triplicē voluntatis gradū varie prius et poſteri⁹ homo re-ſtituere obligaṫ. Cum igiṫ prima voluntate ſcʒ violenta debitor tenetur: vtputa q2 abſtulit ꝑ furtū et rapinas et hmōi violen-tias: talia prius reſtituēda ſunt ꝙ̄ vſura et alia debita. et hoc ꝓpter tria. ſcʒ ꝓpter offenſionē. ꝓpter expropriationē. et ꝓpter cō-pulſionē. Propter offenſionē quidē: nam maior in eis fertur in-iuria. q2 illa penitus ſunt inuolūtaria ſcʒ rapina furtū et hmōi vſura vero aliquo mō eſt volūtaria ſcʒ voluntate cōditionata. ꝓpterea de ſui natura minorē iniuriā in proximū ſapit: alia ve ro debita ſine iniuria fiunt: q2 ſunt volūtaria. puta id qđ debeṫ ratione emptōis facte alicui⁹ rei: vel rōne mutui liciti et hmōi. et ideo rapina et furtū prius reſtitui debēt ꝙ̄ ipſa vſura et alia debita licito mō contracta: et eadē ratione pri⁹ rapina. q2 graui-or fit in ea violentia et iniuria ꝙ̄ in furto. Scđo debet ſeruari talis ordo ꝓpter expropriationem. nam in rapina et furto ſcđm omnes dominiū non transferṫ: et ideo talia nunꝙ̄ totalr̄ fiunt poſſidentiū. in vſura vero dominiū transferri videṫ. Tercio ſer-uandus eſt talis ordo ꝓpter compulſionē. magis enim debitor compelliṫ et artatur a iure reſtituere ꝗ̄ extorſit per furtū et rapi

tiam q̄ꝫ que habuit p̄ vſuram. nam ad reſtōnem vſure cōpelli
tur diuino ⁊ eccleſiaſtico iure: ſed ad reſtituendū rapinā com-
pellitur vel artať iure diuino eccleſiaſtico et ciuili. Ex quibus ſe
quitur ꝙ debitor ſi non pōt inſolidū reſtituere qđ extorſit per ra
pinam et furtū et etiam qđ habuit per vſurā. et hoc cum ratiōe
volūtatis concurrētis. quia in ſoluente vſurā aliquo modo vo
luntas eius cōcurrit ad illam expoliationē vſure. Sed expolia
tus p̄ furtū ſeu rapinā contra omnē ſuam voluntatē expolia-
tur. tum etiā ratione iuris coartantis: nam a iure ciuili homo
cōpellitur ad reſtōnem rapine et furti inſolidū: etiam ſi nō ha-
beat ad reſtituendū vſuras. hui⁹ ſententie eſt gir. or. heremitaꝝ
que videnť rōabiliter dicta: hoc excepto ſcꝫ ꝙ debent prius reſti
tui rapina furtū et vſura q̄ꝫ alia debita mō licito ɔtracta. hoc ei
eſſet offerre holocauſtū de rapina. Sicut eñ iniuſte acciperť ab
aliquo diuite vt dareť elemoſina paupi. vt dicit Aug⁹. xiiij. q. v
c. forte. ita ⁊ iniuſtū videtur vt de eo qđ debetur iuſte alteri. pu
ta honeſti mutui vel emptōis vel alicuius liciti cōtractus reſti
tuať aliena hoc eſſet rapere alienū vt reddat alienū: et non ſunt
facienda mala vt eueniāt bona. ait apl's ad Rom. Ad hec. xiiij.
q. v. c. neqꝫ enim. ¶ Quantū ad ſcđam voluntatē que dicitur
cōditionata que ſcꝫ cadit in vſura dicit Ale. lombard⁹ ꝙ prius
teneť quis reſtituere q̄ habuit per vſuram q̄ꝫ que habuit p̄ ali
os contract⁹ factos volūtarie. Et hui⁹ ratio eſt. quia in reſtōne
debitoꝝ ſolum ſeruať iuſtitia: ſed in reſtōne vſure et male ab-
latorum nō ſolum ſeruať iuſtitia ſed etiam iniuria deo facta ⁊
primo amoueť. et ideo reſtitutio vſure eſt p̄ferenda. Si tamē
contrarium obſerueť: quia ſcꝫ talia iuſta debita in ſatiſfactiōe
p̄poneń male ablatis aduertendū ꝙ duplici cauſa hoc fieri po
teſt. ſcꝫ quādo debita ſunt clare manifeſta et reſtō male ablato
rum non ſic: ſed obſcure ſic inquirēdo. Secūdo quādo res que
debetur eſt determiata. nam clarum ſemp̄ precedit obſcurū in

iure et determinata ratio indeterminatā: ſed illud cōiter non ob ſeruatur etiā in duos pdictos caſus. qđ etiā videt̄ rōnabiliter fieri. qꝛ indecēns videt̄ vſurā debere reſtitui de re alteri iuſte ob ligata. Nam p hoc nō tollit̄ iniuria facta pximo et deo ſed ad ditur noua. qꝛ alienū auferr̄: nec eīm tenetur deo et pximo rōne vſure ppetrate vel alteri⁹ male ablati niſi inqtum pōt de iure. ar. extra de re. iu. nemo ad īpoſſibile obligat̄. Si ergo non pōt reſtituere vſurā niſi ſubtrahēdo ius alteri⁹ ptunc excuſatur a reſtōne: ꝓpterea hoc erit magis violentū ſeu contra voluntatē eius cui debet̄ aliquid rōne contract⁹ iuſti ſi eſt liciti ſcꝫ ſubtra here ſuū creditū ꝙ fuerit accipe vſurā ab alio: ꝓpterea nō videt̄ rōnabile vt iuſto obſequio qđ fecit pximo ſcꝫ ei mutuādo ſeu ex pectando pciū rei vendite repoꝛtet incōmodum et damnū qđ cōtingeret hoc ſeruādo. cū qui dedit vſurā iam recepit cōmodū magnū ex mutuo ſibi facto. et ideo dꝫ ſibi ſufficere vt vſurari⁹ reſtituat ſibi vſurā cum poterit de ſuo et non alieno. qꝛ ſcđm re gulam nemo debꝫ locupletari cū alterius iactura vel dāno. de reg. iu. li. vi. et hoc niſi iura cōmunia vel municipalia aliter di ſponerēt. quia in hmōi ſeruāda ſunt. nam iure hūano poſſeſſio nes et alia vt ꝓpria poſſidētur. vt patet. diſt. viij. c. quo iure.

¶ Quantū ad terciā voluntatē que dicit̄ cōfoꝛmata hoc repi tur in cōtractibus licitis vbi volūtas contrahentiū cōfoꝛmatur inſimul. In reſtōne etiā taliū aliqua pꝛius reſtituēda ſunt. nā pꝛi⁹ reſtitui debent omnicunqꝫ certa debita ꝙ quecūqꝫ ad pias cauſas relicta atqꝫ donata. Cuius rō eſt. qꝛ donatio ⁊ ad pias cauſas largitio ſunt ex ſupꝛogantis cōſilio vel ſunt foꝛte bona incerta: reſtō autē male ablatoꝝ ſeu alioꝝ debitoꝝ certoꝝ ſunt ex obligationis pcepto. Pꝛius eīm reſtitui debēt que ſunt ſcđm neceſſitatē pcepti ꝙ que ſunt ſup erogationē conſilij. Huic ſen tentie cōcoꝛdat Archi. in. c. nō ſane. i. q. v. Hinc etiā Ray. ait ꝙ ſi creditoꝛes ⁊ legatarij ſimul venerāt ad heredē: pꝛimo ſatiſfa-

ciendum eſt creditorib' ſed ſi veniant ſeparatim: liberabit heres ſoluẽdo per ordinẽ cuilibet venienti ſiue creditorib' ſiue legatarijs: dum tamẽ nil in dolo vel in fraude operetur. Verũtamen ſi legatarij puenerunt creditores et accipiũt: vel poſteriores creditores: priores et potiores in iure puenerũt: creditores poſtmodũ venientes heredẽ inquietare nõ debent. ſi tamẽ de hereditate remanſerit ei vnde poſſit adhuc ſatiſfacere illis ſed habent tanq̃ potiores ius ſuũ ſaluũ contra legatarios qui primo acceperũt. Similr et creditores anteriores cõtra poſteriores qui acceperũt. Idem quoq; Gul. ait et addit q ſi heres ſcit vel credit hereditatem vltra debita non extendi ſiue ex cõtractu vel quaſi ſeu ex maleficio vel q̃ſi nihil legatarijs debz dare. Si vero q̃titatem debitoꝝ neſcit: debz creditorib' ſatiſfacere primo. et ſi legatarij prius vel ſimul cũ creditorib' legata petant etiã creditorib' potioribus primo ſoluendũ eſt. Si aũt de hereditate nihil remanet primo ſolutis debitis: legatarijs nõ tenet. Si vero hũc ordinem mutauerit heres primo ſcz ſoluẽdo legatarijs ſeu ſecũdarijs creditorib' priorib' in foro ɔſcientie minime liberat: niſi hoc faciat ignorãter reputãs ſcz hereditatẽ ſufficere ad oĩa ſoluẽda vel neſciẽs hunc creditorẽ eſſe potiorẽ. his aũt cõcordat Hoſti.

¶ Itẽ nota q ceteris parib' ſeruãda eſt regula. Qui prior eſt tpe potior erit in iure. de re. iur. li. vi. Ubi aũt ſunt puilegia paria ſcz pſonaruz et actionũ inſimul: et equalr ſatiſfaciendũ eſt niſi de aliquo illoꝝ pbetur q alteri pferend' ſit ſcd̃m legẽ pacti vel ſcripti vſus pbati. hec aũt notarij ſolẽt. C. de bo. auc. iudi. poſ. l. pro debito. Cũ ergo mercator vel alius frangit vel vt vulgariter dicit failit non ſufficiẽs ſatiſfacere creditoribus omnibus ex integro veniẽtibus cunctis vt ſibi ſatiſfaciat. hic ordo ſeruatur ſecũdum Sal. in. l. pro debito. C. de bo. auct. iudi. poſ.

Primo debet ſatiſfieri dominis rerũ. verbi gratia deponẽtibus ſi depoſita erant ſibi facta. vt. ff. de priuil. credi. l. ſi. et. l. veteri.

Secdo satiſfit merciū venditori ſi extant merces hoc eſt ipſe mer ces reſtituūtur tanq̄ ſingulariter p̄ precio obligate. Si autē plus valerēt id plus reddit ad cōmodum creditorū. vt.ff.de ac. ven.l.iulian⁹. Si aūt ipſe merces non extant ſed vendite ſunt: et loco earū alie ſubrogate: tales ſubrogate nō reddunt loco earū. quia nō ſunt pro p̄cio obligate.vt.ff.de in rem.verſo.l.quidā. Cui⁹ ratio aſſignat.quia preciū ex illa re redactū obligatū non erat.ergo nec etiā res que emitur.vt habet ero. Idem quoq3 in p̄mutatione dictū eſt.q2 vbi ſpes in obligatōne eſt non ſuccedit loco alteri⁹ altera.vt notatur.ff.de ver.ſig.l.labeo. Tercio ceteris paribus p̄fertur vxor.q2 ypotecam habere cenſet: et ideo p̄fertur nedum p̄tendentib⁹ perſonalē obligationē: ſed etiā p̄tendentibus tacitā ypotecā.vt.l.aſſidu⁹.C.qui po.in pi.ha.non tamen p̄fertur creditoribuſ habentib⁹ ypotecas exp̄ſſas. Fiſcus quoq3 hab3 ſimile priuilegiū cum muliere.C.de priui.fiſci.l.quāuis. et de hoc etiā habes extra.de pig.c.ex literis.in glo.q̄m. Quarto poſt ypotecas veniūt deponētes.ſc3 ſi non extat depoſitū.ff.depoſiti.l.ſi homis.§.fi.hoc eī priuilegiū datur cauſe depoſiti p̄pter frequentiā contractuū diſpoſitorū tamē ſicut in.l.p̄dicta pat3: talī priuilegio nō gaudent q̄ ſub nomie depoſiti mutuāt ad vſurā. ypoteca aūt eſt potior quia p̄tinet ad ipſam rem.ff. de pact.l.reſcriptū. Quinto veniūt ſimplices priuilegiati id eſt habētes priuilegia p̄ſonalia nō realia. Sexto et vltimo veniūt cyrographarij p̄ rata non attēta prioritate contractū quia licitum eſt debitori p̄ cumulo creditoꝝ facere deteriorē cauſā creditorum prioꝝ non habentiū dominiū: nec ypotecā nec priuilegium habentiū.vt.ff.de ſep̄atione bonoꝝ.l.i.§.ↄtrario.et iſta eſt ratio.q2 in cyrographarijs creditorib⁹ non attendit t̄p̄us hec ille. Verū vbi lex municipalis ſeu ſtatutū ciuitatis alr diſponeret: illi eſt ſtandū etiā in foro conſciētie ſi non ſit exp̄ſſe contra deum: quod nō de facili iudicandū eſt.q2 nemo eſt arbitrādus

imemor diuini timoris et ſue ſalutis. I.q.vij.c.ſancim⁹.niſi eui denter appareat contrariū. vnde in aliquib⁹ ciuitatibus vt iſflo rentie fallēte mercatore p ſindicos iſtitutos a cōmunitate ſup hmōi vbi non ſufficiūt bona debitoris fallētis ad plene reſtituē dum oibus ſatiſfacit vnicuiqȝ pro rata ſcdm facultatē bonorū illius et nō prius vni ꝙ alteri niſi aliquib⁹ pſonis priuilegia tis in hoc.vt in mulierib⁹ ꝓ dotibus rehabēdis et hmōi:quib⁹ plene ſatiſfacit anteꝙ cuiquā aliorꝫ. ❡Item primo nota ꝙ hi qui tenētur reſtituere ſi omnino non pn̄t ſoluere vel reſtituere: ſufficit contritio et ꝓpoſitum reſtituendi qn̄ et cōmode poterūt. xiiij.q.vi.c.ſi res.qd̄ verum eſt cū non ſit pauptas. talis eīn nō debȝ excōicari vt dicit̄ extra.de ſolu.c.odoard⁹. nec aliqua pena multari.extra.de vſur̄.c.cum tu. et dicit̄ nō pauptas qn̄ cedit bonis. ideoqȝ tali dȝ conſulere ſacerdos ſi de pauptate dubitat ꝙ cedat bonis. Nota tn̄ ꝙ non ſufficit hec ceſſio ita ꝙ nō ſit ei aliqua penitētia iniungēda:q2 nec ſolutio nec ſatiſfactio plena, ria ſufficeret. Nā licet ceſſio ſeu ſolutio quo ad ſatiſfactionē ho mini ſufficiat:adhuc tn̄ non eſt eccl'iē ſatiſfactū. ergo iudex ec cleſiaſtic⁹ ſeu ſacerdos ꝓ vſurpatione rei aliene iniūgat ſibi pe nitentiā:⁊ in hoc offendūt plurimi pctōres delinquētes qui pu tant ſufficere ꝙ ſatiſfaciāt:nec trāſgreſſionē quā fecerūt poſtmo dum ɔfitentur.hec Hoſt.in ſum.ti.de pe.et re. ❡Scd̄o nota ꝙ ſi talis puenerit poſt ad pinguiorē fortunā tenet̄ ſatiſfacere: etiā ſi ceſſerat bonis.q2 per hoc nō ſunt liberati: ſed talis ceſſio ad hoc eis ꝓdeſt ne iudicati trahūtur in carcerē. C.qui.bo.cede. pn̄t.vbi etiā dicit glo.ꝙ ceſſio in hoc etiā ꝓdeſt ꝙ poſtea nō po terunt cōueniri niſi inꝙtum facere pn̄t.et ſic habet̄ ratio ne ege at et ꝑterita cōueniri non dȝ:niſi tm̄ ſit id qd̄ acquiſiuit ꝙ meri to videat̄ debere cōueniri.hec in glo. Sed qui hn̄t reſtituere ſi conueniātur ex maleficio ſi non ſunt ſoluēdo verberādi ſunt pro debito. Sed ſi nō conueniūtur ex maleficio non debēt tales ver,

berari: ſed ſufficit q̄ cedant bonis. Archidi. xiiij. q. iiij. c. ſi res.
¶ Nota tercio q̄ ſi is qui aliena abſtulit pōt reſtituere et non reſtituit nō eſt in ſtatu ſalutis. xiiij. q. vi. c. ſi res. Dicit autem Ray. in ſum. ſua q̄ dñs alicuius terre tenet̄ reſtituere indebite exacta a ſe vl' a ſuis directe vel indirecte. glo. ſup indirecte. vt quādo denegat eis iuſtitiā vel nō defendit eos vt debꝫ et ſic extorquet aliqua. Si tali dño ex aliquibus circūſtantijs appareat multuꝫ difficile vel īpoſſibile talis reſtō: ſatis videtur q̄ poſſit conſuli hmōi q̄ in cōpenſatione vel remittat eis cōiter cum eoꝝ conſenſu et libera volūtate aliquā ſeruitutem vel annuā pſtantiam imperpetuū vel ad tpus ita q̄ pleniſſime videat̄ ei ſatiſfactū: vel etiā faciat in remiſſionē peccatoꝝ illoꝝ quibus tenet̄ aliqđ hoſpitale vel aliqđ ſimile opus pietatis: cum cōſenſu tamen eoꝝ debet ſi pōt requiri. hec ibi. ¶ Quarto nota q̄ is qui habꝫ aliena reſtituere ⁊ certis pſonis ſi pōt in totū vel in partē ſed non cōmode: ſed cū multa ſui incōmoditate: tūc cōponat vel cōueniat cum ipſo leſo vel ſpoliato amicabilr de redditibꝰ ſuis moderate: ita q̄ victꝰ remaneat aſſignando ſibi quouſqꝫ fuerit plenarie ſatiſfactū: vel paulatim ſingulis annis vel mēſibus vel alijs tpibus emēdet quod pōt: et hoc cum volūtate illiꝰ cui debet ſatiſfacere. q2 nullaꝫ inueniret miſcđiam apud eū abſqꝫ dilatione tenet̄ ſatiſfacere vel bonis cedere. q2 talis ptōr ſemp eſt in mora. Hoſt. ⁊ Ray. Sed hoc meliꝰ declarabit̄ in vltimo .§. ſe. Si autē pdictꝰ inueniat gratiā apud creditores ſuos faciētes ſibi remiſſionē vel dilationē tunc pōt ea vti et eſt in bono ſtatu anime: ſi tamē habet in ꝓpoſito faciendi qđ debuiſſet ſi nō potuiſſet obtinere ipſam remiſſionē vel dilationē. ¶ Quinto nota q̄ vbi eſſent plures creditores alicuiꝰ et debitori petenti dilationē aliqui creditores volūt dare aliqui nō: ſed q̄ cedat bonis ſtabit̄ maiori parti creditorū. et intellige maiorē ptem vbi eſt maiꝰ et fortius debitū: etiā ſi vnus cui plus q̄ omnibꝰ debe

atur. Si vero ſit ꝓ debitū: ſtandū eſt maiori numero creditorū Si vero ſunt paria: eligēda eſt clementior ſententia. ſcꝫ dilatio dāda. C. de ceſſione bonoꝝ. l. fi. Kay. ¶ Nota hoc ꝙ Jo. an. ſup c. quanꝙ. de vſur. li. vi. mouet qōnem. an heres vſurarij qñ hereditas nō ſufficit oībus debeat ſatiſfacere primo venientibus ꝛ refert ſe dixiſſe ꝙ nō: imo fiet eis et alijs ſatiſfactio ꝓ rata vnūquenqꝫ cōtigente. ar. ſupra. de teſta. c. relatū. in fi. Sed dicit ipſe ſatis videtur hoc caſu haberi debere cōſideratio tpis vt ille qui prius ſoluit vſuras recipiat qđ ſuū eſt integraliter. et ſic de ſingulis ſcđm regulā. i. de re. iur. Qui prior ꝛc. cum iſtorū par ſit cauſa. vt dixi ibi et in ypotheca ꝯſideram⁹. C. qui. po. in pig. ha. l. ſed ſi fund⁹. et bona vſurarij videnꝫ eſſe ypothecata. de vſur. c. cum tu. multi tñ doctores tenent contrariū in hoc ſcꝫ ꝙ bona vſurarioꝝ ſint ypotecata vt Hoſt. Arch. Fede. Goſ. et Jo. etiā dicit ꝙ de hac ypoteca nō habem⁹ textū expſſum. ¶ Sexto nota ꝙ vbi aliqs eſt inſtitut⁹ heres et nō ſufficit hereditas ad ſoluendū oīa legata et debita dicit Kay. ꝙ credit in iudicio aīe ꝙ non teneaꝫ niſi inquantū hereditas ſe extēdit: vel ſufficit etiā ſi nō fecit inuentariū. Idē Jo. et Fed. ſecus in iudicio ꝯtentioſo ſi nō feciſſet inuētariū: ſed ſi feciſſet nō tenereꝫ niſi durāte hereditate. Diſtiguit tñ inter legata ꝛ debita. qꝛ debita ſine diminutiōe debꝫ pſoluere durāte ſcꝫ ad hoc hereditate. de legatis vero ſi tot ſint ꝙ non remaneat legittim⁹: pōt detrahere ſuā legittimā: et iterū quartā ſcđm quoſdā ſi fuit inſtitut⁹ heres. Et nota ꝙ heres pōt deducere ante oīa expenſas funeris ꝛ alias neceſſarias quas fecit cā hereditatis vt in teſtamēto et hmōi. Expenſas tñ quas feciſſet ſupfluas ad honorē et pompā mundi non poſſet cū tuta conſcientia trahere de here alieno: ſed facere intelligereꝫ de ſuo. Pe. de pa. in. iiij. Si aūt ſunt plres heredes ad debita vel legata reglariter teneꝫ quilibet ꝓ hereditaria pte. C. l. iij. Sed debet. Kay. Excipiunꝫ quinqꝫ caſus ſcđm ipm Kay.

Prim' eſt ſi aliqđ indiuiduū eſt in obligatiōe faciendi vel non faciendi. tunc eīn quilibet tenet̄ inſolidū. ff. de ver. obli. l. in execu tionibus. § . ij. glo. ponit hoc extra vt ſi teſtator ꝓmittit ſe ali quod opus facturū et ꝓmiſit per ſe vel heredem ſuū non fieri quomin' per fundum ſuū licat: hic quilibet heredū erit inſolidū obligatus. Scđs caſus eſt ſi res que debꝫ reſtitui ab vno inſolidū poſſideat̄. C. de ac. here. l. ij. § . nemo. Tercius eſt in alimētis legatis que pro volūtate defuncti vel iudicis vel ab vno inſolidū vel a plurib' pro ꝑtibus deſignatis petunt̄. ff. de ali. lega. l. iij. Quart' eſt ſi teſtator ab vno heredū legauerit creditori hereditario animo compēſandi: tunc eīn heres ille vſqꝫ ad quantitatē legationis illius debiti ſuſtinebit. ff. de le. iij. . l. cum ab vno. Quint' in expenſis funeris vxoris: non tantū ab ſtrinxit heredes ꝓ hereditariis portionib': ſed etiam virum ꝓ portione que ꝑuenit ad euꝫ de dote vxoris ſue. puta ſi ad eum ꝑuenerit. r. et in hereditate ſint. cc. ipe vir tenebit̄ pro tercia et he res ꝓ duabus ꝑtibus. ff. de reli. et ſumpti. funerū. l. quotiēs. et l. veluti. hec omnia Hoſt. ¶ Quomō debeat fieri reſtō vxoris concipiētis per adulteriū quē vir reputat ſuū de his que cōſu mit ipſe fili' ſpuri' de bonis patris putatiui et hereditate tota vel parte ad eum peruenīēte. Primo videndū eſt de ipſa vxore adultera quō teneat̄ et ad quid. Scđo de ipſo filio ſpurio ſi te netur et quō. Tercio vero de ipſo patre q̇ ex adulterio talē filiuꝫ habuit quomō et quantū tenetur. Similis caſus videt̄ qui po nitur extra. de peni. et remiſ. c. officij. ſcꝫ de muliere ſupponente ſibi alienū partum quē vir eius reputans ſuū nutrit et heredeꝫ inſtituit. Unde idem videtur dicendū quantū ad reſtitutionē de ipſa muliere ⁊ filio ſuppoſito et huic fraudi dantib' operam efficacem. et de muliere adultera querit primo ſi debeat reue lare marito. Ad hoc dicendū ꝙ aliquādo nō: aliquādo ſic. Nam vbi immineat aliqđ eorum periculoꝝ non debet reuelare marito

Primũ periculuʒ eſt infamie ſcʒ mulieris: qꝛ hec taliter reuelã do cũ eſſet antea bone fame ſeipam peſſime ac turpiſſime diffamaret: qđ quidem magnũ periculũ eſt mlieri. Nam qđ ꝓuer. xxij. ſcriptũ eſt. Melius eſt bonũ nomen ꝙ diuitie multe: licʒ intelligat̃ de viris: tamẽ et ꝑiculoſius in honeſtis infamia mulieribus ingerit notã. Scđm eſt ꝑiculum ſcãdali ſcʒ viri et conſanguineoꝝ et amicoꝝ eius ſi illis hoc innoteſceret malũ. nam non ſolũ apud ſe turbarent̃ ex eo: ſed vix extunc poſſent cum ea amicitiã et pacẽ ac concordiã et ſocietatẽ habere: imo forte maritus eam dimitteret: ⁊ ideo nõ valentes forſitan cõtinere: vterqʒ adulteriũ ꝑpetraret: et ſic innumerabilia et irrecuꝑabilia inter eos orient̃ mala. Terciũ eſt ꝑiculum mortis ſcʒ et vxoris ⁊ ſue ſpurie ꝓlis atqʒ adulteri ſui. Nam ꝓbabiliter timere poſſet ꝙ eius marit⁹ ſeu quicunqʒ alius dũ occidere alium q̃reret necaretur. ſcđm Sco. in. iiij. Concurrẽtibus p̄dictis ꝑiculis que videntur valde ꝓbabilia in pluribus eueniẽtia: non dʒ talis mulier ſuo cõiugi reuelare ꝓpter bonũ incertũ reſtituẽdi hereditatẽ talibus ꝑiculis ſe exponere manifeſtare. Quartũ ꝓpter periculum improbitatis. Nã nec vir nec filius nec etiaʒ public⁹ iudex hoc mulieri reuelãti credere obligant̃: niſi ꝓbet dicta ſua ꝑ infallibilia ſigna aut ꝑ violentas ꝓbatiões ſiue ꝑ teſtes idoneos. nam ex ſolo ei⁹ dicto nõ põt exhereditare talem filiũ: maxime in terris in quib⁹ primogeniti ex cõſuetudine in toto vel in parte ſuccedũt. inſup ſcđm Sco. in talibus terris ſi pater cederet vxori ſue: in hoc nõ poſſet tamẽ a ſpurio auferre hereditatẽ: niſi in publico foro cum ꝓbaret taleʒ: et tũc opoteret mulierẽ non tantũ apud maritũ: ſed apud totã patriã diffamari. et iſto p̄ſuppoſito ſcʒ ꝙ non debeat reuelare rõne malorum grauiorũ exinde contingentiũ. Quõ debeat talis mulier ſatiſfacere dicet̃ infra. vbi tamẽ non imineret aliud ꝑiculum vel malũ niſi infamie ipſi⁹ adultere vel mortis ſue: videt̃ ꝙ ſi premoriat̃ viro deb

at ante mortem ordinare cum cõfeſſore vel alia pſona matura
q̄ ſi moriatur poſtea reuelet ex parte ſua viro quãdo ſcꝫ ex hoc
põt obuiari ne putatiu⁹ filius habeat hereditatẽ totam vel par
tem. Aliquãdo vero hoc marito vel aliis pſonis extra confeſſio-
nem tenet mulier reuelare videlicꝫ ſi hec tria concurrant ſimul.
Primo ſi apud maritũ et alios fortis et graui⁹ ſuſpitio impſſa
eſſet et occaſio ſuſpicãdi taliter. Scdo ſi ex certis et ſufficientib⁹
cauſis põt et debet vehemẽter et valde pbabiliter credi q̄ nihil
de primis piculis ſupra dictis hic ſequeret aut creſceret: ſed po
tius minueret. Tercio ſi firmiter pſumatur q̄ filius boni mari
ti volũtarie cedet ſed ſi paruul⁹ eſt filius ceſſat iſta ratio: quia
mittere põt illum ad hoſpitale cũ non teneat alere alienos niſi
in extrema neceſſitate cũ alii deſunt qui puideant. His aũt tri
bus concurrẽtibus reuelari deberet et poſſet. ſed vix iſta cõcur-
runt: et rariſſime pſumendũ eſt q̄ concurrãt. Inſup dici poſ-
ſet ſcd̃m Uul. q̄ etiã reuelare poſſet ſi non timeret maritũ: vel
aliud imineret piculum. Sunt quidã vtiqꝫ viri ſcienter vxorũ
adulteriũ ſuſtinẽtes vel etiã conſentiẽtes: immo quãdoqꝫ vxo-
res ſuas ad hoc hortãtes: vel quia pprios filios non pñt habe-
re vel alia quacunqꝫ pudenda occaſione. Facta etiã hac notifi-
catione anteq̄ vir eius p educatõne talis filii expẽdat videtur
de obligaria reſtõne aliqua fienda: qꝛ fecit q̄ in ſe fuit vt dam-
num euitaret viri expẽſarum in educãdo et hereditatõnis quo
ad alios. ar. extra. de iniur. et dam. da. c. ſi culpa. nec tamẽ debꝫ
manifeſtare adulteriũ ppter piculuꝫ pſone et infamie detrimẽ
tum et odiuꝫ ad eum euitandũ: et ſi ante manifeſtationẽ iam
aliqua cõſumpſiſſet hmõi putatiu⁹ filius tenebit ipſa mater in
quantũ poteſt ſatiſfacere ſi aliquid vt ſuũ poſſidet: et ſi magn⁹
exiſtẽs quãdo notificat nollet ipſe filius credere hoc: nec cedere
bonis putatiui patris petẽs ſaltem legittimã que ſine cauſis
expſſis a iure auferri nõ debet vt legittim⁹ filius: nec contrariũ

poteſt ꝓbari: tenebit nihilominꝰ ipſa mulier heredibꝰ de portione illa ablata ſibi. de eo tñ quod põt et non plus. ex de reg. iur. li. vi. c. nemo. et hoc quia fuit in mora notificãdi quando potuit prouideri. Sed nunquid mulier talis debet reuelare crimen ſuũ filio ſuo ſpurio et inducere eũ ad dimittendũ hereditatẽ vero heredi Ad hoc dicendũ ſcd̃m Sco. vbi ſupra quod aut filiꝰ crederet matri aut nõ. Si aũt crederet nõ autẽ ꝓbabile eſt quod ꝓpter hoc dictũ dimitteret hereditatẽ. nã paucos repire cõtingit qui ita pfecti ſint quod ꝓpter obſeruandã iuſtitiã in foro dei dimittãt magnas poſſeſſiones quas retinere põt iure exteriori et vellẽt ſpurij reputari: nec hoc iure pſumere põt: niſi antea multũ fuiſſet experta de bona volũtate filij ſui. Non ergo debet ſe exponere piculo certo diffamatiõis apud filiũ ꝓpter incertã correptionẽ illius. Si vero nõ crederet ſequeret inde duplex malũ. Primũ quia diffamaret. Scd̃o quia ab illo ſicut antea hereditas poſſideret. Si quis autẽ obſtet quod tali filio debeat reuelari: ne ſi ignorãter forte copularet per matrimoniũ ſue ſorori aut alteri ſue ꝓpinque: ſeu alia faceret que a iure ſpurijs ꝓhibita ſunt. Dicẽdum quod talis ignorãtia dum pſeuerat omnino excuſat cũ ſit ignorãtia facti. ſi quando tamẽ factũ veniret ad lucẽ: tale matrimoniũ dirimendũ eſſet. Si vero queratur an dato quod talis filiꝰ ex verbis matris ſe ſpuriũ credat: teneatur reddere bona que habuit a marito matris ceteris filijs atque heredibꝰ alijs pdicti mariti. Dicendũ quod ſi hoc indubitanter credit et rationẽ illud credẽdi habet tenet ſcd̃m deũ: non tamen humano iure. ſi tamẽ non habet ſufficientẽ cauſam et rationem credẽdi illud tũc reddere non tenet ex quo per ſe vel per alterum ſibi claret quod nõ habet ſufficientẽ cauſam ſeu condignã rationem credẽdi. Sunt autẽ inter cetera quatuor ſigna que reddunt ſuſpectã talem matrẽ ita quod ei de facili nõ debet credi. Primum eſt amor. id eſt ſi pdiligit aliam ꝓlem viri ſui. Scd̃m eſt odium videlicet ſi pſumit matrem ipſum vel eius vxorẽ odire.

Terciū eſt ſtultitia·q: mulier fatua et leuis eſt et ꝑtinacis ſen/
ſus. Quartū eſt incertitudo cū non cōſtat ipſam eſſe vel fuiſſe
certam ꝙ hunc cōcepit de adulterio vel de viro.non em̄ hoc po/
teſt omni adultere eſſe certū. Sed qđ remediū tali mulieri de/
bet adhiberi. Dicendū ꝙ ei ſcđm Sco. vbi ſupra triplex reme/
dium dari pōt. Primū eſt ꝙ inducat filiuꝫ intrare religionē:et
tamē talem ꝙ poſſit ꝓfeſſionem ſuā ſeruare ne ſcꝫ incidat in ſil
lam volens vitare caribdim. Scđm eſt ꝙ clericus fiat.vnde va
let tamē ſcđm deuꝫ eccliaſtica beneficia acceptare. et his quaſi
ſufficiētibus merito iam ↄtentus dimittat hereditatē alteri fra
tri laico in ſeculo remanēti. Si tamē per nullā ꝑſuaſionē hone/
ſtam cor talis filij mater flectere non pōt vt hereditatē dimittat
non videť ꝙ debeat ſe ꝓdere illi cum certa nō ſit ꝙ talis ab ea
impꝑſuaſibilis in alijs tam licitis et honeſtis flecteretᷣ ex illo:im
mo forte tenaciꝰ retineret ne ſpurius putaretᷣ:cum talem notā
multi caueāt mali nati. Tunc demū terciuꝫ remediū addendū
eſt ſcꝫ ꝙ ſaluo iure humano et abſqꝫ infamia ſua pōt et debet
de ſua dote cū eam habebit in ptāte:vel de parafrenalibꝰ ſi ha/
bet:et certis bonis et laboribꝰ et ſudoribus ſuis indemnē face/
re virū et legitimā eius prolem. Obligať em̄ ſatiſfacere viro de
cōſumptis ab illegitimo filio:ſed talis filiꝰ non teneť ſatiſfacere
que cōſumpſit ꝙdiu bone fidei fuit. De hereditate aūt mulier
obligať heredibꝰ viri ab inteſtato:vel heredibꝰ ſcriptis:vel qui/
bus veriſimilr creditur ꝙ reliquiſſet hereditatē ꝙ ſi neſcit:debet
paupibus erogari. tenetur inꝙ ſcđm correſpondentiā iuſtitie.
non enim dico ꝙ teneať ad reſtituendū equiualēs hereditati q:
ſupius dictū eſt. Plurimū quidem differt inter habere ⁊ prope
eſſe. Sed q: iſte illegittimꝰ heres vtramqꝫ habuit hereditatē :
licet ſcđm iuſtitiā fuerit ꝓpe: ꝓpterea minus ꝙ equiualēs here
ditati ſufficit ſibi pro reſtōne fienda.illud autē minus determi/
netur ſcđm arbitriū boni viri. Quod ſi nec hoc fieri pōt ꝓtunc

non obligatꝰ: tenebitur tamē cum puenerit ad pinguiorē fortunam. extra. de ſolu. c. odoardꝰ. Si vero talis mulier nunq̄ habet vnde poſſit reſtituere: tunc ex īpotentia excuſatꝰ ſi habeat ſatiſfaciendi ꝓpoſitum. xiiij. q. vi. c. ſi res. De adultero aūt cuius eſt filius dicendū videtꝰ ſi ſcit vel credit veriſimlr illum eſſe ſuū vbi mater ipā ſatiſfacere nō valeat. videtꝰ q̄ teneatur de expenſis patri putatiuo. q2 cauſam efficacē dedit tali damno. extra de iniuꝛ. et dam. da. c. ſi culpa. ſcd̄m tamē poſſibilitatē ſuaꝫ: et ſi mitteret ipſa adultera ad hoſpitale: vel q2 finxit moꝛtuū pepiſſe vel q2 notificauit ſine ſui piculo non eſſe filiū ſuū: tenebitꝰ hoſpitali de nutrimēto et aliis expenſis: niſi notabilis pauptas excuſet eam: cū de iure naturali ad hoc teneatꝰ. di. i. c. ius naturale et hoſpitalia ꝓpter paupes nutriēdos ſint facta non ꝓpter diuites. Sed ꝛ de hereditate vel dote ſi dotaretꝰ a patre putatiuo teneri videtꝰ ad arbitriū boni viri: attēta ſua facultate que tamē ſatiſfactio occulte fieri debꝫ: cum ſine piculo manifeſtari nō poſſit. ar. ij. q. i. c. ſi peccauerit. Si aūt dubitat adulter ex eo q̄ mulier leuis eſt et cū aliis adulteratꝰ: vel etiā quia ipſa adultera dubitat vtrū ſit eius vel mariti: relinq̄tur iudicio dei cui omnia nuda ſunt et aperta et grauari de reſtōne. indecēs eſt eñ vt in re dubia certa detur ſentētia ait Gregꝰ. xi. q. iij. et di. xxxiiij. c. habuiſſe. In nullo tñ caſu ad obuiandū hmōi piculis vel malis debꝫ adultera vel adulter q̄rere aboꝛſum vel moꝛtē puuli. xxij. q. iij. c. faciāt. ¶ Capl'm ſeptimū ſcꝫ quādo debeat fieri reſtō. qḋ cōtinet in ſe magnā difficultatē. ¶ Quantū ad octauū ſcꝫ qñ debet fieri reſtō. dicit Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. lxij. q̄ ſtatim quia ſicut accipe rem alienā eſt contra iuſtitiā: ita et retinere eam. q2 per hoc q̄ aliquis detinꝫ rem alienā inuito dn̄o impedit eū ab vſu rei ſue et ſic facit ei iniuriā. Manifeſtū eſt aūt q̄ nec p modicū tp̄s licet alicui in pctō moꝛari: ſed quilibꝫ tenetꝰ ſtatim pctm̄ dimittere vel deſerere. vñ dicitꝰ. Quaſi a facie colubꝛi fuge pctm̄.

Et ideo quilibꝫ tenetꝰ ſtatim reſtituere vel dilationē petere ab eo qui pōt vſum rei cōcedere: et ſi quidē teneantꝰ de icertis: cū illud eſſet erogandū in pias cās cum cōſilio eccleſie ſi hmōi pſone habentes reſtituere remaneāt ita paupes cum filijs et familia ꝙ non habeāt vnde viuāt: fiat dicit Ray. vt dixi in caſu ſili ſupra in ti. de decimis. Ibi aūt ſic dicit. Si qs retinuit decimas longo tpe: et nūc veniat ad ſatiſfactionē: et poſtulat intuitu dei et eccleſie: et qꝛ habet paruā ſubſtantiā ſibi remitti qđ accepit tpe pterito: cū aliter oporteret cū ſua familia mēdicare ꝙuis ecclia omēs decimas poſſet petere ſi viderit iſtū contritū et pces eius inniti veritati: debꝫ ei tanꝙ paupi dimittere vnde viuat cū hoc eſſet ei datura poſtea. xvi. q. i. c. qm̄. Hec Ray. qđ intelligēdum videtꝰ vbi dantꝰ decime de morte put eſt de iure cōi. Nam ſecꝰ vbi de morte nō dantur vel valde diminute videntꝰ excuſari. De hoc tn̄ plene habes in prima pte. ti. i. et dicit ibi glo. Guil. ꝙ illi qui reſignāt in manu penitētiarij qui hoc nō facerēt niſi penitētiarij reſtituerēt eis p parte vel pro toto qn̄ neſcitꝰ cui fienda eſt reſtō ꝙ nō credit eos eſſe in ſtatu ſalutis. dicit etiā paulopoſt ꝙ non eſt neceſſe ꝙ fiat hmōi reſtō in manu penitētiarij. dum modo tn̄ ſit paratꝰ ad arbitriū eius vel alteriꝰ boni viri ſatiſfacere. dicit etiā ꝙ in hoc caſu epūs qui eſt diſpēſatoꝛ pauperū pōt dilationē dare vel ptem dimittere vel etiā totuꝫ ſi viderit ei expedire ad neceſſariā ſuſtentationē illius tanꝙ alicuius alteriꝰ paupis: ita tn̄ ꝙ quāto vtilius pōt gerat negotiū illius cui fienda eſt reſtō ſi pſona eiꝰ eſſet nota: vicꝫ exponendo illa q̄ eſſent reſtituēda in vſus tales q̄ magis ei pſſēt pficere quo ad deū hec ibi. Si tenetꝰ certis pſonis q̄ nolunt dare dilationē: debꝫ ad petitōnem ipſarū abſqꝫ dilatione ſatiſfacere vel cedere bonis. qꝛ fur et raptoꝛ ſp eſt in moꝛa: et ideo ſp auget pctm̄. ff. de condi. fur. l. in re fur. vbi leſi egent ⁊ fame pereūt ne interueniēte paululum moꝛa inueniri nō valeant q̄ redimant. di. v. Tempeſt

eſt vitāda mora vbi eſt piculuꝫ.di.xxviij.c.de ſiracuſane.et hoc etiā ſi oportet ipm mendicare. Unū non dico habito reſpectu ne egeat.nam cōtra hoc nota.extra.de vſur.c.cum tu.tamē Uuſ. addit ſine culpa pōt accipe vite neceſſaria ſcꝫ extreme. Ray.mo derate ſibi vita retenta quouſqꝫ plene ſibi ſatiſfaciat. Hoſt.ve ro dicit. Sed qd ſi non immeat tale periculū neceſſitatis et is qui teneē reſtituere non pōt induci ad reſtōneꝫ faciendā: puto ꝙ diſcretus ſacerdos pōt conſcientiā ſuā informare ex eo ꝙ in tendit vtiliter gerere negotiū creditoris.nam ſi videt ꝙ aliter nō poteſt recupare imppetuū:vel non ita cito:vel non ita cōmode pōt recepto iuramento vel alia ſufficiēti cautione ſi habere pōt dilationē concedere:et ſub hac conditōne ſi hec adimpleuerit in talē diem abſoluere:et ſic creditor qđ ei debetur recupet et pec cator non recedat a pſbytero deſpatus.hec ille. Sed qđ in fine huius ꝗ .ſcꝫ ꝙ abſoluat ſub cōditione.contrariū aſſerit Uuſ. dicens ꝙ abſolutio a peccatis nunꝗ debet fieri ſub cōditione.⁊ ideo poteſt dici ꝙ abſoluat ſimplr ſi eſt ſoluēdo:ſed declaret ꝙ nō valebit abſolutio niſi adimpleat pmiſſuꝫ. Uuſ. Archi.vero ſup.c.ſi res.xiiij.q.vi. querit vtrū habenti reſtituere debeat ha beri reſpect⁹ ne egeat.et dicit videē ꝙ ſic.ff.de reg.iur.incōdem nati.ff.de ceſ.bo.l.ij.et ſic no.per.G.de ſolu.c.odoarduſ.et facit ad hoc qđ habetur.xvi.q.ij.c.quicūqꝫ. Sed Inno per.no.in.c. cum tu. extra.de vſur. ſecus credit ſcđm canones vbi ibi notāt Ala.G.et Hoſti. ꝙ inſolidū tenenē detentores vſurarū et non ſolū inquantū facere pñt.qui Hoſt.in ſum.dicit ꝙ qui hñt re ſtituere paulatī ſinglis menſib⁹ ſoluāt creditorib⁹ ſi alr non pñt ſine ſui magno detrimēto put poterūt:vel cōponant ſe cū ſpolia tis ꝙ ſi nullā pñt inuenire miſcđiam apud eos:abſqꝫ dilatōne tunc teneē ſatiſfacere vel bonis cedere qꝛ peccator ſp eſt in mora ff.de condi.fur.l.in re furtiua. extra.de ſy.c.cum in eccleſia.
Multi tenent dictum pcedens tanꝗ equū.ſcꝫ ꝙ tenētur ſolue

re q̈tum poſſunt retenta ſibi vita cōmoda ·ar·de conſe·di.v.c· diſcipulos·extra·de fur·c.ſi quis.ſed ar. contra ſup verbo red/ dere eiuſdē·c. et ibi dicit q ſtatim debet reddere totū quod pōt allegans. Tho·ſcda ſcde.q.lxij. qui dicit q ſtatim eſt fienda re ſtitutio.dictū tamē Tho·poteſt dici nō eſſe contra ſi ſane intel ligatur vt infra dicet·Sed in quodā ſum· dicit q qui habēt re ſtituere vſuras et male ablata et pponunt firmiter reddere et non pñt ſtatim:qꝛ nolunt cum familia egere vel mendicare: et tamē incipiunt iuxta poſſe ſatiſfacere:vtrū tales poſſunt abſol ui et cōicare·Reſpōdeo aut ſciunt pſonas certas aut non: et ſi ſciunt ipſi hñtes male ablata et ipſi etiā quibus debent hmōi volunt:tutū eſt q de conſciētia coꝝ ſtent ad terminū ipſoꝛum et voluntatē·Si vero tales neſciūt damna ſibi data et reuelatō poſſet eſſe piculoſa illis qui nolūt reſtituere:tunc nō eſt reuelā dum illis:ſed pſumendū q confeſſoꝛ cauſā illoꝝ vtiliter agat et cōfitens intendat et pmittat q̈cito ſatiſfacere pōt· quia habꝫ locū ratihabitio de bono et equo:et tunc ɔfitens abſolui et com municare pōt:quiā eſt in via ſalutis.Si vero omnino neſciā/ tur pſone quibus eſt reſtō fienda:tunc eſt liber in ptāte pꝛelati vel diſcreti cōfeſſoꝛis dare et cōſtituere terminū confitenti ſicut viderit neceſſitatē et et contritionē eius et voluntatē pꝛomptā re ſtituēdi:et infra iſtum terminū talis poteſt abſolui et cōicare. Item vbi maioꝛ eſt cōtritio ibi maioꝛ miſcdia et venia eſt fien da et remiſſio·qꝛ totus mūdus fere eſt inuolutꝰ in rapinis ſic pꝛo poſſe tuo currere p mediuꝫ ne nimia ſecuritas vel remiſſio perire faciat quos diſcreta equitas poterat reuocare.¶ Item ſp iniurians et ſpolians vel cōplices coꝝ debent hūilitr poſtulare veniā ab eis quos offenderūt ne illi remaneāt in rancoꝛe et ma la volutate . Quid autē debeat facere vxoꝛ et familia raptoꝛis et vſurarij et huiuſmodi qui non habēt niſi de obligatis reſti/ tutioni·habes ſupꝛa in ca·de rapina·§ ·xij·in fine·

¶ Nota ꝙ Ray. et Hoſti. circa iſtam materiã reſtitutiõis dicũt. hoc notẽt ſacerdotes et retineãt ꝙ ſcõm ꝙ maior vel minor fuerit fraus vel dolus vel violẽtia: maior vel minor dꝫ eſſe diſcretio iudicãtis: et ſcõm hoc in vſuris q̄ fiunt in depoſitis vt dictũ eſt ſupra in. c. de vſura. q̄ omnino ſunt reſtituẽde. tamen ibi q꞉ minor eſt violẽtia ꝙ in ceteris: poterit confeſſor etiã cum ſcitur ꝑſona cui fienda eſt reſtõ magis moderate tp̄us reſtituendi retenta ſibi vita cõmoda et familie ſue. Quidã circa materiam iſtã dicunt et meo iudicio ſatis rõnabiliter ꝙ in certis caſibus nõ tenetur q̄s ad ſtatim reſtituendũ actualiter etiã ſi habet modũ aliqualẽ ad reſtituẽdum et ab eo cui tenet̃ inuenire nõ poſſit nec dilationẽ nec remiſſionẽ: ſed ſubitã velit ſibi fieri reſtitutionẽ: videlicꝫ quãdo ex reſtõne ſtatim vel ſtati reſtituẽdo ſequeret̃ inde euidẽs vel ꝓbabile damnũ tp̄ale vel ſp̄ũale notabile ipſius reſtituẽtis vel alioꝝ quod ꝑponderaret damno eiꝰ qui debꝫ habere ex carentia illius rei. Põt autẽ tale damnũ eſſe triplex ſeu ſcandalũ notabile vel damnũ periculũ mortis. Infamia grauis. ꝑiculum notabile mortalis culpe. Ratio aũt huiuſmodi eſt ꝙ ſcꝫ talis reſtõ poſſit differri. quia ſcõm Scoto. creditor qui debꝫ habere magis debet velle in hmõi caſibꝰ vt maximum incõmodum ſeu damnũ eius qui habꝫ reſtituere euitet̃ in modica reſtõnis dilatione ꝙ ſuum modicũ incõmoduꝫ vel damnũ ex carẽtia ad tp̄us ſue rei. Et ſi obijciat̃ ꝙ reſtituere eſt actus negatiui p̄cepti quia reducit̃ ſeu explicatur per hoc qđ eſt non retinere alienũ: ſed p̄ceptum negatiuũ obligat ſemꝑ et ad ſemꝑ. Rñdetur ſcõm Scoto. ꝙ alienũ iniuſte et inuito dñ̄o retinere ſimpliciter ꝓhibetur: ꝓpterea ſemꝑ et ad ſemꝑ iſto modo neceſſe eſt ſaluti alienũ non retinere. Sed qñ quis habꝫ voluntatem et ꝓpoſitum reſtituẽdi alienũ pro tp̄e oportuno extunc tenetur dñ̄o rei volente. id eſt velle debẽte. Uult aũt hoc dominꝰ rei et ſi non actu illicito: tamẽ actu debito ⁊ honeſto: quia velle

debet ꝙ qui ſuū habet retineat quouſqȝ potuerit oportune. Et ſi dicatur dn̄s rei hoc agit inuito: et qꝛ non vult ꝙ ꝑ quantū-cunqȝ tp̄us ſuū retineat. Dicendū ſcḋm Sco. ꝙ domino etiā īordinate volēte ſtatim rehabere ſuū et ꝑ conſequēs contra re-ctam rōnem nolente ꝓrimū retinere ſuū: nec tenēs non eſt de-tentor iniuſt⁹. nam et depoſitū debȝ redditiōe ſtrictiſſima reddi cum repetit̄. vt. C. depoſiti. l. ſi. et tn̄ inuito dn̄o volūtate inordi-nata cū repetit vt cū eo malū faciat ſibi vel alteri pōt retineri. et Aug⁹. dicit ꝙ multa bona ſunt p̄ſtanda inuitis dum eoꝝ po-tius vtilitati q̄ꝫ voluntati cōſulitur. di. xlv. c. et qui emendat. ex-emplū ponit. xxiiij. q. iiij. c. ip̄a pietas. de eo ſcȝ qui cōtra volunta-tem ſuā extrahit̄ de domo ruitura qḋ laudabiliter fit. Eſt ergo vn⁹ caſus, cum immet ex eius reſtōne ſubita ꝑiculum damni incompabiliter p̄ualentis damno qḋ inde hȝ creditor ex carētia rei ſue. puta cū ipſe creditor ipugnaret bonū cōmune et habēdo illā rem ſeu pecuniā quā quis retinet de ſuo magis poſſet ip̄u-gnare et p̄ualere. nā tunc ſcḋm Rich. in. iiij. non tenet̄ illud reſti-tuere illi: ſed fidel̄r reſeruare vt reſtituat ſibi vel heredib⁹ ſuis qn̄ hoc fieri poterit ſine preiudicio boni cōis vel depoſitare illud ordinādo et ꝓuidendo ꝙ tp̄e ſuo reſtituat̄. Idem videt̄ dicen-dum. cū quis vteret̄ re ſua rehabita. puta gladio ad occidendū ſe vel aliū vel hmōi. Idē videtur dicendū cum ex ſubita reſtōe ille q̄ reſtitueret rem ablatā per furtū vel aliud viciū detegeret̄ et inde infirmaret̄ cum fama ſit q̄d notabilius ſubſtātia tp̄ali. vnde graui⁹ reputat̄ peccatū detractiōis q̄ꝫ furti ceteris ꝑibus ſcḋm Tho. ſcḋa ſcḋe. q. lxxiij. et. vij. q. i. c. deteriores. Cum ergo quilibȝ debeat ꝓuidere oſeruationi fame ſue. ar. xij. q. i. c. nolo. pōt talis differre reſtōnem vſqȝ ad tp̄us quo non dep̄hendatur in crimine et infamet̄ ſi aliter ꝓuideri non pōt. Idem dicendū eſt cum id qḋ debet reſtitui nō poſſit reſtitui niſi faciendo ma-gnas expenſas ad mittendū ſibi: qꝛ in remotis eſt creditor. Tūc

enim quid agenduꝫ habes ſupra etiam eo·ti·c·iij. Et idem di-
cendum quādo mulier habet filium ꝑ adulteriū neſciente viro
vł ſuppoſuit ſibi alienū partum qui nutritur de bonis viri: vel
etiam heres dimittiť vt ꝓprius filius cum teneať mater talis
de omnib⁹ que percepit talis filius bonis ſcꝫ putatiui patris:
non tamē debet reuelare factū quādo ex hoc ſequereť vel ſequi
ꝓbabiliter poſſet mors ſua vel talis prolis: vel etiā notabilis in
famia ſeu alia grauia ſcandala ſcđm Kay·et Jo.neap·in qđli
bet· de quo habes ſupra plene eodeꝫ li·ti.i.c de furto·ibi vide·
Alius caſus quādo ex hmōi reſtitutiōe poſſet ſequi mors ſubita
ſpūalis ſeu peccatū mortale ꝓbabiliter in ſe vel familia eius·
puta reſtituēdo que habꝫ aliena ad tantam ꝑuenit paupta-
tem vel miſeriā ꝙ non pōt viuere vel ꝓuidere filijs ſuis de vi-
ctu et veſtitu: et cum ſint alicui⁹ notabilis conditionis mendi-
care nimis erubeſcūt. ab amicis ad ſufficientiā non inueniunt
laborare neſciūt vel non poſſunt: qꝛ paruuli vel infirmi: et ſic re
ſtituēdo exponiť ꝑiculo ipſe cū familia ſua furandi vel ꝓſtitu
endi filias vel deſꝑationis: vbi retinēdo qđ habꝫ alienū cū ipſo
et induſtria ſua ꝓuidet et parce ſibi et familie ſue et diſponiť
ad ſatiſfaciendū paulati· Hoc ſentire videť Sco. in.iiij.be. in
qđlibet·vi.q.xxiiij· Et idē videť dicendū cū habꝫ inſtrumēta ar-
tis ſue vñ ex labore ſuo gubernat ſe et ſuos: et vendēdo vel tra-
dendo ea vt reſtituat ſuis creditoribus non poterit laborare et
inde lucrari: puta libros quo ad iuriſperitos et medicos ferra-
menta quo ad artifices. Laborādo aūt cum p̄dictis vltra ſuſtē
tationem ſuā poterit in futurū paulatim ſatiſfacere. Nec credo
eſſe cotra hoc qđ dicit Tho·ſcđa ſcđe.q.lxij·ꝙ ſtatim reſtituen-
dum eſt alienū ſimpliciter. Non eñ ita amare verba accipiēda
ſunt dicit lex: ſed ciuiliter·et in ſacra ſcriptura ſtatim diciť fieri
qđ in prolixo tp̄e·vt patet Malach·iij. Statim veniet ad tem-
plum ꝛc· et p̄cipue cum ex cā ita vrgenti differtur vt dictū eſt·

Poteſt etiā multipliciter capi in iure et non ſolū pro potētia fa
cti: ſed iuris et cōmoditatis vt patȝ.xxiiij.q.iij.c.faciat in gloſa.
Hec tamē non ſunt p̄dicanda ne aperiet via detentōni alienoꝝ
ad qđ nimis pſone ſunt inclinate: ſed cū magna diſcretione in
cōfeſſione et conſilijs tractāda et cum multis circūſtantijs con/
ſideranda q̄ honeſtēt factū. Ad hoc etiā facit Jo.nea. in qđlibet
ix.q.xxij.et. Rich.in.iiij.ꝛ Pe.de pa. ¶ Item potēti reſtituere
male ablata ſtatim vtrū ſufficiat relinquere in teſtamēto vel
in inſtrumēto ꝙ heredes reſtituāt. Rn̄det ad hoc Jo.neap.in
ix.qđlibet.q.xxij.ꝙ hoc ſufficit in duobus caſibus tm̄. Primus
eſt quando habēs male ablata credit vere et ꝑ certo vel quaſi
pro certo ꝙ talis retētio non ſit contra voluntatē domini: talis
eīm retentio nō eſt iniurioſa vel iniuſta nullus eīm patitur iniu
ſtitiā volens. vt dicit. v.ethicoꝝ. Scđs caſus quādo talis reten
tio rei aliene eſt cōtra voluntatē domini: ſed inordinatā: puta
cū non reddit gladius furioſo cū repetit ipſum in furia. hoc eīm
iuſte fit.vt.xxij.q.ij.c.ne quis.et ſimilr hoc eſt quādo vult rem
ſuā ſtatim habere quā retinens non pōt dare ſine notabili dam
no ſuo: et econtra ille cuius eſt pōt ſine damno et incōmodo ca
rere ad tp̄s. Extra iſtos caſus nō ſufficit ad ſalutē: niſi ſtatim
reſtituat. Ratio eſt.qꝛ de neceſſitate ſalutis eſt vitare peccatū
mortale: ſed non ſolū auferre alienū: ſed etiam detētio rei aliene
extra p̄dictos caſus eſt mortale: qꝛ contra iuſtitiā.quia cū faci/
at iniuriā primo: et hoc cum pōt reſtituere. Unde non ſufficit
ad ſalutē tali relinquere in inſtrumēto vel ꝑ teſtamentū ꝙ he
redes reſtituāt: ſed de neceſſitate ſalutis eſt ſtatim reſtituere ſi
pōt. Sed ſi ille cuiꝰ eſt res vel cui obligat̄ non pōt illa re carere
ſine incōmodo ſuo etiā ad tp̄s oportet ꝙ reſtituat etiā cum ma
gno incōmodo ſuo: nec ſufficeret dimittere ꝑ teſtamentū. Ter/
tius caſus excuſans a reſtōne ſubita eſt cū ex hoc imineret peri
culum mortis corporalis. Et nota ſcđm Rich.in.iiij.di.xv.ꝙ ſi

ille qui damnū intulit habet aliquid vltra neceſſitatē ſuſtenta-
tionis nature q̄uis ſibi neceſſariū ad victum ſcd̄m decentiam
ſue pſone reſtituere tenet. Non em̄ licitū eſt de alieno viuere
cum ſeculari honore. Si aūt non hab; niſi neceſſaria ad ſuſtē-
tationem nature: tunc ſubdiſtinguēdum eſt. quia aut iſte qui
eſt paſſus damnū non indiget ad ſuſtentatōnem nature eo qđ
ab eo ablatū eſt: et ille qui abſtulit pōt retinere et reſtituere nō
tenetur. q2 ex iure nature licitus eſt vnicuiq; vſus poſſeſſionis
neceſſarie ad ſuſtentationē nature. Extrema. eīn neceſſitas facit
omnia cōmunia. ff. ad legē rodi. de iactu l. ij. §. cum in eadē.
in textu et glo. Aut indiget ad ſuſtentationē nature eo qđ abla
tum eſt: et tunc ſubdiſtinguo. q2 aut primus. i. dn̄s ipſius rei
indiget iſta re ad ſuſtentationē ſue nature priuſq̄ fuit neceſſa
ria ad ſuſtentationē nature illius qui abſtulit. aut eodem tpe
vterq; indigēs fact⁹ eſt iſta re ad ſuſtentationē ſue nature. aut
iſte qui abſtulit fact⁹ eſt indigens re iſta ad ſuſtentationē ſue
nature priuſq̄ iſte a quo ablata eſt. Primo modo et ſecūdo po
teſt dici ſine p̄iudicio q̄ iſte qui abſtulit rem iſtam teneat reſti
tuere illi a quo abſtulit. q2 nunq̄ facta fuit res illius qui eā ab
ſtulit: ſed ſemp remanſit illi⁹ de iure. poſtq̄ eni; ſum in ſtatu
in quo res mea neceſſaria eſt mihi ad ſuſtentationē nature: nō
pōt fieri alterius me cōtradicente. Si tercio modo: tūc ille qui
abſtulit reſtituere nō tenetur: q2 ab iſto tpe quo facta eſt neceſ
ſaria ſibi acquiſitū fuit ius in illa re illi q̄ abſtulit. et ideo q̄uis
damnum paſſus venit poſtea ad ſtatū in quo res ſibi ablata
eſſet ſibi neceſſaria ad ſuſtentationē nature: non ꝓpter hoc hab;
maius ius in iſta re q̄ iſte qui eam abſtulit: niſi iſte qui eam
abſtulit deueniſſet ad ſtatū in quo amplius res iſta non eſſet
ſibi neceſſaria ad ſuſtentationē nature. idem p tē tū Pe. de pa.
in. iiij. et Sco. Ex p̄dictis hoꝝ pat; q̄ tales qui habēt reſtitue
re et ſi retineāt ſibi quodam modo neceſſaria ad ſuſtentatiōem

ſui et familie ad vitanduꝫ multa pͥcula anime et corporis que veriſimiliter ſequi poſſent bonis ſuis cedendo et omnib⁹ ſe expoliando pro reſtōne fienda qđ forte tuti⁹ eſſet reſtituere et in deo confidere: etiā ſi oporteret mendicare ſcđm Ray. Ad hoc non videntur teneri de neceſſitate ſalutis: tamē non debēt tales laute viuere et pompoſe veſtiri cū familijs et filias ſuas cum magnis dotibus nuptui tradere: ſicut ſi nō eſſent obligati reſtōni ſed parce viuere et paruas dotes tradere: et ſi nō pn̄t nobili vel mercatori nuptui dare: debēt artifici et plebeo tradere et alia ſuperflua reſecare. Cū multa ergo prudētia hoc negotiū agendū eſt: cū efficaciter videtur facere qđ poſſunt ad reſtituendū et in alijs ſe bene habere et cū timore dei: credo ꝙ poſſunt abſolui et cōicari. Qui autē et de eo qđ poſſunt ſemꝑ ꝑcraſtinant et annuatim repiuntur ꝑmittere cōfeſſoribus reſtōnem facere et poſtea non faciūt: non vident̄ abſoluendi niſi pri⁹ faciant vel diſponant efficaciter negotiū vt habeat executionē. et multo minus eis ꝑmitti debet cōmunio ſumi q̈ꝑtum dico ſpectat ad cōſilium cōfeſſoris. nam quantū ad ſacerdotē qui habet cōmunicare cuꝫ ille ſe in maniſeſto ad hoc ingerit quid iuris. habes in iij. parte. ti. eo. ¶ De vſurarijs aūt maniſeſtis quō ſit agendū cum eis in reſtōne et collatione ſacramentoꝝ. habes ſupra eo. c. de vſuris. Poſſent eīn tales petere remiſſionē a creditorib⁹ quā ſi ſine fraude et ſponte obtinēt non ipſis amplius obligant̄: nec etiā pauꝑibus illa remiſſa eis dare tenent̄. Non tamē decens eſſet vt diues a pauꝑe et indigens parū a multum indigente peteret in remiſſionē. ¶ Querit̄ vtrum ep̄us elapſis triginta vel quadraginta annis poſſit agere contra heredes vel poſſeſſores bonoꝝ quondā illius qui in teſtamēto reliquit mille libras ſoluēdas nomine vſurarū incertarū cum de extorſione dictaruꝫ vſurarum nō appareat niſi per confeſſionē dicti teſtatoris. Reſpondet Laur̄. poſt ffede. ꝙ cum actio que competit ex teſta-

mento: vel conditio que cōpetit epō per legem nulli ſit pſonalis et ſpacio. xxx. annorū claudatur p conſequēs. C. de preſcrip. xxx. ve. xl. annoꝝ. ideo cōtra heredes bona fide poſſidētes que ſemꝑ pſumitur. non competit actio ad dictas mille libras: niſi probaretur heredē malam fidē habuiſſe et ſciuiſſe vicium et crimē defuncti. quo caſu debꝫ intelligi. c. tua nos. cum ſi. Et idem ſi de extorſione appareat per aliud ꝙ per teſtamētum. Quo aūt ad poſſeſſores bonoꝝ in quos p teſtatorē vel eius heredē bona ſunt alienata non eſt aliquod dubiū ſi poſſederūt ſpacio. x. annorum. quia actio pſonalis non cōpetit contra ſucceſſorē ſingularem. vt. l. i. §. habes. ff. ad trebel. nec obſtant primo dicta ſcꝫ ꝙ actiones epiſcopo cōpetentes durant xl. annis. quia intelligitur hoc de actionib' cōpetentibus epiſcopatui vel eccleſijs collegiatis: ſed hic non cōpetit actio epiſcopo vt epō: ſed vt yconomo et adminiſtratori bonoꝝ pauperum. ¶ Queritur quid ſi pmiſſo generali edicto ꝙ quicunqꝫ dederit vſurarū nomine aliquid tali veniat infra tot dies ꝛc. Si nemo veniat nec etiā aliquas vſuras certas vſurari' aſſignauerit infra terminū ſibi ad id ſtatutum lataqꝫ eſt ſententia p epiſcopū declarans illas eſſe certas vtrū vſurarius ſit tutus ſi poſtea appareāt pſone certe quibus eſt reſtitutō fienda. ffede. de ſenis ſentit ꝙ ſic. etiā quo ad illos qui tunc erant extra dioceſim. fatetur tamē ꝙ talibus competit remediū contra epiſcopū vel paupes. Sed cogita dicit Lau. an ſit verū. et contrariū practicat quādo non eſt determinatū ꝙ omnia veniāt ſub nomine incertoꝝ: hoc eſt quādo nō ſit taxatio vera et ſcdm quantitatē ad quā aſcendūt: ſed minor, et ſcdm ꝙ inter eos conuētum eſt et de hoc iudici p cuius ſententia alio non dato pſumitur ꝙ ſtat legittime. An autē talis practica ſit iuri conſona tu ipſe vide. Prompti tamen ſunt epiſcopi ad eius obſeruationē: quia pro ſeipſis incerta imburſant: nec ad illorum volunt reſtitutionem venire vel teneri.

ſed ſit certa taxatio ſcdm conuentionez ſcdm ꝙ moris eſt: que tamē an poſſit fieri de iure videndū eſt. ¶ Querit etiā Archi. ꝙ ſi quis decedens relinquat ſibi heredē ex teſtamēto vel ab inteſtato et ordinauit quendā executorem tantū ad emendā ſuorum forefactorū: qui decedens tpe mortis ſue creditorib⁹ tenebatur et iā termini ſolutionis fluxerant. Dicit rñdendo ꝙ iſte executor debita hmōi ſoluere tenetur: et pōt conueniri qr elapſis terminis ſolutionis cepit iniuriari creditorib⁹ in non ſoluendo defunctis. Ex pcepto autem dñi eſt ſolutio facienda. ar. xi. q. i. c. magnū. xxiij. q. vlti. c. tributū. quia peccat in termino nō ſoluendo. tum qr frangit pmiſſum. extra. de pact. c. i. et. ij. tum qr illo elapſo inuito dño detinet alienū. ff. de excep. do. l. ij. § . circa. et hoc tenent quidā ſcʒ vt nomine forefactoꝝ hoc caſu veniant debita quoꝝ terminus ſolutionis tpe mortis elapſus erat et p illis agi poſſet. Secus de debitis quoꝝ terminus nō aduenerat. Et ita no. Spe. in rubrica. qualiter ſcripta in iudicio pferri. § . nunc vero. ¶ De eo vero demū cui datū eſt aliquid p errorem dicit Jo. de rip. in tractatu de cōtractibus ꝙ in tali datione aut eſt error pſone vel fortune: aut alteri⁹ conditionis appoſita. Si primo mō puta intendo dare Petro et do. Martino. tunc Martinus tenetur acceptū reſtituere vel danti: vel illi cui intendebat dare. ar. xix. q. i. § . i. Si vero error fortune: puta intendo tibi dare vt paupi: et tu es diues: dicit ꝙ ſic acceptum tenet reſtituere danti vel alicui paupi: niſi recipiens interim effectus fuiſſet paup. Si vero ſit error alicui⁹ alterius conditionis: puta credo te ſanctū cum tu non ſis: et ideo dono tibi vel credo te celebraturū miſſas: ideo do tibi. dicit ꝙ ſi receptori conſtat de pciſa intentione dantis ſcʒ quia alias non daret niſi iſta conditio ſubeſſet: talis error obligat ad reſtituendū receptū aut ad ſufficienter ſupplendū per ſe vel per aliū intentionē dantis quoꝝ ratio eſt. qr cum res in iſtū non trāſeat niſi eo modo

quo vult dans tranſferre ſi non exiſtat conditio in ipm̄ res non
tranſfert. Alij autē dicūt ꝙ ad talem reſtōnem talis error non
obligat niſi ipſa conditio circa quā erratur eſſet cauſa motiua et
finalis talis dationis. qđ probant p ſimile. Do tibi libras cen-
tum. qr credo te eſſe amicum meū dato ꝙ accipiens nō ſit ami
cus meus: nō obligatur ad reſtōnem. Si autē amicicia ſit cau
ſa ꝓpter quā do tibi centū libras. ſcʒ ſi ſis amicus meus et non
amicus fueris: obligaris ad reſtōnem. Ex his patet ꝙ queſto-
res ſancti Anthonij vel alij quicunqʒ nullo modo pn̄t ſibi retine
re ea que illis paupibus vel locis pro quibus petūt dantur. qr
hic eſt error pſone. Veruntamen quia nullus tenetur ꝓprijs ſti
pendijs militare nec cauſas alioꝝ agere ad ſuas expenſas: di
co ꝙ tales poſſunt viuere ſup queſtus quos faciunt: et poteſt
eis moderatū ſalarium dari. hec ille. Illa vero que dantur eis
ex mendacijs eorum queſtoꝝ videlicet quia aſſerunt ꝙ dicētur
multe miſſe ꝓ dantibus: vel habebūt talem indulgētiam: vel
abſoluent a votis eoꝝ: vel a caſibus reſeruatis: vel ꝙ fient lecti
ſternia in hoſpitali de hmōi pro quibus illi dant alias nō da-
turi: cum nec talia fiunt vel vera ſunt: totuʒ eſt rapina et reſti-
tui debent dantibus ea: vel pauperibus erogari. ar. xiiij. q. v. c.
non ſane.

Finit titulus de reſtitu-

tionibus fratris Anthonini archiepiſcopi Florentini: in quo dif-
fuſe tractatur de hac materia.